

BARCA

EKİM/OCT 2017 ISSN:1306-3138 YIL/YEAR:28 SAYI/ISSUE:84 FİYATI/PRICE: 10TL
KTMMOB MİMARLAR ODASI DERGİSİ UTCTEA CHAMBER OF ARCHITECTS JOURNAL

BARINMA BİÇİMLERİ
ve SİSTEMLERİ

84

Sayı 84 * Eylül 2017
Dosya: **Barınma Biçimleri ve Sistemleri**

Yayın türü: **Yerel, Süreli**
Mart ve Eylül aylarında yılda iki kez çıkar.

Yayınlayan:
KTMMOB Mimarlar Odası

Sahibi:
KTMMOB Mimarlar Odası adına
Türker Aktaş

Genel Koordinatör:
Kozan Uzunoğlu

Yayın Kurulu Başkanı:
Pınar Uluçay Righelato

Yayın Kurulu Sekreteri:
Devrim Yücel Besim

Yayın Kurulu:
Emre Akbil
Esra Can Akbil
Münevver Özgür Özersay
Bahar Uluçay
Ceren Kürüm
Aliye Menteş
Abdullah Can

Dergi Kapağı Tasarımı:
Emre Akbil

Dergi Kapağı Görseli:
Senih Çavuşoğlu
The Creation of Adam, Michelangelo,
Sistene Chapel, Vatican City.
Abandoned House, Buffer Zone, Nicosia.

Grafik Tasarım:
Esra Can Akbil - Emre Akbil

Grafik Uygulama:
Jasmine Dinand

Baskı:
SÖYLEM Ajans ve Basım Hizmetleri

ISSN 1306-3138

Nuri Efendi Sokak, No:3,
Arabahmet Mahallesi
Lefkoşa, KKTG
Tel: +90 (392) 229 2105
+90 (392) 229 2106
Fax: +90 (392) 229 2107
E-posta: info@mimarlarodasi.org
yayin@mimarlarodasi.org

<http://www.mimarlarodasi.org>

MİMARCA Hakkında

KTMMOB Mimarlar Odası yayını Mimarca dergisi, Kıbrıs'ta Mimarlık ve Kentleşmeyi ilgilendiren gündemi 1989 yılından itibaren takip ederek hem kuramsal hem de meslek pratiğindeki tartışmalara katkı koymayı hedeflemiştir. Akademisyen, araştırmacı ve tasarımcıların öncülüğünde bir mimarlık dergisi olmakla birlikte mimarlık alanında farklı düzey ve mecralarda yer alan tüm aktörlerin birikimine de kapısını açık tutan ve onların da aktif katılımını önemseyen Mimarca, eleştirel bakışın kendini hissettirdiği, mimarlık yazını alanında düşünsel bir çabaya sahip herkese açık bir platform olmayı hedeflemektedir. Daha geniş bir hedef kitlesine ulaşabilmek adına Mimarca, önümüzdeki dönemde uluslararası veri tabanlarında yer almayı temel hedefleri arasına koyarak, Kıbrıs Türk Mimarlığı'nı uluslararası platformlara taşımayı amaç edinmiştir. Bu hedef doğrultusunda 83. sayıdan itibaren Mimarca'da basılan bilimsel nitelikli makaleler yayın kurulu ve davetli hakemlerce değerlendirilecektir.

Yılda iki kez okurları ile buluşmayı hedefleyen Mimarca, süreli bir yayın olarak önceden belirlenen ve duyurulan tema çerçevesindeki dosya yanında gündemi de takip etmek amacı ile her sayı içinde dosya dışı yazılara da yer vermektedir. Akademik ve bilimsel içerikli makaleler, kitap incelemeleri, Kıbrıs Türk Mimarlığı'na önemli katkı koymuş mimarlarla söyleşiler, uluslararası alanda ödül almış önemli mimar ve projelerin tanıtımının yanı sıra disiplin ötesi yazılara da düzenli olarak yer verilmektedir.

Mimarca dergisi, 1991 yılında yayımlanan 27. sayısından itibaren tüm sayıların içerikleri, tam metin ve görselleri <http://www.mimarlarodasi.org/tr/mimarlar-odasi-yayinlari/> mimarca-dergisi/ adresinden izlenebilmektedir. Dergi yayımlandıktan sonra yeni sayı web sitesinden ücretsiz indirilebilmektedir.

Mimarca Yayın Koşulları:

- KTMMOB Mimarlar Odası Yayın Kurulu'na ulaştırılan yazılar ve görseller dijital formatta kabul edilecektir. Bunlar e-posta yolu ile yayin@mimarlarodasi.org adresine gönderilecek veya CD/DVD içerisinde Mimarlar Odası sekreterliğine Yayın Kurulu'na ulaştırılmak üzere teslim edilecektir.
- Yayın komitesine gönderilen yazılar, yazar isimleri kapalı olarak yayın kurulu üyeleri ve davetli hakemler tarafından değerlendirilir. Dolayısı ile yazar bilgilerini içeren kapak sayfası yazıdan ayrı olarak kaydedilerek teslim edilecektir. Kapak sayfasında yazının ve yazarın ismi, kurumu ile yazarın iletişim bilgileri bulunmalıdır. Yayın Kurulu, yazıların basıma uygunluğuna karar verir; bilimsel nitelikli makalelerde bu karar davetli hakemlerin raporu ile kararlaştırılır. Basım bilgisi yazarlara teslim tarihinden itibaren 2 ay içerisinde yazılı olarak bildirilir. Dergiye yazı gönderen kişiler, yazılarının, aynı zamanda Mimarlar Odası web sitesi ve yayın organlarında görsel malzemesi ile birlikte yayımlanmasını kabul etmiş sayılır.
- Yazıdaki görüşler yazar(lar)a aittir, Yayın Kurulu'nu hiçbir koşulda bağlamaz.
- Dergiye gönderilecek bilimsel yazılarda yayın etiği gözetilmeli, COPE (Committee on Publication Ethics)'un "Editör ve Yazarlar için Uluslararası Standartlar"ı dikkate alınmalıdır.
- Yazıların içeriklerine ilişkin 150 kelimelik Türkçe ve İngilizce özet ve anahtar kelimeler yazı ile birlikte gönderilmelidir. Öz ve Anahtar Kelimeler uluslararası standartlara uygun olmalıdır. Örnek: TR Dizin Anahtar Terimler Listesi, ERIC vb. gibi kaynaklar kullanılabilir.
- Görsel malzeme yazıdan ayrı olarak kayıt edilmiş, TIFF, JPEG veya EPS formatında, eni 15 cm ve 300 dpi çözünürlükte teslim edilmelidir. Gönderilen görsel malzemelerin telif hakları yazarın sorumluluğundadır; görseller için kaynak gösterilmesi gereklidir.

- Notlar dipnot yada sonnot; kaynaklar ise sonnot biçiminde, tümü Latin Alfabesi ile verilmelidir. İnternet kaynakları izleme tarihi ile birlikte verilmelidir. Kaynak gösterme yöntemi şöyledir (Chicago Manual of Style):

Jonathan Dawson, Ekoköyler: Sürdürülebilirliğin Yeni Ufukları, İstanbul: Sinek Sekiz Yayınları, 2012, 21. [Veya: 21–24]

84

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Yuva Kokusu

Pınar Uluçay Righelato

1

MİMARCA BAKIŞ

Barınma
Biçimleri ve
Sistemleri

Türker Aktaş

10

11

SANATSAL KATKI

Yerleşim Düzeni:
Masule Halkı,
Gilan, İran

Ehsan Daneshyar

25

MODERNİZMİN YEREL AÇILIMLARI

Behaeddin
Mimarlığında
Modernizme Yerel Bir
Bakış: Toros Evi, Girne

Nevzat Öksüzoğlu, Emine Gökbörü, Seda Bertan

34

Kentsel Mekanda
Konut Alanlarının
Ayrışması:
Lefkoşa - Yenikent
Örneği

Tanju Gültekin

47

DİSİPLİNLER ÖTESİ

Yerçekimsiz Yuva
Yuva Fikrini Kuşlar Misali
İçinde Taşımak

Elif Songür Dağ

20

ULUSLARARASI MİMARLIK ÖDÜLLERİ

2016-2017 Dünya
Habitat (İnsan
Yerleşimleri) Ödülleri

Pınar Uluçay Righelato

Bu Sayıdaki Reklam Dizini
Maryap Ltd. S.6
Ermataş Ltd. S.8
Copy Point S.46

İÇİNDEKİLER

63

Mimarlık ve
Umut Barınağı

Erçim Uluğ

52

Mimarlığın Yeni
Sorunsalı:
Mülteci KonutlarıGuita Farivarsadri,
Sanaz Deghany

72

Geleneksel Konutların
Sokak Arayüzünde Özgün
Cephe Tasarımı: Güzelyurt
Kasaba Merkezi Örneği

Nevin Gültekin, Eda Kervanlı

MİMARLIK İNSANLARI

İki Mimarın
Bir Öyküsü:
Arif ve Solmaz
Feridun

Aliye Menteş

85

65

Kuzey Kıbrıs'taki
Konutlarda Yapı Fiziği
Kusurlarının Giderilmesine
İlişkin Bir Strateji ÖnerisiKozan Uzunoğlu,
Semra Sema Uzunoğlu

91

KADRAJ

Tüketime Alternatif,
Üretken Bir Barınak
Yöntemi Olarak Ateşten
Doğan Volontariat
Kimsesiz Çocuklar
Barınağı

Bahar Uluçay

102

Kuzeybatıdan Kuzeydoğuya
Göç: Yeni Erenköy Rum
Evlerinde Yeni Yaşam*

Abdullah Can

Modernizm Döneminde
Toplu Konut Mimarlığı:
Hayaller Ve Gerçek, Sanayi
Devriminden İkinci Dünya
Savaşı Sonrasına

Atilla Yücel

107

122

İNCELEME (KİTAP)

Evin Bilinçdışı
Kitabı Üzerinden
Ev'i AnlamakMünevver Özgür Özersay,
Abdullah Can

126

Yaşanılan Evler
için Sıfır Saat*

Lerzan Aras

132

Mimarlık ile
Barınma ve
Mimarlık Barınağı

Erçim Uluğ

Mimarca
Fotoğraf ve Şiir
Devrim Yücel Besim

135

KARİKATÜR

Serhan Gazioğlu

139

ÖNSÖZ

Yuva Kokusu

Pınar Uluçay Righelato

Yasemin ve ful kokularını içimize çekerek büyüdüğümüz mekânlardır belleklerimizde yer eden; ve o mekânların kokularıdır dünyadaki varlığımızı değerli kılan. Fiziksel ve ruhsal ihtiyaçlarımızı karşılamak üzere günlük yaşamda etkileşim içine girdiğimiz mekân ya da ‘yer’, ‘bulunulan çevre’, ‘ortam’, ‘kainat’, ‘Ev’imiz, ona kattığımız anlam ve değer ile varlık kazanır. Görsel biçimi, oranları ve ışık kalitesi ile anlamaya/ anlatmaya koşullandırıldığımız mekân, çocukluğumuzda gördüğümüz nesneler, duyduğumuz sesler ve içimize çektiğimiz kokular aracılığı ile bilinçaltımıza yerleşmiyor mu? Büyükannemizin dolap kokusunu unutmadığımız ve mekân ile ilişkilendirdiğimiz gibi, evde gül damlası ile pişirdiği sütlacı da yine özgün kokusu dolayısı ile ötekilerinden ayırıştırıyoruz, ve o mutfağı yıllar sonra zihnimizde yeniden kurgulayabiliyoruz. Kireç badanalı odaya uyanmak, ceviz macunu ve gül suyu kokuları ile büyümek bizim deneyimlerimizi ötekilerinden farklı kılan kültürel olgulardır. Hiç şüphesiz insanın ‘ilk evreni’ olan ‘Ev’i değerli ve biricik kılan, insanın koku duyusu ile hafıza arasında kurduğu özel ilişki ile mekânı anlamlandırma çabasıdır.

Görme, işitme ve hatta dokunma duyusundan önce gelişen koku alma duyusu, canlıların etraflarındaki kimyasallara tepki verebilmesini mümkün kılar. Çevremizdeki çok sayıda farklı kokuyu 1000’den fazla alıcının varlığı ile birbirinden ayırtırmamızı sağlayan koku duyusu, bizim, diğer insanlarla, kendimizle,

doğadaki diğer canlılarla ve cansız ortamlarla temel ilişkilerimizi düzenler. Beyinde kokuları işleme koyan ve koku alma soğani olarak adlandırılan bölge, beyin zarından (korteks) gelen tüm bilgilerin toplandığı yerdir. Nörologlar hipokampusün yeni olaylar için hafıza yaratmada önemli bir işlevi olduğunu, ve anılarımızın yaklaşık yüzde seksenini hafızamıza kokuyla kaydettiğimizi savunur. Beynimizin bu bölgesi aldığımız kokuları, yaşanan an ve ruh durumu ile eşleştirip depolar; ve çok farklı bir zaman ve coğrafya da aldığımız koku bizi yıllar öncesine taşır ve geçmiş kişileri, mekânları çağırıştırır.

‘Ev’imizi özellikle koku duyusu ile deneyimlemek, mekâna kültürel süreklilik kazandırarak onu zaman ile ilişkilendirmemizi sağlar. Bugün Lefkoşa’nın tarihi kentinde dolandığınızda günümüze aktarılan kültürel mirası görebilir, ona dokunabilir ancak o mekânlara yaşam veren kokuları artık deneyimleyemezsiniz. Osmanlı İmparatorluğunun ayak izlerini kavrulmuş kahve çekirdeğinden, tahin ve susam kokularından, buhurdanlıklarda yanan tütsülerden, gül, misk ve amber kokularından sürebilirsiniz.

Gelenekten kopuş ile birlikte artık duyumsayamadığımız bu kokular, yerini Modernite’nin rasyonalist düşünce biçimine bırakır. Özgürleşmeyi ve yaratıcılığı insanlığa sunan Modernite, arzuları kışkırtır. Kimi zaman taçlandırılan, kimi zaman olumsuz eleştirilere maruz kalan bu olgu, sanayileşmiş toplumların insan, çevre, kültür arasındaki ilişkileri bu kışkırtmalar temelinde yeniden keşfetmelerini sağlayarak, insanın kendisini kültürden, geçerli değer sistemlerinden yalıtarak özgürleştirilmesi üzerine temellenir. Kültürü ve değer sistemlerini yansıtan Mimarlık ise zamana özgü değerleri -özgürleşmeyi, yaratıcılığı ve bireyselliği- benimseyerek geleneksel olanı red eder; kâh bu arzular tarafından yeniden şekillenir, kâh onları kontrol altına almak için debelenir.

Ancak, gelenekten kopuşla başlayan ve çoğalarak artan yeni çağın sorunlarını tamamı ile modernleşmeye yüklemek doğru bir yaklaşım değildir. Sanayi devrimi ile birlikte ivme kazanan insanın evrene hâkim olma çabası, savaşları da beraberinde getirerek, mekânı, iktidar mücadelesinin merkezi haline getirmiştir. Estetiğin göz ardı edildiği, betonun meşrulaştırıldığı, yeşilin red edildiği, niteliğin metrekareye yenik düştüğü tüketim çağında, ‘Ev’, toplumun zihninde bir arzu nesnesine dönüşerek pazarlanabilecek bir meta haline gelmiştir. Bu bağlamda durağan ve sabit olmayan mekânın, anlam yüklenilen toplumsal ilişkiler ağı çerçevesinde belirlendiği kabulünden yola çıkarak, toplumsal etkileşimlerden bağımsız olarak ele alınmasının artık mümkün olmadığını görüyoruz.

Mimarca’nın 84. sayısında ‘Ev’in değişen toplumsal gerçekler çerçevesinde sorunsallaştırılmasına düşünsel kapasiteleri ve emekleri ile katkı koyan Mimarlar Odası Yayın Kurulu ve Yönetim Kurulu üyelerine; değerli hocalarımız ve meslektaşlarımız Atilla Yücel, Lerzan Aras, Tanju Gültekin, Nevin Gültekin, Eda Kervanlı, Sema Uzunoğlu, Guita Farivarsadri, Sanaz Dehghany, Elif Songür Dağ, Ehsan Daneshyar, Serhan Gazioğlu, Emine Gökbörü ve artık aramızda olmayan genç meslektaşımız Seda Berkan’a yürekten teşekkür ediyorum.

Seda Berkan ve yakın zamanda yitirdiğimiz bir diğer değerli meslektaşımız Hilmi Hami, Mimarca 84, sizlerin anısına özgür düşünen ve üreten dünya gençliğine atfedilmiştir. Mekânınız cennet olsun.

Pınar Uluçay Righelato
KTMMOB-MO Yayın Kurulu Başkanı
Mimar, Doğu Akdeniz Üniversitesi,
Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi

purighelato@gmail.com

KENTSEL MÜŞTEREKLERİMİZ: KAMUSAL ALANLAR

TARİHSEL SÜREÇTE KAMUSAL ALAN

KENTSEL KİMLİK VE KAMUSAL ALAN

KENT HAKKI VE KAMUSAL ALAN

KOLEKTİF EYLEM VE KAMUSAL ALAN

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE KAMUSAL ALAN

KENTSEL POLİTİKALAR VE KAMUSAL ALAN

KAMUSAL ALAN VE SANAT

Mimarca 85. sayısında mimarlığa dair genel yazıların yanı sıra “Kentsel Müstereklerimiz: Kamusal Alanlar” (The Urban Commons: The Public Realm) başlığı altında yazılar, görsel çalışmalar, projeler, proje eleştirileri gibi katkılara açık geniş kapsamlı bir çağrı yapıyor.

Kentlinin düşünce, söylem ve eylemleri ile üretilen, şekillenen ve farklılaşan sokak, meydan, kahvehane, pazaryeri, vb. kent mekanları, küreselleşen çağımızda, tektipleşen bireyin de etkisi ile populist söylemin yükseldiği sanal platformlara dönüşüyor. Geleneksel kent mekanları yerlerini sohbet odaları, sosyal medya servisleri, e-ticaret siteleri, ve sanal topluluklara bırakıyor. Değişen toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik değerlerin bir sonucu olarak edilgenleşen birey, ‘etkin olarak kenti farklılaştırma hakkı’nı azınlıklara teslim ederken, bireylerin ortak paylaşımı ile hayat bulan, aidiyeti besleyen ve bellekleri oluşturan kamusal alanlar kayboluyor.

Öte yandan neoliberal politikaların etkisi ile kuralsızlaşan ve özelleşen ekonomi, özel sermayeyi güçlendirip küçülen devletin piyasa üzerindeki erklerini dağıtırken; kamusal alanlar kolektif hareketlerin öznesi olarak yeniden doğuyor. Kaygan zemindeki “Kentsel Müstereklerimiz: Kamusal Alanlar”ı yukardaki alt başlıklar çerçevesinde anlamayı, anlatmayı ve tartışmayı arzu eden Mimarca okur-yazarlarını 85. sayının konduğu olmaya davet ediyoruz.

SON TESLİM TARİHİ:
30 ARALIK 2017

KTMMOB Mimarlar Odası
yayın@mimarlarodasi.org
Nuri Efendi Sokak, No:3,
Arabahmet Mahallesi, Lefkoşa.
www.mimarlarodasi.org
https://www.facebook.com/ktmmobmimarlarodasi

Mimarca 85. sayısında genel kapsamdaki yazıların yanı sıra ‘Kentsel Müstereklerimiz: Kamusal Alanlar’ temasıyla yazı ve görsel aracılığıyla mimarlık ve benzer disiplinlerde düşünce üreten herkesi bu sorgulamaya davet ediyor. Gönderilecek yazılar belirlenen formata uygun ve en fazla 150 kelimelik Türkçe ve İngilizce özet ile birlikte yayin@mimarlarodasi.org e-posta adresine ulaştırılmalıdır.

MİMARCA 85
İÇİN ÇAĞRI

ENGLISH
ABSTRACTSTHE WORLD HABITAT AWARDS
2016-2017

The World Habitat Awards is an international architectural competition targeted towards the promotion of best housing practices around the world that provide practical and innovative solutions to current housing needs and problems. "A roof, a skill, a market" (Nubian Vaults) and "More than housing" are the two winners of the World Habitat Awards 2016-17. The former involves training of local people to build their homes in an environmentally friendly approach in five West African countries in the Sahel (Burkina Faso, Senegal, Mali, Benin and Ghana), a region that suffers from the effects of climate change, conflict and poverty. "More than housing" from Zurich, Switzerland is the largest cooperative housing project in Europe where 50 cooperatives under the Swiss initiative, joined forces to create 13 residential buildings with a total of nearly 400 accommodation units, retail and common areas. The project was highly praised for its participative and sustainable design approach.

Keywords: The 2016-2017 World Habitat Awards, Best Housing Practices in the Northern and Southern Hemisphere, Environmentally Friendly Design, Participative and Sustainable Design

Pinar Uluçay Righelato

The Chair of the Editorial Board,
UCCTEA Chamber of Architects,
Architect, Full-time Academic Staff,
Department of Architecture,
Eastern Mediterranean University

purighelato@gmail.com

ON SETTLEMENT FORMATION:
THE COMMUNITY OF MĀSULIH,
GILĀH and IRAN

This research demonstrates the complex connection between artifacts, community and landscape. The vernacular settlement of the historic community of Masulih is located in the northern Iranian province of Gilān, in the misty Tālīsh Mountains, in the Albūrz Mountain range. There are various factors involved in the formation of vernacular settlements, such as, site, resources, and access to trade routes, economy, religion, rituals and beliefs among others. It is paramount that reductionist strategies are not employed in the study and analysis of vernacular settlements, as such strategies, which aim to isolate the cause and evolution of settlements to a single cause are superficial, at best, and miss the complex interaction between community settlement and the founding factors involved in a community's evolution. Understanding the evolution of a vernacular settlement requires in-depth insight into the complex connections between artifact production, community and landscape. This research highlights several factors influencing the formation of the vernacular settlement of Māsulih, such as, topography, available land, and access to major trade routes in the region, availability of natural resources, such as, coal, timber and iron ore, along with access to grazing land for animal husbandry. Another possible factor is the existence of local sacred burial sites, which may have influenced inhabitants to settle close by. Along with being a vital trade center for the region, Māsulih's access to major trade routes and the existence of natural resources, also contributed to the formation of various artifact production crafts, such as, blacksmithing, carpentry, knitting and leather shoe making. This research concludes that insight and a more thorough understanding is required to unravel the complex connections between artifacts, community and landscape in the formation and evolution of vernacular settlements.

Keywords: Vernacular settlements, Artifact production, Community and landscape, Gilān, Iran

Ehsan Daneshyar

Faculty of Architecture,
Design and Fine Arts,
Girne American University

ehsandaneshyar@gau.edu.tr

A LOCAL INSIGHT OF MODERN
ARCHITECTURE OF AHMET
VURAL BEHAEDDIN - THE
TOROS HOUSE, KYRENIA

The meaning and understanding of shelter have gone through radical changes in the 20th Century. Changes in the technology and therefore new industrial production methods have created opportunities that helped improve the standards of living. Steel was no longer used in industrial buildings but in the construction of houses too. Amongst the advantages of steel are large span use in the design of buildings, less time for construction and structures with better strength. This article is an evaluation of the first steel building of Turkish Cypriot Architecture, called the Toros House. The building designed by Ahmet Vural Behaeddin in mid 1980s, still preserves its authenticity today.

Keywords: Steel Structures, the Architect Ahmet Vural Behaeddin, the Toros House

Nevzat Öksüzöğluları

UCCTEA Chamber of Architects
Executive Board Member
Architect, STUIONDÖRT Architects

oksuz.nevzat@gmail.com

Emine Gökbörü

Architect, STUIONDÖRT Architects

egokboru@hotmail.com

Seda Bertan

Yüksek Mimar

RESIDENTIAL SEGREGATION IN
URBAN SPACE: THE CASE OF
NICOSIA (LEFKOŞA) YENİKENT

In the 21st century, through variables in the formation of living spaces, such as migration, social exclusion, ethnic clustering, multiculturalism, localization, and security, special segregation in the city has become more prominent in residential area based on economic power. Through the alienation choice of the middle-upper and upper income groups, mostly the newly rich, move the living areas isolated from the city at peripheral urban locations as mostly that are regarded as signs of upper-class identity, spatial and social segregation in residential areas has become more severe. The city planning perception that parallels the neo-liberal economic reconstruction has broadened this dissociation. In North Cyprus, this concept has become visible at Yenikent, in the city of Lefkoşa, (Nicosia) as of the year 2010. The reasons for this development have been identified through deep interviews held with residents, and the quality of space and life has been questioned. Consequently, the advantages/disadvantages of this on-going process are designated, thereby contributing to the formation of livable residences and residential areas.

Keywords: Globalization, Residential area, Spatial and social segregation, Life quality, Yenikent-Nicosia

Tanju Gültekin

Prof. Dr.,
Cyprus International University
Faculty of Fine Arts, Design and
Architecture

tgultekin@ciu.edu.tr

HOME WITHOUT GRAVITY
CARRYING THE IDEA OF
"HOME" AS BIRDS

Sheltering carries along concepts such as house, home, and nest when it is associated with architecture. The focus of this article is to embrace sheltering and home concepts through an artistic expression. "Weightless," my second solo exhibition, was held in 2014 at IKSEV Gallery in İzmir. The theme of the exhibition was based on home, sense of belonging and nomadism. Aim of this article is to criticize the theme of the exhibition through the idea of home, as well as bringing in an artistic perspective to the subject with some illustrations.

Keywords: Home, Weightless, Illustration, Art, Birds

Elif Songür Dağ

Graphic Designer, Assoc. Prof. Dr.,
Faculty of Fine Arts,
Design and Architecture,
Cyprus International University

edag@ciu.edu.tr

THE NEW PROBLEMATIC OF
ARCHITECTURE: REFUGEE
HOUSING

According to the United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR) reports, 15.1 million refugees currently live in refugee camps in different places around the world. This is a unique situation in the world's history. The dimensions of the problem have reached far beyond the coping capacity of the responsible international organizations. This has created a new challenge for the designers and architects alike. Refugee shelters' design is significantly different from other types of disaster shelters due to the long periods of stay they need to provide as well as the special circumstances of refugees. Providing refugees with proper shelters can increase the sense of belonging and the need for a "home" to some extent. Although there are new attempts for designing more appropriate shelters for the refugees worldwide, there is still much to consider. Another critical issue is the organization of the shelters in the refugee camps and the possible social and psychological effects of these organizations on refugees. The aim of this article is to review current refugee shelters with a critical perspective and discuss the impact of shelter organization on the life quality of users.

Keywords: Refugee shelters, Refugee camps, Spatial organization, Temporary house

Guita Farivarsadri

Department of Interior Architecture
Eastern Mediterranean University

Guita.farivar@emu.edu.tr

Sanaz Dehghany

Department of Interior Architecture
Eastern Mediterranean University

Sanazdehghany@hotmail.com

SHELTER OF HOPE

Architects' responsibility to society today has become more demanding and challenging due to the negative mental images our man-made environment has created on our children's mind. In the realization of this growing responsibility, as architects and academicians we experience some moments in life which leave us speechless. Sometimes it becomes difficult to find answers to some questions especially when they are raised by younger generation. This short-writing is an attempt to explain one of those moments!

Keywords: Architectural education, Architect's responsibility to the society, mental image of man-made environment

SHELTERING WITH ARCHITECTURE & SHELTER OF ARCHITECTURE

The Chamber of Architects is working towards the realization of an important project which shall lead to a Museum of Architecture in North Cyprus. The idea was inspired by Popper's (2005) three world theories, where the museum is structured upon 3 titles, the product (Architectural products), the process (Architectural history and memories) and people (architects, clients and users). These three titles aim to reflect the North Cyprus architecture and Chamber of Architects' 50 years of history.

Keywords: Three World Theories of Karl Popper, Product, Process, People, North Cyprus Museum of Architecture

Erçim Uluğ

Executive Board Member,
UCCTEA Chamber of Architects,
Architect, Full-time Academic Staff,
Department of Interior Architecture,
Lefke European University

ercimulug@yahoo.com

A STRATEGIC PROPOSAL FOR SOLVING THE BUILDING PHYSIC PROBLEMS OF HOUSES IN NORTH CYPRUS

It is known that the energy losses, moisture formation and facade damages, failures in the integration of mechanical elements into building structure and the problems they create are known as problems of building physics. In this study, the dimensions of the building physics problems in North Cyprus and the burdens brought on the economy of the country were emphasized, at the same time the damages to human health was revealed. In general terms, a "Building Physics Research-Development Center", which can be integrated into the bodies of institutions which control the building production, has been proposed so that the problems of building physics experienced in houses can be solved radically. Additionally, strategies for restructuring other related institutions and coordination of them with each other have been put forward.

Keywords: Building physics, housing, energy, heat insulation, facade damages, North Cyprus

Kozan Uzunoglu

M. Arch, PhD,
Near East University/Faculty
of Architecture/ Architecture
Department

kozan.uzunoglu@neu.edu.tr

Semra Sema Uzunoglu

M. Arch, PhD,
Near East University/Faculty
of Architecture/ Architecture
Department

sema.uzunoglu@neu.edu.tr

AUTHENTIC FAÇADE DESIGN ON THE STREET INTERFACE OF TRADITIONAL HOUSES: THE CASE OF GÜZELYURT (MORPHOU) TOWN CENTER

The climate of the island of Cyprus permits the extension of residential life onto the garden, the courtyard, and the entrance. This living style has been adopted by the island's two major communities, the Turks and the Greek Cypriots, and residential buildings and the street fronts of the buildings on the street interface have been especially influential on the design of the entrance space. The entrance space personalized by the user bears the quality of a semi-public space with the function of connecting to social life. The authentic architectural formation based on this use can be easily traced through the traditional houses and their pattern in specifically semi-rural settlements. Nevertheless in the post-1974 period, these architectural values and the opportunities they provided remained unperceived, were transformed, and even destroyed due to various factors, such as the new residents' and other migrants' problems adapting to local life, lack of spatial belonging, and introversion due to othering. In this article, it is aimed to certify these values which are cultural heritage to ensure continuity and to evaluate them in new housing designs by creating awareness through the example of Güzelyurt (Morphou) District Center.

Keywords: Traditional housing, Street interface, Authentic front facade design, Entrance space, Güzelyurt (Morphou), Cyprus

Nevin Gültekin

Assoc. Prof. Dr.,
Gazi University
Faculty of Architecture

neving@gazi.edu.tr

Eda Kervanlı

Interior Designer (M.S)
Doğtaş, Exclusive Cyprus Coordinator

adagurcan@hotmail.com

Mutfak ve Banyonuz için **dekoratif ve pratik çözümler**

+90 392 225 84 24 Maryap www.maryap.com

Özker Özgür Cad. Vakıflar Alışveriş Merkezi, 23/F KüçükKaymaklı - Lefkoşa / KKTC

BOOK REVIEW ONE STORY OF TWO ARCHITECTS: SINCE 1960s (ORIGINAL TURKISH NAME: İKİ MİMARIN BİR ÖYKÜSÜ)

Solmaz Feridun, Architect (M. Arch, ITU), Arif Feridun, Architect (M. Arch, ITU)

This paper introduces a book entitled 'İki Mimarın Bir Öyküsü' ('One Story of Two Architects') published in 2013 and also to share two examples of residential projects from this publication. The importance of the book is that it was written by two valuable Turkish Cypriot architects (Solmaz and Arif Feridun), who have also educated countless architecture students. This book is one of the very few architecture books written and published in northern Cyprus and is a significant source that archives projects since the 1960's. 'İki Mimarın Bir Öyküsü' is not only a technical book, but also provides hints from social, cultural and economic structures of the periods that designs belong to, through examples of different scales may offer. The changing lifestyle and needs in Cyprus were reflected on designs, and consequently this has led to change of construction materials and building heights. One house and one apartment project which were published in the book are also introduced at the end of this paper.

Keywords: Solmaz and Arif Feridun, İki Mimarın bir Öyküsü, Residential projects, Architecture in Cyprus

Dr. Aliye Menteş,
Dr. Faculty of Architecture,
Design and Fine Arts,
Girne American University

mentes_alije@hotmail.com

AN ALTERNATIVE APPROACH TO MAKING OF SHELTER: "FIRE BORN" VOLONTARIAT HOME FOR HOMELESS CHILDREN

*my soul is a kiln
happy with fire
it is enough for a kiln
to be the home of fire
Rumi*

(Translation: Nader Khalili)

There are a remarkable number of city dwellers who are either homeless or living below acceptable standards in the World today. This is coupled with refugees whose number is increasing every day due to wars, terrorism, natural disasters and climate change. Answer to the homelessness and displacement from environmental disasters and possibly to global consumerism is born from the fire, through the amalgamation of research and education into its structure. Anupama Kundoo's Volontariat Home for Homeless Children is one of the emerging examples of best practice which argues that building in harmony with nature could actually provide an income for people whilst the self-built approach can help alleviate poverty by creating a feasible local economy through the production of disaster resilient housing.

Keywords: The Ceramic House, Anupama Kundoo, Volontariat Home for Homeless children

Bahar Uluçay

bahar.ulucay3@gmail.com

MIGRATION FROM THE SOUTH TO THE NORTH: LIVING IN THE HOUSES OF THE OTHERS

After the societies moved onto the settled life, they either emigrated, sometimes obliged to escape from adverse conditions and dangers, sometimes to get better conditions; under pressure or by their own will. However, every migration that has been displaced has brought with the problem of acquiring a settlement and housing. The island of Cyprus is one of the most influential places in the history of immigration throughout history. Among these developments in 1974 and beyond are known as the beginning of a near-term in which different phenomena of migration (stories) take place. The subject of this study is one of these; Erenköy (Kokkina) is concerned with the migration and settlement process of its people.

Societies, experience the phenomenon of migration either against their will due to war, exile and natural disasters or voluntarily for the hope of obtaining better living conditions. Currently, migration maintains its significance within the history of cities, towns and nations with an increasing rate. From this point of view, the island of Cyprus due to its strategic location, has been constantly either on the route or directly the target of the migrations throughout the history. Although the migration phenomenon on the island marks a wide diversity, within this wide range, this article focuses on the houses that are subject to the migration taking place from one side of the island to the other, where migrants coming from one side settled to the houses of the people who already migrated to the other side.

Keywords: Migration, Erenköy (Kokkina), Yeni Erenköy, Cyprus, Modernism, Local Modern, Greek Cypriot House

Abdullah Can

M.Arch in Architecture
UCCTEA Chamber of Architects
Editorial Board Member

abdullah.can@msn.com

T4

Detaylarla güzelleşen mekanlar

VitrA

ERMATAŞ LTD.
LİNKÖY - BİRE - MİMARCA

www.ermatas.com

vitraglobal.com

twitter.com/VitrAGlobal

facebook.com/VitrAGlobal

HOUSING ARCHITECTURE AND MODERNISM: DREAMS AND REALITIES: FROM THE INDUSTRIAL REVOLUTION TO THE POST WAR PERIOD

Modern Architecture is commonly used for designating both the functional and other components of the historical process originated by the industrial revolution, and the new technological systems as well as the architectural ideas, designs and production affected by intellectual and artistic production, the Zeitgeist and aesthetical changes throughout the nineteenth and twentieth centuries. Due to the urbanisation and the housing needs created by the industrial revolution the sociological origins of this movement place housing issues in the core of this architectural process.

The article aims to give a panorama of this process. Starting from the early period of the industrialisation, different proposals relating to the residential environment and housing are examined and analysed. These include theories and utopias, experiences, the conditions of the residential environment of the early modernism, the period between the two world wars, the post-war period and finally the last decades of the twentieth and the early years of the second millennium are critically examined.

Keywords: Modern Architecture, The Avant garde, Utopia, Socialism, Pragmatism, The Third World, The Social Dimension, Mass and Public Housing, The City, Urban Context, Typology, Scale, Collective Memory, Sustainability

Atilla Yücel

Prof, Dr.,
Cyprus International University
Faculty of Fine Arts, Design
and Architecture / Architecture
Department

atillayucel@mars-architects.com

UNDERSTANDING THE “UNCONSCIOUS” OF THE HOUSE OVER A VALUABLE READ

There are various pre-suppositions about how a house should look like or what kind of qualities it should have. For example according to some, it has to be inclusive; for others, it has to be solid and in order to protect its inhabitants, it has to have clear barriers and insulate from the outer world. But at the same time, so as not to totally isolate or detach from the outer world, it has to be flexible and open. We want our houses to be as nurturing as our bodies and satisfy our needs. In this sense, each of us creates and recreates a self-image of our souls, minds and bodies in alignment with our houses or under the influence of the spaces we would like to call a “home” but where we merely live. This book is all about these “things”.

Münevver Özgür Özersay

Assist. Prof. Dr.,
Department of Interior Architecture,
Eastern Mediterranean University

munevver.ozersay@emu.edu.tr

Abdullah Can

M.Arch in Architecture
UCCTEA Chamber of Architects
Editorial Board Member

abdullah.can@msn.com

ZERO HOUR FOR LIVING HOUSES*

The world has experienced many natural disasters, war, death and poverty in the 20th century. Unfortunately we don't expect a change in a good way. Each year thousands of people lose their homes for different reasons. Although many disciplines are working together to compensate these losses, we also entered a new era where the architects should re-position themselves. The temporary prefabricated houses after the second world war, which were constructed in all destroyed cities in Europe, new approaches in social housing for financially distressed people, new produced ‘better shelter’ opportunities for people who experienced forced displacement recently; all show the same direction: The responsibility of the architect is increasing. If we think of these people, who turned these houses to their ‘living homes’ we realize that architects should develop new ways of seeing. In today's reality it is necessary to catch this perspective.

* Zero hour is considered to be the time given for the start of a planned operation or a necessary event, especially for military operations.

Keywords: Architect's responsibility, After war, living homes, Forced displacement

Lerzan Aras

Prof. Dr.,
European University of Lefke
Faculty of Architecture, Architecture
Department

lerzanaras@gmail.com

MİMARCA BAKIŞ

Barınma Biçimleri ve Sistemleri

Türker Aktaş

Değerli dostlar,

Mimarca'nın 84. sayısını sizlere ulaştırmaktan hem mutlu hem de gururluyuz.

Büyük bir özveri ile çalışan Yayın Kurulu'muz, Mimarca'nın 84. sayısını hem zamanında, hem de nitelikli bir içerikle yayınlamayı yine başarmıştır. Bu bağlamda kendilerine bir kez daha teşekkürlerimi iletirim.

Bu sayının ana teması olan “Barınma Biçimleri ve Sistemleri”, bireyin en temel gereksinimlerden biri olan barınma ihtiyacına odaklanarak mimarlık mesleğinin doğru nedenlerinden biri ve yaşamın önemli bir gerekçesi olan konut sorunsalını tartışmaya açmaktadır.

Kayıtlı tarihe göre insanoğlunun varoluşuyla ortaya çıkan ve önceleri onu dış etkenlere karşı korumak amacı ile şekillenen barınak, insanın akıl ve el becerilerinin gelişmesine paralel olarak ilerleyen teknoloji neticesinde arkitektonik elemanlar ile tanımlayabileceğimiz mimari bir ürüne dönüşmüştür.

İlerleyen teknoloji çerçevesinde insanoğlunun yeni ihtiyaçlarına cevap vermeyi hedefleyen mimarlık disiplini, barınağı da yeniden şekillendirerek yeni yapı türlerinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Günümüzde bu yapılar ait oldukları zamana göre çeşitlense de, ana gereksinim olan “barınma” ihtiyacı değişmemiştir.

Bugün baş döndürücü bir hızla devam eden teknolojik gelişim sürerken, konut tasarımları da yaşam biçimi ve değişimine koşut olarak gelişmekte ve değişmektedir. Tüm bunlara rağmen “barınamama” dünyada büyük bir sorun olarak var olmaya devam etmektedir. 21. yüzyıla girerken kapitalist dünya düzeninin beslediği savaş politikaları ve bu kapsamda artan yoksulluk ve sosyal adaletsizliğin bir sonucu olarak, insanoğlunun en temel gereksinimi olan barınma ihtiyacının giderilmesi bir yana, var olan konut stokları da savaş ve teröre kurban edilerek dünyada barınılması mümkün olmayan bölgeler yaratılmaktadır. Bugün yanibaşımızda, Suriye, Filistin ve Irak'ta yaşanan dramlar bunun en bariz örnekleridir.

Biz Mimarlar hep daha konforlu, yaşanabilir ve yaşamı daha kaliteli kılan teknolojik çözümlerin, tasarımların ve planlamaların peşinden koşarız. Ancak merkezinde insan olan bir mesleğin üyeleri olarak savaş bölgelerinde yaşanan acılara çoğu zaman çözüm üretemiyoruz. Bombalanan kentlerdeki insanların yuvalarının ve yaşamlarının yok edilişlerini seyrederken yutkunmakta zorlandığımız anlarda acaba ne düşünüyoruz? İnsanlığımızdan utanmak yetmiyordur eminim, kendimizi de sorguluyoruzdur.

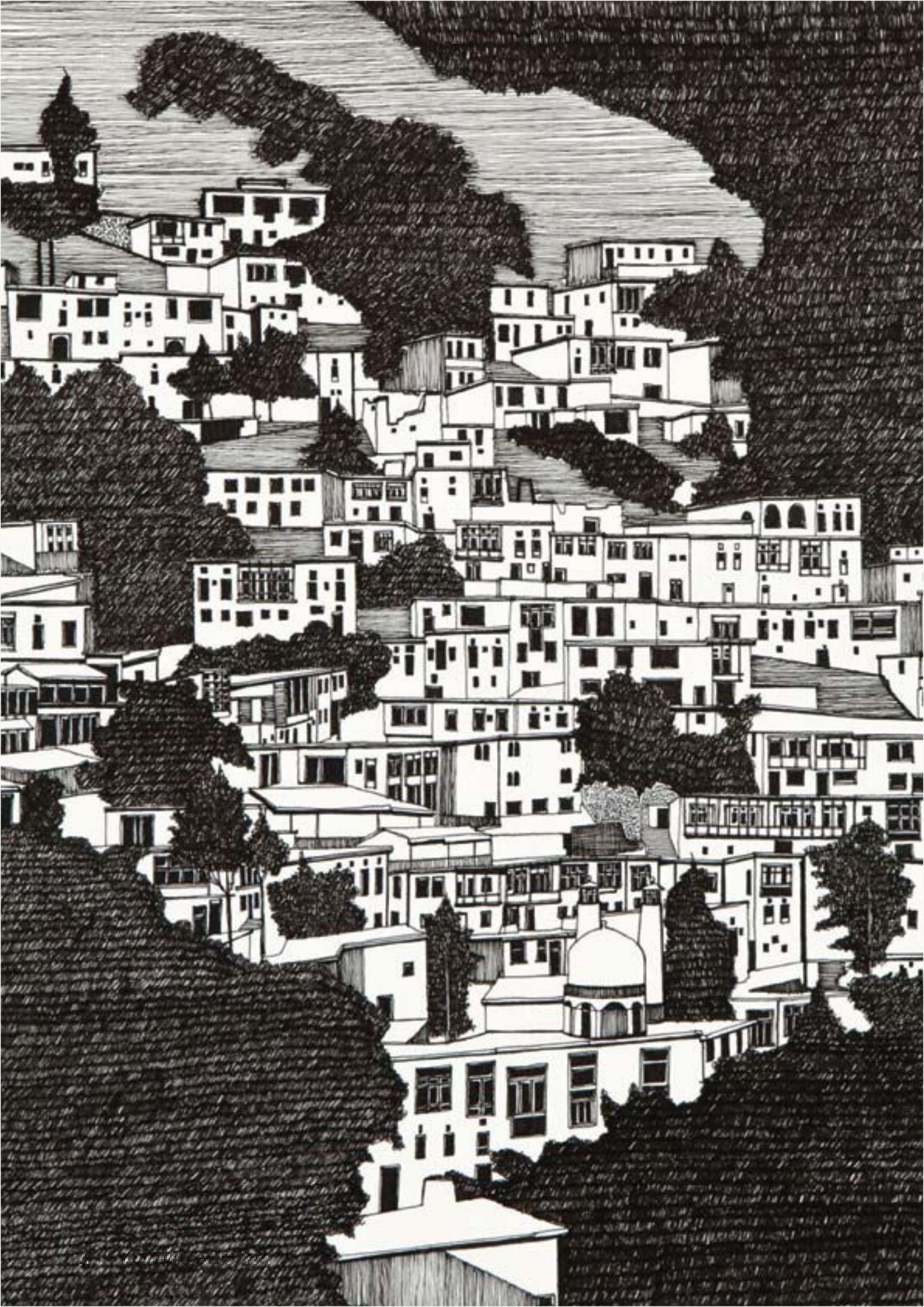
İçinde bulunduğumuz şu an, insanlık adına utanç verici savaş manzaralarına bakıp kendi sınırlı dünyamızı aşan bir öngörüyle neler yapabileceğimizi düşünme ve eyleme dönüştürme zamanıdır... Umarız “Barınma Biçimleri ve Sistemleri” başlıklı Mimarca 84, bu anlamda küçük bir adımın başlangıcı olur.

Hepinize saygılar sunarım...

Sevgiyle kalın,

Türker Aktaş
KTMMOB Mimarlar Odası Başkanı

turkeraktac@yahoo.co.uk

SANATSAL KATKI

Yerleşim Düzeni: Masule Halkı, Gilan, İran

Ehsan Daneshyar

Bu araştırma; arkeolojik eserler, toplum ve peyzaj arasındaki karmaşık ilişkiyi açıklamaktadır. Geleneksel mimarinin hakim olduğu tarihi Masule topluluğu, İran'ın kuzeyindeki Gilan ilinde, Talış Dağları'nda, Elbruz Dağı sınırında bulunmaktadır. Bu geleneksel mimarinin oluşmasında yerleşim yeri, kaynaklar, ticaret yolları kullanımı, ekonomi, din ve inançlar gibi çeşitli etmenler rol oynamaktadır. İndirgeyici stratejilerin geleneksel mimari çalışma alanları ve analizlerinde geçersiz olduğu oldukça önemli bir konudur. İzole edilmeye sebebiyet veren ve yerleşimdeki gelişmeleri tek bir nedene indirgeyen stratejiler en iyi ihtimalle toplum yerleşimi ve toplumun gelişiminin de dahil olduğu kuruluş unsurları arasındaki karmaşık etkileşimi zedelemektedir. Geleneksel mimari yerleşim evriminin gereksinimlerini etraflıca çözümlemek ve anlamak yapay eserler, toplum ve peyzaj arasındaki karmaşık ilişkinin iç yüzünü anlamaya yardımcı olur. Bu araştırma, Masule'nin geleneksel mimarisinin oluşumu süresince coğrafi yapı, mevcut arazi, bölgedeki başlıca ticaret yollarına ulaşım, kömür, kereste ve demir cevheri gibi

mevcut doğal kaynaklar ile birlikte hayvancılık için otlatma arazisi gibi etki oluşturan unsurlara dikkat çekmektedir. Bir diğer olası etmen de, o bölgenin insanların civarda yerleşip oturması konusunda etkileyen yerel dini mezarlıkların bulunması olarak gösterilebilir. Bölgenin önemli bir ticaret merkezi olmasının yanı sıra, Masule'nin önemli ticaret yollarına olan erişimi ile doğal kaynaklarının var olması da aynı zamanda nalbantlık, marangozluk, örgü örmek ve deri ayakkabı yapmak gibi çeşitli yapay ürünlerin de meydana çıkmasında katkısı olmuştur. Son olarak, bu araştırma, geleneksel mimarinin gelişimi ve oluşumunda arkeolojik eserler, toplum ve peyzaj arasındaki karmaşık ilişkinin çözülmesi ve bununla birlikte derinliklerini anlayıp kavramanın gerekli olduğunun altını çizmektedir.

Ehsan Daneshyar
Mimarlık Tasarım ve
Güzel Sanatlar Fakültesi,
Girne Amerikan Üniversitesi

ehsandaneshyar@gau.edu.tr

ODA HABERLERİ

Resim 1. Ortopedik Özürlüler Derneği Başkanı Günay Kibrit ve KTMMOB Mimarlar Odası Başkanı Türker Aktaş Protokolü imzalarken.

23 Mart 2017 Evrensel Yaşam Sosyal Alanı ve Mustafa Çelik Spor Salonu Ulusal Mimarlık Yarışması

Evrensel Yaşam Sosyal Alanı ve Mustafa Çelik Spor Salonu Ulusal Mimarlık Yarışması için Ortopedik Özürlüler Derneği ve KTMMOB Mimarlar Odası arasında protokol imzalanmıştır. Yarışma ve ihtiyaç programının hazırlanması için Mimarlar Odası çalışmalarını sürdürmektedir.

4 Nisan 2017 Milano Mimarlar Odası ve KTMMOB Mimarlar Odası İşbirliği Protokolü

Mimarlar Odası ve Milano Mimarlar Odası arasında yapılan görüşmeler ve mutabakata varılan konuları içeren protokol, Oda Başkanları Türker Aktaş ve Valeria Bottelli tarafından 4 Nisan 2017 tarihinde imzalanmıştır.

Resim 2. Milano Mimarlar Odası ile Milano, İtalya'da gerçekleştirilen toplantıdan bir kare.

Resim 3. Milano Mimarlar Odası ile Milano, İtalya'da gerçekleştirilen toplantıdan bir kare.

Resim 4. KTMMOB Mimarlar Odası Başkanı Türker Aktaş açılış konuşmasını yaparken.

18 Nisan 2017 ICOMOS Dünya Kültürel Mirası Günü Etkinliği

KTMMOB Mimarlar Odası, DAÜ Mimarlık Fakültesi ile birlikte ICOMOS 18 Nisan Dünya Kültürel Mirası Günü kapsamında önemli bir organizasyona ev sahipliği yapmıştır. 18 Nisan 2017 tarihinde Prof. Dr. Reha Günay "Mimar Sinan ve Eserleri" ve Mimar Cafer Bozkurt Europa Nostra 2017 ödülü kazanan "Mimar Sinan Yapısı: Kılıç Ali Paşa Hamamı, Restorasyon ve Yenileme Projesi" başlıklı sunuşlarını Lefkoşa Bedesten'de gerçekleştirmişlerdir.

19 Nisan 2017 Kültürel Miras ve Sürdürülebilir Turizm Etkinliği

KTMMOB Mimarlar Odası, DAÜ Mimarlık Fakültesi ile birlikte ICOMOS 18 Nisan Dünya Kültürel Mirası Günü kapsamında 19 Nisan 2017 tarihinde Kültürel Miras ve Sürdürülebilir Turizm (Cultural Heritage and Sustainable Tourism) etkinliğini Lefkoşa Bedesten'de gerçekleştirmiştir.

3 Mayıs 2017 Listelenmiş Binaları ile Ahmet Vural Behaeddin Etkinliği

İlk Kıbrıslı Türk Mimar Ahmet Vural Behaeddin'in anısının ve eserlerinin yaşatılması amacı ile Doğu Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Fakültesi ve mimarın eşi Tülin Behaeddin ile imzalanan işbirliği protokolu kapsamında 3 Mayıs 2017 tarihinde Otello kalesinde bir sergi ve ödül töreni gerçekleştirildi.

Doğu Akdeniz Üniversitesi Kıbrıs Araştırmaları Merkezi (DAÜ-KAM) ve KTMMOB Mimarlar Odası işbirliğinde düzenlenen etkinlikte mimarın 1950-1974 yılları arasında tasarlamış olduğu ve DAÜ Mimarlık Bölümü öğretim üyelerinin girişimleri ile listelenen 9 özel konutu, 2 toplu konutu ve 2 eğitim binası sergi ve ödül töreni aracılığı ile kamuoyu ile paylaşıldı.

Milli Eğitim ve Kültür Bakanı Sn. Özdemir Berova, Üniversite Rektörü Prof.Dr. Necdet Osam, DAÜ-KAM Başkanı Prof.Dr. Naciye Doratlı ve Mimarlar Odası Başkanı Türker Aktaş'ın konuşmaları ile açılan etkinlikte listelenen yapıların sahipleri

ve/veya temsilcilerine plaketleri verildi.

Aktaş, konuşmasında Ada'daki doğal ve kültürel mirasın korunmasının ve gelecek kuşaklara aktarılmasının önemine vurgu yaparken, Mimarlar Odası politikaları çerçevesinde tarihi öneme sahip pek çok binayı restore ederek hayata kazandırdıklarını belirtmiştir. Bu çerçevede Çağdaş Kıbrıs Türk Mimarlığı'nın oluşumuna değerli yapıtları ile katkı koyan ilk Kıbrıslı Türk Mimar Ahmet Vural Behaeddin'in konut ve eğitim yapılarının listelenmesi çabasını takdirle karşılıklarını ifade eden Mimarlar Odası Başkanı Türker Aktaş, adamızdaki modern dönem yapıların korunmasına ilişkin farkındalığın artırılması yönünde önemli bir adım atıldığını belirtti.

Mimarlar Odası'nın retorasyonunu gerçekleştirdiği tarihi binalardan birinin Çağdaş Kıbrıs Türk Mimarlığı'na katkı koymuş mimarların eserlerinin sergilenmesi amacı ile kullanılacağını ve tüm meslektaş ve öğrencileri yararlanmasının sağlanacağı müjdesini de verdi.

Resim 5 ve 6. Listelenmiş Binaları ile Ahmet Vural Behaeddin etkinliğinden kareler.

Ahmet Vural Behaeddin'in listelenen 13 eseri 1 Şubat 2017, Sayı 24, Ek 3 sayılı resmi gazetede ilan edilmiş olup; aşağıda belirtilen yapıları 1. derecede koruma altına alınmıştır.

Dr. Adnan Hakkı Evi, II. Selim Caddesi, No:41, Köşklüçiftlik, Lefkoşa

Dr. Ali Fikret Evi, İlhan Davut Sokak, No:14, Köşklüçiftlik, Lefkoşa

Osman Örek Evi, Şht. İsmail Beyoğlu Sokak, No:10, Köşklüçiftlik, Lefkoşa

Oğuz Korhan Evi, Şht. İsmail Beyoğlu Sokak, No:11, Köşklüçiftlik, Lefkoşa

Fikret Ailesi Evi, Memduh Asaf Sokak, No:17, Köşklüçiftlik, Lefkoşa

Macit Ferdi Evi, Server Somuncuoğlu Sokak, No:4, Köşklüçiftlik, Lefkoşa

Oğuz Başak Evi, Mehmet Akif Caddesi, No:55/1, Köşklüçiftlik, Lefkoşa

Ümit Süleyman Evi, Çamlıca Sokak, No:6, Köşklüçiftlik, Lefkoşa

Zehra İzzet Evi, Kemal Zeytinoğlu Sokak, No:13, Köşklüçiftlik, Lefkoşa

Müdüroğlu Sıraevler, Şehit Ferruh Cambaz Sokak, Köşklüçiftlik, Lefkoşa

Kuruçeşme Konutları, Avni Efendi Sokak, Abdi Çavuş Mahallesi, Lefkoşa

Lefkoşa Kız Lisesi, Cemal Gürsel Caddesi, Yenişehir, Lefkoşa

Şehit Tuncer İlkokulu, Cengiz Topel Sokak, No:36, Köşklüçiftlik, Lefkoşa

23 Mayıs 2017 Arkeolojik Mirasın Korunması, Yaşatılması ve Müzecilik Konferansı

KTMMOB Mimarlar Odası ve DAKMAR işbirliğinde Arkeolojik Miras'ın korunması, yaşatılması ve aktarılması konulu konferans 23 Mayıs 2017 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Konferans programı dahilinde Mimarlar Odası genel sekreteri Erçim Uluğ, Mimarlık Barınağı başlığı altında Kıbrıs Türk Mimarlık Müzesi'nin yapılaşması üzerine Mimarlar Odası kurgusunun sunumunu yapmıştır.

Resim 7. KTMMOB MO Yönetim Kurulu Sekreteri Erçim Uluğ sunuş yaparken.

30 Haziran 2017 IZODER ile İşbirliği Protokolü

30 Haziran 2017 tarihinde Mimarlar Odası yeni merkez binasının açılışına katılan Türkiye IZODER (Isı Su Ses ve Yangın Yalıtımcıları Derneği) Yönetim Kurulu Başkanı Sn. Levent Pelesen ile KTMMOB Mimarlar Odası Başkanı Sn. Türker Aktaş arasında Mimarlar Odası'nın düzenleyeceği eğitim, konferans, panel gibi etkinliklerde uzman ve döküman desteğinde bulunmak üzere; "Isı, Su, Ses ve Yangın Yalıtımı" ile ilgili standart ve yönetmeliklerin hazırlanıp yayınlanmasında destek olmak amacıyla TEBAR Tic. A.Ş. yetkisindeki ürün ve meslek bilgilendirme hizmeti ile know-how'undan Oda'nın yararlanması ile ilgili maddeler üzerinde bir işbirliği protokolü imzalanmıştır.

Resim 8 ve 9. IZODER Yönetim Kurulu Başkanı Levent Pelesen ve KTMMOB Mimarlar Odası Başkanı Türker Aktaş Protokolü imzalarken.

KTMMOB Mimarlar Odası ile Mesleki Gelişim

Gelişimi sürekli hedef haline getirmiş, işin niteliğine önem veren bir çok gelişmiş ülkede, yüksek hizmet ile birlikte, belirli uygulama standartlarını yakalamak ve korumak adına, Mesleki Gelişim konusu ilk sıralarda boy göstermektedir.

Büyüyen inşaat sektörü ışığında, verimlilik ve kalitenin iyileştirilmesi,

enerji tasarrufu gündemin merkezinde yer alan konular arasındayken, maliyetleri azaltmak için yeni yaklaşımlara olan talepler artmış durumdadır. Sürekli Mesleki Gelişimin, başlıca hedef aldığı yeni mezunların gelişimi ve mesleğini yapamayan mimarların istihdamı için, piyasadaki aktif işgücünü sağlamak ve artırmaktır.

Kuzey Kıbrıs'ta, profesyonel mimarlık sektörünü içeren, yetişkinlere yönelik eğitim programları maalesef kısıtlıdır. Şimdiye kadar çoğunlukla mimarlara yönelik verilen bir takım eğitimler, Mimarlar Odası tarafından tespitlerle ve üyelerin ihtiyaçlarına göre uzun vadeli planlama yapılmadan düzenlenen eğitimler olmuştur. Sürekli örgütsüz mesleki eğitim

Resim 1. Eğitimde Yenilik ve Değişim VI. AB Hibe Programı Sözleşmesi imzalanırken.

ÖZEL GÜNDEM

Resim 2. Mimarlar Odası SMGM Logosu.

ve sınırlı doğasına ek olarak, aynı zamanda mesleki yeterlilik sistemi eksikliği söz konusudur. Odaya kaydını yapan mimar, hemen mesleğe kabul edilmekte ve uygulamaya herhangi bir yeterlilik ve puanlama olmadan başlayabilmektedir. Bu uygulama, temel olarak mevzuat bilgisi, güncel yapı malzemeleri, teknik tecrübe eksikliği ile mesleki yönetimi zayıf kılan eksikliklere yol açmaktadır. Tüm bu faktörler, mimari ve inşaat kalite standartlarının genel düzeyinin Avrupa ülkelerindeki ortalamanın altında olmasına sebep olmaktadır.

AB üyesi ülkelerde, mimarların bilgilerini, mesleki uygulamada beceri ve yeterliliklerini güncel tutmayı sağlayan, yeterlilik puanlama mekanizmalarına bağlı sürekli mesleki gelişim programları düzenlemektedir. Pekçok AB üye ülkesi, mimarlık mesleğinin, sektörel taleplerin karşılanması kapsamında yüksek seviyede bilgi donanımı ve güncellenmiş beceri ve yetenekler gerektirdiği gerçeğinden yola çıkarak meslek pratiğine sürekli mesleki gelişimi entegre etmişlerdir. Avrupa Mimarlar Konseyi (ACE), kendi içlerinde farklı sistemleri barındırsalar da, tüm üye meslek örgütlerini sürekli mesleki gelişim programları aracılığı ile yaşam boyu eğitimin profesyonel yaşamdaki önemini vurgulamaya davet ederek, mimarların güncel kalmalarına ve

ilerlemelerine katkı koymalarını önermektedir. Bu amaçla, 43 üye kuruluşun onayı ile Avrupa Mimarlar Konseyi (ACE), Avrupa Sürekli Mesleki Gelişim (SMG) sistemini başlatmıştır. İçerik ve vurgu açısından farklılıkları olsa da, üye meslek örgütleri, SMG sistemlerini optimum Avrupa kalite standartlarına uygun düzenlemekte; ve her üye ülke SMG eğitimlerini kendi içlerinde de tanımaktadır. SMG merkezi, mimarların, rekabet gücünü ve dolayısı ile istihdam imkanlarını artırmak amacı ile mesleki bilgi, beceri ve yetkinliklerini geliştirmeyi hedeflemektedir.

KTMMOB Mimarlar Odası, SMG programını, Mimarlar Odası ve Mesleki Yeterlilik Kurulu işbirliğinde, üniversite ve ilgili yerel paydaşlarla birlikte çalışarak oluşturdu. Onay verme sürecinde ise Yeterlilik Kurulu, Mimarlar Odası sorumluluğu altında, programı ve sertifikaları değerlendiren kurum olacaktır.

Avrupa Birliği'nin, Eğitimde Yenilik ve Değişim VI. Hibe çağrısına yönelik hazırladığımız 36 aylık Sürekli Mesleki Gelişim Programı kabul edilmiş; ve sağlanan AB Hibe Programı çerçevesinde Sürekli Mesleki Gelişim Merkezi kurularak, yaşam boyu eğitimin ilk tohumları atılmıştır. İlk yılı hazırlık süreci olarak geçen programda, Eylül 2017'de eğitimlerin başlaması hedeflenmektedir.

Proje kapsamında 3 kişilik idari ekipten oluşan takım, proje yöneticisi, SMG koordinatörü ve yeterlilik koordinatöründen oluşmaktadır. Proje yöneticisi, idari personel yönetimi ve projenin genel çerçevede başarılı yönetiminden sorumlu olan kişidir. Ayrıca, proje yöneticisi, iç izleme ve raporlama faaliyetlerinden sorumludur. SMG koordinatörü, eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesini, detaylı eğitim programının geliştirilmesini ve güncellenmesini, eğitim takviminin oluşturulmasını, eğitimleri ve eğitimcilerinin organizasyonunu, SMG'yi içeren faaliyetlerin ve etkinliklerin hazırlanmasını sağlayan kişidir. Yeterlilik koordinatörü ise yeterlilik puanlarının değerlendirilmesini, değerlendirme kuruluna sunulmasını sağlayan ve bu süreçte üyelere destek sağlayan, her türlü sertifikanın ve puanlama gerektiren faaliyeti ve eğitimi değerlendiren sorumludur.

Bu amaçla üyelerin ihtiyaçlarını sorgulamak ve doğru programı hazırlayabilmek için eğitim ihtiyaç analizi, yapıldı. En son 8 yıl önce gerçekleşen analiz güncellenerek en çok ihtiyaç duyulan eğitim konuları belirlendi. İstatiksel verilere dayanarak ihtiyaçları karşılayan bir program hazırlandı. SMG müfredatı hem pratik çalışmalar gerektiren konuları, hem de sözlü anlatımı kapsayacak şekilde düzenlendi. Verimli sonuçlar

elde edebilmek adına, eğitim kursları küçük gruplar ile yürütülecek şekilde organize edilirken, daha geniş katılımlı kursların seminer niteliğinde olması ön görüldü. Birçok alt başlığı olan ve eğitim müfredatına uygun hazırlanan kurslar, 10 temel konu başlığından oluşmaktadır. Eğitim materyalleri ise eğitim hizmeti sağlayıcıları tarafından hazırlanacaktır.

24 aylık eğitim programı sürecinde, eğitimler iki katagoride, resmi ve resmi olmayan eğitimler olarak sınıflandırılmıştır. Resmi SMG programı (eğitimler / çalıştaylar / seminerler, vb.) ve resmi olmayan program (teknik inceleme gezileri, ağ etkinlikleri, vb.) olarak ikiye ayrılan eğitimler hafta içi ve hafta sonları yapılacaktır. Gece eğitimleri hafta içi, seminer ve daha uzun süreli eğitimler ise hafta sonu yer alacaktır. 2 yıllık eğitim programı sürecinde toplamda 150 eğitim kursunun tamamlanması hedeflenmiştir. Eğitim programlarına katılımdan önce her üyenin ihtiyacı olan kredi puanlama sistemi belirlenecektir. Ayrıca yeterlilik ile ilgili puanlamalar yapılırken üyeler, resmi olmayan öğrenim aktivitelerinden de puan toplayabilmektedir. Resmi olmayan SMG programının içinde kısaca; teknik gezilere katılım, network faaliyetlerine katılım, fuar ve sergi ziyaretleri, yayın üretimi, Mimarlar Odası'nın çıkardığı Mimarca dergisine katkı, sosyal

aktiviterde rol alma ve komitelerde gönüllü çalışmak da bulunmaktadır. Üyeler, tüm SMG eğitim materyallerine Mimarlar Odası web sayfasından ulaşılabilir.

Mimarlar, bilgi, nitelik ve becerilerini yükseltmek için esnek öğrenme fırsatlarına ihtiyaç duymaktadırlar. SMG ile hedeflenen, çalışma ve öğrenimi güncel tutmak; yeni teorileri, modelleri, malzemeleri ve işlemleri yeniden gözden geçirmektir. Buna bağlı olarak, mimarların becerilerinin gelişimini sürekli kılabilmek adına, düzenli olarak kendilerini güncellemelerini sağlayacak mesleki yeterlilik sistemine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sistem AB standartlarını ve uygulamalarını baz alarak belirli bir düzeyde tutulmalıdır. Mimarların genel ihtiyaçlarına ek olarak, yeni mezunların daha fazla deneyim kazanmaları adına, teorik bilgiler ile gerçek yaşamdaki deneyimlerin ve uygulamaların da üzerine eklenmesi, iş hayatına uyum sağlayabilmesi, istihdamın artırılması, bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi adına önem taşımaktadır. Yeni mezunların profesyonel iş hayatlarında başarılı olabilmeleri ancak pratik bilgi ve girişimcilik becerilerini geliştirmek ve sürdürmek ile mümkündür. Yeni mezunlarımızın sektöre ilişkin belge ve dökümanları anlamaları ve kolayca uygulamaları; yönetmelik ve mevcut yerel mevzuat gibi konularda

kapasitelerini artırmaları gerekiyor. Kullanılan malzemeler, personel yönetimi, şantiye yönetimi, iş yönetimi, zaman yönetimi, finansal planlama, proje yönetimi ve teknik çizim yetilerini geliştirmeleri birçok standardın belirleyicisi olacaktır. Ayrıca meslek pratiği bilgisi, uygulamacı mimar olmamaları dolayısı ile kısıtlı olan mimarlar bilgilerini korumak ve yeniden rekabet edebilir duruma geçmek için becerilerini güncelleyip, piyasada iş bulma şanslarını artıracaktır.

AB'de, Sürekli Mesleki Gelişim (SMG) devamlılığı olan düzenli öğrenme programları düzenleyerek, profesyonellerin niteliklerini geliştirmesine ve planlı şekilde yetkilerinin korunmasına katkı sağlamaktadır. AB'de örnek gösterilen iki ülke, İngiltere ve İtalya, AB Hibe Programı kapsamında ziyaret edilerek; SMG Merkezlerinde eğitimlerin nasıl düzenlendiği incelenmiştir. İki ülke ile yapılabilecek ortak çalışmalar istişare edilerek kurulacak SMG Merkezi'nin puanlamalarının nasıl yapılabileceği ve ne tür seminer ve etkinlikler düzenlenebileceği belirlendi.

İncelenen örneklerden İngiliz Mimarlar Kraliyet Enstitüsü'nün üyelerine her yıl yeterlilik puanlarını koruyabilmeleri için en az 35 saatlik eğitim şartı koyduğu gözlemlenmiştir. Bu 35 saatin 20'si (2 saat, yıl başına ve

konu başına düşen), SMG çekirdek müfredatı konularında olmak zorundadır. Ayrıca üyelerden ders aldıkları yıl içerisinde SMG pratiklerini kişisel bazda değerlendirerek en az 100 öğrenme puanı toplamaları beklenmektedir.

Mesleki Yeterlilik Sistemi, Avrupa üniversiteleri ve SMG Merkezi ile kendini kıyaslama ve profesyonel hayatta kalabilmek adına optimum SMG saatlerine uyum sağlayacak şekilde mesleki yeterliliği değerlendirebilmek üzere standartlar belirlemiştir. Avrupa'da mimarlar mesleklerini gerçekleştirebilmek için bir nevi ruhsat gibi düşünülen SMG saatlerini tamam olarak yerine getirmekle yükümlüdür.

Resim 3 ve 4. İngiliz Mimarlar Kraliyet Enstitüsü ziyaretinden kareler.

Günümüzde mesleklerin gelişimleri sektördeki standartları sadece yukarıya çekmekle kalmıyor, mimarlığa bağlı inşaatla ilgili yan dalları da beraberinde yukarıya taşıyor. Biz KTMMOB Mimarlar Odası olarak, yaşam boyu eğitimin temellerini kurmanın büyük gururunu yaşarken, mesleki standartların belirlenmesinde büyük çabalarıyla bize katkı koyan ve koyacak olan herkesin emeğini gönülden kutluyoruz. Yeni bir dönemi başlatmanın heyecanını tüm üyelerimizle paylaşmaktan da mutluluk duyuyoruz. Mesleki gelişimin sürekli eğitimden geçtiğini, kendimizi gelişime açarak mimarlık standartlarını üst noktalara hep birlikte taşımak temel görevimiz olmalıdır.

Saygı ve sevgilerimle,

Simzer Kaya
Mimar / EMU CYP – MA / UCA UK
KTMMOB - MO Yönetim Kurulu Üyesi

simzerkaya@gmail.com

ULUSLARARASI MİMARLIK ÖDÜLLERİ

2016-2017 Dünya Habitat (İnsan Yerleşimleri) Ödülleri

Pınar Uluçay Righelato

Mimarca'nın 'Barınma Biçimleri ve Sistemleri' temalı 84. sayısı, Mimarlık Ödülleri dosyası kapsamında Dünya Habitat Ödülleri'ne odaklanıyor. Yapı ve Sosyal Konut Vakfı tarafından 1985 yılında başlatılan bu uluslararası ödül programının temel hedefi Güney ve Kuzey yarımkürede üretilmiş; çevreye ve topluma duyarlı, ekonomik konut örneklerinin keşfedilmesini sağlamak ve onları uluslararası platformlarda tanıtarak, daha kaliteli konut üretimini teşvik etmektir.

1976 yılında İngiltere'nin Leicestershire ilçesinde bağımsız bir araştırma merkezi olarak kurulan Yapı ve Sosyal Konut Vakfı'nın temel amacı, yenilikçi konut politikaları ve uygulamalarını teşvik etmek ve yaygınlaşmasını sağlamaktır. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, Yapı ve Sosyal Konut Vakfı'nı ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar ile kurduğu başarılı işbirliklerinden ötürü 2006 yılında Özel Danışmanlık Statüsü ile onurlandırmıştır. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin (İHEB) temel insan haklarından biri olan elverişli konut hakkı ve elverişli yaşam standardı hakkı çerçevesinde, her bireyin kabul edilebilir standartlarda bir konut hakkı olduğunu savunan Yapı ve Sosyal Konut Vakfı, bu hedefle 1985 yılında başlattığı Dünya Habitat Ödülleri programını bugün uluslararası ölçekte rağbet gören prestijli bir organizasyona dönüştürmüştür.

Birleşmiş Milletler'in (BM) 1987 yılını 'Uluslararası Evsizlere Barınak Yılı' ilan etmesi ile beraber Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı ile başlatılan işbirliği, Dünya Habitat Ödülleri'nin yeniden şekillenerek günümüze kadar ulaşmasını sağlamıştır. 30 yıllık ödül programı çerçevesinde Endonezya (2005), Kenya (2004), Brezilya (2003 ve 1995), Belçika (2002), Japonya (2001), Jamaika (2000), Çin Cumhuriyeti (1999), Dubai (1998), Almanya (1997), Macaristan (1996), Senegal (1994), ve ABD (1993 ve 1992) ülkeleri Dünya Habitat ödülleri hak kazanmıştır.

ÖZET

Dünya Habitat Ödülleri , bulunduğu coğrafyadaki konut sorunlarına pratik ve yenilikçi çözüm önerileri geliştiren projeleri ön plana çıkarması dolayısı ile konut alanında prestijli bir mimari proje yarışması olarak biliniyor. Son 30 yılda Güney ve Kuzey yarımküreden pekçok başvurunun değerlendirildiği Ödül programında, toplamda iki projeye konut pratiğine kazandırdıkları özgün yaklaşımlardan ötürü Dünya Habitat Ödülü veriliyor.

2016-17 Dünya Habitat Ödülleri bu yıl "Bir Çatı, Ustalık ve Pazar" (Nübya Tonozu) projesi ile Batı Afrika'ya verilirken, "Barınaktan Öte" isimli konut kooperatifi projesi ile de İsviçre ödüllendirildi. Güney yarımküreyi temsil eden proje, Kuzeydoğu Afrika'da bulunan Nübya bölgesine özgü tonoz çatı yapım tekniğini yeniden ele alarak hem bölgedeki konut ihtiyacına cevap vermeyi, hem de yerel işgücü kapasitesini geliştirmeyi hedefliyor. "Barınaktan Öte" isimli proje ise şimdiye kadar Avrupa'da gerçekleştirilmiş en büyük kooperatif projesi. Çok kültürlü bir kullanıcı grubu için 50 kooperatifin katılımı ile gerçekleştirilen 400 konutluk proje ise çevreye duyarlı ve katılımcı odaklı tasarım yaklaşımı ile dikkat çekiyor.

Anahtar Kelimeler: 2016-2017 Dünya Habitat Ödülleri, Kuzey ve Güney yarımkürede üretilmiş en iyi konut örnekleri, Çevreye ve topluma duyarlı tasarım.

Yapı ve Sosyal Konut Vakfı her konutun bireyin temel ihtiyaçlarına karşılık veren, asgari büyüklükte, dayanıklı, olabildiğince düşük maliyetli, güvenli, sağlıklı, ve çevre dostu olması gerektiğini savunurken; ana hedeflerini, yenilikçi konut politikaları ve uygulamaları ile ilgili bilgi toplama, yeni bilgi üretme ve bu bilginin dolaşımını sağlamak olarak belirlemiştir.

Bu çerçevede her yıl düzenlenen organizasyonda Kuzey ve Güney yarımküreden toplamda iki proje yenilikçi, sürdürülebilir ve farklı coğrafyalara da taşınabilen veya entegre olabilen konut tasarımı çözümlemelerinden ötürü Dünya Habitat Ödülü ile onurlandırılmaktadırlar. Geride bıraktığımız çeyrek asırda, dünyanın hemen her köşesinden oldukça geniş bir yelpazede son derece yetkin projelerin ödüllendirildiği bu organizasyon aracılığı ile hem toplumsal farkındalık yaratılmış hem de oluşmuş tecrübe ve bilgi birikimi farklı platformlarda paylaşılmıştır. Açık ve iki aşamalı olarak düzenlenen yarışmada, bağımsız bir danışman grubu tarafından incelenen başvuru özetleri değerlendirilirken, ikinci aşamada seçilen projeler daha detaylı bir incelemeye tabi tutuluyor. Ödüle aday gösterilen projeler, düzenlenen teknik geziler aracılığı ile uluslararası jüri tarafından son kez incelenerek seçilen projeler ilan edilmektedir. Dünyadaki konut sorunlarına yaratıcı/yenilikçi bir çözüm getirmiş olma iddiası taşıyan her bireye, kurum ve kuruluşa açık olan ödül programına birden fazla proje ile de başvurulabiliyor. Bir önceki yıl başvuran ve seçilmeyen projeler, iyileştirilmesi ve geliştirilmesi şartı ile yeniden başvurma şansını ise ayrıca elde ediyorlar.

Her yıl başvuran projeler arasından sadece iki proje ödüle hak kazanıyor. Birincilikle ödüllendirilen birey ve/veya kurum ve kuruluşlar çalışmalarının

uluslararası sahada tanınırlık kazanmasının ötesinde, 10,000 sterlin değerindeki para ödülünün ve özgün olarak tasarlanmış gümüş bir plaketin de sahibi oluyor. Her projeyi temsilen birer katılımcının ödül törenine iştirak edebilmesi için ulaşım ve konaklama masrafları da, ayrıca karşılanıyor.

Dünya Habitat Ödülleri'nde başvurular aşağıdaki kriterlere göre değerlendiriliyor:

- Dünyadaki konut sorunlarına pratik, yenilikçi ve sürdürülebilir çözümler getirmesi

- Farklı coğrafyalara taşınabilen ve farklı kullanımlara dönüşebilen esnek tasarım önerileri sunması

- “Habitat” terimini geniş bir perspektiften irdelemesi; tercihen enerji ya da su tasarrufu, sosyal ayırım, toplumsal ve bireysel güçlenme veya eğitim gibi konuları dert edinmesi.

Önerilen proje başlıkları ve konuları ise şöyle sıralanıyor:

- Özel gereksinimli kişiler için konut iyileştirme ve yenileme projeleri

- Çevresel sürdürülebilirlik özelliği taşıyan konutlar

- Mevcut konutların restorasyon projeleri

- Yenilikçili ve teknoloji odaklı konut projeleri

- Çevre felaketlerine karşı geliştirilmiş konut projeleri

- Sosyal sürdürülebilirlik projelerine ya da kooperatiflerine eklenmek üzere gerçekleştirilen konut projeleri

Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı ve Yapı ve Sosyal Konut Vakfı işbirliğinde gerçekleşen 2016-17 Dünya Habitat Mimarlık Ödülleri'ni konutta yenilikçi, sürdürülebilir ve pratik yaklaşımları ile Batı Afrika'dan “Bir Çatı, Ustalık ve Pazar” (Nübya Tonozu) projesi alırken İsviçre'den ise “Barınaktan Öte” isimli konut kooperatifi projesi ödüllendirildi.

Eski Mısır'da kullanılan geleneksel tonoz çatı yapım tekniğinin (Nübya tonozu) günümüz koşullarına uyarlanmasını konu alan “Bir Çatı, Ustalık ve Pazar” projesi, iklim değişikliği, çatışma ve yoksulluk gibi elverişsiz koşullar altında bulunan Batı Afrika (Sahel bölgesi) ülkelerinde elverişli konut ve yaşam alanlarının yaratılabilmesi için yerel işgücünün artırılmasına ve çevre dostu tasarım yaklaşımlarına odaklanıyor. Geleneksel barınak biçimlerinin ve sistemlerinin - el yapımı kerpiç ile inşa edilen tonoz çatılar- Burkina Faso ile başlayarak Senegal, Mali, Benin ve Gana gibi ülkelerde, çevre dostu ve düşük maliyetli konut üretimini yaygınlaştırmak amacı ile yeniden yorumlanması projenin özgün yaklaşımını oluşturmaktadır. Ayrıca yerel işgücü kapasitesini artırarak, bulunduğu coğrafyadaki konut ihtiyacına (2000 konut) koyduğu katkılar ve iklim değişikliğinden olumsuz etkilenen Afrika kıtasındaki konut sorunlarına getirdiği eleştirel bakış açısı dolayısıyla “Bir Çatı, Ustalık ve Pazar” Dünya Habitat Ödülü'ne layık görülmüştür (Resim 1-4).

Bu yıl Kuzey yarımküre ödülü ise Avrupa'nın en büyük ve en iddialı konut kooperatifine verildi. İsviçre'den başvuran “Barınaktan Öte” projesi, 50 farklı kooperatifin işbirliği ile hayat bulan çevreye duyarlı 13 konutu içeriyor. Farklı sosyo-kültürel altyapıları ile çok katmanlı bir kullanıcı grubunu biraraya getirmeyi hedefleyen toplu konut projesi, 400 birimden oluşuyor. Söz konusu proje, salt barınma işlevini sağlamanın ötesinde, sunduğu ticari

Resim 1-4. “Bir Çatı, Ustalık ve Pazar”, Batı Afrika (İmajlar: C.Lamontagne/Cosmos, <https://www.bshf.org/world-habitat-awards/>).

fonksiyonların çeşitliliği ve kamusal alanların da katkısı ile yaşanabilir bir toplu konut projesine dönüşüyor. Katılımcı mimarlık sahnesinde iddialı olarak değerlendirilen ancak başarısını ve özgünlüğünü de bu yönüne borçlu olan “Barınaktan Öte” toplu yaşam projesi, finansmanını üstlenen 50 kooperatifi ve onların temsil ettikleri yüzlerce kullanıcıyı biraraya getirerek tasarım sürecine dahil etmesi açısından Dünya Habitat Ödülleri’ne layık görülmüştür (Resim 5-8).

Dünya Habitat 2016-2017 Ödülleri içinde bulunduğumuz yılın Mayıs ayında Birleşmiş Milletler Yönetim Konseyi’nin Kenya’daki toplantısında

Resim 5. “Barınaktan Öte”, İsviçre (imajlar: Ursula Meisser, https://www.bshf.org/world-habitat-awards).

Resim 6. “Barınaktan Öte”, İsviçre (imajlar: Ursula Meisser, https://www.bshf.org/world-habitat-awards).

kazanan projelerin temsilcilerine takdim edildi. Dünya Habitat (İnsan Yerleşimleri) Ödülleri bildiğimiz ve kanıksadığımız mimari proje yarışmalarının bir adım ötesine geçerek günümüzde hem Güney hem de Kuzey yarımküre ülkelerinin ortak gâilesi haline gelmiş iklim değişikliği ve ona bağlı açlık ve sağlık tehditleri, terörizm, yerinden olma, yoksulluk, istihdam

oluşturma, enerji güvenliği ve eşitlik gibi sorunsallara dikkat çekerek, 21. yüzyılda tasarımın insan yerleşimlerini biçimlendiren bir araç olarak söz konusu hedefler temelinde kendini yeniden kurgulaması gerektiğini de hatırlatıyor bizlere..

Kaynaklar

<http://www.habitat.org.tr/habitat/42-haberveduyuru/688-dunya-habitat-odulleri.html> (Erişim tarihi 30 Haziran 2017)

<https://www.bshf.org/world-habitat-awards/> (Erişim tarihi 30 Haziran 2017)
<http://www.floornature.com/blog/winners-world-habitat-awards-2016-17-12493/#> (Erişim tarihi 30 Haziran 2017)

<https://constructionreviewonline.com/2017/03/world-habitat-awards-fetes-projects-in-west-africa-switzerland/> (Erişim tarihi 30 Haziran 2017)

<http://www.worldurbancampaign.org/bshf-people-led-solutions-global-housing-problems-win-world-habitat-awards> (Erişim tarihi 30 Haziran 2017)

Pınar Uluçay Righelato
KTMMOB-MO Yayın Kurulu Başkanı
Mimar, Doğu Akdeniz Üniversitesi,
Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi

purighelato@gmail.com

Resim 7. “Barınaktan Öte”, İsviçre (imajlar: Ursula Meisser, https://www.bshf.org/world-habitat-awards)

Resim 8. “Barınaktan Öte”, İsviçre (imajlar: Ursula Meisser, https://www.bshf.org/world-habitat-awards).

ÖZET

Barınma kavramı 20. yüzyılda belirgin bir değişime uğradı. Teknolojideki gelişmeler ve buna bağlı yeni endüstriyel üretim biçimleri yaşam standartlarını olumlu yönde etkileyecek olasılıklar yarattı. Çelik artık yalnızca endüstriyel binalarda değil konutlarda da kullanılmaya başladı. Çelik yapının en önemli özellikleri, geniş açıklıkların kolaylıkla geçilebilmesi, yapım sürecini kısaltması ve yapının dayanıklılığını arttırması olarak sıralanabilir. Bu makale, Kıbrıs Türk mimarlığında çelik yapının kullanılmış olduğu ilk konut olarak bilinen Toros Evi'ni incelemektedir. Ahmet Vural Behaeddin tarafından 1980 yılı ortalarında tasarlanmış olan konut, mimarın özgün yapı örnekleri arasında önemli bir yere sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Çelik yapı, Mimar Ahmet Vural Behaeddin, Toros Evi, Girne

MODERNİZMİN YEREL AÇILIMLARI

Behaeddin Mimarlığında Modernizme Yerel Bir Bakış: Toros Evi, Girne

Nevzat Öksüzoğluları,
Emine Gökbörü, Seda Bertan

Barınma kavramı 20. yüzyılda belirgin bir değişime uğradı. Teknolojideki gelişmeler ve buna bağlı yeni endüstriyel üretim biçimleri yaşam standartlarını olumlu yönde etkileyecek olasılıklar yarattı. Çelik artık yalnızca endüstriyel binalarda değil, konutlarda da kullanılmaya başladı. Çelik yapının en önemli özellikleri, geniş açıklıkların kolaylıkla geçilebilmesi, yapım sürecini kısaltması ve yapının dayanıklılığını arttırması olarak sıralanabilir. Kıbrıs Türk mimarlığında çelik yapının kullanılmış olduğu ilk konut olarak ayrı bir önem taşıyan Toros Evi, Ahmet Vural Behaeddin tarafından tasarlanmış özgün yapı örnekleri arasında önemli bir yere sahiptir.

Ahmet Vural Behaeddin, 20 Haziran 1927 yılında Lefkoşa'da dünyaya geldi. Mimarlık eğitimini 1951 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi'nde tamamladıktan sonra Almanya'da başladığı profesyonel yaşamına, 1954 yılında döndüğü Kıbrıs'ta devam etti. Adadaki ilk kayıtlı Türk mimar olması dolayısı ile hem bu coğrafyaya kattığı nitelikli eserler, hem de mimarlığın düşünsel ortamına koyduğu katkılar ile bilinmektedir. Aramızdan ebediyen ayrıldığı 1993 yılına kadar mesleğini tutku ile devam ettiren mimar, onları titizlikle koruyan kullanıcıları sayesinde günümüze kadar aktarılan pekçok takdire şayan eserin de yaratıcısıdır.

Rasyonel düşünce ve bilimsel bilgiyle ilgilenen modernitenin ona dayattığı formasyonun bir sonucu olarak, mimarlığın örgütlenme sorunsalı ve üslup üretim meselesine ilişkin geliştirdiği tavır, bugün sahip olduğumuz meslek etiğinin ve modern kültürel mirasın da temellerini atmıştır. Modern mimarlık akımının ortaya koyduğu kaideler ile bileştirdiği yerel tasarım ilkeleri– geleneksel Türk evindeki kapalı, yarı açık, açık mekan ilişkileri, yerel malzeme kullanımı Ahmet Vural Behaeddin'in özgün mimari dilini oluşturur.

Bu makalenin konusunu oluşturan Toros evi, mimarın ustalık dönemini yansıtan son projelerindendir. Ev sahipleri Mustafa ve Gonca Toros ile yapılan karşılıklı sohbetler ile şekillenen ve görsellerle desteklenen makale, yazarlarının bakış açısını yansıtan mimari bir okuma olarak değerlendirilebilir.

Resim 1. Girişte yerel taşların kullanımı. Fotoğraf: Mert Gardiyoğlu, 2017

Müşterileri daha çok kendi akrabalarından ve takıldığı ortamlarda tanıştığı kişilerden oluşan Behaeddin, M. Toros Ticaret Ltd.'nin kurucusu Mustafa Toros ile de spor arabalara olan tutkusu sayesinde tanışmıştı. Mustafa Toros ve eşi 1984 yılında satın aldıkları araziye ev yapmak üzere 1986 yılında Ahmet Vural Behaeddin'e başvurdu. Arazi Girne dağlarının eteklerinde deniz manzarasına hakim çok geniş bir alandan oluşmaktaydı.

Mustafa Toros Tokyo'daki iş ziyareti sırasında gördüğü geniş açıklıklı, çelik ve cam bir evden etkilenmişti. Toros, Behaeddin'e içeride otururken dışarıda oturuyormuş hissini verebilecek bir aile evi talebiyle gitmişti. Behaeddin, tasarıma başlamadan önce üç ay boyunca sık sık araziye gidip saatlerce güneş, rüzgar analizleri yapmış ve kullanıcılarla her hafta toplantılar gerçekleştirerek zaten sosyal ilişkileri iyi olan Toros ailesini daha yakından tanıyıp onların talepleri doğrultusunda kullanıcıya özgü bir yapı tasarlamayı hedeflemişti. İki yıl süren çalışmalar sonrasında tasarım ve projelendirme süreci tamamlanmıştı. 1988 yılında başlanan inşaat 1990 yılında sona ermişti. Konut alanı 600 m2 toplam inşaat alanı ise 1000m2 den oluşmaktaydı. Proje, doğrama detaylarından dolap detaylarına, ahşap tavan detaylarından aydınlatma detaylarına kadar her detayı en ince ayrıntılarına kadar işlenmiş 56 paftadan oluşmaktaydı. Hatta o dönemde proje inşaatı için ihaleye çıkıldığı zaman sadece bir firma fiyat verebilmişti. O da Asil Nadir'in CEO'su olduğu Pearl Construction Ltd. idi (Efruz Sami). O dönemdeki müteahhit firmaları bu kadar kapsamlı bir projeyi inceleyip teklif sunabilme donanımına sahip değildi. Yine de tüm zorluklara karşın 1988-1990 yılları arasında gerçekleşen inşaat aşamasında müteahhit firma mimarın tasarımına sadık kalmıştı. Hatta projenin uygulaması için Türkiye'den iki dülger getirtilmişti. Sonuç olarak, mimar,

müteahhit ve kullanıcının birbirlerine olan saygıları ve karşılıklı ilişkileri sonucunda her paydaşı tatmin eden başarılı bir ürün ortaya çıkmıştı.

Yerel taşlar kullanılarak inşa edilen bahçe duvarını takip ederek araziye giriyoruz. Hizmetlilerin bizi karşılaması gibi, yardımcı bina bizi karşılıyor (Resim.1- 2). Zeytin ağaçlarının arasında, eğimli araziye yedirilmiş ana bina gözümüze çarpıyor. Çelik, cam ve taş. Perspektiften baktığımızda gördüğümüz teraslar, orada geçireceğimiz zamanın nasıl keyifli olacağı konusunda fikir veriyor. Akdeniz mimarisinin vazgeçilmez öğesi olan teraslar, Toros evinde iklimin de elvermesiyle denize nazır açık/yarı açık alanlar geçirilen zamanı unutulmaz kılıyor.

Resim 2. Yardımcı binada yerel taşın kullanımı. Fotoğraf: Mert Gardiyoğlu, 2017

Resim 3. Taş duvarın arazi ile ilişkisi. Fotoğraf: Mert Gardiyoğlu, 2017

Devam ediyoruz. Taş duvar, arazi boyunca devam ediyor, hatta ilerledikçe yükselip, üst bahçeyle yüksek bir kot farkı yaratıyor (Resim 3). Bu da yerel taş ve dağ ilişkisini güçlendiriyor. Girişe doğru baktığınızda bir saçak bizi sizi içeriye davet ediyor (Resim. 4-5). Çelik saçağın altından yürürken, sırasıyla yükselen taş duvara, üst bahçeye ve beşparmak dağlarına bakıyoruz. Mimarın rasyonalist, işlevselci yaklaşımı binanın tasarımında önemli bir rol oynuyor. Bağlam ve iklimsel verilerin titizlikle ele alındığı projede kompakt biçimli geçirgen konut doğu-batı aksına yerleştirilerek, binanın uzun cephesi kuzey ve güneye doğru yönlendirilerek, kontrolü daha zor olan doğu ve batı güneşinden daha az yüzeyin/kütlenin etkilenmesi sağlanmıştır. Böylelikle bina güneyde cephesini dağlara yaslarken, kuzeyde yüzünü denize dönerek yaşam mekanlarının ayrıca manzaradan da faydalanmasına özen gösterilmiştir (Resim.6).

Yüzünü güneye vermiş yarı açık mekandan geçip içeriye giriyoruz, giriş holünde kullanıcıyı daha özel yaşam alanlarına taşıyan merdiven bir sanat

Resim 4. Giriş saçağı. Fotoğraf: Mert Gardiyoğlu, 2017

Resim 5. Giriş saçağı. Fotoğraf: Mert Gardiyoğlu, 2017

Resim 6. Kuzey cephesi. Fotoğraf: Mert Gardiyoğlu, 2017

Resim 7. Merdiven. Fotoğraf: Mert Gardiyanoğlu, 2017

Resim 8. Merdiven. Fotoğraf: Mert Gardiyanoğlu, 2017

Resim 9. Ateş tuğlasının kullanımı. Fotoğraf: Mert Gardiyanoğlu, 2017

eseri gibi sizi karşılıyor. Adeta dans eden bir kadını andırıyor (Resim.7-8). İşçilik ve ahşapın kalitesi merdivenin tasarımındaki değerini artırıyor. Süs havuzu olarak tasarlanan ve kısa bir süre o amaç için kullanılan, aynı zamanda dış mekanla da ilişkili olan merdivenin alt kısmı şimdi saksıların konulduğu küçük bir bahçe olarak kullanılıyor. Daha çok misafirlerin kullanması amaçlanan ana giriş haricinde ev sahiplerinin kullandığı başka bir yan giriş mevcut. Araçlarını park ettikten sonra, sırasıyla kiler-çamaşırılık-mutfaktan geçip yine merdivenin olduğu hole ulaşıyorsunuz. Bu kiler çamaşırılık aksından geçerken sağ tarafımızda gizlenmiş çamaşır kurutma alanını görüyoruz. Ahmet Vural Behaeddin'in projelerinde sıklıkla kullandığı ateş tuğlası, Toros evinin dış mekânında da kendini yarı geçirgen bir biçimde tekrar ederek, mimarın detaycı, duyarlı mimari kimliğini gözler önüne seriyor (Resim.9-10).

Devam edip salon ve yemek bölümüne giriyoruz. Burada 'içeride otururken dışarıda otuyormuş hissini' tam anlamıyla alıyoruz. Yüksek cam kapı-pencereler ve kolonsuz iç mekân bunu mümkün kılıyor. Buna ek olarak salon tarafından, terasa yerleştirilen çiçeklik ve batı cephesine bakan iç mekândaki süs havuzu, bu hissin güçlenmesinde büyük rol oynuyorlar. Bu mekânın arka tarafında, biraz daha 'içeride', güney-batıya bakan bir kışık oturma alanı bulunuyor. İki mekâna da ortak çalışan şömine kışık oturma alanı ile salonu kot farkıyla birlikte birbirinden ayırıyor. Yemek bölümüne geri gelip oradan mutfaka geçiyoruz. Kullanıcının yapı ile ilgili tek şikayeti mutfakın yeterli büyüklükte olmaması. Mutfakla teras arasında kahvaltı odası bulunuyor. Mutfakın önündeki teras ise kahvaltı terası olarak kullanılıyor. Fakat doğuya baktığı için – kışın pek sorun olmasa da – yazın sabah güneşini kontrol etmek için cephede perdeli bir sistem düşünülmüş.

Resim 10. Ateş tuğlasının kullanımı. Fotoğraf: Mert Gardiyanoğlu, 2017

Behaeddin'in ailenin yaşayış biçimleri üzerine temellendirdiği mekân kurgusu, geniş bir aileye ve arkadaş çevresine sahip olan ev sahiplerinin tüm bu mekânları – salon, yemek odası, camlık ve hatta teraslar – aynı anda çok amaçlı kullanabilmesini öngörmüştür (Resim. 11-12). Buradaki senaryolardan biri de, evde yapılan yemekli toplantılar sırasında ziyaretçilerin yemeğin hazırlanmasını beklerken salonda zaman geçirecekleri bir mekâna sahip olmalarını öngörüyordu. Bu sırada tüm evde duyulabilen – merkezi müzik sistemi olduğu için – 'Some of these days' çalıyordu. Ev sahibi bir arkadaşıyla camlığa yaklaşıp, birkaç fotoğraf, madalya ve ödül aracılığı ile kendini anlatır ve yemekle devam edecek bir sohbet başlatır. Daha sonra şöminede biraz ısınıp yerlerine geri dönerler. Adam daha sonra müziğin sesini açıp barbeküdeki etleri kontrol etmek için dışarıya çıkar, oradan mutfaka geçer. Etlerin on dakikaya pişeceğini haberini verir ve kadın hazırladığı yemekleri yemek odasının aşağısındaki tezgaha dizer. Evin çocukları bir kapıdan

girip diğerinden çıkarak koşuşurlar ve misafir çocuklarıyla beraber süs havuzundaki balıkları beslerler. Çocuklar çağırılır ve sofraya hep beraber oturulur.

Resim 11. Toros Evi - Zemin Kat Planı. Kaynak: Mustafa ve Gonca Toros arşivinden alınıp dijital ortama aktarılmıştır. 1- Rüzgarlık, 2- Giriş Holü, 3- Vestiyer, 4- Çalışma Odası, 5- WC & Duş, 6- Camlık, 7- Salon, 8- Yemek Odası, 9- Kahvaltı Odası, 10- Çamaşır Kurutma, 11- Garaj, 12- Şömine, 13- Çamaşır Odası, 14- Mutfak, 15- Kiler, 16- Süs Havuzu, 17- Depo, 18- Havuz Soyunma, 19-Yüzme Havuzu, 20- Yeşil Alan, 21- Teras.

Resim 12. Toros Evi - Birinci Kat Planı. Kaynak: Mustafa ve Gonca Toros arşivinden alınıp dijital ortama aktarılmıştır. 1- Merdiven Holü, 2- Sauna, 3- Eb. Banyo, 4- Eb. Yatak Odası, 5- Eb. Dolap Odası, 6- Oturma Odası, 7- Depo, 8- Yatak Odası, 9- Dolap Odası, 10- WC & Duş, 11- Mutfak, 12- Teras.

Resim 13. Kahvaltı terası. Fotoğraf: Mert Gardiyanoglu, 2017

Üst kata çıktığımızda televizyon odası ve merdiven holünü ayıran geçirgen cephe bizi karşılar, camla televizyon odasının terasa açılan yüksek pencerelerinden dolayı dışarıda olma hissi burada da bizi çevreler. Bu katta içinde saunanın da bulunduğu ebeveyn yatak odası dahil toplamda üç tane süit yatak odası var. Batıya da bakan ebeveyn yatak odasının terası, sabahları kahvaltı terası olarak da kullanılacak şekilde düşünülmüş (Resim.13). Ayrıca televizyon odası olarak tasarlanan odadan çıkılan, yine kocaman bir ortak teras bulunmakta. İki tane yatak odasıyla ortak kullanılan bu teras, ebeveyn yatak odasının terasından zeminde yaratılan deliklerle ayrılıyor.

Televizyon odasının yanında, ilk aşamada bu katta kullanılacak olan sandalye ve benzeri şeyleri koymak için tasarlanan bir depo alanı yer alırken, daha sonra mimarla yapılan görüşmeler sonucunda televizyon odasına dahil edildi. Projelendirildikten sonra – yine mimarla yapılan görüşme sonrasında – yapılan bir diğer değişiklik ise güneye bakan balkonun iptal edilerek misafir yatak odasına dönüştürülmesidir (Resim.14).

Büyük bir arazide konumlanan evin büyük de bir bahçesi var. Bahçe de kapalı alanlar gibi titizlikle düşünülerek tasarlanmış. Mimarın doğaya olan saygısı çevreci yaklaşımında kendini açık ediyor. Şöyle ki yağmur suyu, havuzun altında bulunan sarnıçta toplanarak daha sonra bahçe sulamasında kullanılıyor (Resim.15).

Özellikle kullanıcı ile gerçekleştirilen sohbetler, Toros evinin başarısı ile ilgili ipuçları sunuyor. Hem mimarın yaklaşımından hem de sonuç üründen çok memnun kaldıklarını belirten Toros ailesi, yıllar geçmesine rağmen bu evde yaşama heyecanını yitirmediklerini, güncelliğini koruyan bir evde yaşama şansına da ayrıca sahip olmanın bir ayrıcalık olduğunu ifade ettiler. İhtiyaç programının kullanıcı ile birlikte oluşturulması, tasarım sürecindeki paylaşım, kullanıcının mekâna aidiyet geliştirmesine neden olarak Toros Evi'ni ölümsüzleştirmiştir.

Resim 14. Misafir yatak odası. Fotoğraf: Mert Gardiyanoglu, 2017

Resim 15. Yağmur su yolu. Fotoğraf: Mert Gardiyanoglu, 2017

Resim 16. Güney cephesi. Fotoğraf: Mert Gardiyanoglu, 2017

Resim 17. Güney cephesi. Fotoğraf: Mert Gardiyanoglu, 2017

Resim 18. Toros evi ziyaretinden bir kare.
Soldan sağa: Seda Bertan, Emine Gökbörü, Mustafa Toros, İlğaz Toros, Gonce Toros ve Nevzat Öksüzoğluları.
Fotoğraf: Mert Gardiyanoglu, 2017

Dipnot:

Se(n/s)iz Seda 'sız
Kelimelere, cümlelere
sığamayan insana;

En samimi, en yalansız gülüş, uyum,
tutku, güler yüz, büyük kalp, berrak,
neşe, pozitif enerji, bir güler yüz daha,
yardımsever, başarılı, hırslı, iyi kalpli ve
iki güler yüz daha.

İki aydır hayat bizim için sessiz ve
buna alışmak güç. Sen bizim sesimiz,
rengimiz, sedamız. Bu kısa ömründe
kelebek misali birçok insanın yüreğine
dokunduğun gibi, bizimde kalplerimize
dokundun ve hiç unutulmayacak güzel
hatıralar bıraktın hafızalarımıza. Çok
şey paylaşıldı. Hayaller paylaşıldı,
anılar paylaşıldı, mutluluklar ve
mutsuzluklar.

Mükemmel bir insan olmanın yanında
çok yetenekli bir mimar... Tasarım
sohbetlerimize, pozitif yaklaşımı ile
katkı koyan, düşüncelerini net bir
şekilde aktarabilen farklı bir renktin.
Ve zamansız, sessiz sedasız gidişinin
ardından kayıp bir biz. Paylaşılanları
çoğaltma zamanı şimdi, senin
adına hayallerini paylaşmanın ve
gerçekleştirmenin zamanı.

Seni seviyoruz ve
unutmayacağız..

Nevzat Öksüzoğluları
KTMMOB-MO Yönetim Kurulu Üyesi
Mimar, STUDIO DÖRT Mimarlık Ofisi

oksuz.nevzat@gmail.com

Emine Gökbörü
Mimar, STUDIO DÖRT Mimarlık Ofisi

egokboru@hotmail.com

Seda Bertan
Yüksek Mimar

Mert Gardiyanoglu
Fotoğrafçı

Kentsel Mekanda Konut Alanlarının Ayrışması: Lefkoşa - Yenikent Örneği

Tanju Gültekin

1. Giriş

Kentler, farklı dinamiklerle sürekli bir değişim ve dönüşüm içerisindedir. Günümüzde kenti biçimlendiren en önemli etken “küreselleşme” ve bunun gereği “yeniden yapılanma” olarak anılmaktadır. Küreselleşmenin uzantısındaki neo-liberal politikalarla desteklenen kentsel yeniden yapılanma ile kentsel mekân, yatırım alanına dönüştürülmektedir. Sosyo-kültürel ve ekonomik alanlarda yoğun ve hızlı iletişim olanaklarıyla pompalanan ‘yerel’den ‘küresel’e yükselme ya da kentsel rekabette öne çıkma, kente yapılan bu müdahaleyi meşrulaştırmaktadır. Kentlerin konumlarına ve üstlendikleri misyonlara, küresel boyutta ve ulus devlet içerisindeki rolüne göre; bu süreçte değişen kentin iç dinamikleri beraberinde sosyal ve mekânsal dönüşümleri ortaya çıkarmaktadır (Keyder, 2013).

Küreselleşmenin öngördüğü tüketime odaklı bu gelişmeye, görsel cazibenin kullanıldığı, etkin reklam ve pazarlama stratejileriyle konut sektörü, hızla ve kolaylıkla dâhil edilmektedir. Böylece, sosyal, kültürel ve ekonomik homojenlik gösteren elit ya da orta-üst ve üst gelir grubuna özellikle yeni yükselen sınıflara (varsıllara) seçkinlik kazandıran (Şen, 2011) ve ilgili yazında korunaklı ve itibarlı (prestij) konut alanı olarak tanımlanan, kentten yalıtılmış yeni konut alanları oluşturulmaktadır. Kentin uç noktalarında ya da yaşam kalitesini yükseltmek için ve çoğunlukla kentsel değer artışıyla birlikte kullanım haklarının da belli bir sosyal sınıfa transferiyle, eş deyişle soylulaştırma ile sonuçlanan kentsel dönüşümle gerçekleştirilen bu konut alanlarında yeni bir yaşam biçimi yaratılmaktadır. Toplumsal güce ve ayrıcalığa kavuşma ve kamusal alanda diğerlerinden ayrılma gibi tercihlerle yaygınlaşan bu yeni kentsel yaşam ve alanları, sosyal ve mekânsal olarak kentten ayrışmaktadır. Ancak, bu konut alanlarında yalnızlaşma, yabancılaşma, ötekileşme, aidiyetsizlik, toplumsal ve kültürel iletişimsizliğin yaşam kalitesini olumsuz etkilediği artık bilinmektedir (Tirkeş, 2012; Güzey, 2014; Gültekin, 2015).

ÖZET

21. yüzyılda küreselleşme ile göçler, sosyal dışlanma, etnik toplanma, çok kültürlülük, yerelleşme, güvenlik gibi yaşam alanlarının biçimlenmesindeki değişkenlerle, kentte mekânsal ayrışma/toplanma, ekonomik güce dayalı olarak konut alanında belirginleşmektedir. Orta-üst, üst gelir grubu ve çoğunlukla yeni varsılların, üst sınıf kimliğinin simgesi olan genellikle kentin uç noktalarında kentten yalıtılmış yaşam alanı tercihiyle, konut alanlarında mekânsal ve sosyal ayrışma giderek keskinleşmektedir. Neo-liberal ekonomik yeniden yapılanmaya eşlik eden şehircilik anlayışıyla bu ayrışma giderek yaygınlaştırılmaktadır. Kuzey Kıbrıs'ta bu olgu, 2010'lu yıllarla Lefkoşa kenti'ndeki Yenikent bölgesi'nde izlenebilmektedir. Çalışmada bu gelişmenin gerekçeleri, kullanıcılarla yapılan derin görüşmelerle tespit edilerek mekân ve yaşam kalitesi sorgulanmıştır. Böylece devam eden bu sürecin avantaj ve dezavantajlarının belirlenmesiyle yaşanabilir konut ve konut alanlarının oluşumuna katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler; Küreselleşme, Konut alanı, Mekânsal ayrışma, Yaşam kalitesi, Yenikent-Lefkoşa.

Fiziksel-mekânsal boyutta bu ayrışma mimari kimlik ile vurgulanmaya ya da keskinleştirilmeye çalışılmaktadır. Bu uğraşta, mimari kimlik yapıyı diğerlerinden ayıran, kütle, üslup, yapım teknolojisi, fonksiyon, renk, malzeme vb. özelliklerle ve çoğunlukla sermayenin talepleriyle getirim (rant) odaklı; ya da küresel ürüne dönüştürülen sembolik, hatta “ikonik” mimari tasarımla¹ kurgulanmaktadır. Yapı ve çevre oluşturma politikalarıyla, çevreye karşı/uyumlu davranışlarla ve en önemlisi yapının bulunduğu coğrafyaya (yer’e) ve topluma ait olma ile ilişkisi ya da topluma özgü mimari dil yadsınmaktadır (Kuban, 2010; Hacıhasanoğlu, 1996). Böylece mimari tasarımın özgüllüklerinden mekânsal kaliteyi sağlama da önemsizlenmektedir. Ayrışık yaklaşımlar ve parametrelere göre çok boyutlu ve katmanlı bir kavram olan mekânsal kalite, tasarımda fark edilen (Rapoport, 1982) ve dışavurumdaki çeşitliliğin, kullanıcıların beklenti ve ihtiyaçlarının tatminine veya algısına (kavrayışına) bağlıdır (İnceoğlu, Aytağ, 2009; Gültekin, 2015). Mekânın algılanan kalitesi, yaşam kalitesinin en önemli ve belirleyici bileşenidir (Amérigo, Aragonés, 1997; Yamada, Heo, vd. 2009). Bu algı, evrensel olmayan biçimde, topluma ve bireyin öznel yargılarına, bilgi ve kültür birikimine ve duyumlarına yetileriyle farklılaşan sübjektif faktörlere ve yapısal çevrenin ölçülebilen, kimliği, işlevsel uygunluğu, konfor olanakları gibi nesnel bileşenleriyle oluşan objektif faktörlere göre değişkendir (Yüceşahin, Tuysuz, 2011; Gültekin, 2015).

Yenikent, küreselleşmeye eklenme çabası içinde yüceltilen, itibarlaştırılan konut alanı olarak 2010’lu yıllarla Lefkoşa kenti’nde görünür olmuştur. Bu çalışmada Yenikent bölgesi, kent ve ülke ölçeğinde konut alanlarının sosyal ve mekânsal olarak ayrışan ilk örneklerinden olduğu için, yerleşme biçimi, konut mimarisi ve kullanıcıları

yukarıda özetle açıklanan kuramsal arka plana göre irdelenmektedir. Bu kapsamda, mekânsal ayrışmanın parametreleri olan mimari dil, kimlik ve mekân kalitesi, yaşam kalitesinin objektif göstergeleri olarak eleştirel bir bakışla değerlendirilmektedir. Sübjektif göstergeler ise sosyal ayrışmanın gerekçeleri ve böylece yaratılan yeni yaşam biçiminin yaşam kalitesi bağlamı, kullanıcılarla yapılan derin görüşmelerle belirlenmeye çalışılmıştır. Böylece elde edilen çıkarsamalarla gelecek adına güven tanıklığı yapabilme amaçlanmaktadır.

2. Lefkoşa Kent Merkezi’ne Ayrışan Konut Alanı; Yenikent

Yenikent, Kanlıdere’nin kuzeyinde, Lefkoşa Kent Merkezi’ne sınırdaş konumda, yapılaşma öncesi tarım alanı olan gelişme konut alanıdır (Resim 1). Lefkoşa İlçesi, Gönyeli Belediyesi- sınırları içerisindeki bu alan 1/25.000 ölçekli “Ülkesel Fizik Planı’nın” (2020 Başkent Lefkoşa İmar Planı) “Ana Mekânsal Strateji Planında” 1. kademe yol olan Güzelyurt-Lefkoşa Yolu’nun güneyinde, Lefkoşa-Girne Yolu’nun batısında, Kent Merkezi’nin doğusunda, ülke sınırının kuzeyinde konumlanmaktadır. Bu alanda, son beş yılda çoğunlukla az katlı ve tek ailelik müstakil konutlar yer almaya başlamıştır. Bu gelişmeye, Lefkoşa kent merkezine yakın konumun sağladığı avantajlarla birlikte ilçenin nüfus artışına bağlı nitel ve nicel konut gereksinimini karşılayacak makro/mikro ölçekli imar planları hız kazandırmıştır. Yenikent’i “konut ihtiyacı olacak alan” olarak öngören bu planların, sosyal (yaşlı ve çocuk bakım evleri, üst ihtisas hastaneleri, eğitim tesisleri vb.) ve teknik altyapı (toplu taşıma, temiz/ kirli su şebekeleri gibi) olanaklarını geliştirme kararları², yerleşme talebini giderek artırmaktadır. Bu gelişme koşullarında mevcuttaki yatayda yoğun yapılaşma, kente, Ada’ya kimlik kazandıran yerel, geleneksel konut mimarisinden hatta kentin diğer

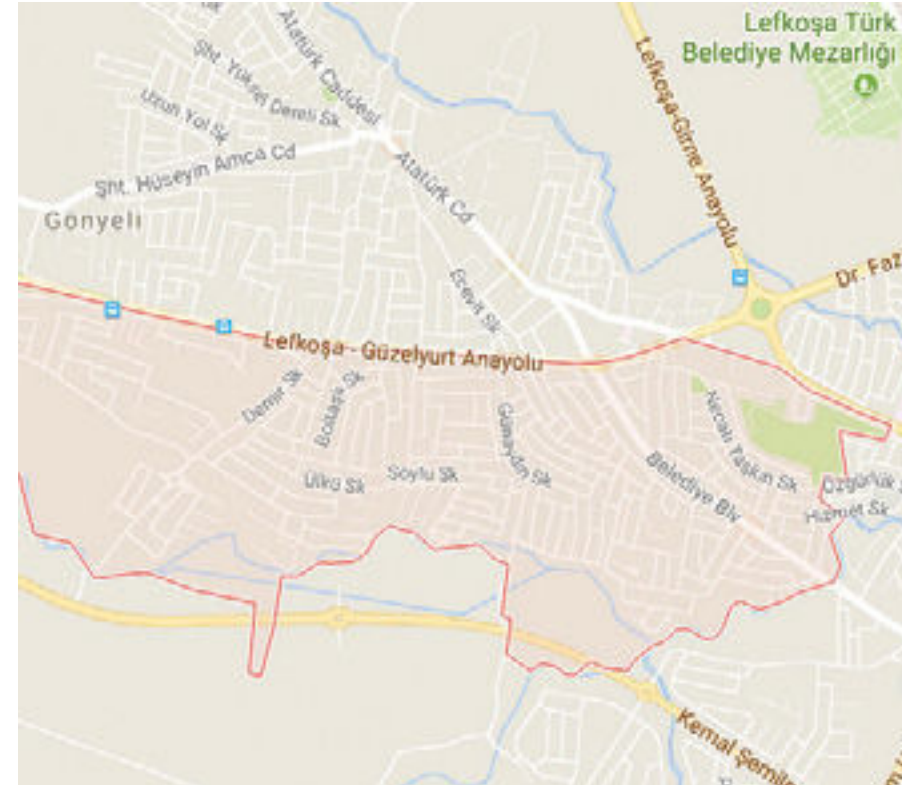
gelişme konut alanlarından (Hamitköy gibi) farklılaşan mimarisiyle mekânsal olarak, kullanıcılarının homojenlik gösteren sosyo-ekonomik ve kültürel yapısıyla sosyal olarak henüz sıkılgan- çekingen biçimde ayrılmaktadır.

3. Yenikent’in Yeni Konutları

2011 nüfus sayımına göre Yenikent’in sürekli ikamet eden nüfusu toplam 5374 kişi (2725 erkek, 2649 kadın), hane halkı büyüklüğü 2,92 ve toplam konut sayısı 1760’dır (KKTC 2013 Nüfus İstatistikleri). 2012 tarihli Başkent Lefkoşa İmar Planı ile Yenikent bölgesi’nde 30 bin kişilik konut alanının yapılaşmaya açılmasıyla (Değiştirilen Lefkoşa İmar Planı, 2012) yaklaşık 10.000 konut inşaatı hedeflendiğine göre; konut mimarisi önem kazanmaktadır. Bu nedenle, mevcut durumun analizi, mimari kimliğin (yapının sahip olduğu kütle ilişkileri, üslubu-dili, yapım teknolojisi ve fonksiyonu, renk üzerinden) değerlendirilmesi, tasarım etkinliğinde ve böylece yapısal çevreyi biçimlendirmede yararlı olabilecek bazı yaklaşımları işaret edebilecektir.

3.1. Yerleşim Düzeni ve Yapılaşma Koşullarına Bağlı Mimari

Mimari yapının diğer yapılarla kütle ilişkisinde, dolayısıyla kendi kütlelerinin oluşumunda, planlama kararlarıyla belirlenen yerleşim düzeni ve yapılaşma koşulları esastır. Yenikent’te yerleşim düzeni, eğimi düz denilebilecek kadar az olan topoğrafyaya uygun olarak ızgara (*gridal*) sistem gibi planlanmıştır. Bu yerleşim şemasında görsel ve algısal kaliteyi oluşturacak “vista” ya da “land-mark” oluşturulamamış, doğal yapının, Beşparmak Dağları’nın, yerleşime kazandırdığı görsel zenginlikle yetinilmiştir (Resim 2).

Resim 1. Yenikent’in kentsel konumu ile Lefkoşa’da ve Yenikent’te konut mimarisi.³

Resim 2. Izgara (grid) yerleşim sisteminde doğal ve yapısal çevre.

Bu yerleşim sisteminde, bina tasarımlarında geniş saçak, çıkma, giriş mekânları, dış mekânda sokak çeşmeleri ve bitki materyali gibi sokakta iklime karşı koruma sağlayan öğeler kullanılmayarak, sokak dokusunun geçmişle, yerleşim geleneğiyle ve coğrafyayla teması koparılmıştır (Resim 3).

Yenikent'te konut binaları müstakil, ikiz ya da bitişik nizamda 2 katlı, ender olarak çatı arası/tavan arası katı (*loft*) ilavesiyle az katlı, ayırık nizamda (zemin+5 kat+ loft) çok katlıdır. Küçük parsellerde (150-200 m²) yapı yaklaşma sınırları ön ve arka bahçede 4-5 m., yan bahçelerde 1.5-3 m. olan müstakil ve ikiz evler

(Emsal⁴ = 0.50) çoğunlukla iki katlı, ender olarak çatı katı (*penthouse*) ilavelidir. Müstakil konutların müstakil olmadıkları da açıkça görülmektedir (Resim 4). Çok katlı binalarda yapı yaklaşma sınırları benzer ölçülerde olduğu için yapı yoğunluğu hem yatayda hem de dikeyde artmaktadır (Resim 5).

Resim 3. Lefkoşa'da yerel, Yenikent'te değişen sokak dokusu.

Resim 4. Yenikent'te müstakil ve ikiz konutlar.

Resim 5. Yenikent'te çok katlı, yapı yoğunluğu yüksek konut binaları.

Bu durumda mimar, yapılaşma koşullarına bağlı olarak, binanın parsel konumuyla başlayan farklı boyutlardaki tasarım sınırlamalarını (kat sayısı, kat yüksekliği, gabari, inşaat alanı büyüklüğü vb.) aşmak durumundadır. Tasarım sürecindeki diğer girdilerle (yatırımcı, kullanıcı talepleri, teknoloji, özellikle Kıbrıs Adası'nın özel koşullarında malzeme temini gibi) birlikte mimari kimlik ya da bina içinde ve dışında tümleşik ve dengeli biçimde ihtiyaçların karşılanmasıyla oluşacak kaliteyi sağlama, mimarları zorlamakta ya da başarısız kılabilir. Çözüm, kütlede "eğreti" kalan tasarım arayışları ya da farklılık yaratma çabasında aranırken, istenmeden karmaşa yaratılabilmektedir. Görece büyük parsellerde (ortalama 2500 m²) yapılaşma koşullarının sadece yapı yüksekliği ile sınırlandırılmasıyla tasarımda kısıtlar azalmakta, gevşemekte ve böylece beklenen mekânsal tasarım düzeyine yaklaşmış görünmektedir (Resim 6). Hatta "havuzlu konak" olarak bilinen bu tür konut binalarının (Boyacıoğlu Evi gibi) Yenikent'te land-mark⁵ etkisi yarattığı söylenebilir.

Resim 6. Yenikent'te görece büyük ve müstakil konutlar.

Resim 7. Yenikent konutlarında biçem (kargaşası!).

3.2. Mimari biçem

Bu çalışmada, Yenikent konut mimarisinin değerlendirilmesinde, mimari ürünü ve mimarını yargılama amaçlı değil, varoluşsal mimari gerçeklik yaklaşımıyla, mimari biçemin açık “alımlama”⁶ kuramıyla yorumlanması esas alınmıştır. Bu tutum, mimari gerçekliğin “var olmasında” veya “metaforlaştırılmasında”, eskiye yaslanmayan, bugünün yeni deneyimlerini yaratmayı amaçlayan mimarlık önerisinin ve mimarın kendi özgür yaratım gücünü ortaya koyma çabasının önemine dayanmaktadır (Güney, Yürekli, 2004). Biçime odaklanma ise bu makalenin mekânsal ayrışma ve kullanıcının mekânsal kaliteyi algılama kapsamına, biçemin⁷ bina dış yüzeyinde daha net okunmasıyla mimarlığın diğer bileşenlerinden (kök örnekler, ütopyalar gibi) daha uygun olmasından kaynaklanmaktadır.

Yenikent’te konut mimarisinin geçmiş deneyimlere itibar etmeden, yeni bir mimari dil yaratmaya yönelik denemelerle oluşturulduğu açıkça görülmektedir. Konut yapılarında, döşeme, yüzey gibi yapı bileşenlerinin içiçe girişleri ve üst üste çakışmalarıyla kübik donmuşlukta olmayan (De Stijl’e sığmayan) kütle biçimleri kadar saf, yalın geometrik formlarla (Modernist) rasyonel biçim arayışları, strüktürün statik ve estetik oranlarının değişik malzeme ve renk eşliğinde çalışıldığı (Konstrüktivist) biçim denemeleri, yapı formunun işlevselliğe ve standardizasyona gönderme yapan (Uluslararası Modern Mimarlık gibi) çeşitli mimari dil kullanılmıştır. Bu çeşitlilikte “postmodern” mimari gibi görünen hatta biçem karmaşasına düşüp Ada mimarisinin yozlaştırıldığı, orantıların bozulduğu örneklerle de rastlanmaktadır (Resim 7). Ancak Yenikent’te olduğu gibi (kat sayısı ve

kütle büyüklüğü dışında) başta iklim koşulları olmak üzere yerel bağlamın koparıldığı bu mimari istikrarsızlık ve/veya kargaşa “süpermodernizmin” ürettiği yer’siz (*non-place*) mimarlıkla ya da yok olan modernizm (*fleeting modernism*) ile mimar eliyle yaratılmış, farklılaştırılmış mekân (*differentiated space*) tanımıyla meşru ve haklı görülebilmektedir.

Resim 8. Lefkoşa Suriçinde geleneksel ve yeni yapılarda kimlik ögesi sarıtaş ve beyaz renk.

3.3. Mekân organizasyonu

Yenikent konutlarında, çağdaş yapı üretim teknolojilerinin kullanımı kaçınılmazdır, rasyoneldir. Ancak, iklim koşullarına uygun yerel yapı malzemesi olan Sarıtaş reddedilerek, mimari kimlik ögesi olan renk (Sarıtaş rengi ve beyaz) de yadsınmaktadır (Resim 8). Mimaride tek malzeme ve rengin, kimliğin geliştirilmesinde ya da yaratılmasında avantaj olduğu başta Akdeniz Mimarisi'nde Kazablanka (Dâr-ül-Beydâ: Beyaz Ev) (Resim 9), Marakeş (Marrakech) olmak üzere birçok kentte (Türkiye'de Bodrum, Yunanistan'da Korfu gibi) kanıtlanmıştır.

Ada'daki geleneksel konutta, hâkim rûzgâr yönünde sokağa-bahçeye karşılıklı açılan hol ve hole bağlı yaşam oylumları ile doğal iklimlendirme sağlanmıştır. Ada'da konut yapıları, art zamanlı bir süreçte, dönemin ihtiyaçlarına göre, bu fonksiyon şemasına yeni birimlerin eklenmesi ya da değiştirilmesiyle üretilmiş, türetilmiştir (Özay, 2005; Pulhan, Numan, 2006). Yenikent konutlarında, yeni yaşam biçimine göre geleneksel mekân⁸diziminin (*Space Syntax*) değiştirilmesiyle,

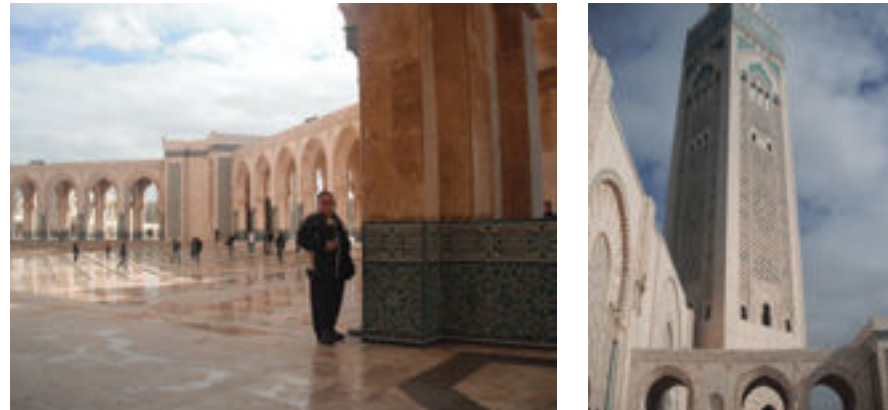
bu konfor ve genişleme olanağı sağlanamamaktadır. Konuta giriş mekânlarında ve/veya kapı önünde, dış etkenlerden korunma ve sokak-komşu iletişimi de (Gültekin, 2010) kesilmiştir. Yeni konutlarda, günlük yaşamın uzantısında, çok işlevli yarı-açık mekân olan sundurmanın, girişin veya verandanın küçük balkonlarla karşılanması, kullanıcıyı klimalı kapalı mekânda yaşamaya zorlamaktadır.

Resim 9-1. Eski Kazablanka (Old Medina).

Resim 9-2. Eski Kazablanka (Old Medina).

Resim 9-3. Kral II. Hasan Cami Avlusu ve Minaresi (1993).

3.4. Kullanıcı Değerlendirmesi

Kullanıcılarla yapılan derin görüşmelerle, konut ve çevresi ile ilgili yaşam memnuniyeti, sosyal yaşam ve yapı çevre özellikleri konut binalarının mimari özellikleri üzerinden sorgulanmıştır. Bu görüşmelerde soru kâğıdı formatında (çoğunluğu açık uçlu olmayan 11 adet soru) hazırlanmış görüşme rehberine uyulmaya çalışılmıştır. Bu izlencenin ilk aşaması kullanıcının sosyo-kültürel, ekonomik ve demografik özelliklerine yöneliktir. Sonraki aşamayı Yenikent'te yaşam süreci, gerekçeleri ve konut mimarisine ilişkin görüşleri

oluşturmaktadır. Uygulama öncesi kullanıcılarla iletişim kurulmuş, derin görüşme için iş saatleri dışında ve hafta sonu tatil günleri tercih edilerek çok sayıda kullanıcıya ulaşma ve uzun süreli görüşme olanağı sağlanmıştır. Böylece Mayıs 2017'de 30 adet konutta aile bireylerini de kapsayan (aile büyüklüğü 2.9 kabulü ile yaklaşık 90 kişi) derin görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen verilere göre; kullanıcıların çoğunluğunun Yenikent'te ve yeni konutlarda yaşamaktan memnun olduğu anlaşılmıştır. Genç ve orta yaş grubu, Yenikent'teki ve yaşadıkları

konutları, renk, form, malzeme ve teknik donanım açısından mükemmel bulmaktadır. Bu grup konutların mekân organizasyonundan (giriş ve bahçeye açılan hol dolayısıyla holün plan kurucu öge olmaması, bahçede fırının yapılmaması gibi) ve cephede büyük pencere açıklıklarından şikâyetçidirler. 60 yaş üzeri kullanıcılar ise konutların mimari özellikleriyle ilgilenmeyip, komşularla ilişki kurulamadığını belirtmişlerdir. Ayrıca, konut tasarımında kışın ısınma, yazın soğutma sorununa dikkat edilmediğini düşünmektedirler.

Resim 9-4,5,6,7,8. Eski ve Yeni Kazablanka kentinde çöl kumu ve beyaz renkli mimari dil.

4. Sosyal ve Mekânsal Ayrışmada Yaşam Kalitesi

Modernizmle başlayan bireyin kentte, kamusal alanda var olma, görünür olma, kendini ifade isteği, küreselleşme ile seçkin, elit, varsıl ve ayrıcalıklı olmaya dönüşürken, görünme mekanı kentten ayrışan, yalıtılmış, “steril” konut alanlarıdır. Bu nitelikte olduğu söylenebilen, Yenikent’te konut kullanıcıları, çoğunluğu bu alanda sürekli ikamet eden (yaklaşık %82) en az bir aile üyesi Avrupa Birliği vatandaşı olan (% 74), çoğunluğu daha önce Lefkoşa’nın diğer konut alanlarında yaşamış (%84), aylık geliri ortalama 10.000 TL’ye varan (%62) homojen bir gruptur. Ülke ölçeğinde orta-üst ve üst gelir grubunda olup kentsel ölçekte sosyo-ekonomik olarak ayrışan kullanıcılar,⁹ Yenikent’te yaşam tercihlerini, kolay konut edinme (dördüncü sırada %62) ve ucuz kredi ile (aynı sırada %18) açıklamaktadırlar.

Kullanıcıların öğrenim düzeyi (en az ilkokul %18, çoğunlukla üniversite %32 ve yüksek lisans %8, doktora %6, okul çağında olmayan %8, eğitime devam eden %28) yüksektir. Aile büyüklüğü 3-3.2 (Ülke ortalaması olan 2.9’dan büyük), ailede çalışan sayısı ortalama iki kişi, %12’si 60 yaş üzeri, %18’i 18 yaş altında olan nüfus yapısına sahiptir. 18 yaş altındaki kullanıcıların tamamının sosyal ayrışmaya bağlı yaşam kalitesinin sübjektif değerleri (eşleri Türk Vatandaşı olanlar dâhil), öncelikle (birinci sırada) göçmenlerle (sırasıyla Suriyeli ve Arap göçmenler, öğrenciler, adalı olmayan Kıbrıslılarla) birlikte yaşamak istemedikleri konusuna odaklıdır. Kentin karmaşasından, kalabalığından kurtuldukları için (ikinci sırada %46) bu ayrışmadan çok memnun olduklarını belirtmişlerdir. Ancak 60 yaş üzeri ve orta yaş grubundaki evli kullanıcılar, sosyal iletişimsizlikten özellikle komşuluk ilişkilerinden memnun değildir (birinci sırada %82). Bu grup, yaşam

kalitesini yükseltecek aktiviteler yerine grup sosyal donatı alanlarının başta AVM olmak üzere (%42) spor mekânları (%20 bu oranın % 62’si vücut geliştirme salonu) kahvehane (%16), açık-yeşil alan (%10) ve sinema-tiyatro (%8) eksik ve yetersiz olduğunu belirtmiş, %4 oranında da bu konuda fikri olmadığını söylemiştir. Bu noktada kullanıcıların sosyo-kültürel ve ekonomik olarak ayrışmadan memnun olsalar da, sosyal ağ ve aidiyet geliştiremedikleri ve buna bağlı olarak konut alanını güvenli bulmadıkları söylenebilir.

Kullanıcılar, Yenikent’te yaşam tercihlerini, konut binalarının yeni ve konfor koşullarının -teknik donanımın- iyi (üçüncü sırada %58), müstakil-bahçeli (aynı sırada %42), ortalama 120-140 m² büyüklüğündeki konutların büyük (dördüncü sırada %62), konut çevresinde alt yapının ve kentsel hizmetlerin iyi (dördüncü sırada %82) olmasıyla açıklamaktadırlar. Görülmektedir ki, kullanıcıların mekânsal kalite ile ilgili objektif görüşleri sadece mekânın işlevselliği ve konfor olanaklarıyla örtüşmekte; mimari kimlik, estetik gibi yargılar önemsenmemektedir. Bu konuda, 60 yaş üzeri kullanıcıların tamamı burada yalnızlık çektiklerini, geleneksel konutlarını; özellikle yaz ve kış aylarında yeni konutun iklimlendirme koşullarının kötü olduğu için özdediklerini, 18 yaş üzerindekilerin tamamı da Yenikent’e taşınmadan önceki yaşam biçimlerini bazı konularda (kebap yapma, komşularla imece, sohbet, paylaşım, ava gitme vb.) aradıklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla mekân kalitesi ile ilişki sadece yaşam alışkanlıklarının karşılanmasıyla yoksunluklarla ilişkilidir. Sonuçta genel yargının sosyal ve mekânsal hatta ekonomik olarak ayrışmanın yaşam kalitesini yükselttiği, ortak görüşleridir.

5. Değerlendirme

Sosyal ve mekânsal, hatta ekonomik boyutlarda, ayrışan konut alanlarının kullanıcısının kentteki ve buradaki duruşuyla, görünürlüğü ile kazandırdığı statü, özsaygı ve güç, yaşam kalitesi algısını da değiştirmektedir. Bu özgüven ve tatminle Yenikent’in kullanıcıları da yaşam kalitesinde belirleyici olan mekân kalitesini, kendi kozasının -evinin- içerisindeki konfor koşulları olarak görmektedir. Memnun ya da tatmin olmadığı konuların, başta kendi evi olmak üzere, mimari yapının biçimlenmesinde ve/veya mekân kalitesinin oluşturulmasında tarihsel referansla, kent ve coğrafyadan oluşan kimlik öğelerinin ve denenmiş mekân tasarımlarıyla ilişkisini kuramamaktadır. Bu durumda Yenikent’te konut mimarisinin, imajının- kimliğinin öz değerler üzerine değil, kullanıcıların “kimlik -itibar- odaklı ayrışma” talebi ile taraflarca (yatırımcı, mimar, kent yöneticileri, kentli gibi) kabul gören “simgesel bir kimlik” (ikonografik) oluşumuyla süreceleceği söylenebilir. Bu ironiyi- kimliği yaratma, tümünden gelimci yaklaşımlarla yere özgü önceden yaratılmış tasarımların kolajı bile denenmediği için, kolay bir uğraş ve ucuz emek olduğu için yaygınlaştığı anlaşılmaktadır. Konut yapılarının üretim öncesi albenili temsili çizimleri, “prestij yaşanmaz, burada kazanılır; prestijli komşularla yeni yaşam” gibi pazarlama sloganları, bu iddiaları doğrulamaktadır.

Sonuçta, konut alanlarında sosyal, mekânsal ve ekonomik boyutlarda ayrışmanın keskinleşmeden kentle bütünleştirilmesi, uzlaştırılması ve dolayısıyla toplumda eşitsizliklerin giderilmesi; böylece prestij odaklı steril yaşamın kentsel yaşamla uzlaşması, dünyada tek bölünmüş başkent olan Lefkoşa için daha da önem kazanmaktadır. Bu nedenle, bütünleşmeyi sağlayacak tedbirler,

mekânsal, sosyal ve ekonomik stratejiler (tüm tarafların etkin katılımı, konut alanlarında oluşturulacak yer’e özgü mimari kimlik, karma kullanımlar, aktif kamusal alanlar gibi) ivedilikle geliştirilmeli ve kentsel sürdürülebilirlik sağlanmalıdır.

Notlar:

¹ Küresel ekonomi, süpermodernizm, ikona eğilim gösteren, ün sahibi olmaya yönelik, anlatım -temsili- işlevi ön planda olan yeni bir yapı türünü (küresel landmark) ortaya çıkarmış ve mimari anıt geleneğine meydan okumuştur. Böylece kent, küresel landmark’ın yarattığı baskın “ikonik (ironik!) yeni kimlik” üzerinden inşa edilmektedir (Abel, 2000; Kudug, 2014). Bu süreçte ulus-devletin önüne geçen kentlerin, markalaşarak küresel yatırımları ve turizmi kendilerine çekme yarışında, mimari yapının sembolik (hatta ikonik) küresel bir ürün olması, kente imaj katması avantaj sağlamaktadır. Bu avantajı kullanan küresel ticari mimarlık alanında, küresel ölçekte yıldız olan mimarlar ya da bu mimarlara yaslananlar arasında kurulan sembiyotik (tam bağımlı) ve sarmal ilişki ile kent(ler)in imajı da değişmektedir. Zaha Hadid, Frank Gehry, Daniel Libeskind, Jean Nouvel, Rem Koolhaas, Norman Foster, Santiago Calatrava ve Renzo Piano yıldız mimarlar grubuyla anılmaktadır (Gültekin, 2017).

² Ülkesel Fizik Planı, Teknik Alt Yapı Planında (SPO2) kent içi toplu taşıma kararı, Ekonomik Gelişme Planı’nda (SP01) Lefkoşa Kent Merkezi için öngörülen 1. kademe ticaret ve hizmetler, yüksek eğitim ve sanayi sektörlerinin gelişimi (2015- Ülkesel Fizik Planı), yürürlükteki 2012 tarihli Başkent Lefkoşa İmar Planı’nda Yenikent’in kuzeydoğusunda planlanan kent parkı da yaşanabilirlik düzeyini yükseltmesi (2020 Başkent Lefkoşa İmar Planı), Yenikent’te konut talebini daha da arttıracaktır.

³ Tüm fotoğraflar orijinal olup, yazarın (Ahmet Tanju Gültekin’in) arşivine aittir.

⁴ Emsal=KAKS (kat alanı katsayısı) yapının tüm katlardaki (bodrum, asma, çekme

ve çatı katlar ve kapalı çıkımlar dâhil ışıklıklar hariç) inşaat alanı toplamının parsel alanına oranından hesaplanır.

⁵ Yapılı çevre bağlamında landmark; nirengi noktası, yer’in işareti ya da yerleşmede simge olarak tanımlanabilir. Bu kapsamda landmark; yüksek estetik-mekânsal kaliteye sahip yer/yapıların, yapısal belirginliği ile birlikte günlük yaşamın ya da hafıza değeri olan olayların zihiinde kodlanması, saklanması, çağırılması ve çözülmesini içeren bir dizi psikolojik dönüşüm süreci olan bilişsel haritaların ana kurgusunu oluşturur. Bu nedene, kent imajının ve yer’e uyumlanmanın ve yer bulmanın ve maddi/zihinsel imgenin odağıdır.

⁶ Varoluşsal mimari gerçeklik algı dünyasının gerçekliği, görüngüsel (fenomenolojik) gerçekliktir. Geçmiş ve gelecekte varolmayan, varlığın bulunduğu zaman dilimi içindeki gerçekliğidir ve ancak anlık olarak var olmaktadır. Bu gerçeklikte, onun algılayana bağımlı algılama süreçlerinin, koşullarının ve sonuçlarının incelenmesi, alımlama (reception) modelidir. Bir gerçekliğin tanımlanması, onu yorumlayanın varlığına bağlıdır. Bu nedenle, mimarlık gerçekliği sadece mimarın ürettiği değil; onu yorumlayanın, algılayanın içine katılmasıyla oluşur. Alımlama ve açık alımlama yaklaşımları varoluşsal gerçekliğin kavranmasında, nesne ve özne arasındaki ilişkinin etkileşimi esastır (Güney, Yürekli, 2004).

⁷ Biçem; belli bir zaman dilimi içinde üretilmiş olan ve model olarak kullanılan mimarlık dillerinin bir düzen içinde anlatılması ve bu düzenlerin tekrarlanmasıyla oluşur.

⁸ Mekân Dizimi (Sentaksı) yerleşim ve yapı ölçeğinde, inşa edilmiş çevrenin mekânsal dokusunu incelemek için geliştirilmiş teknikler ve teoriler bütünü olarak tanımlanabilir. Mekân sentaksı, mimarlığın mekânı kurgulama önceliğinde, mekâna odaklanan, mekânlar sistemindeki bilgi kodlarıyla onu çözümlemeye, anlamaya ve anlatmaya yönelik yöntemlerden biridir (Sanlı, Sağlamer vd., 2011). Bu çalışmada yeni konutların mekân kurgusunu

sorgulayabilmek ve tartışmaya açabilmek için Ada’nın geleneksel konut mimarisinin mekân sentaksı esas alınmaktadır.

⁹ KKTC’de 01.02.2017 itibarıyla asgari net ücret saatlik 11.65, günlük 93.23, aylık 2.020 TL’dir (KKTC Asgari Ücret-2017). 2016 yılında en yüksek aylık maaş, dış temsilcilere (16.543 TL) ve siyasilere (14.259 TL.) ödenmektedir (KKTC En Yüksek Maaş-2016). 2013’te kişi başına düşen milli gelir ise 15 bin 302 dolar, yaklaşık 55 bin TL’dir (AB ülkelerinde 35 bin 500 dolar, yaklaşık 128 bin TL; Güney Kıbrıs’ta 25 bin 201 dolar, yaklaşık 100 bin TL; Türkiye’de 10 bin 970 dolar, yaklaşık 40 bin TL) (KKTC Ekonomik ve Sosyal Göstergeler-2015). KKTC’de hanehalkı başına düşen ortalama yıllık kullanılabilir gelir 56.031 TL (eşdeğer kullanılabilir gelir 30.596 TL)’dir. Lefkoşa İlçesi 34. 933 TL ile ortalama yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir geliri en yüksek olan ilçedir (KKTC Hanehalkı Gelir Dağılımı Sonuçları, 2015). Yenikent’te ise yaklaşık ortalama 120 bin TL’ye ulaşmaktadır.

Kaynaklar:

Abel, Chris. (2000). Architecture and identity: Responses to Cultural and Technological Change (Oxford, Boston: Architectural Press), 30-40.

Amérigo, Maria and Aragonés, Juan I. “A Theoretical and Methodological Approach to the Study of Residential Satisfaction,” Journal of Environmental Psychology, 17 (1997): 47 – 57.

———“Değiştirilen Lefkoşa İmar Planı- Yürürlüğe Girdi,-” Gündem Kıbrıs Gazetesi, 12 Haziran 2012, erişim 15 Mayıs 2017, <http://www.gundemkibris.com.degistirilen-lefkosa-imar-planı-yururluge-girdi-31410h.htm>

Gültekin, Tanju A. “Globalization Image on Architecture: Tall And Ultra-Modern Buildings of Ankara-Turkey” (paper presented at 3 rd World Multidisciplinary Civil Engineering-Architecture-Urban Planning Symposium (WMCAUS, Prag, Jun 15-20, 2017).

Gültekin, Tanju A. “Konut Kullanıcılarının Kentsel ve Sosyal Yaşam Kalitesi Farkındalığı: Ankara/ Çayyolu-Prof. Dr.

Ahmet Taner Kışlalı Mahallesi Örneği," Ankara Araştırmaları Dergisi-VEKAM 3(2015/2):165-182.

Gültekin, Nevin. "The Character of The Entrance Space(s) at Traditional Urban Housing In North Cyprus," in Creating The Future, 6th ARCHENG-2010, Proceeding of the 6th International Symposium on Architecture and Interior Architecture (Lefke: Lefke European University, 2010), 45-49.

Güney, Dilay ve Yürekli, Hülya. "Mimarlığın Tanımı Üzerine Bir Deneme," İTÜ DERGİSİ/a mimarlık, planlama, tasarım, 3 (2004): 31-42.

Güzey, Özlem. "Neoliberal Urbanism Restructuring The City of Ankara: Gated Communities As A New Life Style in A Suburban Settlement." City 36 (February 2014): 93-106.

Hacıhasanoğlu, Orhan. "Kimlik Sorunu; Mimarlığın Evrensel Ve Yerel Boyutları," in Uluslararası VIII. Yapı ve Yaşam Kongresi, Mimarlık ve İletişim, Bildiriler Kitabı (Bursa: TMMOB Bursa Mimarlar Odası, 1996), 257-264.

İnceoğlu, Mehmet ve Aytağ, Ayfer. "Kentsel Mekânda Kalite Kavramı," MEGARON, 4 (2009): 131-146.

Keyder, Çağlar. "Enformel Konut Piyasasından Küresel Konut Piyasasına," in İstanbul Küresel ile Yerel Arasında, ed. Çağlar Keyder (İstanbul: Metis Yayıncılık, 2013), 171-191.

"KKTC 2013 Nüfus İstatistikleri - Tablo 3. Mahalle-Cinsiyet, Tablo 8. Doğum Yeri, Sürekli İkamet Edilen Yer ve Cinsiyete Göre Nüfus", KKTC - Devlet Planlama Örgütü, erişim 12 Haziran 2017, <http://www.devplan.org/Frame-tr.html>

"KKTC Asgari Ücret-2017", KKTC Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, erişim 15 Haziran 2017, <https://csgb.gov.ct.tr/Asgariücret.aspx>

"KKTC Ekonomik ve Sosyal Göstergeler-2015," KKTC Devlet Planlama Örgütü 2017, erişim 15 Haziran 2017, <http://www.devplan.org/Ecosos/BOOK/SEG-2015.pdf>

"KKTC En Yüksek Maaş-2016," Gündem Kıbrıs Gazetesi, 16 Haziran 2016, erişim 15 Haziran 2017, <https://www.gundemkibris.com/kktcdaki-en-yuksek-maas-16-543-tl-178549h.htm>
"KKTC Hanehalkı Gelir Dağılımı Sonuçları,

2015", Devlet Planlama İstatistik ve Araştırma Dairesi Haber Bülteni, 21 Aralık 2016, erişim 15 Haziran 2017, <http://www.devplan.org/Anket/GELIR%20DAGILIMI%20SONUCLARI.pdf>

Kuban, Doğan. Mimarlık Kavramları (İstanbul:Yem Yayınları, 2010), 22-27.

Kudug, Ceren D. "Reflections of identity on architecture in the age of Globalization" (M.Sc.Thesis, Istanbul Technical University, Institute of Science and Technology, 2014) 62-87.

Özay, Nazife. "A Comparative Study of Climatically Responsive House Design at Various Periods of Northern Cyprus Architecture," Building and Environment 40 (2005): 841-852.

Pulhan, Hırsiye, Numan, İbrahim. "The Traditional Urban House in Cyprus as Material Expression of Cultural Transformation," Journal of Design History 19 (2006): 105-119.

Rapoport, Amos. The Meaning of the Built Environment: A Nonverbal Communication (Beverly Hills, CA: Sage Publications, 1982), 38-40.

Sanlı, Suzan, Sağlamer, Gülsün ve Dursun, Pelin. "Bir Mimara Ait Konut Tasarımlarının Mekan Sentaksı Yöntemiyle Analizi," İTÜ DERGİSİ/a mimarlık, planlama, tasarım 9 (2011): 95-107.

Şen, Besime. "Kentsel Mekânda Üçlü İttifak: Sanayisizleşme, Soylulaştırma, Yeni Orta Sınıf," İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 44 (Mart 2011): 1-21.

Tirkeş, Güliz K. "Spatial Choices of Middle Classes", METU, Journal of Faculty Architecture 27 (2012): 37-59.

Yamada, Naoko, Heo, Jinmoo, King Carina and Yao-Yi Fu. "Life Satisfaction of Urban Residents: Do Health Perception, Wealth, Safety, Community Pride and, and Cultural Tourism Matter?" (paper presented at the International CHRIE Conference, University of Massachusetts - Amherst, Jun 31-Julay, 2009), Accessed May 28, 2017, <http://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1182&context=refereed>

Yüceşahin, Murat, Tuysuz, Suat. "Ankara Kentinde Sosyo-Mekânsal Farklılaşmanın Örüntüleri: Ampirik Bir Analiz," Coğrafi Bilimler Dergisi 9 (2011): 159-188.

"2020 Başkent Lefkoşa -Lefkoşa, Gönyeli, Alayköy, Haspolat, Hamitköy ve Kanlıköy-İmar Planı," KTMMOB - Mimarlar Odası, erişim 15 Haziran 2017, <http://doc.mimarlarodasi.org/assets/docs/teknik-dokuman/lefkosaimar.pdf>

"2015- Ülkesel Fizik Planı", KKTC Şehir Planlama Dairesi, erişim 15 Haziran 2017, <http://spd.gov.ct.tr/Portals/103>

Tanju Gültekin
Prof. Dr. A.,
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi
Güzel Sanatlar, Tasarım ve
Mimarlık Fakültesi,
Mimarlık Bölümü

tgulteakin@ciu.edu.tr

"en büyük farkımız çalışma ortamımız"

düzeltilmeleriniz için, konsantre olabileceğiniz ofis ortamı, PC, Wifi

#plan kopya#renkli ozalit baskı#scan#çiltleme#vize dosyası hazırlığı#

ÜSTELİK KTMMOB'YE sadece

"YÜRÜME MESAFESİNDE"

TEL: 2270056/2270057 pointcopy@yahoo.com

Abdullah Parla Sok. Demak II Apt No:10 (KTOEÖS Karşısı)

DİSİPLİNLER ÖTESİ

ÖZET

Barınma, mimarlıkla ilişkilendirildiğinde konut, ev ve yuva gibi kavramları da beraberinde taşır. Bu yazının konusu ise, barınma ve yuva kavramlarını sanatsal bir dışavurumla ele almaktır. İkinci kişisel sergim olan “Yerçekimsiz” 2014 yılında İzmir İKSEV Galerisi’de açılmıştı. Serginin temeli; yuva, aidiyet, göçerlik gibi temalara dayanıyordu. Bu makale, hem söz konusu serginin temasını yuva kavramı üzerinden tartışmayı, hem de illüstrasyonlarla konuya sanatsal bir perspektif kazandırmayı amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler; Yuva, Yerçekimsiz, Illüstrasyon, Sanat, Kuşlar

Yerçekimsiz Yuva Yuva Fikrini Kuşlar Misali İçinde Taşımak

Elif Songür Dağ

2014 Eylül’ünde “Yerçekimsiz” sergisi, İKSEV Başkanı Filiz Eczacıbaşı Sarper’in de katılımıyla, İzmir İKSEV Galerisi’de açıldı. Hatırı sayılır derecede ilgi gören sergideki illüstrasyonların¹ kavramsal arka planı da merak uyandırdı. Serginin teması temelde, “yuva” yorumuna odaklanıyordu; ve kuş-insan figürleri ile ifade edilen sözcüklerle destekleniyordu. Durağanlıktan çok harekete alışmış kırk yıllık yaşamımın illüstratif bir yansıması olan bu sergi; barınma, yerleşme, yerleşememe, göçerlik gibi temalarla da ilişkililiydi. Sirel Ekşi’nin sergi açılışından hemen sonra yazdığı “...herhangi bir kara parçasına kök salmadan...” tanımı, serginin ruhunu net olarak açıklamıştı (Ekşi, 2014). Bu yazıyı, sergimin üzerinden iki yıl geçmesine karşın halen ilgi çeken ve hakkında sorular sorulan illüstrasyonlarımın arka planını yazıya dökme fırsatı olarak değerlendirdim.

Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisine (Yıldırım, 2015) göre barınma, temel öğelerdendir. Nefes almak, yemek içmek gibi fiziksel gereksinimlerin hemen ardından güvenlik gereksinimi içerisinde yer alır. Söz konusu olan, başımızı bir çatının altına sokmak ve kabul edilebilir düzeyde bir konforu sağlamak ise, konut dediğimizde aklımıza gelen kavram, bu temel tanımla bağdaşabilir; “planlanmış, hesaplanmış ve titizlikle inşa edilmiş bir kütle”. Kapı ve pencereleri ile bir yandan dış dünyaya bağlanan, öte yandan ise istenmediğinde de bireyi dış dünyadan koruyan ve koparan bir kabuk.

¹ Illüstrasyon, resimden farklı bir yerde konumlanan bir iletişim tasarımı ögesidir. Ancak bir amaç doğrultusunda, belirli bir kavramı ya da metni açıklayıcı resimlemelerdir denilebilir.

Peki yuvanın ne olduğunu tarif etmek kolay mı? Evin bireyi ayırması, korurken ve barındırırken bir yandan yalnızlaştırması, tam da çağımıza özgü bir durum olarak ifade edilebilir. Ne de olsa herkes kendi küçük sığınağında rahattır artık. Aras’ın vurguladığı gibi *aidiyet duygularını kendi varoluşlarına dayandırma noktasına gelen bireyler* (Aras, 2014; s.110) hakkında kendi evlerini kendileriyle taşırlar diyemez miyiz? Kuban’a göre de *mekan hareketle belirlenir* (Kuban, 2010; s.15), yani kişiler mekanları kendi gereksinimleriyle biçimlendirirler. Belki de evi yuva yapan şey, insanın kendisiyle taşıdıkları olabilir. Bu gerçek anlamıyla taşınan bir takım öğeler olabileceği gibi, yuva fikrinin kişiyle birlikte taşınması da olabilir.

Sözkonusu sergide kuşlar, insanla paralellik oluşturacak biçimde kullanılmıştır. Hem kuşların sahip olduğu özgürlük duygusu hem de yuvasını istediği yere kurması; aslında bir yuvanın sabit bir alan olmaktan çok taşınabilir bir fikir olduğunu da vurgulamaktadır. Özellikle de arkaplanda örtülü birtakım mitolojik ipuçlarının kullanılması, bu fikrin insanlık tarihi kadar eski olabileceğini savlar. Çoğu mitolojik anlatıda kuşlar ve kuş hibritleri, kutsal bir etki taşırlar. “Yerçekimsiz” sergisinde, ana öykünün öğeleri olan illüstrasyonlar, her birinin içerdiği tek sözcükle bir kavramla ilişkilendirildi. Bu sözcük kimi zaman bir tanım, kimi zaman da bir soru içeriyordu. Serideki çalışmalar ilk olarak “Nereye?” sözcüğünü içeren felsefi soruyla başlarken, maddi dünyadan bir ek taşımaksızın yalnızca organik yapısıyla orada olan insanı kuşatan bir kuşu betimliyordu (Resim 1). Her an her yerden vaz geçerken, sorulabilecek en yerinde soru olurdu “Nereye?”

“Olmazdı”, gerçekleşmemiş, ama gerçekleşmemesi de olağan ve alışıldık olan durumları anlatırken, bu betimlemeye aracı olan kuş, boş ve beyaz gözleriyle zaten hiç denenmemiş olmayı vurguluyordu (Resim 2). Bunun gibi diğer parçaların hepsi birlikte bir büyük öyküyü oluşturuyordu. Serginin esnek kurgusu, aktarılmak istenen öykünün rahat ifade edilmesini sağlarken aynı zamanda da, her bir izleyici için farklı okumaya izin veren bir zemin örüyordu.

Resim 1.

Resim 2.

Yerçekimsiz serisinde odaklanılan temel “yuva” kavramı idi. Daha doğru ifade etmek gerekirse, yerleşmek-yerleşmemek, kentlerden, meydanlardan, köşebaşlarından vazgeçmek, kendini dönülüp dönülemeyeceği bilinmeyen yollara vurmak ve kuşlar gibi yuva fikrinin bireyin içinde taşınmasıydı. Kendini “küçük bir gemi gibi sulara atmak”

düşüncesinden korkmayanlar, bir yuvanın hareket edebilen bir şey olduğunu bilirler. Belki de içlerinde hala yerleşik olmayan, en eski atalarından kalma, şehirle ve toprakla evcilleşmemiş bir töz vardır. Kuşlar, insanın en eski düşünün malikidir; uçmanın... Aynı zamanda yuvalarını kendi istedikleri -ama en güvenli olan- yerlere kurarlar (Resim

3). İnsanlık tarihi boyunca üretilmiş çok farklı kültürlere, coğrafyalara ait mitlerde bile benzer kuş ya da kuş melezi motifleri vardır. Bu sergideki çalışmalardaki semboller dünyası, mitoslardan çokça ilham alır. Jung’a göre insanlığın ortak bilinçaltı, kadim kavramlardan ve arketiplerden beslenir (Jung, 2001).

Resim 3.

Kuşlar, kuş-insan hibritleri ya da kanatlı başka yaratıklar, kolektif bilinç dışının ürünleri olarak belirginleşir (Şekil 4). Örneğin Hüma kuşu, asla ayakları yere değmeden, durup dinlenmeksizin uçan bir mitolojik figürdür (Özdağ, 2017; s. 22). İnanişâ göre Hüma kuşu talih kuşudur, devlet kuşu olarak da bilinir; öyle ki başına konanı bazen servet sahibi, bazen de hükümdar yapar. Pers mitolojisindeki bu görünümün yakın coğrafyadaki diğer kültürlerde de yansımaları vardır. Örneğin Hüma kuşu, Türk mitolojisinin en kutlu tanrıçalardan olan Umay Ana’nın bir görünümü olarak da yorumlanır. Kutsallığı, yaşamı doğurmasından gelir; pek çok farklı mitosta da benzer motifler bulunur. Umay Ana bereketin ve doğurganlığın simgesi olarak kabul edilmiştir, anne arketipinin bir temsili olarak koruyuculuğu, iyiliği içinde barındırır. İstedğinde kuş görünümüne bürünebilir. Adı bazen de Hüma’ya benzer, Humay olarak geçer. Benzer mitolojik karakter Yunan mitoslarında Harpia olarak belirir, ancak bu sefer Doğu mitlerindeki olumlu anlam, daha karanlık ve kötücül bir doğaya evrilmiştir.

Resim 4.

Harpialar, kadın yüzlü ve akbaba gövdeli olarak betimlenir; kasırğa, karanlık ve ölüm gibi doğal felaketlerle ilişkilendirilirler.

En çok bilinen mitolojik kuşlar, kuş-kadın melezi olarak öne çıkıyor gibi görünsün de, erkeklerin de kuşlarla melez olarak betimlendiği durumlar var. Söz gelimi Tengu, Japon mitoslarında hem kadın hem de erkek olarak betimlenmiş bir kuş-insan melezidir. Karga ya da kuzgun kanatları ile düşünülen bu mitolojik figür, eski kaynaklarda çoğunlukla insansı özellikleri daha baskın halde resimlenmiştir. “Yerçekimsiz” serisi mitolojik bir arka plan kullanmakla birlikte, illüstrasyonlarda mitoloji doğrudan belirginleşmiyor. Daha çok kuşlarla insanların hibritler olarak kullanımının dayanağını oluşturmuş oluyor. Özetle, “Yerçekimsiz” sergisi için illüstre edilen seride kuşlar, böyle bir ortak bilincin yansıması olarak zaman zaman insanla birbirine karışmış olan bir hibrit, zaman zaman da bir kabuk gibi onu saran bir yapı olarak kurgulandı (Resim 5). Asıl konu ise yerleşmek-yerleşmemek, yuva, yersiz-yurtsuzluk etrafında şekillendi.

Asıl konu ise yerleşmek-yerleşmemek, yuva, yersiz-yurtsuzluk etrafında şekillendi.

İllüstrasyonlara biçimsel olarak yaklaşıldığında, arka planın elips biçimi yumurtayı da andırır. Yumurta, içinde gereksinim duyulan her özelliğin olduğu küçük bir yuvadır. Aynı zamanda köşelere değmeyen ve uçan, havada süzülen bir geometrik formla bağısızlığı vurgular. Böylece aslında yuvanın ya da evin, yere bağlı bir mülk olmadığı, bir bütün olarak yanımızda taşıyabileceğimiz bir fikir, bizi çevreleyen korunaklı bir bölge olduğu da vurgulanır. Sergi yerleşimindeki son illüstrasyon, “eni sonu” ise yaşayanın ölümünü betimlerken, artık buradaki figürler iki türün birleşimi ya da melezi değildir (Resim 6). Olabildiğince yalın ve basit olarak ifade edildiği gibi, tüm yorumlamaların, betimlemelerin ve çabanın sonunda varılan nokta son derece gerçek, basit ve kaçınılmaz olarak belirir.

Resim 5.

Resim 6.

Kaynaklar

Aras, Lerzan. "Bir Mimarlık Bilinmeyen: Postmodern Gündelik Yaşamda 'Konut' Tükendi mi?" Megaron (2014) 9 (2):103-112.

Erişim: 20.06.2017 <https://www.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON-63835-ARTICLE-ARAS.pdf>

Ekşi, Sirel. 2014. "Yerçekimsiz Bir Sergi", Habertürk Gazetesi, 19 Eylül 2014.

Jung, Carl Gustav. Dört Arketip. İstanbul: Metis Yayınları, 2001.

Kuban, Doğan. Mimarlık Kavramları. İstanbul: YEM Yayınları, 2010.

Özdağ, Didar Ezgi. "Çağdaş Türk Sanatında Gerçek Dışı Kuş Figürleri," Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi / JRES, 4(1), 17-32, 2017 Erişim: 12.06.2017 <http://dergipark.gov.tr/etad/issue/29984/323472>

Yıldırım, Yıldırım. "Tüketici Davranışları Bağlamında Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisinin Yeniden İncelenmesi ve Gösterişçi Tüketim", The Journal of Academic Social Science Studies, 40, 403-428, 2015. Erişim: 21.07.2017 (<http://dx.doi.org/10.9761/JASSS3133>)

Elif Songür Dağ
Doç. Dr., Grafik Tasarımcı,
Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi,
Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık
Fakültesi Öğretim Üyesi

edag@ciu.edu.tr

Mimarlığın Yeni Sorunsalı: Mülteci Konutları

Guita Farivarsadri,
Sanaz Dehghany

Giriş

Günümüzde dünya çapında savaşlara ve çatışmalara bağlı olarak yaklaşık 65,3 milyon insan evlerini terk edip başka topraklarda yaşamak zorunda kalmıştır. Birleşmiş Milletler kaynaklarına göre başka ülkelerde yaşamını devam ettirmek zorunda kalan mülteci sayısı 22,5 milyondur (UNHCR, 2017). Bu insanların büyük bir kısmı farklı ülkelerdeki mülteci kamplarında oldukça yetersiz şartlarda yaşamaktadırlar. Bu çapta bir yer değiştirme dünya tarihinde görülmemiş bir olaydır. Bu durum, doğal olarak mültecilere uygun barınak sağlamaktan sorumlu ulusal ve uluslararası kuruluşların ciddi bir sorunu haline gelmiştir. Birçok mülteci kampı, barınak olarak genellikle doğal afetlerde tercih edilen geçici üniteler kullanmakta; ancak bunlar uzun vadede elverişli yaşam alanlarına dönüşememektedir. Hâlbuki mülteci kamplarında kalanlar ortalama olarak en az beş yılını bu kamplarda geçirirler. Bazı araştırmalar ise en az iki neslin bu kamplarda yaşamak zorunda olduğuna dikkat çeker (Hujale 2016, Provost C. ve Mohamed, 2011). Mülteciler genellikle travmatik savaş deneyimleri yaşamış, aile fertlerini, sevdiklerini kaybetmiş ve yersiz-yurtsuz kalmış olduklarından, kendi ülkelerinden farklı bir dile, kültüre ve insanlara sahip bir ülkede yaşamak zorunda bırakılmışlardır. Mülteci kampları genellikle toplumun diğer kesimlerinden yalıtılmış kontrollü mekanlardır. Bu nedenle de mülteciler için tasarlanan konutların, özellikle ev olgusuna önem vererek tasarlanmaları; onların bu zor durumu atlatmalarına yardımcı olacaktır.

Çağımızda, dünyadaki mülteci kamplarına bakıldığında kasaba ve şehirler kadar bir nüfusa sahip oldukları görülmektedir. Bu da barınakların özellikleri kadar, bu kampların organizasyonunu da önemli bir mesele haline getirmektedir. Doğal olarak bu konuda başarılı olmak için ilk koşul yeterli maddi olanağa sahip olmaktır. Birçok mülteci kabul eden ülke maalesef mültecilere uygun yaşam şartlarını sağlamak için yeterli maddi koşullara sahip değildir; ve uluslararası kuruluşlardan alınan destekler de çoğu zaman yeterli olamamaktadır.

Aslında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) de bu kampların kurulması yerine mültecilerin korunmasını sağlamak şartıyla onların toplumun diğer kesimleriyle beraber yaşayabilecekleri başka alternatiflerin geliştirilmesini daha doğru buluyor. Ancak çoğu ülke, -özellikle büyük sayıda mültecinin akın ettiği çatışma bölgelerine komşu ülkeler-, bu tür çözümlere sıcak bakmamaktadırlar. Söz konusu ülkeler kabul ettikleri mültecileri kalıcı bir çözüm geliştirinceye kadar kısa vadeli barındırmaktadırlar. Ancak konu ile ilgili istatistikler incelendiğinde, bu kamplardaki insanların planlanandan çok daha uzun süre bu tesislerde konaklamak zorunda kaldıkları

ÖZET

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) raporuna göre şu anda dünya çapında yaklaşık 15.1 milyon insan mülteci kamplarında yaşamaktadır. Bu, dünya tarihinde görülmemiş bir olgudur. Problemin boyutları ise, konu ile uğraşan uluslararası kuruluşların ve örgütlerin baş etme kapasitelerini çoktan aşmıştır. Bu durum mimarların karşısına da yeni bir sorun olarak çıkmaktadır. Mülteci kampları için tasarlanacak barınakların ve konutların hem uzun vadeli kullanıma elverişli olmaları, hem de doğal afetler için tasarlanan konutlardan çok farklı niteliklere sahip olmaları esastır. Bu amaçlar temelinde mülteci kamplarında tasarlanacak barınaklarda "ev" olgusunu yaratmak, insanları hayata bağlamak açısından da ayrıca önem taşımaktadır. Günümüzde mülteciler için konut tasarımı konusunda bazı adımlar atılmış olsa da henüz bu yolun çok başında olduğunu belirtmek gerekiyor. Genellikle kolay sağlanabilen bir koşul olsa da, çoğunlukla göz ardı edilen ancak mülteci kamplarındaki yaşam koşullarını ciddi düzeyde etkileyebilen, geçici konutların yerleşim biçimleridir. Bu makalenin amacı, hem mevcut mülteci barınaklarının tasarımlarına eleştirel bir bakış açısı getirmek hem de kentsel bir olgu olarak kamplardaki konut yerleşimlerinin kullanıcıların yaşam kalitesini arttırmak açısından etkisini tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Mülteci barınakları, Mülteci kampları, Mekansal organizasyon, Geçici konut

anlaşıyor (UNHCR's Strategic Directions 2017 –2021). Dolayısıyla geçici bir duruma çözüm geliştirmek amacı ile tasarlanan mekanlar, kalıcı yaşam alanlarına dönüşüyor. Bu kapsamda yapılan her tasarımın, geliştirilen her çözümün bu ikilem (geçicilik ve kalıcılık) ile uğraşması gerekiyor. Bu anlamda tasarımcılara ve mimarlara büyük sorumluluklar düşüyor.

Geçici Barınak

“Barınak”, Bashawri,v.d. (2014)’nin de ifade ettiği gibi, temelde insanları veya hayvanları çevresel faktörlerden ve tehlikelerden koruyan ve üstünde çatısı olan bir alan anlamına gelmektedir. Mülteciler için barınak ise öncelikle güvenlik, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanacağı yerler anlamına gelmektedir. Bu geçici evlerin tasarımında öncelikli amaç, yersiz-yurtuz olan kullanıcıya aidiyet duygusunu geliştirecek; ev olgusunu kurgulayabileceği mekanlar sunmaktır (Yüksel& Hasırcı, 2012). Ancak elverişli yaşam koşullarının oluşması durumunda geçmişte yaşanan acı olaylar unutulabilir. Bu durum mültecilerin yaşam mekanlarına karşı geliştirdikleri bağlılık duygusu ile mümkün olacaktır. Unutmamak gerekir ki savaş ortamlarında bulunan insanlar, evlerini, hatıralarını ve sevdiklerini, daha güvenli bir yaşam arayışı içinde zorunlu olarak terk etmek zorunda kalmışlardır. Bu bağlamda mülteci kampları sadece bir barınak olmaktan öte bir anlam taşımaktadır. UNHCR Yerleşme ve Barınak için Global Stratejisi’nde (2014-2018) de belirtildiği gibi, mülteciler çevredeki olaylardan korunma; yaşama; eşyalarını saklama ve ayrıca mahremiyet, refah ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri uygun bir barınağa sahip olma haklarına sahiptirler.

Tüm doğal afetler için tasarlanan barınaklar gibi, mülteciler için yapılan barınaklar da sosyalleşmek için ortak alanlar, sıhhi altyapı ve mahremiyet

gibi gündelik ihtiyaçları ve temel yaşam koşullarını karşılamalıdır. Öte yandan bu tür barınakları diğer doğal afetlerde kullanılanlardan ayıran koşullar vardır. En önemli fark, bu kamplarda yaşayanların genellikle planlanandan çok daha uzun süre kalmalarıdır. Örneğin Dadaab kampı yaklaşık 20 yıldan beri topraklarını savaşlar yüzünden terk etmek zorunda kalmış yaklaşık 350,000 Somaliliye ev sahipliği yapıyor. Bu nüfusun üçte biri bu kampta dünyaya gelmiştir (Bremmer, 2016).

Mülteci Konutlarında Düşünülmeli Gereken Genel Konular

UNHCR (2016-a) mülteci barınaklarının her ülkenin coğrafi koşullarına, iklimine, kültürel alışkanlıklarına ve gereksinimlerine, yerel ve ulaşılabilir kıstaslara ve yapı malzemelerine göre şekillenmesi gerektiğini vurgular.

Doğal olarak mülteci kampları kurmak çok masraflı bir iştir ve genellikle ev sahibi ülkelerin bütçesine büyük bir yük getirmektedir. O nedenle de barınak seçimi ve yapımında ekonomik etmenler ön plana çıkmaktadır. Bu tür konutlarda kolay, hızlı ve düşük maliyetli yapım en önemli kriterlerin başında gelir. Özet olarak barınak tasarımında dikkat edilmesi gereken diğer noktalar şunlardır:

Öncelikle barınak yaşamsal işlevleri barındırmak için yeterli alana sahip olmalıdır. UNHCR “Acil Durum Kitapçığı” na (Handbook of Emergencies) göre sıcak iklimlerde (yemek yapma işinin dışında yapılabilir olduğu iklimlerde) yemek yapmak için kişi başına en az 3,5 m², soğuk iklimlerde ise kişi başına en az 4,5- 5,5 m² alana ihtiyaç vardır (s.144).

İkinci olarak, bir barınağın insanları yağmur, kar gibi çeşitli iklimsel şartlardan koruması gerekir (Resim 1).

Resim 1. Kenya mülteci kampında sel, 2010. Kenya 2010 © MSF
http://www.doctorswithoutborders.org/news-stories/press-release/kenya-assistance-urgently-needed-vulnerable-somali-refugees (Temmuz 2017)

Kolay depolama, kurulum ve kaldırma gibi teknik konular da çok dikkat edilmesi gereken unsurlar arasındadır. Mümkün olduğu sürece toprak veya bambu gibi yerel malzemelerin tercih edilmesi gerekir. Kullanıcının da barınak yapımına katılmasına olanak vermek, hem barınakların kurulum masraflarını azaltacak hem de mültecilerin evlerini benimsemelerine yardımcı olacaktır. Barınakların tasarımında kullanıcı ihtiyaçlarına pek çok koşulda cevap verebilen esnek tasarım anlayışı her zaman tercih edilmelidir.

Unutmamak gerekir ki kampın kurulmasında ve barınak tasarımında bir diğer önemli konu, uzun vadede çevre dostu binaları hedef almaktır. Bu nedenle de tüm barınaklar, yeniden kullanılabilir veya en azından geri dönüştürülebilir şekilde tasarlanmalıdır. Bir kamp kaldırıldığında geride çevreye zarar verecek hiçbir şey kalmamalıdır veya kalan malzemeler başka şekillerde kullanılabilirdir.

Uygun bir barınak kullanıcıların sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına da cevap vermelidir.

Barınak Çeşitleri

Dünyadaki mülteci kamplarına bakıldığında bütçe ve iklim şartlarına bağlı olarak konut tiplerinin çeşitlendiği görülmektedir. Bu barınma biçimleri arasında en yaygın karşılaşılan uygulamaların farklı çadır sistemleri olduğu dikkati çekmektedir. Ancak özellikle sert koşullara sahip soğuk coğrafyalarda bu tür konutlar elverişli değildir. Bu tür sistemlerin plastik kaplamalar yolu ile soğuk ve yağmura karşı güçlendirilmesi mümkün olsa da, uzun vadede elverişli çözümler olmadıkları anlaşılmaktadır (Resim 2).

Bu kamplarda yaygın olarak kullanılan geçici konut tiplerinden bir diğeri de prefabrik barınaklardır. Bu tür konutlar çadıra kıyasla büyük avantajlar sağlarlar. Bu özelliklerinden dolayı konteynerler, konuta dönüştürülerek, kamplarda yaygın olarak kullanılmaktadırlar. Çadıra kıyasla daha mahrem ve güvenli alanlar yaratmaları nedeni ile daha çok talep edilen konut tipleri arasındadır. Şöyle ki, evlerinin kapatılacak bir kapısının olmasını kullanıcılar olumlu bir durum olarak değerlendirerek genellikle konteyner evleri daha çok tercih etmektedirler. Ancak bu konutların taşınması zahmetli ve masraflı olduğundan, üretimi ve kurulması zaman gerektirdiğinden ve özellikle sıcak iklimlerde ısısal konfor açısından elverişsiz koşullar yarattıklarından özellikle uzun dönemli kullanımlar için uygun değildir (Resim 3).

Bu kamplarda kullanılan diğer konut tipi ise bulunduğu yöreye özgü niteliklerin dikkate alındığı çözüm önerileridir. Resim 4 Uganda, Adjumani bölgesindeki mülteci kampında otlar ve çamur ile yapılmış bir konutu gösterir.

Dağıtım, kurulum ve nakliye ücretleri, barınakların yapımında maliyeti artıracığından yerel malzemeyi kullanarak tasarlamak daha akılcı bir çözüm olacaktır (Loescher&

Resim 2. Dadaab mülteci kampı.
http://www.unhcr.org/ (Temmuz 2017)

Resim 3. Zaatari Mülteci kampının iyileştirme projesinin parçası olarak geliştirilmiş prefabrike konutlar.
http://www.unhcr.org/innovation/labs_post/dwelling-modification-zaatari-camp/ (Temmuz 2017)

Resim 4. Çamur ve otlar kullanarak yapılmış bir mülteci konutu.
https://uganda.lutheranworld.org/content/uganda-safe-haven-refugees-106 (Temmuz 2017)

Milner, 2004). Ayrıca bu konutların yapımında ve kurulumunda genellikle özel malzemeler ve teknik becerilere gerek olmayacağından diğer konut çeşitlerine kıyasla uzun vadede daha ekonomiktirler. Bu tür konutlar zaman içinde kalıcı konutlara dönüşebilme kapasitesine de sahiptirler.

Son yıllarda bahsi geçen yaygın barınak çeşitlerinin yanında tasarım ürünü çözümlere de rastlamak mümkündür. Bunlardan bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Yapılan Çalışmalardan Örnekler

Nader Khalili tarafından UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) için geliştirilmiş kum torbasından evler, yerel malzeme kullanımını teşvik etmesi, esnek olması, kolay kurulması, ve kullanıcıları tasarım ve yapım sürecine dahil etmesi açısından acil durumlar için geliştirilmiş alternatif bir konut örneğidir (Resim 5 ve 6). Acil durumlardaki insanlar ve mülteciler için daha elverişli ve çevreci çözümler geliştiren bir diğer mimar ise Shigeru Ban'dır. Ban, kağıttan ürettiği yapı malzemeleri (borular) ile hem geçici hem de kalıcı alternatif barınaklar tasarlamıştır (Resim 7 ve 8).

Resim 5. Kum torbası bir evin yapım aşaması.
<http://www.earthhomesnow.com/sandbag-houses.htm>
(Temmuz 2017)

Resim 6. Ahwaz, İran'da kum torbası evler.
<http://www.caoi.ir/en/projects/item/260-sandbag-shelter#> (Temmuz 2017)

Resim 7. Shigeru Ban tarafından UNHCR için geliştirilmiş kağıttan acil durum konutu, Byumba mülteci kampı, Rwanda, 1999.
<http://www.archdaily.com/489255/the-humanitarian-works-of-shigeru-ban>
(Temmuz 2017)

Resim 8. Shigeru Ban - Kağıttan konut.
<http://www.archdaily.com/489255/the-humanitarian-works-of-shigeru-ban> (Temmuz 2017)

Bu alanda ses getiren bir başka tasarım IKEA firması ve UNHCR işbirliğinde geliştirilmiş daha iyi mülteci konutlarıdır (Better Shelter Refugee Housing Unit). Bu modüler konutlar sürdürülebilir ve ekonomik olacak şekilde tasarlanmış olduğundan ve diğer IKEA ürünleri gibi kompakt bir ambalajda, kuruluma hazır biçimde gereken tüm malzeme ve araçlarla birlikte teslim edildiğinden kurulumda büyük kolaylık sağlamaktadırlar (Impact Design Hub).

Son olarak Cameron Sinclair ve Pouya Khazaeli tarafından geliştirilmiş, geçici yapı modüllerden oluşan Piosio RE:BUILD örneği, savaş veya doğal afetler gibi acil durumlarda konut ve/veya okul gibi çeşitli işlevlere dönüşebilecek esnek bir ürün olarak tasarlandığından pekçok ortamda kurulabilir. Sistem, alüminyum iskele yapı elemanlarından ve alanda bulunan taş, toprak, çakıl, ve benzeri malzemelerden oluşur. Duvarlar çakılla doldurulmuş çelik ızgara döşemesi ve metal ağlardan yapılır. Bu yapı sisteminin en büyük avantajı yerel malzemeleri kullanması, kullanıcıları yapım sürecine dahil etmesi, düşük maliyetli olması ve tüm malzemelerinin yeniden kullanılabilir nitelikte olmasıdır (Resim 10,11,12,13).

http://www.archdaily.com/770749/escuelas-modulares-de-andamios-y-arena-permiten-educar-a-los-ninos-refugiados-en-jordania?ad_medium=widget&ad_name=navigation-prev (Temmuz 2017)

Resim 9. Daha iyi Evler- IKEA
<https://impactdesignhub.org/2016/03/23/the-new-face-of-refugee-shelter-design/> (Temmuz 2017)

Resim 10,11,12,13. Re: Build sistemi

Yukarıda bahsi geçen mülteci barınakları ile ilgili araştırma, mevcut durumun iyileştirilmesi açısından tasarımcı ve mimarlara ışık tutması; ve sürece aktif katılımlarının önemine vurgu yapması açısından önemlidir. Araştırma, sınırlı sayıdaki örnekleri ile dünyadaki mülteci barınaklarının sadece küçük bir kısmına odaklanmaktadır.

Mülteci Kamplarının Kentsel Alanlar Olarak Düzenlenmesi

Mülteci kampları farklı kültür, cinsiyet ve yaş gruplarından insan topluluklarının birlikte yaşadığı, kesin sınırları olan kontrollü alanlardır. Bulundukları ülke vatandaşlarından ayrıştırılacak şekilde yerleştirilen mülteciler, genellikle sınırlı hareket özgürlüğüne sahiptir. Kapalı kentsel yerleşimler gibi kamplarda

da, konutların iç mekan kalitesi ile ortak alanların niteliği; kent sakinlerinin yaşam mekanlarına aidiyet geliştirmeleri, kendilerini güvende hissetmeleri ve daha sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirmeleri açısından önemlidir. Daha nitelikli mekanlar, mültecilerin fiziksel, psikolojik ve sosyal gereksinimlerini karşılamının yanında onlara yaşadıkları zorluklara baş etmeleri için olanaklar da sağlayacaktır. Birçok mülteci yaşadıkları konutların şartlarını zaman içinde olanaklarını kullanarak iyileştirmeye/geliştirmeye çalışsa da, yaratılan kentsel alanların niteliği yetkililer tarafından konutlar yerleştirilmeden önce düşünülmesi gereken bir olgudur.

Mülteci kampları, ülkelerinden kaçmak zorunda kalan insanların ilk insani yardım aldıkları yerlerdir.

Bu kamplarda yaşamın devam edebilmesi için gerekli altyapının (su, elektrik, temizlik, sağlık ve eğitim) oluşturulması ev sahibi ülkelere ek maliyetler getireceğinden, bu durum ev sahibi ülkenin imkanları ve uluslararası yardım kuruluşlardan gelen yardımlar ile mümkün olacaktır. Bu sebeple mültecilere temel ihtiyaçlarını karşılayacakları barınaklar sunmak ev sahibi ülkelerin öncelikli hedefleri arasındadır.

Mültecilere iyi bir yaşam sunmak, onların hayat standartlarını yükseltmek ve yaşam mekanlarına bağlılıklarını arttırmak tamamen iyi planlama ve tasarıma bağlıdır. UNHCR (2014) raporu iyi tasarlanmış kampların, mültecilerin savunma duygularını azaltarak, güven duygularını artırdığına dikkat çeker; bunun ise daha kalıcı çözümler

Resim 14. Nyarugusu mülteci kampında toplu barınaklar.
<http://cwsglobal.org/> (Temmuz 2017)

Resim 15. Kilis'te bir mülteci kampı.
<http://wsimag.com/architecture-and-design/19741-refugee-camps-planning-approaches> (Temmuz 2017)

Resim 16. Adıyaman mülteci kampında bir halı dokuma atölyesi.
<http://www.unhcr.org/turkey/home.php?content=517> (Temmuz 2017)

Resim 17. Dadaab, Dünyanın en büyük Mülteci kampı.
<http://nairobiwire.com/> (Temmuz 2017)

için temel oluşturabileceğini söyler. Rapor aynı zamanda iyi tasarlanmış yerleşimlerin kamp sakinleri üzerindeki olumsuz etkilerini azaltarak yerel ekonomiyi güçlendireceğini ve uluslararası yardım kuruluşlarından bağımsızlaşma olanaklarını da artıracığını ifade eder.

Bir kampın yürütme giderlerini azaltmak için kamp sakinlerinin çeşitli üretim faaliyetlerine katılmaları sağlanabilir. Bu tür aktiviteler aynı zamanda mültecilerin iyileşme sürecini de hızlandırabilir. D'etorre (2016) de belirtildiği gibi bu kamplardaki ekonomik faaliyetler, yaşamak için gereken gelirin sağlanması ötesinde gündelik hayatın kalbi, insanlara bir yaşam nedeni, bir amaç ve sebat vermesi açısından topluluğun iyileşmesinde anahtar bileşendir. Buna örnek olarak Adıyaman mülteci kampında yerel belediyenin iş birliği ile kurulan atölyeler gösterilebilir.

Genellikle mülteci kampları uzun düz yollarla birbirlerine bağlanmış barınak gruplarından oluşur. Bu kamplar çoğu zaman bir şehir veya kasaba kadar kalabalıktır ve diğer kentler gibi çeşitli işlevleri içlerinde barındırır. Ancak barınakların yerleşim düzeni ve niteliği, açık mekanların kalitesi, yeşil alanlar gibi faktörler bu kampları diğer kentlerden farklı kılmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü'ne (1996) göre kamplarda yaşayan mültecilerle ilgili en önemli konulardan biri psikolojik sağlıktır. Araştırmalar, yükselen zihinsel problemlerin ve depresyonun kamplarda şiddete ve çatışmalara yol açtığını gösteriyor. İyi bir kamp tasarımı, ev olgusunu güçlendirerek toplumsal ilişkilerin gelişmesine katkı sağlar ki bu da problemlerin çözümünde önemli rol oynar. Mülteciler genellikle çok zor şartlardan geçmiş, birçok kötü deneyim yaşamış ve bu kamplara zorunlu olarak getirilmiş, bir gün kendi topraklarına veya daha kalıcı

bir hayat kurabilecekleri bir yere gitmeyi uman insanlardır. Bu nedenle mültecilerde mekana bağlılık gibi olgular farklı şekillerde gelişebilir. Yaşadıkları şartlar göz önünde bulundurulduğunda, mültecilerin psikolojik sağlıklarının iyileştirilmesi açısından bu olguların dikkate ele alınmasında fayda vardır.

Kamp organizasyonlarında genellikle gereken servisleri kolaylıkla sağlamak açısından iki şema kullanılmaktadır (D'ettore, 2016; Slater, 2014). Bu şemaların seçiminde iklim şartları, arazinin niteliği, ekonomi gibi birçok unsur etkilidir. Bu organizasyon şemaları aşağıdaki gibidirler:

Izgara Şeması: Bu şema yerleştirme ve daha sonra bakım ve servis ulaşımı açısından verimli olduğundan birçok kampta bu şema kullanılmaktadır (Resim 18, 19, 20, 21). Ancak bu şemanın problemi de çok katı bir düzen sağlaması ve sosyal ilişkileri güçlendiren mekanlar yaratamamasıdır. Bu şemada konutlar direkt olarak sokağa baktıkları için mahremiyet ve özel mekan olgusu da daha zayıftır. Konutların bir diğerinden sokak ile ayrılması, topluluk duygusunu ayrıca zayıflatan nedenler arasındadır (Huynh, 2015).

Kümesel plan: Bu tür organizasyonlarda yollar ve elektrik hatları gibi altyapı elemanları bir ağacın dalları gibi merkezi bir yerden yayılır. Bu yerleşimlerde idari ofis, sağlık hizmetleri, market gibi ana kamusal işlevler merkezi bir alanda toplanıp diğer işlevler (su pompaları, tuvaletler, banyolar, vs.) genellikle kamp alanı çapında dağılır. Bu tür şemalar diğerlerine kıyasla daha özgür bir yerleşme biçimidir. Konutlar, kümeler şeklinde aralarında ara mekanlar oluşturacak şekilde yerleştirilir. Amaç, özel alanlar yaratarak kişisel ihtiyaçlara daha saygılı bir organizasyon yaratmak ve kamp sakinleri arasında sosyal iletişimi geliştirmektir (D'ettore, 2016).

Resim 18. Nizip kampı. Türkiye. Izgara şeması örneği.
<https://www.google.com/maps/> (Temmuz 2017)

Resim 19. Yayladağı kampı – Aksiyel ve ızgara şema örneği.
<https://www.google.com/maps/> (Temmuz 2017)

Sosyal ilişkiler çoğunlukla ara mekanlarda gerçekleşir. Rapoport (1982) evlerde avlu gibi kişiselleştirilebilecek mekânlar tasarlanmanın, evlerin sakinleri arasında iletişimi ve etkileşimi artırabileceğini söyler. Madanipour (2003) da kamusal ve özel alanların bir bütün olduğunu ve kesin bir ayrım yerine bu ikisinin kesiştiği yerde yarı-özel, yarı-kamusal mekanlar tanımlanabileceğine işaret eder. Maalesef bir çok mülteci kampının tasarımında kamusal mekanların kalitesi ihmal edilmiştir.

Bu bulgular, çoğu kamplarda kentsel mekanların oluşumuna veya niteliğine yeterli önem verilmediğinin de altını çiziyor. Türkiye'deki en büyük 9 mülteci kampında kamp organizasyonları ve kentsel mekanların niteliği üzerine yapılan araştırma (Dehghani Payan, 2017) bu eksikliği gözler önüne sermektedir. Bu kampların tamamı ızgara ve aksiyel ızgara olarak düzenlenmiş olduğundan hemen hemen hepsinde tanımlanmış ara mekanların ve kentsel sosyal mekanların eksikliği görülmektedir. Bu kampların çoğunun, dünyadaki en organize ve

Resim 20. Islahiye mülteci kampı - Izgara şeması örneği.
<http://www.un.org/> (Temmuz 2017)

Resim 21. Dadaab mülteci kampı, Kenya.
<http://ua.euronews.com/> (Temmuz 2017)

iyi tasarlanmış kamplar arasında yer aldığını söylemekte yarar var.

Günümüzde iyi tanımlanmış açık ve yarı-açık kent mekanlarının sakinler arasındaki sosyal ilişkileri güçlendirmedeki rolünü fark eden birçok mülteci kamp sorumlusu ve kuruluş, kampları bu amaç doğrultusunda yeniden organize etmek için çaba göstermektedir. Aşağıda (Resim 23) Zaatari kampı için bu yönde geliştirilen bir öneri görülmektedir.

Yerleştirilmiş bir kampı yeniden organize etmek çok zahmetli ve zor bir iştir. Bu nedenle kampları organize etme safhasında bu konunun ele alınması gerekir. Daha keyifli ve yaşanabilir mekanlar yaratmak ve sosyal ilişkileri güçlendirmek için ağaçlandırılmış ortak alanlar ve çocuk oyun alanları gibi dinlenme ve eğlenme alanları yaratmak gerekir.

Bazı çalışmalar (Slatter, 2014) kamp sakinlerinin yaşam mekanlarını önemsemeleri açısından kentsel mekanların özelleştirilmesinin

Resim 22. Zaatari mülteci kampı, kentsel alanları iyileştirmek için geliştirilmiş bir öneri. UNHCR (2016-b)

ve kişiselleştirmesinin önemini vurgularlar. Blok, sokak adları, grafitiler, vb. bu konuya yardımcı olabilecek elemanlardır. Örnekleyecek olursak kamplarda herkesin bir adresinin olması aidiyet geliştirmek açısından önemli bir olgudur.

Resim 23. Kenya'da bir mülteci kampında ağaç dikme töreni.
http://www.ifrc.org/ (Temmuz 2017)

Sonuç

Unutmamak gerekir ki kamplarda yaşamak mültecilerin seçimi değildir. Bu insanlar yetersiz yaşam, sağlık ve eğitim koşullarında, hareket özgürlükleri kısıtlanmış olarak bu kamplarda yaşamak zorunda kalmışlardır. Bu koşulları iyileştirmek, onlara daha iyi yaşam şartları sağlamak tüm insani yardım kuruluşlarının ve yetkililerin görevidir. Mülteci kampları daha insancıl mekanlar olarak tasarlanmalıdır. Doğal olarak, ekonomik, teknik ve işlevsel konular kampların organizasyonunda ve yerleşmesinde öncelikle göz önünde tutulması gereken konulardır. Öte yandan bu kamplarda kalanların psikolojik ve sosyal durumu açısından aidiyet ve topluluk duygusunu geliştirmeleri oldukça önemlidir. Daha yaşanabilir ortamlar tasarlamak için mimarlara ayrıca görevler düşmektedir. Bu konuda çalışan uluslararası ve ulusal kuruluşların da bu konunun önemini kavrayıp tasarımcılarla daha sıkı bir iş birliğine gitmeleri gerekir. Kamp alanları, barınakların sadece işlevsel konularının düşünüldüğü ve katı askeri düzende yerleştirildikleri mekanlardan, insanların sahiplenebilecekleri, sosyalleşebilecekleri tanımlı alanların olduğu bir düzene geçmeleri gerekir.

Ayrıca sosyal alanlar, park ve bahçeler, oturulabilir açık kamusal alanlar yaratmak, daha sağlıklı sosyal ilişkiler kurmak için zemin hazırlayabilir. Bununla beraber iyi düşünülmüş meydanlar, sokak adları, renkli ve canlı bloklar v.b kentsel elemanlar mekana bağlılık yaratma ve bir topluluğun parçası olma konularında yardımcı olabilir. Bu tür önlemler geçici bir yerleşmeyi kalıcı bir “çözüm” dönüştürebilir.

Mülteciler de tüm diğer insanlar gibi özgürce ve onurlu bir şekilde iyi yaşama hakkına sahiptirler. Mülteci kamplarına bu gözle bakmak mülteciler onlara kadar ev sahipliği yapan toplumlar için de daha güzel bir gelecek yaratmak için bir başlangıç noktasıdır. Tasarımcılar ve mimarlar daha iyi konutlar ve kamp alanları tasarlayarak mültecilerin yaşam kalitesini arttırmaya katkı sağlayabilirler. Bir kamptaki koşulları yerleşimden sonra iyileştirmek çok daha zahmetli bir süreç olduğundan, bu konudan sorumlu olan kurumların bu süreçte tasarımcıları karar verme aşamalarına aktif olarak dahil etmeleri gerekmektedir. Ayrıca mimarın bilgi ve becerilerini, daha insancıl kamplar tasarlamak yolunda kullanmaları gerekmektedir.

Kaynaklar

Bashawri, A., Garrity, S., & Moodley, K. (2014). An Overview of The Design of Disaster Relief Shelters. *Procedia Economics and Finance*, 18, 924-931.

Bremmer, I. (2016). These 5 Different Camps Tell the Story of the Global Refugee Crisis. <http://time.com/4547918/refugee-camps-calais-zaatari-dadaab-nakivale-mae-la/>, Temmuz 2017’de görülmüştür.

Davis, I. (Ed.). (2015). *Shelter After Disaster* (2nd ed.). IFRC. from www.ifrc.org. Temmuz 2017’de görülmüştür.

Dehghani Payan, S. (2017). *Refugee Camps: Considerations for Temporary Shelter Design and Organization*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi

D’ettorre, G. (2016). *Refugee Camps: Planning Approaches, Balancing Between Individual and Collective*, Wallstreet International, Architecture and Design, <http://wsimag.com/architecture-and-design/19741-refugee-camps-planning-approaches> Temmuz 2017’de görülmüştür.

Dockray, H. (2015). Architects Transform Sand and Rubble into Schools for Syrian Refugees <https://www.good.is/articles/architects-design-schools-sand-syrian-youth>, Temmuz 2017’de görülmüştür.

Franco, J. T. (2015). These Schools for Refugee Children in Jordan Are Built Using Scaffolding and Sand, http://www.archdaily.com/770749/escuelas-modulares-de-andamios-y-arena-permiten-educar-a-los-ninos-refugiados-en-jordania?ad_medium=widget&ad_name=navigation-prev, Temmuz 2017’de görülmüştür.

Hujale, M. (2016). Life in Dadaab: Three Generations of Refugees Isolated from Kenyan Society, *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/global-development/2016/jan/27/life-dadaab-three-generations-of-refugees-isolated-from-kenyan-society> Temmuz 2017’de görülmüştür.

Impact Design Hub (2016). <https://impactdesignhub.org/2016/03/23/the-new-face-of-refugee-shelter-design/> Temmuz 2017’de görülmüştür.

Loescher G,& Milner J. Understanding the Challenge, <http://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/protracted/loescher-milner.pdf> Temmuz 2017’de görülmüştür.

Madanipour, A. (2003). *Public and Private Spaces of the City*. New York: .Routledge. Provost C., Mohamed H. (2011). H. Dadaab Refugee Camps: 20 Years of Living in Crisis, *The Guardian* <https://www.theguardian.com/global-development/2011/mar/24/dadaab-refugee-camps-living-in-crisis>, Temmuz 2017’de görülmüştür.

Rapoport, A. (1982). *The Meaning of the Built Environment*. Beverly Hills. CA: Sage Publications.

Site Planning and Shelter Camp Restructure Project (2015-2016). The UN Refugee Agency. www.unhcr.org, Temmuz 2017’de görülmüştür.

Slater, J. (2014), “Urban Systems of the Refugee Camp”, Architecture Thesis Prep. Paper 272. http://surface.syr.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1279&context=architecture_tpreps

UNHCR, Emergency Handbook, Camp Planning Standards (Planned Settlements) <https://Emergency.Unhcr.Org/Entry/45582/Camp-Planning-Standards-Planned-Settlements>. Temmuz 2017’de görülmüştür.

UNHCR Handbook of Emergencies (2nd edition), https://www.unicef.org/emerg/files/UNHCR_handbook.pdf, Temmuz 2017’de görülmüştür.

UNHCR, (2016-a), *Shelter Design Catalogue*, Geneva, Switzerland, <https://cms.emergency.unhcr.org/documents/11982/57181/Shelter+Design+Catalogue+January+2016/a891fdb2-4ef9-42d9-bf0f-c12002b3652e>, Temmuz 2017’de görülmüştür.

UNHCR (2016-b), *Camp Restructure Project Za’atari Refugee Camp*, <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/CampRestructure-ZaatariCamp.pdf>, Temmuz 2017’de görülmüştür.

pdf, Temmuz 2017’de görülmüştür.

UNHCR (2017), *Figures at a Glance*, <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>, Temmuz 2017’de görülmüştür *UNHCR’S Strategic Directions 2017–2021* <http://www.unhcr.org/5894558d4.pdf> Temmuz 2017’de görülmüştür.

UNHCR Global Strategy for Settlement and Shelter 2014-2018, <http://www.unhcr.org/530f13aa9.pdf> Temmuz 2017’de görülmüştür.

World Health Organization (1996), *Mental Health of Refugees*, WHO yayınları, UK Yüksel, B., & Hasırcı, D. (2012). An Analysis of Physical and Psychological Expectations of Earthquake Victims From Temporary Shelters: A Design Proposal. *METU JFA*, 1, 225.

Zancan, R. (2015), RE:BUILD by Pilosio, *The Architectural Review*: <https://www.architectural-review.com/today/rapid-deployment-pilosios-rebuild-refugee-camp-schools-in-jordan/8692441.article>, Temmuz 2017’de görülmüştür.

Fotoğraflar

<http://www.doctorswithoutborders.org/news-stories/press-release/kenya-assistance-urgently-needed-vulnerable-somali-refugees> (Temmuz 2017)

<http://www.unhcr.org/> (Temmuz 2017)

http://www.unhcr.org/innovation/labs_post/dwelling-modification-zaatari-camp/ (Temmuz 2017)

<https://uganda.lutheranworld.org/content/uganda-safe-haven-refugees-106> (Temmuz 2017)

<http://www.earthhomesnow.com/sandbag-houses.htm> (Temmuz 2017)

<http://www.caoi.ir/en/projects/item/260-sandbag-shelter#> (Temmuz 2017)

<http://www.archdaily.com/489255/the-humanitarian-works-of-shigeru-ban> (Temmuz 2017)

<http://www.archdaily.com/489255/the-humanitarian-works-of-shigeru-ban> (Temmuz 2017)

<https://impactdesignhub.org/2016/03/23/the-new-face-of-refugee-shelter-design/> (Temmuz 2017)

http://www.archdaily.com/770749/escuelas-modulares-de-andamios-y-arena-permiten-educar-a-los-ninos-refugiados-en-jordania?ad_medium=widget&ad_name=navigation-prev (Temmuz 2017)

<http://cwsglobal.org/> (Temmuz 2017)

<http://wsimag.com/architecture-and-design/19741-refugee-camps-planning-approaches> (Temmuz 2017)
<http://www.unhcr.org/turkey/home.php?content=517> (Temmuz 2017)
<http://nairobiwire.com/> (Temmuz 2017)

<https://www.google.com/maps/> (Temmuz 2017)

<https://www.google.com/maps/> (Temmuz 2017)

<http://www.un.org/> (Temmuz 2017)

<http://ua.euronews.com/> (Temmuz 2017)

<http://www.ifrc.org/> (Temmuz 2017)

Guita Farivarsadri
İç Mimarlık Bölümü
Doğu Akdeniz Üniversitesi

Guita.farivar@emu.edu.tr

Sanaz Dehghany
İç Mimarlık Bölümü
Doğu Akdeniz Üniversitesi

Sanazdehghany@hotmail.com

ÖZET

Çarpık yapılaşmanın çocuklar üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler, çağımız mimarını toplumla karşı karşıya getirmekte; ve toplumsal sorumluluğunu yeniden düşünmeye sevk etmektedir. Bu çerçevede genç mimar adayları ile bir araya geldiğimiz anlarda, mimar ve akedemisyen olarak bazen nutkumuz tutulmakta ve bazı soruları cevaplamakta zorlanmaktayız. Bu kısa yazı işte böyle bir anı anlatmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mimarlık eğitimi, Mimarın toplumsal sorumluluğu, yapılı çevrenin yarattığı zihinsel harita

Mimarlık ve Umut Barınağı

Erçim Uluğ

Daha güzel, daha güçlü ve daha akıllı olmak insanlık adına çaba gösterdiğimiz amaçlar arasında. Daha iyiye ve güzele duyulan özlem, insan olmanın ruhunda mevcut. Mimarlık bağlamı içerisinde de hem mimar hem de eğitimci olarak her yeni dönemde daha iyi ve güzele ulaşmak için sonsuz bir uğraş içerisinde yaşamımıza devam ediyoruz. Ancak günlük yaşamda yaşadıklarımız ve deneyimlediklerimiz artık hedeflediğimiz amaçları ne kadar başarabildiğimizi sorgulayacak noktaya ulaştı.

Türkiye ve Kıbrıs ölçeğinde nitelikli mimari yapılar arasında büyüme şansını oldukça düşük yüzdeli bir nüfus elde edebiliyor. Nüfusumuzun büyük bir yüzdeliği mahalle kültüründen uzak yüksek yapılar, alt yapı sıkıntıları ile yaşamlarını sürdürmeye çalışan gece kondular ve birbirini tekrarlayan patates baskısı konutlarda yaşamlarını sürdürüyor. İlkokul çağından itibaren konut imajını bir kare ve bir üçgen çatıdan oluşacak şekilde aşıyoruz çocuklarımıza. Simetrik düzendeki iki tane kare pencereyi ve ev kapısını unutmamak lazım (Resim 1). Eğer hayal gücümüz bize birazda olsa izin verirse, evin bir bacası ve evin içinde yaşam olduğunu belirten duman resime ekleniyor. En azından yaşamı ve mekanı simgeleyen bir umut resime yansıyor. Bu mimari karamsarlık karşısında bazen daha fazla umut veren durumlarda çıkıyor karşımıza; örneğin evin yanına çizilmiş bir ağaç yada evin yanında top oynayan bir çocuk veya anne babası ile elele evin kenarında duran bir çocuk. Bu küçük detaylara sığınıp, evin önündeki ağacın, top oynayan ve annesinin babasının elini sımsıkı tutan çocuğun hayallerine kapılıp umutlanıyoruz. Bir kare bir üçgenden oluşan mimari umutsuzluğumuz birazda olsa bir ışığa dönüşüyor.

Resim 1. 5 Yaşında bir erkek çocuğunun ev çizimi.

Çocuklarımızın yaşamlarında ve benliklerinde oluşan imajları düşündükçe, Mimar'a ve Mimarlık eğitimine düşen görev bir o kadar daha artıyor. Bu sorumluluk ve bilinç içerisinde ilerlerken, hayatlarımızda öyle anlar oluyor ki kelimeler ile cevap üretmek zorlaşıyor. Bu yazı sizlerle "o" anlardan birtanesini anlatmak adına yazılmıştır.

2017 yılının Mart ayında içerisinde Temel Tasarım II dersi sırasında bir mimarlık öğrencisi ile aramızda geçen dialoğu sizlerle paylaşıyorum. Ders sırasındaki sunuş mimarlık dünyasına ilk adımlarını atan öğrencilerin yaşamları ve eğitimleri boyunca hafızalarında oluşturdukları mimari imajları kırarak nitelikli mimarinin, mimarlıkta doluluk ve boşluk ilişkisinin önemini ve çevre-mimarlık arasındaki bağlantıyı anlamalarını amaçlıyordu. Ders sırasında bu yöndeki örnekler anlatılırken, sınıftaki bir öğrenci elini kaldırarak söz ister:

Öğrenci: Hocam bişey söyleyebilir miyim?

Öğretim Üyesi: Tabiki...

Öğrenci: Bize yapmayın dediğiniz konut (Şekil 2) ve diğer gösterdiğiniz örnek konut (Şekil 3) arasında bence mimari tasarım olarak pek bir fark yok.

Öğretim Üyesi: Ne demek istediğini açıkla mısın?

Öğrenci: Sizin nitelikli mimari olarak anlattığınız konutun sadece çevre olarak avantajı var. Diğer örnekteki konutta eğimli ve çevresinde ağaçlar olan güzel bir araziye konumlanıyordu aralarında bir fark olmazdı.

Öğretim Üyesi: Bu iki örnek arasında mimari nitelik olarak bir fark olmadığını ve tek farkın çevreleri olduğunumu söylemek istiyorsun?

Öğrenci: Evet hocam.

...

Resim 2. Türkiye'den bir Konut Örneği.

Resim 3. Nitelikli Mimari Konut Örneği.

Resim 4. Fotomontaj Resim – Yorum Yok!

Diyalogun devamını sizin hayal gücünüze bırakırken, "Neden?" sorsunu Mart 2017'den beri kendime soruyorum. Zannedirim dönüp bir etrafımıza baktığımızda anlamak o kadarda zor değil. Öyle bir çevre inşa etmişizki doğru ve yanlış, iyi ve kötü, çirkin ve güzel birbirine karışmış. Yeni nesiller bu yapılı çevreyi algılıyor ve benimsiyor. Yaratılan bu algıları ve alışkanlıkları kırmakta artık Mimar ve eğitimci olarak eskisinden daha fazla zorlanıyoruz. Farkındayız! Eskisinden daha fazla sorumluluk düşüyor üzerimize... Çalınan her kapı açılsaydı, ümidin, sabrın ve isteğin derecesi anlaşılmazdı! (Mevlana)

Not: Hayal edemeyenler için... Şekil 2'deki konut Şekil 3'teki konutun arazisine fotomontaj yöntemi ile yerleştirilmiştir! "Yorum Yok!"

Erçim Uluğ
KTMMOB Mimarlar Odası
Yayın Kurulu Üyesi
Mimar, Öğretim Üyesi,
İç Mimarlık Bölümü
Lefke Avrupa Üniversitesi

ercimulug@yahoo.com

ÖZET

Bilindiği üzere yapılarda enerji kayıpları, nem oluşumu ve cephe hasarları, mekanik elemanların yapı bünyesine entegrasyonundaki başarısızlıklar ve bunların yarattığı problemler, yapı fiziği sorunları olarak bilinmektedir. Bu çalışmada, KKTC'de bulunan konutlarda yapı fiziği sorunlarının boyutları ve ülke ekonomisine getirdiği yükler vurgulanmış; aynı zamanda insan sağlığına olan zararları ortaya koyulmuştur. Genel anlamda konutlarda yaşanan yapı fiziği sorunlarının köklü bir şekilde çözülebilmesi için yapı üretimini denetleyen kuruluşların bünyesine entegre olabilecek “Yapı Fiziği Araştırma-Geliştirme-Merkezi” önerilmiş, bu merkez ile birlikte diğer kurumların yeniden yapılanmalarına ve birbirleri ile olan koordinasyonun şekline yönelik bir strateji ortaya koyulmuştur.

Anahtar kelimeler; Yapı fiziği, Konut, Enerji, Isı yalıtımı, Cephe hasarları, Kuzey Kıbrıs.

Kuzey Kıbrıs'taki Konutlarda Yapı Fiziği Kusurlarının Giderilmesine İlişkin Bir Strateji Önerisi

Kozan Uzunoğlu
Semra Sema Uzunoğlu

1. Giriş

Bilindiği üzere, yapılar çeşitli fiziksel etkilere maruz kalırlar. Proje safhasında ve uygulamada bu etkileri ekonomik ve yapısal açıdan göz önünde bulundurmamak ve gerekli tedbirleri almak mimarlar ve inşaat mühendisleri için olduğu kadar, yapının aydınlatma, ısıtma, soğutma projelerini ve uygulamasını yapan elektrik ve makine mühendisleri için de sorumluluk taşıyan bir görevdir.

“Yapı fiziği” genel anlamda, yapılarla ilgili olarak, kullanıcıların sağlığı ve konforu bakımından ve aynı zamanda yapının kendi sağlığı yönünden zaman ve dış etkenlere bağlı olarak meydana gelen olayların tümüdür. Bu kavramın alanları özetle şu şekilde sıralanabilir:

- Yapı üzerindeki mekanik etkiler
- Isısal etkiler
- Su-nem etkileri
- Ses etkileri (akustik)
- Aydınlatma (optik)
- Fiziko-kimyasal etkiler
- Malzemede standardizasyon ve kalite kontrolü (Güler ve diğ., 2010)

Yapı fiziği konusundaki yetersiz bilgi ve tecrübesizlik, maddi açıdan büyük zararlara yol açabilir ve bu zararların sonradan giderilmesi zor olduğu kadar çok da masraflıdır. Doğru ve kusursuz projelendirme ve bu projeye uygun hatasız uygulama için yapı fiziksel olayların ve etkilerinin ilgili meslek adamları tarafından tam olarak bilinmesi ve tanınması gereklidir. Ulusal ekonominin parçası olan inşa edilecek yapılar, öncelikle yapıfiziği açısından fiziksel-matematiksel teorilere göre itina ve büyük bir dikkat ile eksiksiz hesaplanmalı/hesaplatılmalı ve daha sonra detayları geliştirilmelidir.

Bu bağlamda KKTC'deki konut yapıları incelendiğinde göze çarpan başlıca yapı fiziği sorunları şunlardır:

- Enerji kayıpları
- Nem oluşumu ve cephe hasarları
- Mekanik elemanların yapı bünyesine entegrasyonundaki başarısızlıklar ve bunların getirdiği sorunlar.

2. Enerji Kayıpları

Enerji problemi toplumun en temel problemlerinden biri olduğu halde henüz yapılarda ısı tasarrufuna yönelik hiçbir tedbir alınmamaktadır. Oysa bu konuda, KKTC ile yakın ilişkide olan Türkiye’de 1980 yılından beri yasalarla etkin bazı yöntemler geliştirilmiştir. Isı yalıtımı bilincinin ülkede yeterince yaygınlaşmamasının başlıca nedenleri şu şekilde sıralanabilir:

- Isı yalıtımı konusunda standart ve yönetmeliklerin noksanlığı,
- Projelendirmede bu hususlara yeterince hassasiyet gösterilmemesi,
- Yapılarda denetim ve kontrol noksanlığı,
- Toplumun yeterince bilinçlendirilmemesi,
- Konut üretiminin belli sermaye gruplarının ve devletin elinde bulunması ve bunların ısı yalıtımı konusuna olan duyarsızlıkları.

KKTC'deki evlerde, kış aylarında ısınmayı sağlamak için hemen her odada termostatlı elektrikli radyatörler, ısıtma - soğutma yapabilen klimalar veya LPG gaz sobaları yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Gaz sobalarının kullanımı tehlikeli olduğu için de genelde gece yatma saatinden sabah saatlerine kadar termostatlı elektrikli radyatörler veya klimalar tercih edilmektedir. Yine aynı şekilde yaz aylarında da bunaltıcı sıcakların etkisini yok etmek için yaygın bir şekilde klimalar kullanılmaktadır. Son yıllarda mevsim ortalama sıcaklıklarının artması dolayısıyla da klima satışları artmıştır. Buna bağlı olarak da, elektrik tüketimi ve dolayısıyla da elektriğe ödenen faturalar kabarmış ve aynı zamanda da aşırı elektrik tüketimi karşısında yetersiz kalan santraller yüzünden

karanlık geceler yaşanmıştır. Klima arızaları ve bakımları dolayısıyla aile bütçelerinde bu hususlarla ilgili harcamalar önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Binaların dış yüzeyinde klimalardan dolayı görsel kirlilik oluşmuştur.

Yukarıda sayılan tüm bu olumsuzlukların en aza indirilebilmesi ancak toplum olarak etkin bir şekilde “ısı yalıtımı”nın benimsenmesiyle gerçekleşebilir. Dünyada bu konuda ciddi gelişmeler sağlanmıştır. AB üyesi olan ülkelerde de bu yaklaşımla 70'lerin başından itibaren, petrol bağımlılığını azaltma ve buna bağlı enerji yoğunluğunu düşürme yolunda çalışmalar yapılmıştır. Örneğin, Almanya, %40, Danimarka ve Fransa ise %30 oranında enerji yoğunluğunda azalma sağlamışlardır (TMMOB Makina Mühendisleri Odası, 2008). Kuzey Kıbrıs'ta yoğun olarak tercih edilen düz çatılı, betonarme karkas - tuğla örgülü konut tipleri (Bkz. Resim 2) incelendiği zaman, genellikle ısı yalıtımı yapılmadığı ve yukarıda belirtilen enerji kayıplarının yanı sıra, bina iç ve dış cephelerinde betonarme ve tuğla yapı malzemelerinin birleşim yerlerindeki sıva yüzeylerinde farklı ısısal genleşmeler sonucu çatlaklar oluştuğu gözlenmektedir. Bu çatlaklar daha sonra yağın yağmur suları yardımıyla da aşınmakta ve büyümekte, dolayısıyla hem fiziki, hem sağlık hem de ekonomik açıdan olumsuz koşullar ortaya çıkmaktadır (Resim 1).

Diğer taraftan, “ısı yalıtımı” söz konusu olduğunda yaygın olarak ilk anda kaygı duyulan hususlar aşağıdaki gibi sıralanabilir:

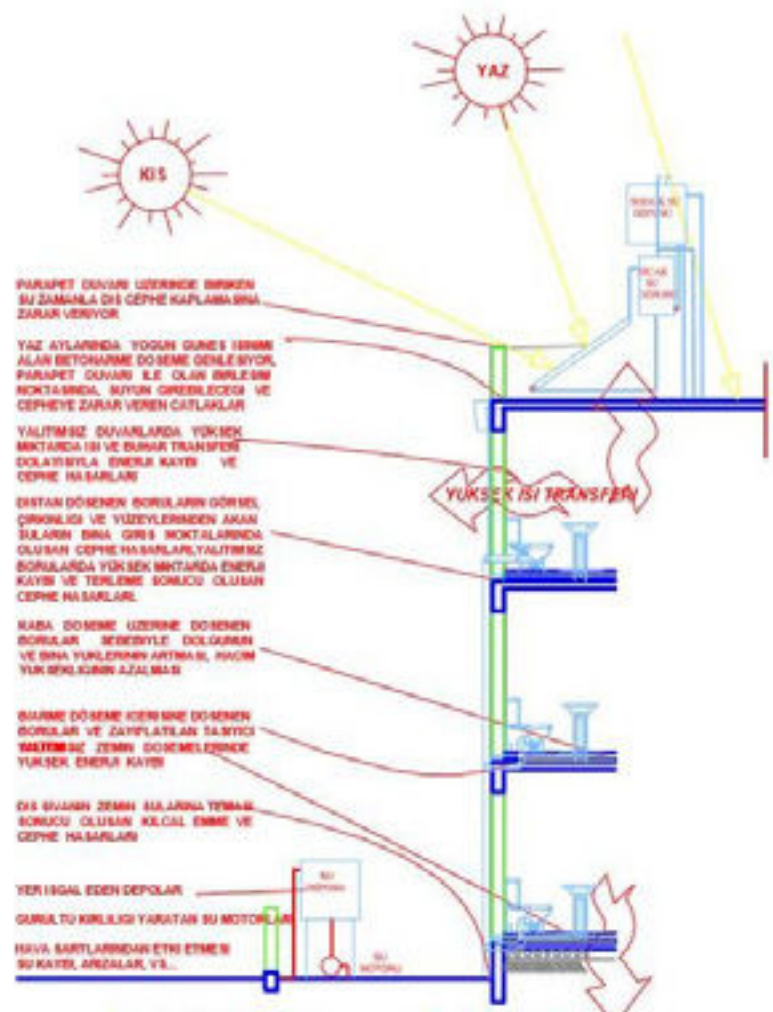
- Bina maliyetini etkin bir şekilde artıracığı,
- Teknik uygulamasının istenen düzeyde yapılamaması,

Resim 1. Betonarme ve tuğla örgü parapet birleşiminde oluşan çatlaklar (Fotoğraflar: Kozan Uzunoğlu, Semra Sema Uzunoğlu arşivinden, 2015).

- “Isı yalıtımı” için yapılacak yatırıma karşın ne denli enerji tasarrufu elde edileceği.

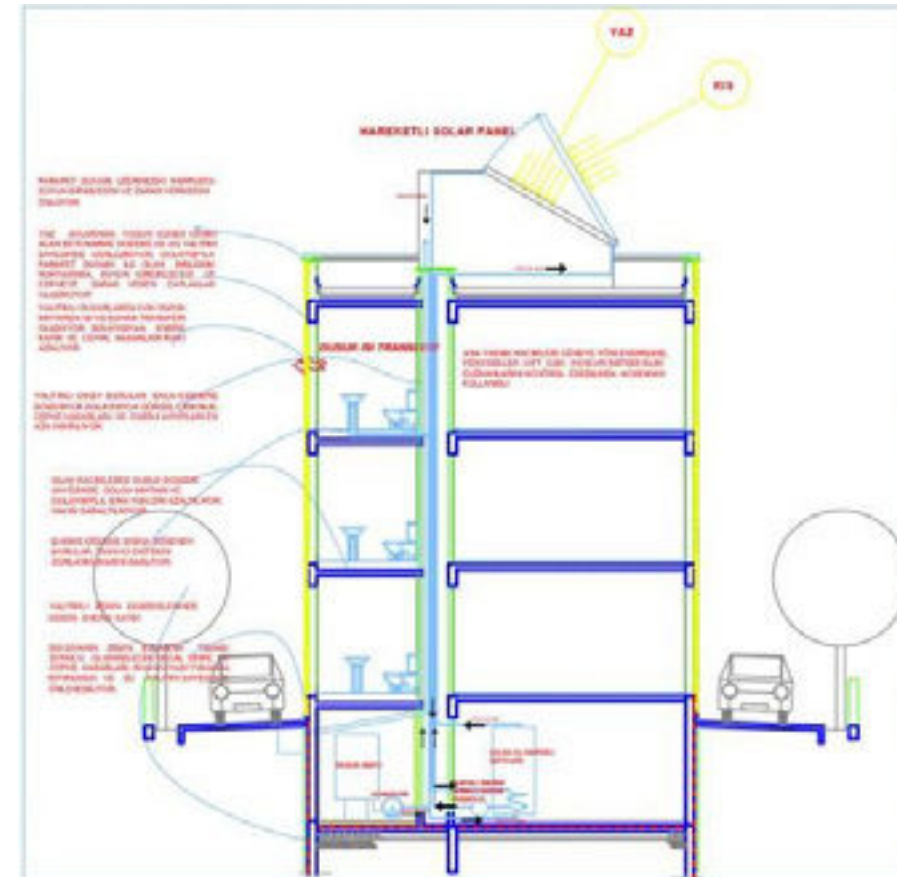
Bu kaygıları taşıyan toplum bireylerinin konu ile ilgili bilinçlendirilmesi için gerekli çalışmaların yapılması ve ısı yalıtımının hem kendi sağlıkları, hem de içinde yaşadıkları binaların sağlığı açısından öneminin anlatılması gerekmektedir. Çalışma kapsamında Resim 3’de, ısı yalıtımlı düz çatılı betonarme karkas – tuğla örgü yapı kesiti verilmiş ve detaylandırılmıştır.

Resim 2. Isı yalıtımsız düz çatılı betonarme karkas – tuğla örgü yapı detayı (Uzunoğlu, 2001).

Resim 4. Temiz ve pis su tesisat boruları nedeniyle cephelerde oluşan problemler (Fotoğraflar: Kozan Uzunoğlu, Semra Sema Uzunoğlu arşivinden, 2015).

Resim 3. Öneri ısı yalıtımlı düz çatılı betonarme karkas – tuğla örgü yapı detayı (Uzunoğlu, 2001)

Resim 5. Nem oluşumu ve cephelerdeki hasarlar (Fotoğraflar: Kozan Uzunoğlu, Semra Sema Uzunoğlu arşivinden, 2015).

3. Yapılardaki Nem Oluşumu ve Cephedeki Hasarlar

Kuzey Kıbrıs'ta konut yapıları yapı fiziği açısından incelendiğinde, göze çarpan en büyük sorunlardan birisi de cephelerde görülen ve sudan kaynaklanan hasarlardır. Bu hasarlar görsel kirlilik yarattığı gibi binanın yaşam süresini de etkilemektedir. Bu tür olumsuzluklar, hem binanın hem de binada yaşayanların sağlığını önemli derecede tehdit edebilecek boyutlara ulaşabilir. Birçok yapıda bol yağmur alan cephelerde, yağmur suyunun iç hacime kadar iletilmediği görülmektedir. Rüzgar etkisiyle iletilen yağmur suyu veya su deposundan taşan sular cephenin ıslanmasına neden olmakta, duvar yüzeyinde bulunan delik ve boşluklara nüfuz ederek duvar gövdesini ıslatmaktadır. Bu ıslaklık zaman zaman duvar iç yüzeyine kadar ulaşabilmektedir. Binaların birçoğunda gözlemlenebileceği gibi, temiz ve pis su tesisat borularının dıştan binaya girerken oluşturduğu delikler ve klima cihazlarının montajı sırasında, boruların duvarlarda oluşturduğu delikler cephelerin sudan hasar görmesine neden olmaktadır.

Duvar gövdesi ve yüzeyindeki derzlere giren su, burada bulunan tuzların çözünmesi dolayısıyla tuzlu bir su haline gelir ve kuruma sürecinde, iç ve dış tarafa doğru hareket eder. Kuruma sürecinin sonunda içeride “çiçeklenme” adı verilen ince tüy biçiminde tuz artıkları oluşur. Bu tuzlar dış yüzeyde de beyaz lekelerle dönüşür (Resim 4, 5).

Yağmur suyu yapı bünyesine sadece cephenin düşey dış kısmından girmekle kalmaz, suyun duvara nüfuz etmesi, duvar üzerinde akıntı verilmemiş yatay çıkıntılardan (kornişlerden), pencere damlalıklarının usulüne uygun yapılmamasından ve pencere duvar bağlantılarının hatalı düzenlenmesinden de oluşabilir Yapıları dıştan olduğu kadar içten

etkileyen etkenler de bulunmaktadır. Bunlar:

- İç hacimde oluşan su buharının duvar içerisinde veya yüzeyinde yoğunlaşması,
- Islak hacimlerde döşeme üzerine gelen suların, duvar ve döşeme birleşim yerlerinde süpürgelik bulunmaması veya süpürgeliğin döşemeye doğru şekilde bağlanmaması sebebiyle ile duvara nüfuz etmesi,
- Döşeme veya duvar içinden geçen temiz-pis su tesisatı, kalorifer ve sıcak su borularının kaçak sularının döşemeden ve duvar içinden yüzeye ulaşması, gibi sebepler sayılabilir (Eriç, 1994).

Bu durumda, tüm tesisatın tasarım aşamasında planlanacak tesisat bacası içerisinden geçirilmesi iyi bir çözüm önerisi olarak ortaya çıkmaktadır. Böylelikle yapı cephesinde oluşabilecek hasarların önlenmesi, sıcak su borularındaki ısı kayıplarının daha da azaltılması, görsel kirliliğin ortadan kalkması ve tesisatın ömrünün uzatılması sağlanabilir. Bunların yanında, sıcak ve soğuk su tesisatlarının yalıtılmasının enerji tasarrufu açısından getireceği faydaları da belirtmek gerekir.

4. Mekanik Elemanların Yapı Bünyesine Entegrasyonundaki Başarısızlıklar ve Bunların Getirdiği Sorunlar

Genel olarak Kuzey Kıbrıs'ta yapı fiziği açısından bakıldığında dikkat çekici diğer bir konu ise görsel ve işitsel rahatsızlığı yanında insan sağlığı açısından da olumsuzlukları bulunan su depolarıdır (Resim 6, 7). Bu olumsuzluklar özetle,

- Binaların üzerinde yapının mimarisi ile uyumayan 3m. yüksekliğinde reklam panosu nitelikli metal yığını etkisi,

- Su motorları çalıştığı zaman ortaya çıkan gürültü etkisi,

- Rüzgarın etkisiyle oluşabilecek arızalanmalar ve zararlar,

- Teras çatılarda kapladıkları yer itibarıyla teras kullanımının etkilenmesi,

- Binalara ek yük getirmeleri,

- Arızalar sonucu taşan suyun binaya verebileceği nem – rutubet gibi zararlar,

- Depo kapaklarının arasından toz, toprak ve kir sızmaları ve bu depolardaki kullanım suyunun insan sağlığını tehdit etmesi,

- Soğuk su deposunun yalıtılmamış olmasından dolayı sıcak günlerde suyun buharlaşması ve su kayıpları,

- Çatıdaki tesisatın montajının bina için oluşturabileceği hasarlar,

- Bakım ve onarım güçlükleri gibi problemlerdir.

5. Kuzey Kıbrıs'taki Konutlarda Görülen Yapı Fiziği Sorunlarının Çözümüne Yönelik Strateji Önerisi

Bu çalışmada, konutlarda yaşanan yapı fiziki sorunlarının köklü bir şekilde çözülebilmesi için Kuzey Kıbrıs'ta yapı üretimini denetleyen kuruluşların bünyesine uyumlu bir şekilde entegre olabilecek bir “Yapı Fiziki Araştırma-Geliştirme-Uygulama Merkezi” önerilmiştir. Bu merkez ile birlikte diğer kurumların yeniden yapılanmaları ve aralarındaki koordinasyonun şekline yönelik stratejiler ortaya koyulmuştur.

Resim 8’de görüldüğü üzere, ülke yönetiminden sorumlu bakanlıkların ortak çalışması ile gerçekleştirilecek ve yapılarla birlikte, sanayi ve ulaşımı da kapsayan bir “ülkesel

Resim 6. Konut yapıları üzerinde görüntü kirliliği yaratan su depoları ve tesisatı (Fotoğraflar: Kozan Uzunoğlu, Semra Sema Uzunoğlu arşivinden, 2015).

Resim 7. Zeminde yeralan su depoları ve yarattıkları görsel kirlilik (Fotoğraf: Kozan Uzunoğlu, Semra Sema Uzunoğlu arşivinden, 2015).

enerji tasarruf politikası” önerilen stratejinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Çalışmanın esas odağını teşkil eden ve yapılardaki yapı fiziği sorunlarının çözümüne yönelik araştırma-geliştirme yapacak, aynı zamanda uygulanmasına katkı koyacak olan “Yapı Fiziği Araştırma-Geliştirme-Uygulama Merkezi” de, Devlet Planlama Örgütü ile ilişki içinde çalışan bir merkez olarak bu strateji içinde önerilmektedir.

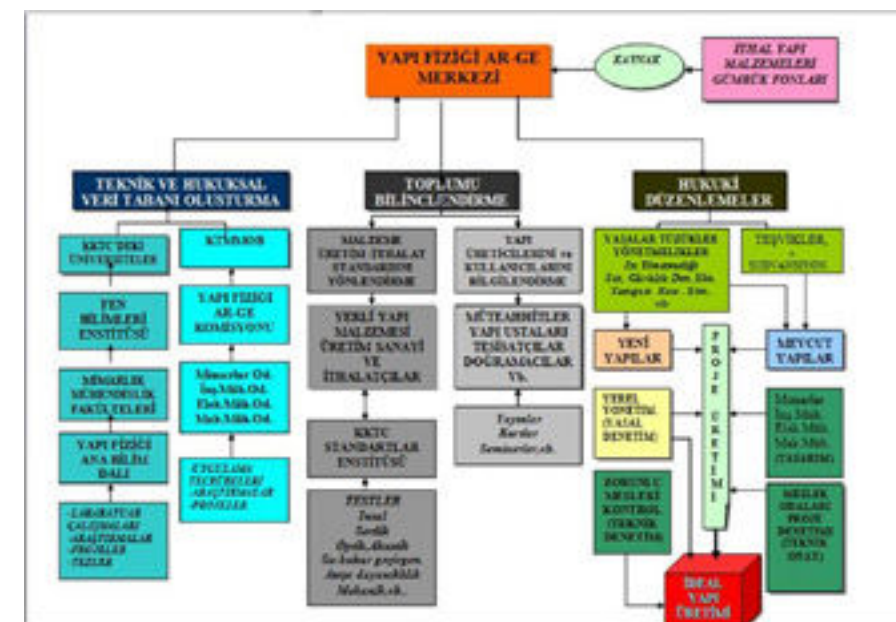
Önerilen “Yapı Fiziği Araştırma-Geliştirme-Uygulama Merkezi”nin oluşumunda üç ana bileşen önemli kazanmaktadır (Şekil 9). İlkinde teknik ve hukuksal veri tabanı oluşturma başlığı altında, oluşuma destek verecek kurumlardan olan üniversiteler ve bunların alt akademik birimleri yer almaktadır. Üniversitelerin yanında aynı grup içinde KTMMOB’ne bağlı odalar ile diğer ilgili birimler ve komisyonlar yer almaktadır. Bu iki grupta

Resim 8. Binalarda yapı fiziki sorunlarının çözümüne yönelik strateji önerisi (Uzunoğlu, 2001).

bulunan birimler, araştırmalar, tezler, projeler, vb. yoluyla merkez için veri tabanı oluşturulmasına katkı koyacağı düşünülmektedir. Diğer bir bileşen, toplumun her kademesinin enerji tasarrufu konusunda bilinçlendirilmesidir. KKTG'de kurulacak "Standartlar Enstitüsü" aracılığı ile yerli yapı malzemesi standartları tanımlanabilir ve ithal malzemelerin kalitesi de bu standartlara göre kontrol edilebilir. Yapı üreticileri ve kullanıcıların konu ile ilgili yayınlar, kurslar ve seminerler aracılığı ile bilinçlendirilmesi de önerilen strateji içinde önemli yer tutmaktadır. Üçüncü bileşeni oluşturan hukuki düzenlemeler arasında enerji tasarrufuna yönelik yasa-yönetmelik ve tüzüklerin halen yeterince amaca hizmet etmediği görülmektedir. Isı yalıtım yönetmeliklerinin hazırlanıp yürürlüğe konması çok büyük önem arz etmektedir. Mevcut yapılarda, özellikle konutlarda ısı yalıtımının belirli kazanımlarla teşvik edilmesi de önerilen stratejinin bir parçasıdır.

Ülke ekonomisine yön veren bir sektör olması açısından proje üretimi ve inşaat sektörü içinde, yasal denetimlerde söz sahibi olan yerel yönetimlere, proje üretiminde paydaş olan mimar, inşaat mühendisi, makina mühendisi, elektrik mühendislerine ve proje denetimi konusunda yetkili olan ilgili meslek odalarına büyük görev ve sorumluluklar düşmektedir. Zorunlu mesleki kontrollük-teknik denetim de çağdaş yapı üretimi açısından zorunlu olma özelliğini korumaktadır (Uzunoglu, 2001).

Resim 9. Yapı Fiziği Ar-Ge Merkezi oluşumu (Uzunoglu, 2001).

6. Sonuç

Gelişmiş ülkeler enerji açısından dışa bağımlı kalmamak veya bağımlılığı en aza indirmek amacıyla ulusal enerji tasarruf politikaları belirlemiş ve titizlikle uygulamışlardır. Almanya, İsviçre gibi ülkelerde ısı yalıtımı yapılan binalar için vergi indirimi, vergi ödeme kolaylıkları ve kredi faizlerinde indirim uygulamaktadır. Ayrıca bu ülkelerde “Ulusal Enerji Tasarruf” politikaları çerçevesinde, araştırma ve geliştirme çalışmalarına, konu ile ilgili konferans, seminer, sergi vb. çalışmalara, destek verilmektedir. Güneş, jeotermal, rüzgar enerjileri yanında hidrojen enerjisi çalışmaları, yapılarda ısı iletim katsayısı düşük yapı elemanları ve ısı yalıtım malzemesi kullanımının yaygınlaştırılması, sanayide enerji tasarrufu yöntemleri ve enerjinin geri kazanılması konularında da toplumun bilinçlendirildiği görülmektedir. Bütün bunların yanında en önemli konulardan biri ise kanun, yönetmelik, kural ve standartların dikkatle ve ihmal edilmeden uygulanmalarıdır (Dağgöz, 1995).

Bu örnekler gözönüne alınarak, Kuzey Kıbrıs'ta da enerji tasarrufuna önem verilmesi ve gerekli önlemlerin ivedilikle alınması gerektiği söylenebilir. Bilindiği üzere, binalarda ortaya çıkan yapı fiziği sorunları sadece ekonomik olarak değil, aynı zamanda sağlık açısından da sorunlar yaratmaktadır. Dengesiz ısı kayıpları ile oluşan gribal hastalıklar, kirli suyla taşınabilen mikrobik hastalıklar, işitsel/görsel ve kokusal olumsuzluklar sebebiyle oluşabilecek psikolojik rahatsızlıklar bu problemler arasında sayılabilir. Özetle, binaları yapı fiziği açısından iyi bir seviyeye getirmek için etkin “Ulusal Enerji Tasarruf” politikası geliştirilmelidir. Bu bağlamda, binalarla ilgili ısı yönetmeliği ve ısı yalıtımı teşvik yasası oluşturulmalı, mimarlar ve makine mühendislerinin de binaların projelendirilme safhasında işbirliği içinde etkin rol oynaması,

yapılarda etkin mesleki kontrollüğün oluşması sağlanmalıdır. Isı yalıtımının önemi halka etkin bir şekilde anlatılmalı, ısı yalıtımının yanında, ikinci aşama olarak da güneşten ve rüzgardan en elverişli biçimde faydalanmayı öngören araştırmalar desteklenmelidir.

Bu strateji önerisinin hayata geçmesinde önemli yapı taşlarından bir tanesi de toplu yaşamın bulunduğu apartman veya site gibi konut alanlarında, yönetimin zorunlu hale getirilmesidir. Bu şekilde, ortak kullanım alanlarının bakımı, peyzaj düzenlemeleri ve çağdaş koşullarda sürdürülebilirliğinin sağlanması mümkün olacaktır. Aynı zamanda ısı yalıtımı ve enerji tasarrufu konularının da etkin biçimde hayata geçirilmesi için yerel yönetimlerle işbirliği içinde bir apartman-site yönetimi uygulamasına Kuzey Kıbrıs'ta yaygın biçimde ihtiyaç duyulduğu göz önüne alınması gereken konulardandır.

Kaynaklar

Dağgöz, Alpin Kemal. Türkiye’de Derece – Gün Sayıları Ulusal Enerji Tasarruf Politikası Yapılarda Isı Yalıtımı, (İstanbul: Çelik Ofset,1995).B - 33.

Eriç, Murat. Yapı Fiziği ve Malzemesi. (İstanbul: Literatür Yayınları, 1994). 367.

Güler, Hande, Filiz Şenkal Sezer ve Sedat Ülkü. “Binalarda yapı fiziği problemleri: Bursa’da bir kamu kurumu örneği”, Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 15, Sayı 2, 2010: 53-64. Erişim: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/202685> TMMOB Makina Mühendisleri Odası. Dünyada ve Türkiye’de enerji verimliliği oda raporu.2008. Erişim: http://www1.mmo.org.tr/resimler/dosya_ekler/a551829d50f1400_ek.pdf

Uzunoğlu, Kozan. “Lefkoşa/KKTC’de Binalarda Yapı Fiziği Kusurlarının Çözümlemesine İlişkin Strateji Önerisi”, Lefkoşa 2020 Sempozyumu, Yakın Doğu Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, 2001.

Kozan Uzunoğlu

Dr.,

Yakın Doğu Üniversitesi

Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

kozan.uzunoglu@neu.edu.tr

Semra Sema Uzunoğlu

Dr.,

Yakın Doğu Üniversitesi

Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

sema.uzunoglu@neu.edu.tr

Geleneksel Konutların Sokak Arayüzünde Özgün Cephe Tasarımı: Güzelyurt Kasaba Merkezi Örneği

Nevin Gültekin, Eda Kervanlı

1. Giriş

Doğal koşullarla uzlaşmış, tutarlı, dengeli, bütünlük arz eden, ortak değerleri, sanat, zanaat, beceri ve alışkanlıkları, nesilden nesile aktarmış insan topluluklarının ürünü olan kültürün en belirgin nesnel göstergesi olan “konut”, ait olduğu yer’in ve yerleşikler’in belleği ve kimlik ögesidir (Gültekin, 2010-a). Kuzey Kıbrıs’ta sosyo-kültürel, ekonomik ve politik koşullarındaki zorlu değişimlere karşın, kültürel sürekliliğin en etkin aracı olan “geleneksel konut mimarisi”, başta kırsal alanlar olmak üzere çoğu yerleşmede görülebilmektedir. Güzelyurt (Morphou) kentinde de taşınmaz kültür mirası niteliğindeki, yerel mimarinin seçkin örnekleri olan konut ve dokusu bugüne aktarılmıştır. Ancak, son yıllarda özellikle kent merkezlerinde mimari kimliği yadsıyan, yeni (modern, küresel !) yapılaşmanın yaygınlaş(tırıl)ması ile göz ardı edilen geleneksel konut mimarisinin sürdürülebilirliği, Güzelyurt’ta da olduğu gibi göçmen ve öğrenci olup yaşam mekânlarıyla aidiyet kuramamış kullanıcılarla birlikte sağlanmaya çalışılmaktadır. 2011 yılı verilerine göre 30.037 kişi olan ilçe nüfusunun % 55.6 oranında (16.701 kişi) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) vatandaşı, % 26.8 oranında (8.076 kişi) Türkiye Cumhuriyeti (TC), % 9.2 oranında (2.767 kişi) KKTC ve TC vatandaşı, % 6.2 oranında (1.882 kişi) KKTC ve diğer ülke vatandaşı, % 2.2 oranında (661 kişi) diğer ülke vatandaşı diğer bir deyişle nüfusun yaklaşık % 45’inin yabancı olması bu durumu açıklamaktadır (KKTC DPÖ, 2011). Ayrıca, bu ilçedeki KKTC Ortadoğu Teknik Üniversitesi’nde (ODTÜ) 2015 öğretim yılı başında yaklaşık 3000 öğrenci sayısının ilçe nüfusuna oranı yaklaşık % 10 olup, öğrencilerin yaklaşık % 70’i KKTC’li değildir (ODTÜ-KKTC, 2016).

ÖZET

Kıbrıs Adası’nın iklimi, ev yaşantısının bahçe, avlu ve bina girişlerine uzanmasına olanak tanımaktadır. Bu yaşam biçimi, Adanın iki ana topluluğu olan Türkler ve Rumlar tarafından paylaşılmış ve konut binaları ile sokak arayüzündeki binanın sokak cephesi özellikle giriş mekânının tasarımında belirleyici olmuştur. Kullanıcının özelleştirdiği giriş mekânı sosyal yaşama bağlanma işleviyle yarı-kamusal alandır. Bu kullanıma dayalı özgün mimari biçimlenme özellikle yarı-kırsal yerleşmelerin, geleneksel konut ve dokusunda kolaylıkla izlenmektedir. Ancak, 1974 sonrasında yeni yerleşiklerin ve diğer göçmenlerin, yerel yaşama uyum sorunları, mekân aidiyetinin olmaması, ötekileştirilmeyle içe kapanma gibi farklı etkenlerle, mimari bu değerler ve sunduğu olanaklar anlaşılamamış, değiştirilmiş hatta tahrip edilmiştir. Bu makalede, Güzelyurt İlçe Merkezi örneği üzerinden, kültür mirası olan bu değerleri belgelemek, farkındalık yaratılarak sürekliliğini sağlamak ve yeni konut tasarımlarında değerlendirmek amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler; Geleneksel konut, Sokak arayüzü, Özgün ön cephe tasarımı, Giriş mekânı, Güzelyurt, Kıbrıs

2. Güzelyurt Geleneksel, Tarihsel Konut ve Dokusu

Güzelyurt kenti, Kuzey Kıbrıs'ın Kuzeybatısında, Trodos Dağları'nın güneyinde, Girne (47 km.), Lefke (20 km.) ve Lefkoşa (40 km.) kentlerinin ortasında yer almaktadır. Kent, ılıman iklimin ve Güzelyurt Deresi'nin ve etrafındaki verimli tarım topraklarının sağladığı yaşama kolaylığı, kıyıya ve diğer önemli yerleşim alanlarına yakınlıkla kurulan ekonomik ve sosyal ve kültürel iletişim olanaklarıyla sürekli yerleşim alanı olmuştur. Kentin mekânsal kimliğinin, doğal öğelerle birlikte Antik dönemde Yunanistan'dan göç eden Spartalılar tarafından tanrıça Afrodite için kurulmasından bugüne kültürel birikimle oluşturulduğu söylenebilir. Kent ve yakın çevresindeki arkeolojik değerler (Soli Antik Kenti ve Vuni Sarayı), bulgular (Tumba Tu Skuru kalıntıları), tarihi ve geleneksel mimarlık örnekleri (Aziz Mamas Kilisesi, Bandabulya gibi) kent tarihinin Ada tarihine eşzamanlı olarak Neolitik döneme (MÖ. 7000'li yıllara) dayandığının kanıtlarıdır (Atun, 2006; Gürkan, 2000; Aslan, 2010).

Günümüzde var olan tarihi dokunun fiziksel ve mekânsal nitelikleri, geçmiş dönemlerin izlerini barındıran Osmanlı Dönemi yerleşim kurgusuna referansla yerel mimari ile biçimlendirilmiştir. Bu nedenle bu çalışma, kentin tarihsel süreci ve gelişiminde, geçmişe ait birikimin-yığılmanın görünür olan ve bugüne ulaştırılabilen değerlerinden olan geleneksel-yerel konut dokusuna odaklıdır. Geleneksel konut mimarisi; anonim bir tasarım sürecinde ve halkın kendisi için oluşturduğu, değer yargılarını, dünya görüşlerini, gelenek, görenek ve inanç sistemlerini, aile ve akrabalık bağlarını, komşuluk ilişkilerini, ekonomik yapısını aktardığı, nesnel yaşam çevresi olduğu için önemsensmiştir.

2.1. Kentsel konum ve yerleşim şeması

Geleneksel doku, doğudan-batıya kavis çizerek akan Güzelyurt (Serrahis) Deresi'nden, su baskınlarından korunmayı sağlayacak uzaklıkta, derenin formuna uygun olarak biçimlendirilmiştir. Yerleşim bugünkü ana ulaşım arteri olan Ecevit Caddesi ile geçmişin ana yolları olup, bu artere kuzey doğuda ring yaparak bağlanan Tanzimat Sokak ile batıdan-doğuya yay çizen Atatürk ve Ankara Caddeleri ve devamındaki Ardahan Caddesi etrafında konumlanmaktadır. Konut dokusu, kent merkezini oluşturan, farklı inanç gruplarının ibadet mekânları (Aziz Mamas Kilisesi¹, Fatih Cami ve Ramazan Cami) ile döneminin ticaret (çarşı ve bandabulya) ve idare merkezine (Metropolit Binası²) odaklıdır. Bu konumlanmada, arazinin düz olmasına karşın bu topografik yapıya uygun olan ızgara yerleşim sistemi sadece merkezin kuzey doğusunda, diğer alanlarda organik yerleşme deseni izlenmektedir. Geleneksel konut dokusunda ulaşım strüktürü, eski merkezin etrafında dönemin ana yollarına bağlanan ya da ender olarak çıkmaz olan dar (3 m.-5 m. genişliğindeki) sokaklarıyla, sanayi öncesi kent yerleşim modelini okutmaktadır (Resim 1e).

2.2. Konut-Sokak Arayüzü-Bina Ön Cephesi

Merkez etrafında çoğunlukla görece küçük parsellerdeki bitişik nizam yoğun yapılaşma, çeperlerdeki müstakil yapılaşma ile narenciye bahçelerine açılmaktadır. Müstakil konutlar sokağa avlu-bahçe duvarlarıyla bağlanırken, merkezdeki konutlar, farklı dönemlerde farklı malzeme ile farklı yapılaşma biçiminde olsa da çoğunlukla sokağa açılmaktadır. Bu nedenle konut tasarımında, bina-sokak ilişkisine bağlı olarak, ön (sokak) cephe esas alınmıştır. Ön cephe,

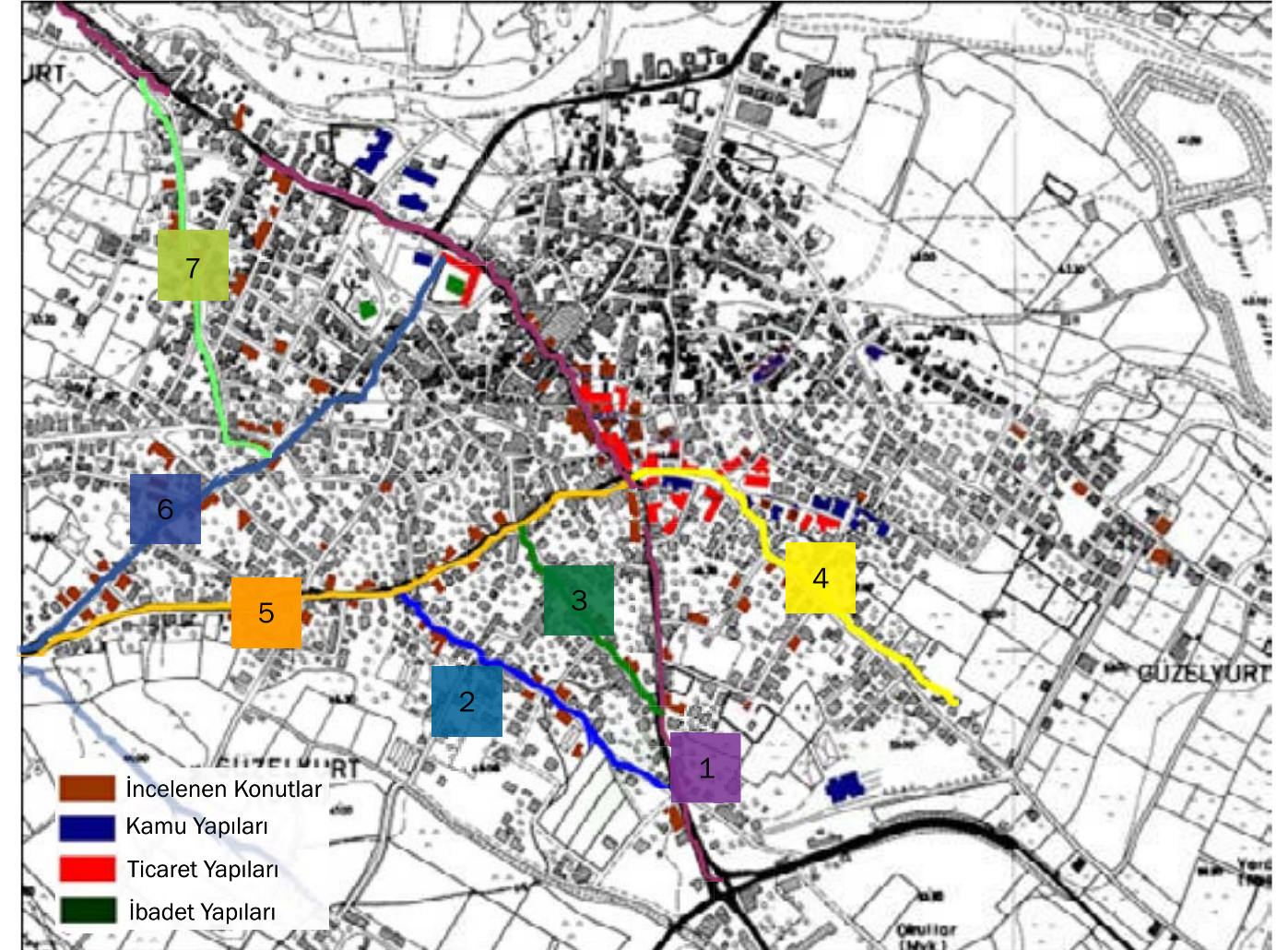
Resim 1a. Aziz Mamas Kilisesi

Resim 1b. Doğa ve Arkeoloji Müzesi (Metropolit Binası)

Resim 1c. Fatih Cami

Resim 1e. Tarihsel, geleneksel dokunun kentsel konumu ve anayollar.

1 Ecevit Cad. 2 Mehmet Akif Sok. 3 Büyükkada Cad. 4 Ardahan Cad. 5 Ankara Cad. 6 Atatürk Cad. 7 Tevfik Fikret Cad.

mimari tasarımda istemli//istemli dışavurumun en belirgin göstergesidir. Kullanıcının kendisi için anonim bir tasarım sürecinde oluşturduğu geleneksel konuta yüklediği anlam (gelenek, görenek ve inanç sistemleri gibi) cepheye işaret, sembol, simge, hafıza olarak da aktarılmaktadır (Atıcı, 2017). Böylece konutun kentle, kamusal-sosyal mekânla temas ettiği arayüzündeki³ ön cephe; tasarımı, anlamı, işlevi ile yer'in ruhunun⁴ (Genius loci, Spirit of place) önemli bir bileşenidir.

Kıbrıs Adası'nda en erken 19. yüzyıl başına tarihlenen geleneksel,

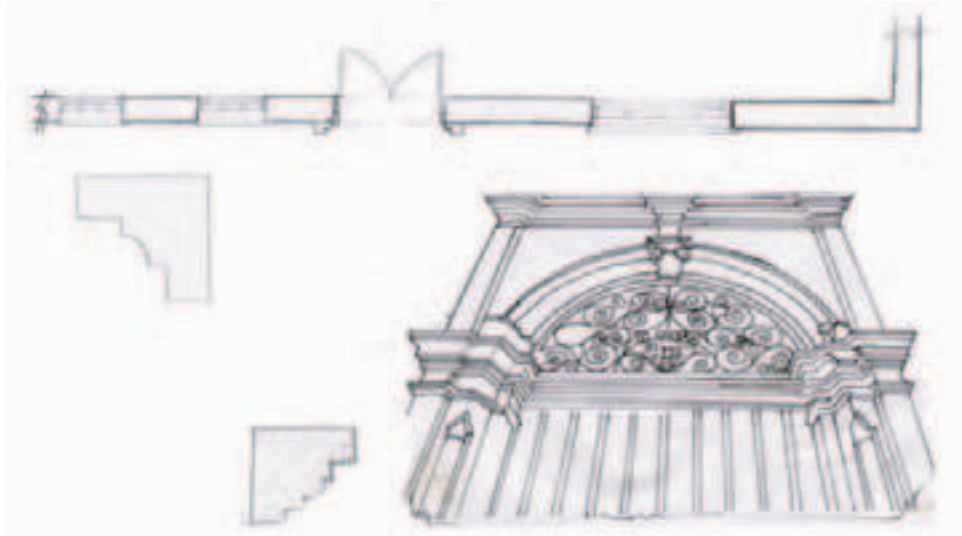
tarihsel konutların özgün ön cephe özellikleri, farklı siyasi, kültürel ve ekonomik dönemlere karşı bazı örnekleri (Pulhan ve Numan, 2005; Pulhan ve Numan, 2006) Güzelyurt'ta da günümüze ulaştırılabilmektedir. Geleneksel konut ve dokusunun kendi döneminin ve kendinden önceki dönemlerin yaşam kültürüyle, mimari üsluplarıyla, doğal çevreyle kurduğu etkileşimle ve kullanıcısının yüklediği anlamlarla özgün değerleri çoğunlukla yaşatılabilmektedir. Bu niteliklerin sürdürülebildiği Güzelyurt'taki bazı örnekler incelenerek (Resim 1) ön cephe tipolojisi ve etkenleri belirlenmeye çalışılmıştır.

3. Geleneksel, Tarihsele Konutlarda Ön Cephenin Mimari Öge ve Özellikleri

Güzelyurt geleneksel konu mimarisinde, kullanıcının kamusal mekânda görünürlüğünü sağladığı hatta sosyo-kültürel ve ekonomik düzeyini yansıttığı için “konut girişi”, ön cephenin en belirgin, görkemli ve özenli mimari elemanıdır (Kervanlı, 2011). Bu nedenle, ön cephe düzeni ve elemanlarının birbiriyle ve bütünüle ilişkisinde konut girişi belirleyici olmuştur. Konuta giriş, “sokağa açılan kapılar” ya da kapalı ve açık mekân arasında geçişi sağlayan “giriş mekânları” olarak farklılaşmaktadır.

3.1. Sokağa Açılan Giriş ve Kapıları

Giriş kapıları ile evin holü (divanhane, salon, geçit) sokağa açılarak kullanıcının sosyal yaşamla bütünleştiği “kapı önü” ile kamusal mekân sınırı silinmiştir. Girişler, sokak ya da kaldırımla aynı kotta (Resim 3/1) bazıları bir riht (Resim 2/2) ender olarak iki riht ve daha fazla yüksek kottadır (Resim 2/1). Bu tür girişler, dış duvarla hemyüz olan ahşap ya da demir kapı, iki kanatlı kapılar ve kapı üstü pencereleri ile kapı boşluğunu saran söve ya da sütunlar, süslemeli sütun başlarıyla, kapı üstü penceresi ve etrafındaki söveden oluşmaktadır (Resim 2/1). Genellikle bina yapım tarihi işlenen Art Nouvaue üslubundaki demir parmaklıklı kapı üstü pencereleri (Resim 2/3) düz ya da kemerli biçimde çevreleyen söve üzerinde kilit taşı (Resim 2/3) ender olarak rozet ya da kabartmalar (Resim 7) bulunmaktadır. Modern dönemde demir parmaklıklar geometrik formlarla yalınlaştırılmıştır. Giriş kapıları ön cephedeki (düşey simetri ekseninde - Resim 2/1- ya da yanda - Resim 2/2) konumuna göre değil dış duvarındaki yerine göre farklılaşmaktadır.

3.1.1. Dış duvarla hemyüz olan girişler

Bu tür girişler, dış duvarla hemyüz olan iki kanatlı kapılar, kapı üstü pencere ve genellikle kat yüksekliğinde olan kapı boşluğunu duvar dışına taşarak saran sütun ve söveden oluşmaktadır. Ancak, bu girişler bezeme biçimi, kapı kanatları ve kapı üstü pencerelerin formları, ölçüsü, malzemesi ve renkleriyle farklılıklar göstermektedir (Resim 2).

Resim 2. Dış duvarla hemyüz olan girişler.

1 Ön cephe ortasından giriş⁵ (Ecevit Cad. No:95), 2 Ön cephede sol yan giriş (Ankara Cad. No:26), 3 Ön cephede sağ yan giriş (Ecevit Cad. No:7), 4a (Ankara Cad. No:15), 4b (Ankara Cad. No:24) Farklı kapı üstü pencere parmaklıkları

3.1.2. Dış duvarda içerlek olan girişler

İçerlek giriş, kapı kanatları sokak arayüzünden 40-60 cm. içeride olan girişlerdir. Böylece kapı ile sokakla arasında mekânsal arayüz olan “kapı önü” ile yarı özel-kamusal mekân oluşturulmuş ve dış etkenlerden (yağmur, rüzgâr, güneş gibi) korunma sağlanmıştır. Çoğunlukla cephe ortasında yer alan bu tip girişlerde, kapı kanatları ve kapı üstü pencere farklı form, ölçü (kemerli -Resim 3/1- a,b ya da dik açılı -Resim 3/2, 3/3) ve bezemeli (kademeli, düz, eğimli gibi) taş sövenin iç kısmındadır. Bazı örneklerde girişin iki yanında pencere tasarlanmıştır (Resim 3/3).

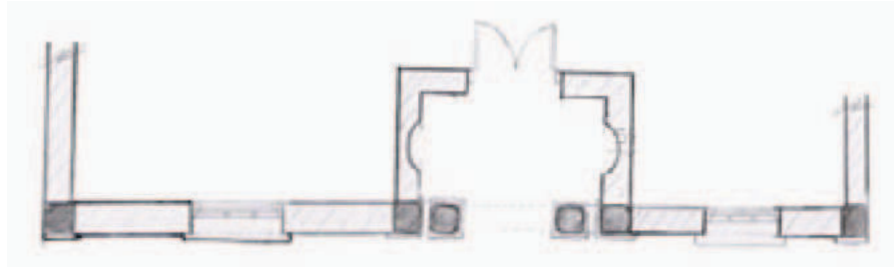
3.2. Giriş Mekânları

Giriş mekânları, kırsal alanda yaygın olan yarı/kapalı-açık arkatlı mekân “sundurma”nın (sündürme) çeşitlemesi (versiyonu) kabul edilebilir (Gültekin, 2010-b). Kıbrıs Adası’nın iklim koşullarında⁶, sundurmalar gibi giriş mekânları da hava akımlarının ve güneş ışınlarının kontrolüne uygun ve birçok aktivite (dinlenme, eğlenme, yemek, sohbet, misafir ağırlama, sokağı izleme, kontrol etme, el işi hatta ütü, dikiş gibi ev işleri vb.) için her mevsim kullanılacak biçimde tasarlanmıştır. Bu mekânların yan duvarlarında bulunan kemerli nişlerin, ikon ya da mum, fener nişi olduğu söylenmektedir. Giriş mekânları cephede farklı renk, malzeme ve tasarım biçimiyle vurgulanmıştır. Cephe kaplaması Kıbrıs Adası’na özgü “sarı taş”⁷ olan binalarda da giriş mekânları farklı form ve bezemelerle belirginleştirilmiştir. Giriş mekânları cephedeki yerine göre değil, açıklık-boşluk oranına⁸ göre farklılaşmaktadır. Ön cephenin ortasında olduğu durumlarda, cephe bu mekâna göre simetrik tasarlanmıştır.

Resim 3. Dış duvarda içerlek olan girişler.

1.a (Anafartalar Sok. No:95), **1.b** (Ardahan Cad. no.7) Ön cephe ortasında kemerli giriş (Anafartalar Sok. No:95), **2** Ön cephe ortasında dik açılı, sütunlu, bezemeli giriş (Anafartalar Sok. No:47), **3** İki yanı pencereli, dik açılı giriş (Ankara Cad.)

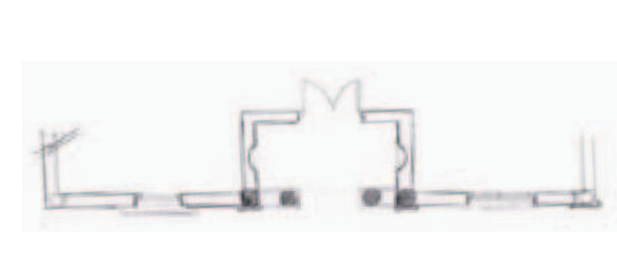
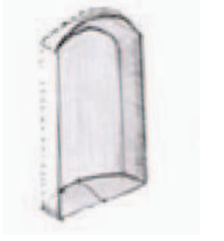

Resim 4. Yarı-açık giriş mekânları.

1 Kemerli giriş (Anafartalar Cad. No:6) **2** Parapeti olan sütunlu giriş (Ankara Cad. No:22), **3** Doğrudan sokağa bağlanan kemerli giriş (İstanbul Sok.No:44), **4** Parapeti sokağa taşan giriş (Ankara Cad. No:69), **5** (Ankara Cad. Mehmet Akif Sok. No:58), **6** Sokak kotundan 30-50 cm. yüksekte tasarlanan giriş (Ankara Cad. No:40).

3.2.1. Yarı-açık giriş mekânları

Bu tip giriş mekânlarında boşluğu sınırlayan ve girişi tanımlayan sütunlar kullanılmıştır (Resim 4). Bazı örneklerde kaplama malzemesi, renk farklılaştırılarak ya da giriş kapısı kemerle vurgulanarak tasarlanmıştır (Resim 4/1, 4/3). Çoğunlukla giriş kapısı önü dışında, dış duvar hizasındaki parapet duvarıyla (Resim 4/2) ya da kot farkıyla (Resim 4/5, 4/6) sokaktan ayrılmışsa da parapeti olmayan (Resim 4/1) ya da parapeti sokağa taşan (Resim 4/4) örnekler de bulunmaktadır.

3.2.2. Yarı-kapalı giriş mekânları

Bu tür girişlerde sokak arayüzünde sınırlayıcı elemanların (parapet, kolon, korkuluk gibi) kullanımı çoğunlukta olsa da (Resim 5/1, 5/5) doğrudan sokağa açık örneklerle de (Resim 5/2) rastlanmaktadır. Girişin cephe köşesinde yer aldığı bazı örneklerde iki yan dış duvar haricinde açık mekân algısı yaratan girişlerde sütunlar ve korint üslubundaki sütun başları dikkat çekicidir (Resim 5/3). Beden duvarı içerisinde başlatılarak dış duvarın dışına taşan kısmı korint başlı sütunlarla belirginleştirilmiş giriş mekânları, dokuya fiziksel ve algısal zenginlik katmakta, sürpriz yaratmaktadır (Resim 5/4).

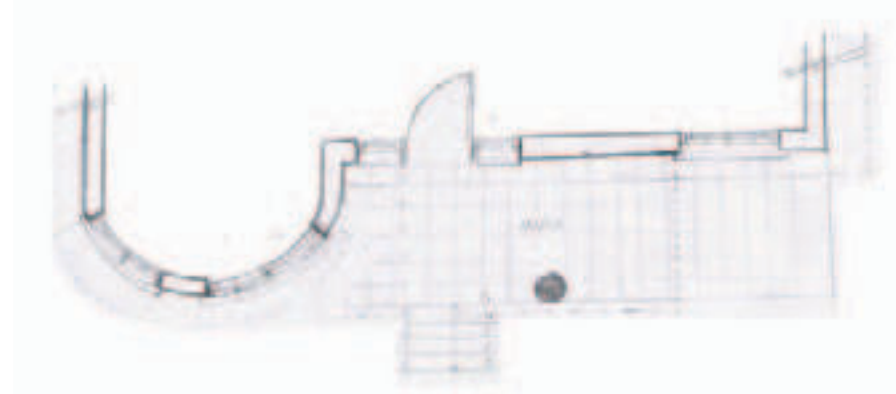
Resim 5. Yarı kapalı girişler.

1 Süslü sütunlarla belirginleştirilmiş giriş (Ecevit Cad. No:5), **2** Doğrudan sokağa açılan giriş ve nişi, (Büyükada Cad. No:27), **3** Korint sütunlu giriş (Ankara Cad.), **4** Beden duvarı dışında korint sütunlu giriş (Anafartalar Cad.No:?) **5** Beden duvarı içerisinde tasarlanmış giriş (Ankara Cad.No:40).

Resim 6. Bahçeye açılan giriş mekânları (Veranda Örnekleri).

1 Ön cephede veranda ve konuta giriş (İstanbul Sok. No:11), **2** Pencere örtüsü (Ankara Cad.), **3** Dairesel formdaki verandanın kübik binaya bağlanması (Ardahan Cad.), **4** Sokak-Bahçe-Veranda ilişkisinde sokak arayüzündeki veranda (Sakarya Sok.).

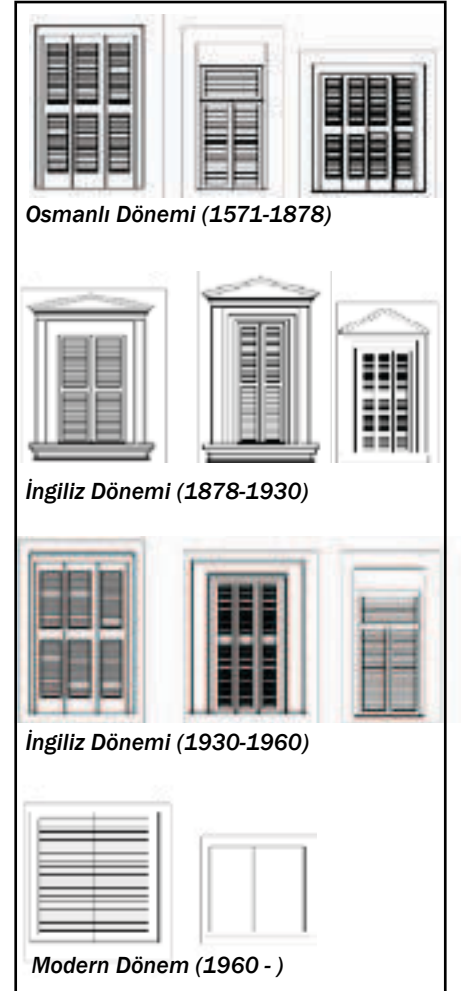
3.2.3. Bahçeye açılan giriş mekânları

1960'lı yıllara tarihlenen konutlarda, geçmiş dönem giriş mekânlarının işlevi devam ettirilmişse de İngiliz mimarisine referansla daha sonra "veranda"ya dönüştürülmüştür (Kervanlı, 2011). Ancak konut giriş kapısı önündeki merdiven ve üst örtüyü taşıyan kolon ile geçiş alanı ile giriş mekânı işlevleri ayrılmıştır (Resim 6).

Verandalar bahçeye bağlandığı gibi (Resim 6/1) doğrudan sokağa da (Resim 6/3) açılabilir. Bahçeye bağlandığı durumda mekânı sınırlayıcı eleman (parapet, korkuluk gibi) kullanılmamış, bahçeden kot farkı ile ayrılmıştır (Resim 6/2). Her iki tipteki verandalar sokağa hâkim yönde ve sokak kotundan yaklaşık 1.5- 2.00 m. yüksek kotta tasarlanmıştır (Resim 6). Verandalar bina beden duvarı dışında tasarlanmış, üst örtü (geniş saçak ya da markiz ile) binaya bağlanmış yarı-kapalı mekânlardır. Verandanın bağlandığı dairesele kitle formu modern mimarinin yansıması olarak yorumlanabilir (Resim 6/2, 6/4). Kapı pencereleri ve kapı üstü yerine kapının yanlarında tasarlanan pencereler, İngiliz Konut Mimarisi'nde yaygın olan pencere parmaklığıyla örtülmüştür.

3.3. Pencereler

Geleneksel konutlarda pencerelerin formu, ölçüleri, renkleri, dışarıya kapanma biçimi ve malzemesi Ada'nın mimarisinde, dönemlere göre tanımlanan pencere tipolojisine uymaktadır (Özay, 2005). Yapım tarihi bilinmeyen binalar için bu tipoloji tarihlemeye yönlendirici olabilmektedir. Osmanlı Dönemi'nde, parapetle giriş arasında 1/2 oranlı dikdörtgen pencereler, dikeyde 40-45 cm. aralıklarla ahşap doğrama ile bölünmüş, panjurlarda da bu bölünme izlenmiştir. İlk İngiliz Dönemi'nde pencere boyu artmış, üstte üçgen alınlıkla sonlandırılan süslü taş söve ile çerçevelendirilmiştir. İkinci İngiliz Dönemi'nde taş söve daha yalın, pencere boşlukları daha büyüktür. Modern dönemde olabildiğince dış etkenlerden korumalı biçimde pencere boyutları küçülmüş ve sadeleştirilmiştir. Pencere ve kapı sövelerinin üstünde farklı figürlerdeki rozet ve kabartmalar dikkat çekicidir (Resim 7).

Resim 7. Pencere tipleri ve taş rozet örnekleri

Resim 8. İki katlı geleneksel konut.

1 Giriş, pencere ve balkon korkulukları süslü, özenli tasarlanmış iki katlı geleneksel konut (Ardahan Cad.), **2** Kübik formda tasarlanmış cephesi sade ve yalın olan iki katlı geleneksel konut (Lefkoşa Yolu-Terminal yakını).

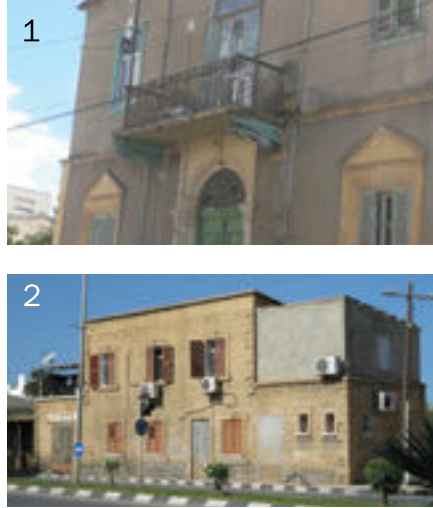
3.4. Tipoloji Oluşturmayan Ön Cephe Özellikleri

Geleneksel konut yapıları çoğunlukla tek katlı ve kübik formdadır. Bu genellenmenin dışında cepheye hareket kazandıran Art Nouvaue üslubundaki demir balkon korkulukları tipoloji oluşturacak nicelikte olmasa da cephe mimarisi açısından yer'e özgü değerlere sahiptir. Bu tip konutlarda da giriş kapısı ve giriş mekânları tipolojiye uygun tasarlanmıştır (Resim 8/1). Görece daha eski tarihli olan iki katlı konut binaları ise benzer ilkelerle tasarlanmışsa da cephe düzeni ve elemanları daha yalın ve sadedir (Resim 8/2).

4. Sonuç Yerine

Geleneksel, tarihsel konut ve dokusu, toplumsal yaşam alışkanlıklarının daha rahat sürdürüldüğü mekânlar olarak kültürel sürekliliğin sağlanmasında en temel araçlardan biridir. Güzelyurt Kent Merkezi'nde geleneksel, tarihsel konut binalarının çoğunluğunda, benzer ve farklı özellikleriyle ön cephe dili ve yerleşim geleneği taşınmaz kültür mirası olarak geleceğe aktarılması gereken yer'e ve yerleşikler'e özgü kullanım

biçimi ve buna bağlı mekân ve cephe düzeni ile özgün değerleri süregelmektedir. Ancak, 1974 Barış Harekâtı sonrasında güneyden gelen Kıbrıslı Türkler ve özellikle Şubat 1975 döneminden itibaren Türkiye'den göç edenler, farklı bir coğrafyada, tanımadıkları insanların arasında başladıkları yeni hayatlarında, büyük sosyo-ekonomik ve kültürel sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Bu ortamda özellikle kırsaldan gelenler alışık olmadıkları konut mimarisini, aidiyetleri de olmadığı için kolaylıkla kendi yaşam biçimlerine göre değiştirmişlerdir. Bu süreçte haksız gayrimenkul edinenler için mevcut konutların kültürel değeri değil, reel ekonomik ederi önemsenerek (Keser, 2006), bu ederi artırmak için binalara yapılan eklentilerle özgün mimari tahrip edilmiştir (Şekil 8/2 gibi). Aynı davranış ODTÜ-KKTC Kampüsü'nün açılmasıyla öğrencilere kiralanılan birçok konutta, kapasite üzerinde kullanım ya da kapasiteyi artırmak için yapılan eklentilerle özgün değerler kaybedilme tehlikesi altındadır. Ancak bu çalışmada tespit edilen duruma göre, taşınmaz kültür mirası

niteliğindeki geleneksel, tarihsel konut ve dokusundaki tahribat henüz engellenemeyecek, aşılamayacak ya da telafi edilemeyecek düzeyde değildir. Bu nedenle bu çalışma ile taşınmaz kültürel miras niteliğindeki Güzelyurt geleneksel konut mimarisinin değer(ler)ini belgeleme, sahiplenme, anlama-anlatılmasına ilişkin fardındalık yaratma, yaşatılması için ortak akıl oluşturma amaçlanmaktadır.

Notlar

¹ Bu kilise ve manastır, Güzelyurt'a yakın bir mağarada yaşadığına inanılan Aziz Mamas adına 1725'de yeniden inşa edilmiştir. Bu yapı kompleksi Bizans döneminde bu aziz için yapılan kiliseden izler taşımaktadır.

² Metropolit Binası 1974 Barış Harekâtı sonrası Eski Eserler ve Müzeler Dairesine tahsis edilmiş ve gerekli tadilat ve düzenleme yapılarak 1979'da zemin katı Doğa, üst katı Arkeoloji Müzesi olarak ziyarete açılmıştır. Arkeoloji bölümünde Kıbrıs Adası'na ait eski eserler (Neolitik Çağ'dan Orta Çağ'a kadar) kronolojik dizinle sergilenmektedir.. Güzelyurt tarihinin kanıtları olan bugünkü Kalkanlı Köyü yakınlarında M.Ö. 1700-1550

yıllarına tarihlenen Tumba tou Skuru adlı ticaret kolonisine ait buluntular ve Artemis Heykeli müzenin en önemli eserlerdir.

³ Mimarlık ve şehircilik alanında çeşitli arayüz tanımları kullanılmaktadır. Genel kabulün "kentsel yapı çevrede görsel ve işlevsel olarak kamusal dış mekân ile özel iç mekânlar arasında bağlantıyı kuran (Özyörük, 1995) ve bu mekânların arakesitinde yer alan mimari cephelerden oluşan yüzey" olduğu söylenebilir. Bu çalışmada, Ada toplumların yaşam biçimi ve buna bağlı mekân organizasyonuna uygun görülen "bina-konut (öznel mekân) ile kent -sokak (kamusal-sosyal mekân) arasındaki geçiş bölgesi, esnek, akışkan ortam (Alkan, 2006), kentsel yaşamda "buluşulan eşik" (Kökner, 2001) işleviyle "ön cephe" olarak ele alınmıştır.

⁴ Yer'in ruhu insanlara ve yere hayat veren, onları yaşam süresince takip ederek doğasını ve özünü belirleyen güçtür. Bu kavram, mekânın yer'e dönüşme sürecinde bir bina ya da yerin, kendine ait ayırt edici özellikleri kapsamaktadır. Böylece yer'i tanımlayan, maddi ya da yazılı olmayan kayıtlar, kurallar, gelenekler, deneyimlerle bellekte/akılda/ zihinde ya da tanışıklık, ilişkisellik, aidiyet gibi duyguları bir nesneyle ilintili veya mekânsallıktan öte konumda tüm bu bileşenlerin iç içe olduğu ağ örüntüsü, yer'in ruhunu oluşturmaktadır (Akbalık, 2015; Rıfaoğlu ve Güçhan, 2013).

⁵ Bu çalışmadaki çizimler Eda Bağcı Kervanlı'nın 2011 yılında Lefke Avrupa Üniversitesi'nde, Doç. Dr. Nevin Gültekin'in danışmanlığında tamamladığı Façades Analyses of Traditional Urban Houses -The Case of North Cyprus/Güzelyurt (Geleneksel Kentsel Konutlarda Cephe Analizi, Kuzey Kıbrıs-Güzelyurt Örneği) konulu Yüksek Lisans Tezi'nden alınmıştır.

⁶ Kıbrıs'ta yarı kurak bir iklim görülmektedir. Günlük ortalama güneş enerjisi miktarı 417,3 cal/cm²'dir. Yaz aylarında ortalama 37.0 - 40.0 C° sıcaklıkta günde 12 saat, kış aylarında ortalama 9.0- 12.0 C° sıcaklıkta 5 saat güneşlidir. Yıllık ortalama hava sıcaklığı 19,0 C°'dir. Ocak ayında iç kesimlerde hava sıcaklığı gece 0 C°'nin altına düşer. Yıllık ortalama rüzgâr şiddeti ise 2.8 m/sn, yıllık yağış ortalaması 500 mm'dir. Ancak kıyı ve kıyaya yakın kesimlerde iklim koşulları farklılaşmaktadır. Güzelyurt'ta da olduğu gibi bu tür alanlarda daha ılıman bir iklim görülürken, yıllık yağış ortalaması 700 mm. yaklaşmaktadır (Atasoy, 2011).

⁷ Sarıtaş, Kıbrıs'a özgü yöresel bir malzemedir. Taş ocaklarından bloklar halinde düzgün kesilerek çıkarılır. Bu taşın en belirgin özelliği, kolay işleniyor olması ve coğrafi koşullara karşı dirençli

olmasıdır. Tüm yapılarda dış cephe kaplaması kadar arkatlı mekânlarda da sıklıkla kullanılmaktadır.

⁸ Giriş mekânlarında kapalı olan bölümler, giriş mekânının alan ve hacim büyüklüğüne oranı daha fazla ise "yarı-açık", açık olan bölümler daha fazla ise "yarı-kapalı" olarak tanımlanmaktadır.

Kaynaklar

Akbalık, Esra. "Çok Boyutlu Bir Temsil Aracı Olarak Mekân/Yer," Alt-Üst Dergisi 14(2015), erişim 19 Haziran 2017, <http://www.altust.org/2015/04/cok-boyutlu-bir-temsil-araci-olarak-14>

Alkan, Havva B. "Mimarlık-Şehircilik, Bina-Kent, İç-Dış, Özel-Kamusal Arasında Kentsel Arayüzler," Yapı, Mimarlık- Kültür-Sanat Dergisi, 293 (2006):44-49.

Aslan, Yavuz. "Perslerin Yönetim Politikası" (yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010), 29-46.

Atasoy, Ahmet. "Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Nüfus Coğrafyası," Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8 /15 (2011):29-62.

Atıcı, Elif. "Eskişehir Odun Pazarı Evlerinin Cephe Dili Üzerinden İncelenmesi," Sanat Tarihi Dergisi-STD, 25/2 (2017):1-26.

Atun, Ata. (2006). Milat Öncesinden Günümüze Kıbrıs Tarihi Üzerine Belgeler (Mağusa: Samtay Vakfı Yayınları), Cilt.2, 9-15.

Gültekin, Nevin. (2010-a). 19. Yüzyılda Anadolu Kenti ve Konut Dokusu (Ankara: Nobel Yayınevi),11-18.

Gültekin, Nevin. "The Character of The Entrance Space(s) at Traditional Urban Housing in North Cyprus," in Creating The Future, 6th ARCHENG-2010, Proceeding of the 6th International Symposium on Architecture and Interior Architecture (Lefke: Lefke European University, 2010-b), 45-49.

Gürkan, Haşmet M. (2000). Tarih İçinde Kıbrıs (Lefkoşa: Galerî Kültür Yayınları), 21-29.

Kervanlı, Eda B. "Façades Analyses of Traditional Urban Houses -The Case of North Cyprus/Güzelyurt" (master's thesis, European University of Lefke, Science and Social Sciences, Department of Architecture, 2011), 28-30.

Keser, Ulvi. "Kıbrıs'ta Göç Hareketleri ve 1974 Sonrasında Yaşananlar," Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi- ÇTTAD, 5/12 (2006-Bahar):103-128.

"KKTC DPÖ -Devlet Planlama Örgütü, 2011", erişim 12 Haziran 2017, <http://www.devplan.org/Nufus-2011/Tablolar/Tablo%205.%20Citizenship.xls> Kökner, Burcu S. "Mekânsal Arayüzlerin Kente ve Yaşama Katılımları Üzerine Bir İnceleme. (yüksek lisans tezi, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, 2001), 16-22.

"ODTÜ-KKTC, 2016", erişim 12 Haziran 2017, http://ncc.metu.edu.tr/sites/default/files/ODTU_KKK_2015_YILI_FAALİYET_RAPORU.pdf

Özay, Nazife. "A Comparative Study of Climatically Responsive House Design at Various Periods of Northern Cyprus Architecture," Building and Environment, 40 (2005):841-852.

Özyörük, İnci. "The Interface of Architectural Built Form and Urban Outdoor Space" (master's thesis, METU Graduate School of Natural and Applied Sciences, 1995), 9-12.

Pulhan, Hırsiye ve Numan, İbrahim. "The Transitional Space in The Traditional Urban Settlement of Cyprus," Journal of Architectural and Planning Research, 22/2 (2005):160-178.

Pulhan, Hırsiye ve Numan, İbrahim. "The Traditional Urban House in Cyprus as Material Expression of Cultural Transformation", Journal of Design History, 19 (2006):105-119.

Rıfaoğlu, Mert N. ve Güçhan, Neriman Ş. "Property Rights as a Source for Identifying and Conserving the Spirit of Place," MEGARON, 8/3 (2013): 137-148.

Nevin Gültekin

Doç. Dr.,

Gazi Üniversitesi

Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi

neving@gazi.edu.tr

Eda Kervanlı

Y. İç Mimar,

Doğtaş Exclusive Kıbrıs Koordinatörü

Omaç Cin Plaza

adagurcan@hotmail.com

ÖZET

Solmaz Feridun, Yüksek Mimar Mühendis (İTÜ),
Arif Feridun, Yüksek Mimar Mühendis (İTÜ)

Bu yazı, Kıbrıs'ta mimarlık eğitimi görmüş bir çoğumuzun hocası olmuş olan çok değerli iki mimarın (Solmaz ve Arif Feridun) 2013 yılında çıkardıkları 'İki Mimarın Bir Öyküsü' kitabını tanıtmak ve içinde yer alan iki konut projesini paylaşmak amacıyla yazılmıştır. 'İki Mimarın Bir Öyküsü' isimli kitap, Kuzey Kıbrıs'ta yayınlanan ender mimarlık kitaplarından olması ve yazarların 1960'lı yıllardan günümüze dek tasarladıkları projelerinin arşivlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. 'İki Mimarın Bir Öyküsü' sadece teknik bir mimarlık kitabı değil, aynı zamanda farklı ölçek ve konularda tasarlanmış olan projeler üzerinden çizildiği ve önerildiği dönemlerin şartlarını ve gerekliliklerini de ortaya koymakta; sosyal, kültürel ve ekonomik yapı ile ilgili önemli ipuçları vermektedir. Kıbrıs'ta farklılaşan yaşam biçimi ve bununla beraber değişen gereksinimler tasarımlara da yansımış, yeni malzeme ve form farklılıkları ortaya çıkmıştır. Bunlara örnek olarak 'İki Mimarın Bir Öyküsü' nde yer alan bir özel konut (Sarica ailesi'ne ait), bir de apartman projesinin (Zülhayır'a ait) çizim ve fotoğrafları yazının sonunda paylaşılmıştır.

Anahtar kelimeler; Solmaz ve Arif Feridun, İki Mimarın bir Öyküsü, Konut projeleri, Kıbrıs mimarisi.

MİMARLIK İNSANLARI

İki Mimarın Bir Öyküsü:
Arif ve Solmaz Feridun

Aliye Mentesh

Mimarca'nın 84. sayısında, Kıbrıs'ın çok değerli iki mimarına ve Kıbrıs'ta mimarlık eğitimi almış birçoğumuzun da hocası olmuş çok değerli iki mimarına yer vermek, 2013 yılında çıkardıkları "İki Mimarın Bir Öyküsü" kitabını hem tanıtmak hem de içerisindeki konut projelerinden iki tanesini paylaşmak istedim. Bu kitap, Kuzey Kıbrıs'ta yayınlanan ender mimarlık kitaplarından olması ve 1960'lı yıllardan günümüze dek projelerin arşivlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Kitabın başında yer alan kişisel deneyim ve çabalar ile ilgili kısım ise, gerek mimar gerek akademisyen olarak bütünleşmiş bu iki güzel insanın mesleki ve akademik birikimleri ile ilgili paylaşımları aracılığı ile okuyucuya kendi dünyalarını samimiyetle açmıştır.

'İki Mimarın Bir Öyküsü' sadece teknik bir mimarlık kitabı değil, aynı zamanda farklı ölçek ve konularda tasarlanmış olan projeler, çizildiği ve önerildiği dönemlerin şartlarını ve gerekliliklerini de ortaya koyup, sosyal, kültürel ve ekonomik yapı ile ilgili önemli ip uçları vermektedir. Tasarımın üretime dönüştüğü noktada o günkü şartların zorluklarına, yoklukluklarına ve teknolojik açıdan halen gelişmekte olmasına rağmen (veya sayesinde), duyarlı, kendine özgü güçlü kimliği ile ortaya çıkmıştır. Solmaz ve Arif Feridun'un konut, ofis/konut, apartman projeleri büyük çoğunlukla Lefkoşa'da bulununmaktadır. Kitapta bu projeler ilk isimleri, özgün işlevleri ve temelyapım amaçları ile ortaya konmuş, orjinal el çizimleri ve yapıldığı döneme ait fotoğraflar ilk kez burada paylaşılmıştır.

İki mimarın Almanya, İngiltere ve Türkiye gibi yurtdışında tasarlanmış ve uygulanmış olan proje örnekleri de 'İki Mimarın Bir Öyküsü' kitabında yer almaktadır. İnşa edilmiş olan projelerin yanı sıra, yarışma yolu ile ödül kazanmış projeler, sanatsal fotoğraf, resim ve çizimler de bu değerli arşivin içerisinde de yer almaktadır. Bu çeşitlilik, bir mimarda olması gereken niteliklere; çok yönlülüğüne, ruhsal zenginliğine ve sanat ile olan iç içeliğine en güzel örneklerdendir.

Günümüzdeki tasarım ve tasarımın hayat bulması konusunda irdelemeler yaparken, değişen hayat şartları ve gelişim gösteren teknolojiler muhakkak önemli etkenler arasındadır.

Tasarım ve çizim safhasındaki teknolojik gelişimleri Arif Feridun 'İki Mimarın Bir Öyküsü' kitabında şöyle dile getiriyor:

'1950'lerde trilin denen bir çini mürekkep çizim kışacı ortadan kalkıp yerine grafos denen değişken uçlu bir kaleme bırakınca biz, "çok şanslı bir nesil" diye nitelendirilmiştik hocalarımızca. Hele bunun yerini rapidograf denen sabit ve her incelikte dolma kalem alınca iyice şanslı! Olmuştuk onların gözünde... Zannederim yeni gelişen teknolojiler bizi, çaktırmadan yönetimlerine aldılar. Belki de bir zaman sonra bazı yeteneklerimizi de elimizden alacaklar' (Sayfa 23).

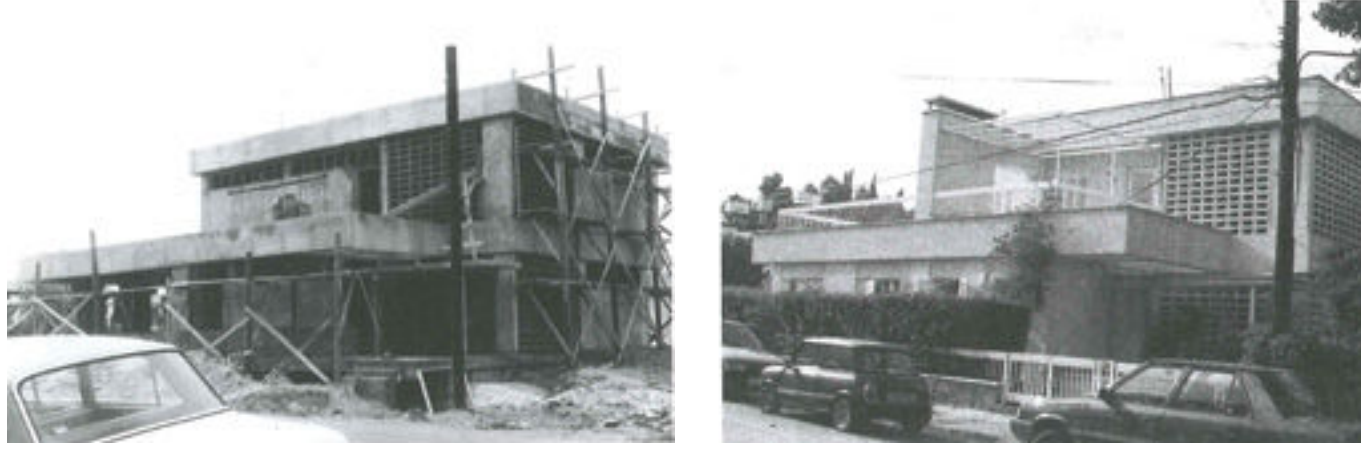
Kıbrıs'ta değişen yaşam biçimini ve bununla beraber değişen gereksinimleri ise şöyle açıklıyor:

'Yaşam standardı, bir kere yapıda kaliteyi, buna bağlı olarak malzeme ve işçiliği de belli bir düzeye getirdi. 1950'li yıllarda modern yapı malzemeleri adada görülmeye başlandı. Bizim çocukluğumuzun yapılarının ana maddesi doğal malzemeler idi. Kerpiç, taş, mertek, hasır vs gibi. ... Bu malzemeler çok katlı yapılara pek olanak vermezdi ancak 3 katlı yapıların hatta kat yüksekliği 4 metreye varan yapıların dahi yapıldığı görülmüştür' (Sayfa 25-26).

Arif Feridun malzeme değişimlerinin başlangıcını 1953 Baf depreminden sonra geliştirilen deprem yönetmeliğine, ve kısa süre içerisinde Lefkoşa önde olmak üzere çok katlı yapıların ortaya çıkışına bağlıyor. Bu yapılar arasında da örnek olarak

Saray Otel'i gösteriyor. Böylece 1960'lı yıllarda betonarme karkas yapılar ortaya çıkıyor ve yeni zamanın şartlarına uyum gösteremeyen taş ve kerpiç yapılar bir yana bırakılıyor.

Kıbrıs'ta bu dönemdeki değişimin yansıması olarak 'İki Mimarın bir Öyküsü' kitabında yer alan birçok projenin içinden Mimarca 84'ün "Barınma Biçim ve Sistemleri" olan tema başlığına uygun olarak sizlerle iki konut projesini paylaşıyoruz.

Resim 1. Sarıca ailesi ikametgah projesi, inşaat aşaması ve bittikten sonraki hali, Dereboyu, Lefkoşa, (Feridun ve Feridun, 2013, sayfa 56).

SARICA AİLESİ İKAMETGAH PROJESİ
ARKA CEPHE ÖLÇEK : 1 : 50

PAFTA : 8

FERİDUN	HAZRET	SÖĞÜDÜ
PL. NO	YÜCEK	MİMAR
Y. NO	SOLMAZ	ARIF
Y. NO	FERİDUN	TERİDUN

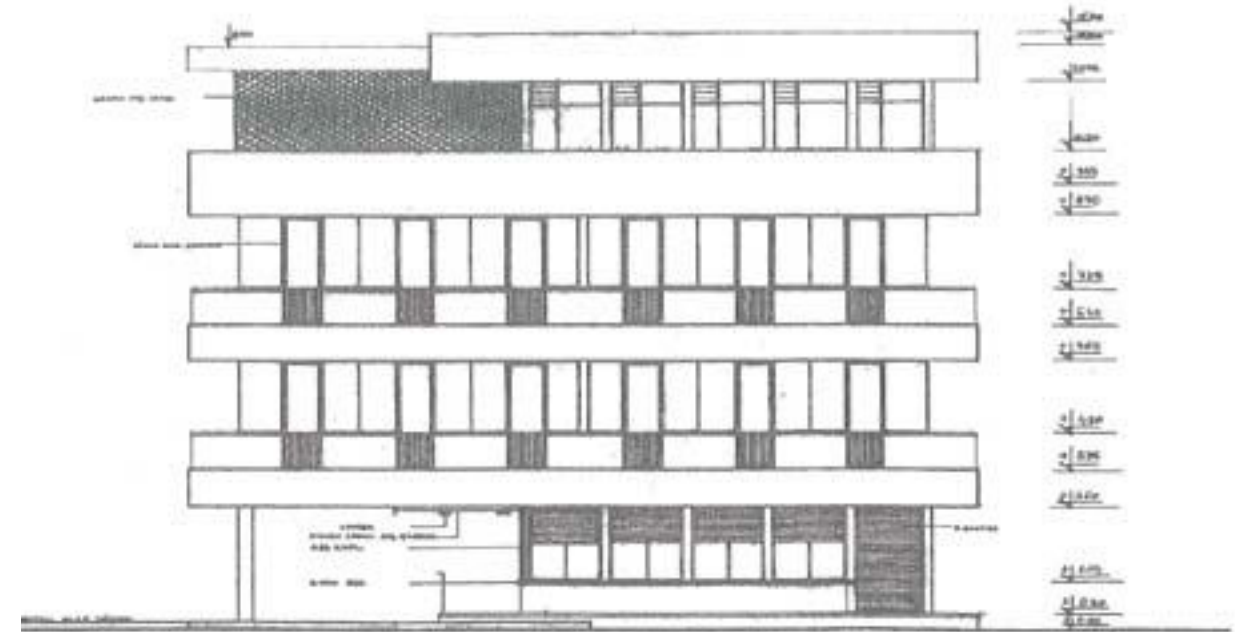
Resim 2. Sarıca ailesi ikametgah projesi arka cephesi, Dereboyu, Lefkoşa (Feridun ve Feridun, 2013, sayfa 55).

Resim 3. H. Zülhayır'a ait apartman projesi, Lefkoşa (Feridun ve Feridun, 2013, sayfa 71).

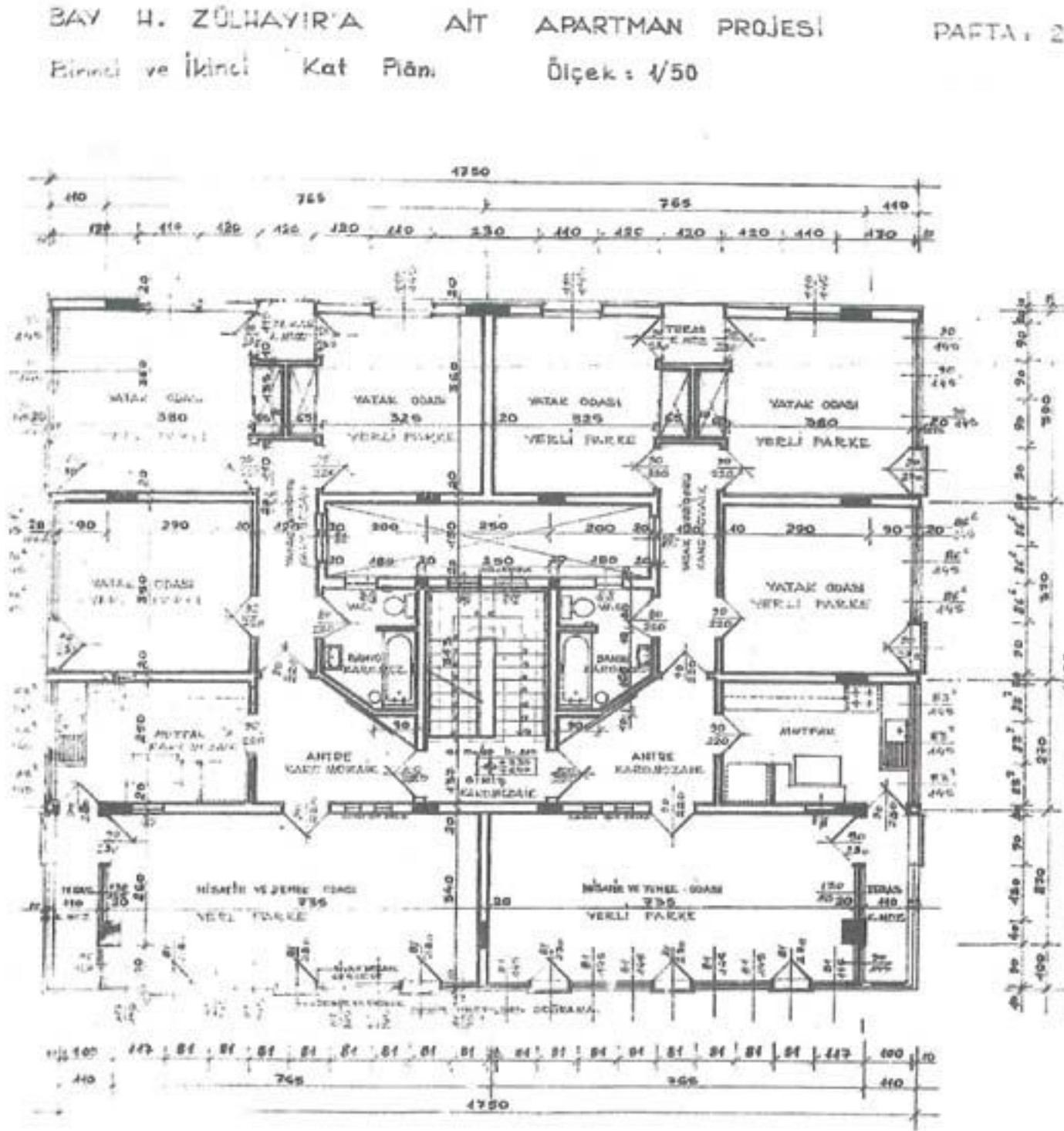
BAY H. ZÜLHAYIR'A AIT APARTMAN PROJESİ
ÖN GÖRÜNÜŞ ÖLÇEK : 1/50

PAFTA : 4

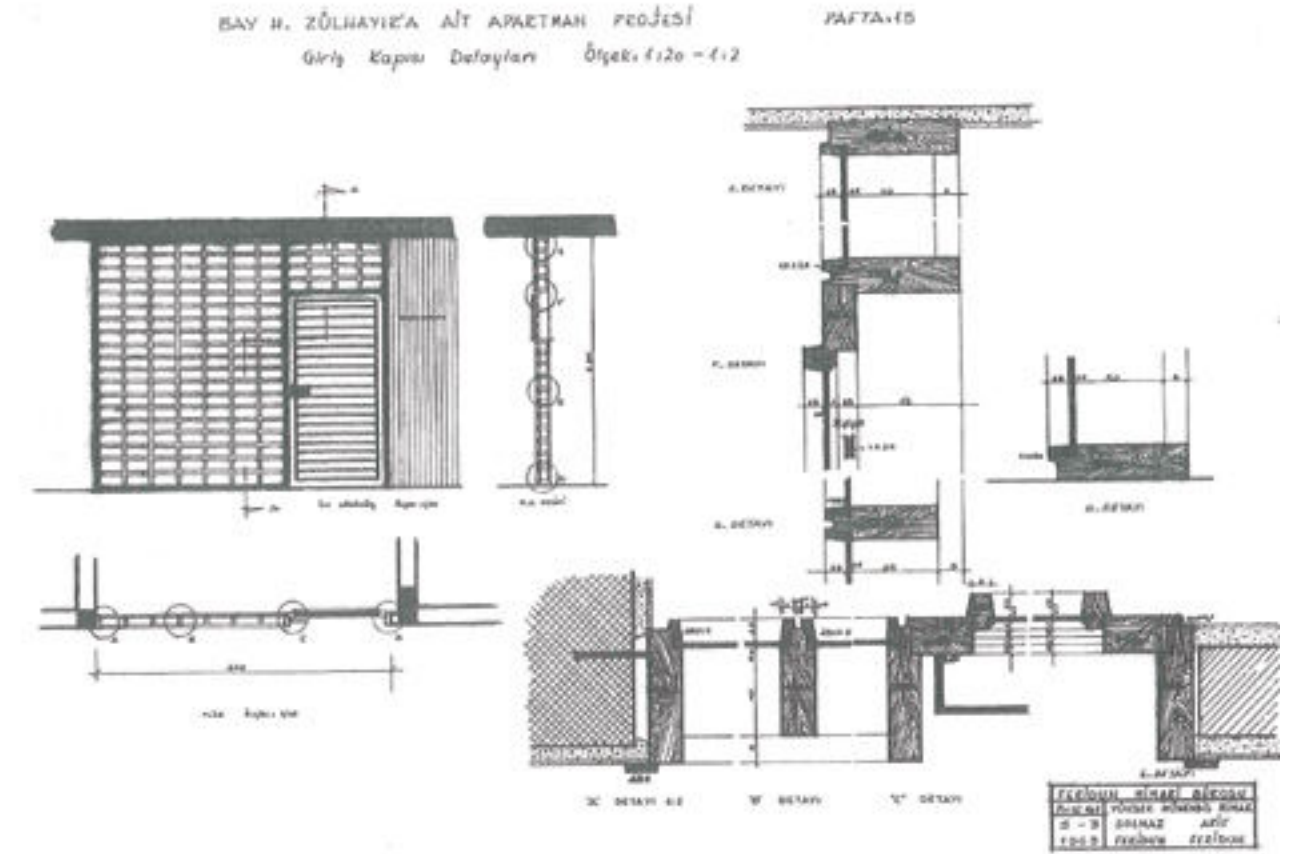

FERİDUN	HAZRET	SÖĞÜDÜ
PL. NO	YÜCEK	MİMAR
Y. NO	SOLMAZ	ARIF
Y. NO	FERİDUN	TERİDUN

Resim 4. H. Zülhayır'a ait apartman projesi, ön görünüş, Lefkoşa (Feridun ve Feridun, 2013, sayfa 69).

Resim 5. H. Zülhayır'a ait apartman projesi, birinci ve ikinci kat planı, Lefkoşa (Feridun ve Feridun, 2013, sayfa 68).

Resim 6. H. Zülhayır'a ait apartman projesi, giriş kapısı detayları, Lefkoşa (Feridun ve Feridun, 2013, sayfa 70).

Kaynak

Öncelikle Kıbrıs Türk Mimarlar Mühendisler Odası Birliği Yönetim Kurulu ve MİMARCA Yayın Kurulu adına, bu değerli arşiv niteliğindeki kitabı camiamıza kazandırdığı ve kıymetli deneyimlerini bizlerle paylaştıkları için Arif Feridun ve Solmaz Feridun'a teşekkür ediyorum. Tüm meslektaş ve mimarlık öğrencilerine ise bu kitabı kütüphanelerinde bulundurmalarını öneririm...

Arif Feridun'un diğer kitapları; Unutulmasın Diye, Kaldığımız Yerden, Yazgı, Su Gibi.

Bu kitaplar Kıbrıs kültürünü, sosyal yaşantısını, ekonomik ve politik yapısını kısa hikayeler, roman ve/veya şiir şeklinde kaleme alarak, geleneksel konutlar, yerleşim yerleri ve mekansal ilişkiler ile ilgili önemli tanımlarda bulunmaktadır. Detaylı bilgi için Arif Feridun'a ait web sitesi incelenebilir.

<https://arifferidun.jimdo.com/>

Solmaz Feridun ve Arif Feridun. İki Mimarın bir Öyküsü: 1960'lardan Günümüze, Lefkoşa: Kitap Matbaacılık, 2013.

Aliye Mentеш
Y. Mimar, Dr.,
Girne Amerikan Üniversitesi
Mimarlık, Tasarım ve
Güzel Sanatlar Fakültesi

mentes_aliye@hotmail.com

ÖZET

ruhum bir ocak
ateşle mutlu
ateşin barınağı olmak
bir ocak için yeterli
Rumi
(Çeviri: Yazar)

Kentlerde yaşayan dünya nüfusunun önemli bir yüzdeliği ya evsiz ya da kabul edilebilir standartların oldukça altında yaşam sürüyor, ve her gün savaş, çevresel kirlilik, diğer doğal afetler ve iklim değişikliğinin yol açtığı inanılmaz bir yükseliş gösteren göçler bunu beslemeye devam ediyor. Evsizlik ve çevre felaketlerine bağlı barınma sorunlarına ve muhtemelen evrensel tüketim çılgınlığına çözüm; bünyesinde barındırdığı araştırma ve eğitimin paralel şekillendirdiği özgün barınak yöntemiyle “ateş”ten doğuyor. Hintli Mimar Anupama Kundoo’nun Hindistan’ın Pondicherry kentinde gerçekleştirilen Volontariat Kimsesiz Çocuklar Barınağı örneğinde olduğu gibi, bu yöntem sayesinde bireyler doğaya uyumlu kendi konutlarını inşa ederken aynı zamanda gelir de elde edebiliyorlar. Bu durum yoksulluk sorunsalına çözüm geliştirirken, özellikle afet sonrası konut üretimine ilişkin elverişli yerel ekonominin yaratılmasına da olanak sağlayabiliyor.

Anahtar kelimeler; Seramik Konut, Anupama Kundoo, Volontariat Kimsesiz Çocuklar Barınağı

KADRAJ

Tüketime Alternatif,
Üretken Bir Barınak
Yöntemi Olarak Ateşten
Doğan Volontariat
Kimsesiz Çocuklar
Barınağı

Bahar Uluçay

Seramik Konut: Yöntemin Evrimi

Kerpiç, ucuz, kolay elde edilir, hızlı ve yerinde üretilebilir olması nedeniyle özellikle konut yapımında tarih boyunca sıklıkla tercih edilen bir malzeme olmuştur. Binlerce yıl deneyimlenen yerel bir malzeme olarak kerpiç Sibam-Hadramut, Yemen’de bulunan kerpiç gökdelenlerden, Star Wars filmine sahne olan Tunus’un Tozeur bölgesi gibi çölleşmiş coğrafyalarda bulunan kerpiç binalara kadar, her dönemde, bazen geleneksel bazen de yeni yöntemlerle evrilerek karşımıza çıkmaktadır.

Geleneksel seramik fırınlardaki yaklaşımın konut mimarisine uyarlandığı bu yöntemlerden bir tanesi İran’da yetişmiş Amerika’da eğitim görmüş mimar Nader Khalili’nin öncülüğünde gelişmiştir. Khalili, İran’ın çöl bölgelerindeki barınma biçimlerinde, yoksul insanlara nasıl elverişli konutlar üretileceği üzerine araştırmalar yaparken, buradaki köylere ait en eski binaların, seramik üretilmek amacıyla yapılmış köy fırınları olduğuna dikkat çeker. Yıllar içerisinde sürekli yakıldıkça sertleşen kerpiç blokların binalara dayanıklılık kazandırdığını farkeder. Uzun yıllar süren bürokratik süreç ve yaşanan büyük bir deprem sonrasında Khalili, öncelikle 1978 yılında Tahran kenti çeperinde on iki konuttan oluşan bir yerleşim alanı, sonrasında ise 1981 yılında Javadabad İlköğretim Okulu’nun on adet sınıf odasını seramik bina yöntemiyle inşa etmeyi başarır. Bu yönetime, Farsça’da kil anlamına gelen “gel” ile kilin pişirilmesi anlamına gelen “taftan” kelimelerinin birleşimi olan *geltaftan* ismini verir. Nader Khalili’nin seramik konut yöntemine odaklanması, yaşamın devamı için temel ihtiyaçlarımızdan olan dört elementin (ateş, toprak, hava, su) uygulanmasıyla, kalıcı, suya ve depreme dayanıklı konutlar üretilebileceği fikri üzerine şekillenir. Toprak ve su barınağın biçimini oluşturmaya yardımcı olurken, ateş ve hava ise konuta son halini verir. Khalili, daha sonra Amerika, Kaliforniya’da yaşamını sürdürdüğü yıllarda, NASA’ya (Ulusal Havacılık ve Uzay Dairesi) Ay üzerinde seramik konutlar inşa etme önerisini götürür ve bu çerçevede bazı prototipler geliştirir. Şu an hayatta olmayan Nader Khalili’nin 1980’li yıllarda kurduğu Geltaftan Vakfı ve Cal-Earth Eğitim Kurumu seramik konutlar konusundaki deneylerine devam etmektedir (Resim 1) (Khalili, 1996).

Resim 1. Nader Khalili Cal-Earth’de seramik bir yapıda ziyaretçilerle sohbet ederken (Kaynak: <http://www.calearth.org/our-founder/>).

Bu yöntemi daha sonraları, Nader Khalili ile atölye çalışmasına da katılmış olan Güney Hindistan bölgesinde Pondicherry’de yerleşik Amerikalı seramik ustası Ray Meeker geliştirerek ileriye taşır. Malzemenin bolluğu ve ucuz işçilik nedeniyle büyük ölçekli kerpiç strüktürlerle çalışmak için ideal bir ortam sunan Güney Hindistan’da sağanak yağmurlar karşı konulması gereken önemli bir unsur olarak öne çıkar. Ray Meeker’in bu yöntemle deneyimlediği yapılar önceleri yoğun yağışlar nedeniyle kısmen yıkılmış, olması gerekenden büyük açılan açıklıklar, yapısal sorunlar, vb. nedenlerle başarısızlığa uğramış olsa da, bu deneyimler Meeker’in, yapıların dış yüzeyinde suya dayanıklı pişmiş tuğlanın kullanılması, yalıtım ve pek çok konuda önemli sorunları bertaraf etmesine olanak sağlar. Söz konusu yöntemi daha somut projelerde kullanacak özgüveni hissederek, öncelikle 1987 yılında Pondicherry yakınlarındaki Auroville kasabasında *Agni Jata* (Ateşten Doğan) olarak isimlendirilen bir konut tasarlar (Resim 2-3). 1993-94 yılları arasında Hindistan Tütün Kooperatifi’ne bağlı Minota Aquatech Ltd. çalışanları

Resim 2. Ray Meeker’in tasarladığı Ateşten Doğan (Agni Jata) konutu yapım aşamasında (Kaynak: <http://imbyou.co.uk/wp-content/uploads/2016/07/Agni-Jata.jpg>).

için gerçekleştirdiği konutlar ve 2010 yılında tanınmış Hintli dansçı Protima Gauri özelinde Nrityagram dans topluluğu için Bangalore’da tasarladığı anıt mezar yine aynı yöntemle inşa edilir (Kundoo, 2000). Bu yazının odak noktasını oluşturan, Hintli mimar Anupama Kundoo’nun 2008-2010 yılları arasında tasarladığı ve aynı yapım tekniği ile gerçekleştirdiği Volontariat Kimsesiz Çocuklar Barınağı projesinde de Ray Meeker teknik danışmanlık yapmıştır.

Resim 3. Ray Meeker’in tasarladığı Ateşten Doğan (Agni Jata) Konutunun Son Hali (Kaynak: <https://chriswormald.files.wordpress.com/2010/02/ind-tamilnadu-pondicherry-auroville-agnijata12.jpg?w=777&h=534>).

Resim 4. Anupama Kundoo (Kaynak: http://www.hafelegateway.com/wp-content/uploads/Kundoo_Portrait_1206.jpg).

Resim 5. "Roger Anger: Güzellik Araştırması / 1958'den 2008'e Mimarlık", Anupama Kundoo (Kaynak: <https://www.jovis.de/isotope/9/978-3-86859-006-7-ddb32d21.jpg>).

Anupama Kundoo'nun El Yapımı Mimarlığı: Geçmişten Geleceğe İpuçları

Yeni yapı malzemelerine yeni yapım tekniklerini yeğ tutan bir mimar olarak bilinen Anupama Kundoo'nun, projelerinde toprağı mimari bir malzeme olarak farklı yorumlarla ele alması şaşırtıcı değil. Anupama Kundoo mimarlığı, malzeme etrafında şekillenen araştırma ve deneyellik odaklı bir disiplin olarak tanımlarken; tasarımı düşük çevre etkisi ve sosyo-ekonomik bağlama elverişli bir düşüncenin ürünü olarakta betimlemektedir. Projelerini gerçekleştirirken düşük ve yüksek teknolojiyi bir arada kullanmaktadır. 1967 yılında Pune, Hindistan'da dünyaya gelen Anupama Kundoo, Mimarlık eğitimi aldığı Mumbai Üniversitesi'nden (Sir JJ College of Architecture) 1989 yılında mezun olduktan sonra, 2008 yılında TU Berlin'de Doktora ünvanını alır. Mimarın uluslararası ün kazandığı ödüllü mimarlık pratiği 1990 yılında başlar. Uygulamalarını yaygın olarak Hindistan'da gerçekleştirmekle

beraber, çeşitli uluslararası kurumlarda, meslek pratiği, araştırma ve eğitim konularında da aktif rol almaktadır. Halen UCJC Madrid'te profesör ünvanıyla 'Düşük Maliyetli Konut' biriminin başkanlığını yürüten, mimar aynı zamanda Cornell Üniversitesi'nin bünyesinde konuk öğretim görevlisi olarak yer almaktadır (Resim 4).

Kundoo'nun çalışmaları kentsel tasarım ve planlama projelerine kadar uzanır. Hızlı kentleşmeye bağlı dönüşüm konuları üzerine, eleştirel yazıları bulunan mimar, bu kapsamda geliştirilen projelere de önemli katkılar sağlamıştır. Fransız Mimar Roger Anger'in mimarlık pratiğinin incelendiği "Roger Anger: Güzellik Araştırması / 1958'den 2008'e Mimarlık" adlı bir kitabı bulunan Anupama Kundoo (Resim 5), 2013 yılında ArcVision Uluslararası Kadın Mimarlar Ödülü'nde 'sürdürülebilirlik ve düşük maliyetli yapım sistemlerini

her yönüyle ele alma becerisinden ötürü' onur mansiyonuna layık görülmüştür. Anupama Kundoo'nun yaptığı çalışmaları özetleyen projeleri 2012 ve 2016 yıllarında gerçekleşen Venedik Mimarlık Bienali'nde "Bina Bilgisi: Bir Strateji Envanteri" kavramıyla bire bir ölçekte inşa edilerek sergilenmiştir.

Araştırmacı yönüyle tasarımcı özelliği paralel ilerleyen Anupama Kundoo, özel konutlar yanında, düşük gelirli konutlar, kamu binaları, planlamaya ilişkin projeler ve yerleşimlere kadar geniş bir ölçekte ilgilenmektedir. Mimar, 2000 yılında, Hindistan'ın Auroville kentinin dış çepherinde bulunan Auromodele'de araştırma ve deneysel çalışmaların yürütüldüğü bir arazide kendi için tasarladığı, 2012 yılında Venedik Bienali'nde Hintli ustalar tarafından inşa edilen Duvar Konut (Wall House) da dahil olmak üzere tüm projelerinde bilgi temelli bilimsel sistemler yanında el becerileri

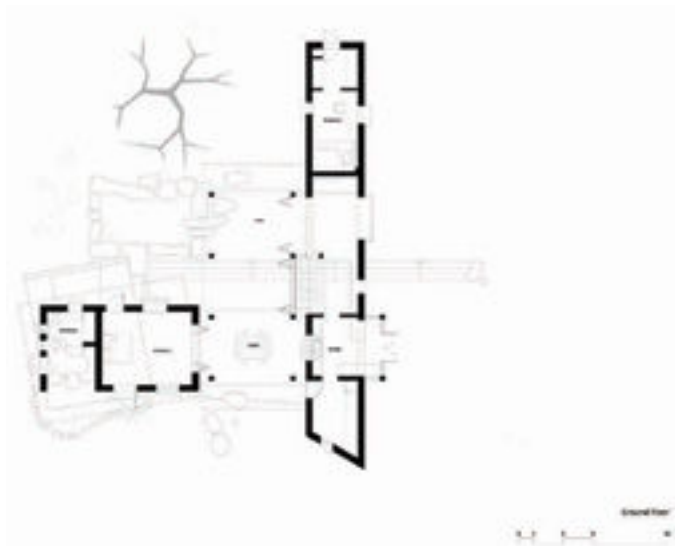
Resim 6-7-8. Anupama Kundoo'nun 2016 yılında düzenlenen 15. Venedik Mimarlık Bienali'nde sergilenen "Full Fill House" isimli, düşük bütçeli projesi (Kaynak: <http://www.arkitera.com/haber/28769/between-the-material-and-the-nonmaterial->).

ve yerel el sanatlarını harmanlayan asırlık geleneksel malzemelerin yeni, farklı şekillerde kullanımına odaklanan hibrid teknolojilerden sıklıkla faydalanmıştır (Resim 9-10-11) (<https://www.anupamakundoo.com/>). Ray Meeker'in danışmanlığında gerçekleştirilmiş Volontariat Kimsesiz Çocuklar Barınağı'nda ise bir kez daha geleneksel malzemenin farklı bir yapım tekniği ile ele alındığını görüyoruz.

Resim 9. Anupama Kundoo'nun 2000 yılında tamamlanan kendi için tasarladığı Duvar Konut (Wall House) iç mekan görünümü (Kaynak: <http://www.arkitera.com/proje/7687/wall-house---anupama-kundoo>).

Resim 10. Anupama Kundoo'nun 2000 yılında tamamlanan kendi için tasarladığı Duvar Konut (Wall House) birinci kat planı (Kaynak: <http://www.arkitera.com/proje/7687/wall-house---anupama-kundoo>).

Resim 11. Anupama Kundoo'nun 2000 yılında tamamlanan kendi için tasarladığı Duvar Konut (Wall House) zemin kat planı (Kaynak: <http://www.arkitera.com/proje/7687/wall-house---anupama-kundoo>).

Ateşten Doğan Volontariat Kimsesiz Çocuklar Barınağı

Hindistan'da, kar amacı gütmeyen bir sivil toplum kuruluşu olan Volontariat Pondicherry bünyesinde, 2008-2010 yılları arasında gerçekleştirilen "Volontariat Kimsesiz Çocuklar Barınağı" projesinde düşük maliyetli ve çevre dostu barınma çözümlerinin elde edilmesi hedeflenmiştir. Proje, ilk olarak tanınmış İranlı-Amerikalı mimar Nader Khalili tarafından uygulanan ve daha sonra Golden Bridge Pottery'den seramik sanatçısı Ray Meeker tarafından geliştirilen

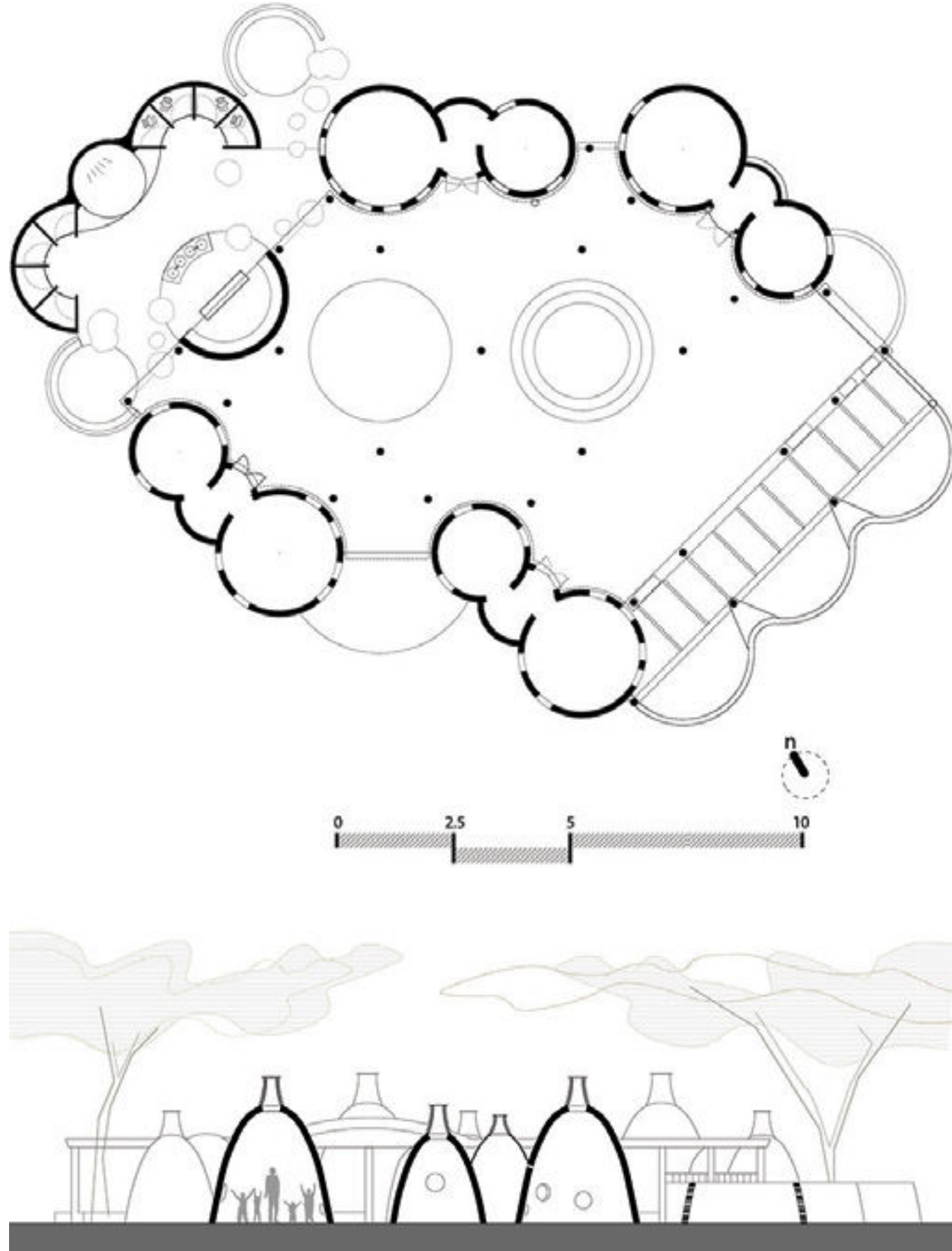
bir yapım tekniğinin elverişliliğini test etmek amacıyla kullanılmıştır. Bu son derece deneysel proje, "herkes için elverişli konut" sorunsalına nasıl yaklaşılabileceğine dair kafa yoran, ve bunun ötesinde her yönden sürdürülebilir olan esaslı bir düşüncenin örneğidir (Resim 12-13).

Projedeki konutlar 15 çocuk ve 5 koruyucu ebeveyne ev sahipliği yapmak için tasarlanmıştır. Farklı büyüklüklerde tasarlanan kubbelerin

her biri, kümelenme programına göre 4 çocuk ve bir ebeveyne ev sahipliği yapmaktadır. Ray Meeker'in teknik danışmanlık yaptığı projede tipik kerpiç bloklarla üretilmiş konut birimlerinin, seramik konut yapım tekniğinde olduğu gibi, özgün bir, yaklaşım benimsenerek, dayanıklılık kazandırmak amacıyla bulunduğu yerde ateşe verilebileceği bir yöntem kullanılmıştır (Resim 14-15).

Resim 12-13. Farklı konut kümelerinin merkezi bir avlu etrafında toplandığı Volontariat Kimsesiz Çocuklar Barınağı'ndan genel görünüm (Kaynak: Deepshikha Jain, 2011 <https://archnet.org/sites/15691>).

Resim 14-15. Volontariat Kimsesiz Çocuklar Barınağı plan ve kesit
(Kaynak: Anupama Kundoo, 2011 <https://archnet.org/sites/15691>)

Eski Farsça el yazmalarında da tarif edildiği üzere, bu yöntem, inşaat malzemesi olarak salt güneşte kurutulan kerpiçten, tuğla sağlamlığında bir strüktürün ortaya çıkarılmasını sağlar. Kerpiç bina tamamlandığı zaman, suya dayanıklı olması ve yeterli düzeyde mekanik dayanım kazanabilmesi için, üç veya dört gün süre boyunca 960 °C'lik bir ısıya maruz bırakılır (Resim 16). Gerekli enerjinin ateşten sağlandığı süreçte çevrede sınırlı bulunan ahşabı kullanmak yerine, yapının için için yanmasını sağlayacak, kömür tozu ve kil karışımı kullanılmaktadır (Resim 17). Fırın duvarları genellikle üretilen ısıнын yüzde kırkını emer. Bu teknolojiye ise konut, fırının kendisine dönüşür ve 'ısı kaybı' konutu ateşlemek ve su kaynaklı hasarlara karşı dayanıklılık sağlamak amacıyla kullanılır. Yakıt maliyeti büyük oranda içeride kullanılan malzemeye bağlıdır. Tuğlanın dayanıklılığı prensipte, kerpiğin maliyetiyle karşılanacaktır. Bunun ötesinde, harç karışımındaki çimentoya gerek duyulmayacaktır.

Yapının katener (zincir eğrisi) kubbeler kullanarak üretilmesi, binanın ateşe verilme öncesi toprak yapı olarak, yanma sırasında gelişen değişken virtifikasyon (cama dönüşme) sürecinde, ve ateşleme sonrası yük taşıyan tuğla strüktürler halini aldığı anda, en iyi yapısal dayanımı elde etmesine olanak sağlar. Maliyetin, tasarımın ana belirleyici unsurlarından biri olduğu bu sosyal projede, kentsel atıklar da dahil olmak üzere pek çok alışılmadık malzeme kullanılmıştır. Örneğin bisiklet tekerleği çerçevesi öncelikle pencere yapımı için kalıp, daha sonra ise pencere ızgarası olarak kullanılmıştır (Resim 18). Yine ıslak hacimlerdeki duvarlarda cam şişelerden yapı elemanı olarak fayda sağlanırken, kubbelerin tepe açıklıkları cam chai bardakları ile sonlandırılır. Depolama işlevi için duvarlara yerleştirilen terakota su kapları kullanılmıştır (Resim 19-20-21-22-23).

Resim 16. Ateşe verilmiş bir konut birimi
(Kaynak: Andres Herzog, 2008, <https://archnet.org/sites/15691>).

Resim 17. Kil karışımında %5 kömür tozu kullanılan kerpiç bloklardan üretilen toprak kubbe
(Kaynak: Anupama Kundoo, 2011, <https://archnet.org/sites/15691>).

Resim 18. Bisiklet tekerleği çerçevesi pencere için kalıp görevi görüyor
(Kaynak: Andres Herzog, 2008, <https://archnet.org/sites/15691>).

Resim 19-20. Islak hacimlerin duvarlarında cam şişelerden yapı elemanı
(Kaynak: Anupama Kundoo, 2011, <https://archnet.org/sites/15691>).

Resim 21. Islak hacimlerin duvarlarında cam şişelerden yapı elemanı
(Kaynak: Sonja Winkler, 2011, <https://archnet.org/sites/15691>).

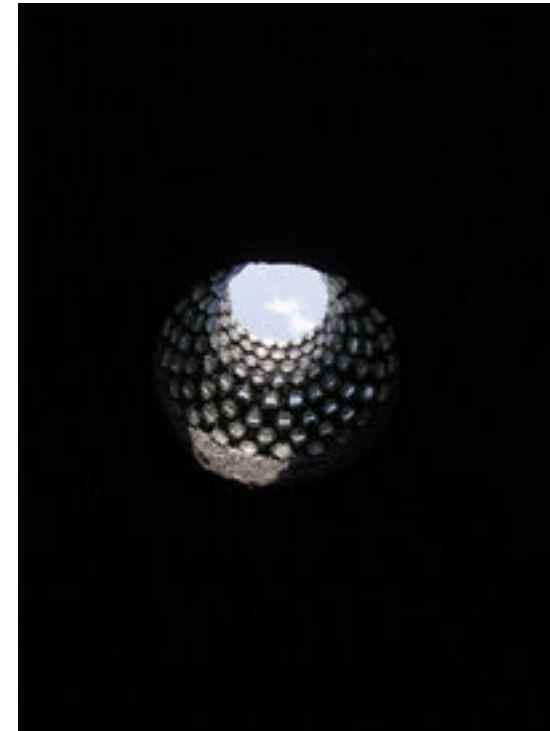
Bu yöntem, konutun iç mekanına yerleştirilen, binayı tamamlamak ve ihtiyaç duyulduğu durumda ek bir gelir kaynağı olarak çevrede bulunan inşaatlara satmak için gerekli olan tuğla, fayans, boru, kap, lavabo ve klozet gibi seramikten üretilen parçaların önemli bir kısmının da pişirilmesine olanak sağlar. Sadece ateşi başlatmak, kütlenin, strüktür ve ürünlerin, kendi yakıtıyla, tüm kömür tozu tükeninceye kadar içten içe yanması için yeterli olur. İşte tam da bu noktada, 'barınma' artık tüketime hizmet veren değil, tam tersine 'sürdürülebilir yapım tekniklerinin üreticisine' dönüşür. Bu teknoloji neredeyse sadece işçilik, ve 'satın alınan' malzemelere harcanan cüzi miktarları kapsamaktadır. Böylece harcanan para, yerel ekonomiye katkı sağlamakta ve onu zenginleştirmektedir (Resim 24-25-26) (<https://www.anupamakundoo.com/>).

Resim 22-23. Kubbelerin tepe açıklıklarında kullanılan cam Chai bardakları (Kaynak: Vinayagam Murugesan & Anupama Kundoo, 2011, <https://archnet.org/sites/15691>).

Resim 24. Yanma işleminin gerçekleşmesini sağlayacak hava dolaşımına olanak sağlayan fırın (konut) içerisinde kümelenmiş tuğla ürünler
(Kaynak: Andres Herzog, 2011, <https://archnet.org/sites/15691>).

Resim 25-26. Yanma işlemi sonrasında pişmiş tuğla ürünleri çıkartmak için fırının (konutun) açılması (Kaynak: Alka Hingorani, 2011, <https://archnet.org/sites/15691>).

Hayat felsefesini “bilgi her zaman davranışı yönlendirmeli” olarak ifade eden mimar Anupama Kundoo, bu yıl 40.sı düzenlenen Yapı Fuarı – Turkeybuild İstanbul’da Arkitera’nın davetli konuşmacılarından. El Yapımı Mimarlık: “Basit Malzemelerle Sürdürülebilir Binalar” başlıklı bir konuşma gerçekleştiren Kundoo, doğal kaynakların hızla tükendiği günümüzde, meslektaşlarını malzemenin farklı yönlerini keşfetmeye, en verimli şekilde kullanmaya, daha güçlü-dayanıklı hale getirmeye ve geri dönüştürerek yeniden kullanmanın yollarını keşfetmeye davet etti (<http://www.yapifuariistanbul.com/tr-TR/etkinlikler/etkinlik-programi.aspx>). Tüketime endişe verici boyutlara ulaştığı günümüzde böylesi sağduyulu yaklaşımlara kulak vermekte fayda var.

Kaynaklar

Anupama Kundoo Architect, <https://www.anupamakundoo.com>, (Erişim Tarihi: 7 Ağustos 2011).

Anupama Kundoo, “Devoted to Dance: Ray Meeker’s expression to Protima Bedi’s parting gift, a fired temple at Nrityagram.” Inside Outside, Mumbai, Ekim 2000.

Arkitera, <http://www.arkitera.com/proje/7714/volontariat-kimsesiz-cocuklar-barinagi>, (Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2011).

Nader Khalili, Ceramic Houses and Earth Architecture: How to Build Your Own, Cal-Earth Press, Claremont, Amerika Birleşik Devletleri, Eylül 1996.

Yapı – Turkeybuild İstanbul, <http://www.yapifuariistanbul.com/tr-TR/etkinlikler/etkinlik-programi.aspx>, (Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2011).

Resim Kaynakları

Archnet, <https://archnet.org/sites/15691>, (Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2011).

Arkitera, <http://www.arkitera.com/haber/28769/between-the-material-and-the-nonmaterial->, (Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2011).

Arkitera, <http://www.arkitera.com/proje/7687/wall-house—anupama-kundoo>, (Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2011).

CalEarth, <http://www.calearth.org/our-founder/>, (Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2011).

<https://chriswormald.files.wordpress.com/2010/02/ind-tamilnadu-pondicherry-auroville-agnijata12.jpg?w=777&h=534>

<https://www.jovis.de/isotope/9/978-3-86859-006-7-ddb32d21.jpg> (Erişim Tarihi: 10 Temmuz 2011).

Kuzeybatıdan Kuzeydoğuya Göç: Yeni Erenköy Rum Evlerinde Yeni Yaşam*

Abdullah Can

Kıbrıs Adası’nda modernliğin ve modern olan herşeye karşı duyulan ilginin, özellikle ilk başlarda, Rum etnik toplumu arasında kabul görüp daha istekle paylaşıldığı bilinmektedir. Bu durum, adadaki modern mimarlık ürünlerine bakıldığında da çok açık görülebilmektedir. Çünkü aynı şartlar ve koşullara adadaki Türkler, Rumlarla eş zamanlı sahip olamamıştır. Türk toplumunda modern mimarinin gelişimi ve modern mimarlık imajlarının ortaya çıkışının, mimarlığın gençler arasında makbul bir meslek olarak kabul görmeye başlamasıyla paralellik gösterdiği bilinmektedir. Buna rağmen, modern mimarlık tarzının, Türk toplumunda benimsenmesi ve yayılmasının, iki toplum arasındaki kutuplaşmalar ve ambargo sorunları nedeniyle çağdaş yapı teknolojisinin ve malzemelerinin dağılımının engellenmesine bağlı olarak da geciktiği söylenebilir. Ne var ki, modernleşmenin yaşam ve mekana yansımalarının göstergesi olarak, öncelikle konut mimarisinde ortaya çıkan bu yeni mimari dilin, böylesine çelişkili bir coğrafyada kent ve köy ayrımı olmadan yaygın olarak kendini göstermesi dikkate değerdir.

Kıbrıs’ta yaşanan 1974 Savaşı’nın ardından, iki kesimliliğin altı çizilmiş ve Türkler adanın kuzeyine; Rumlar ise güneyine yerleşmek üzere yer değiştirmişlerdir. Öncesinde adanın bir başka köşesinde başka bir kırsal kesiminde yaşayan ve bu yenilikçi Modern yaşam ve mekan kültürüyle hiç tanışmamış olan Erenköy halkı, göç nedeniyle geldikleri yeni yerleşim yerinde, yeni kültürel bir dalga olan modernlikle tanışmışlardır. Bu, aslında çok da barışçıl bir karşılaşma değil; barınmak zorunda oldukları bu yeni mekan ve onun empoze ettiği yaşam biçimiyle zorunlu bir yüzleşmedir. Dolayısıyla, hem ‘öteki’nin evinde yaşamaya çalışmanın, hem de ‘öteki’ kültüre; yani modern kültüre ait bir eve (Rum Evi’ne) alışma çabalarının, konut bulma ve konut sahipliği konusundaki bir sorunsal olmaktan öte, aslında bir uyum sorunu olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Özellikle de kendine ait olmadığını bildiği, başkasına ait bir evi, kendi evi olarak benimseme durumunda kalma sorunudur. Bu nedenle de konu, zaten son 50 yıldır adada bölünme ve göç üzerinden gelişen sosyo-politik söylem çerçevesinde hep önemini korumuştur.

ÖZET

Toplumsal, kimi zaman savaş, sürgün, doğal afet gibi durumlar sebebiyle zorunlu olarak, kimi zaman da daha iyi yaşam koşulları elde edebilmek umuduyla gönüllü olarak göç olgusunu yaşamaktadır. Günümüzde göçler kentlerin, beldelerin ve ulusların tarihindeki önemini giderek artan bir hızla korumaya devam etmektedir. Bu açıdan stratejik konumu nedeniyle Kıbrıs Adası, tarih boyunca sürekli göçlerin ya hedefi ya da güzergahı olmuştur. Ne var ki, adada göç olgusu oldukça geniş bir çeşitlilik göstermekle beraber bu yazı; bunlar arasında, adanın bir tarafından diğer tarafına göç edip, orada tersi yönde bir başka göç nedeniyle terk edilmiş yerlerde yeni yaşamlar kurma sürecine, konut üzerinden odaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Erenköy (Kokkina), Yeni Erenköy, Kıbrıs, Modernizm, Yerel Modern, Rum Evi

Bahar Uluçay

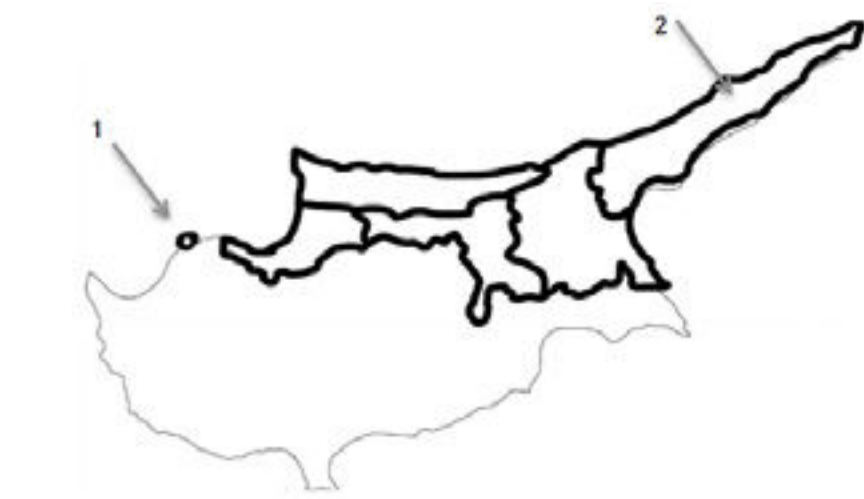
bahar.ulucay3@gmail.com

*Bu çalışma, yazarın “Migration from the South to the North: Living in the Houses of ‘the Others’ in Yeni Erenköy, North Cyprus” isimli yüksek lisans tezi üzerine temellendirilmiştir.

1974 sonrası Erenköy halkının yaşadığı göçün, adadaki diğer göçlerden farkı ve aynı zamanda çarpıcı özelliği, halkın zoraki göç ettirilmeyişidir. Devlet planlamasına göre Erenköylüler bulundukları eski topraklarda yaşamaya devam edeceklerken, diğer göçmenlerin daha iyi yerlere göç edip, daha iyi yaşam koşullarına sahip olmalarından cesaret alarak, göç etmeye kendileri karar vermişlerdir.

1974 Savaşı'ndan sonra, Erenköy'de yaşayan halk, bir süre normal yaşantısına devam edip devletten yardım eli uzatmasını beklemiştir. Erenköy Halkı'nın düşüncesi, güneyden kuzeye göç edenlere yapılan muamele ve yardımların kendilerine de uygulanacağıydı. Bu yönde bir gelişme olmayınca, Erenköy Halkı, hem savaş sonrasında yaşadıkları topraklarda artık egemenliklerini sürdüremeyeceklerini düşündüklerinden, hem bulundukları yerleşim yerinin etrafının artık Rum yerleşim yerleriyle çevrilmiş olmasından, hem de daha iyi yaşam koşullarına sahip olacakları ümidiyle göç etmek istemişlerdir. Ancak burada iki önemli özelliğin altını çizmek gerekir: Birincisi göçün temel nedeni her ne kadar etnik çatışma ortamının yarattığı güvensizlik olsa da, burada istekli bir yer değiştirme söz konusudur. İkincisi; göçmenlerin yerleştiği konutlar, sadece çatışma yaşanmış bir etnik gruba ait 'Rum Evi' değil; aynı zamanda 20. yüzyılın ikinci çeyreğinde, mevcut geleneklerin yabancı olduğu modern yaşam biçimi ve kültürünün, muhtemelen modernin Akdeniz yaşam biçimine ve mekan diline tercüme edilmiş hali olan 'diğer modernlikler'in ya da modern yerelliklerin özgün mekanlarıdır.

Erenköy halkı göç etme isteklerini ilgili yerlere bildirdikten sonra, aralarından seçilen temsilciler, kuzeyde kalan topraklarda Dillirga Bölgesi'nde bulunan tüm köylerde yaşayanları

Resim 1. Erenköy (1) ve Yeni Erenköy'ün (2) Kıbrıs Adasındaki konumu.

barındıracak kadar boş yeri olan bir yerleşim yeri aradılar. En uygun yer olarak, Karpaz Yarımadası'nda bulunan adı Yaloussa / Maltepe olan köy seçildi ve böylece göç süreci başladı. Daha sonra yeni sakinlerinin isteği üzerine köyün adı "Yeni Erenköy" olarak değiştirildi.

Göçmen halk, yeni yerleşim yerlerine taşınmadan önce, devlet bir heyet yollayıp tespitlerde bulunulmasını öngördü. Bunun üzerine köydeki iyi durumda olan evler teker teker tespit edilip işaretlendi. Göç edecek ailelerin her birine bir ev, topraklarına karşılık da toprak verilecekti. Yeni Erenköy, büyük bir köy olduğundan fazla gelen evler, boşta kalacaktı. Tespitlerini tamamlayan heyet geri dönünce, göçmenler kuralar çekerek kimin hangi eve yerleşeceğini önceden belirlenmiş oldu. Tamamı kırsalda yetişmiş olan bir topluma, modern konutlar aracılığıyla salt yeni barınma mekanları değil, bunun da ötesinde yeni bir sosyal ortam ve yeni bir yaşam kültürü de sunulmuş oldu. Yeni Erenköy'de, onları yepyeni bir hayat beklemekteydi.

Yeniden yerleşme sürecinin başlamasıyla göçmen aileler, düzenlerinin bozulmuş olmasından ve gelecekleriyle ilgili birşey yapamamaktan oluşan çaresizlik duygusunun etkisine bürünmüşlerdi. Savaş ve yeni politik gelişmeler nedeniyle, sosyo kültürel, ekonomik ve duygusal açıdan bağlı oldukları topraklarını terk etmek durumunda kalmışlar ve her ne kadar da bu durum kendi tercihleri doğrultusunda gelişmiş olsa da başlangıçta onların istekleri dışında ortaya çıkmıştır. Çünkü, savaş yaşanmasaydı göç etmek durumu ve düşüncesi oluşmayacaktı. Göç öncesi ailelerin bu kaygısı tartışılmaz bir gerçektir. Fakat bir diğer gerçek de, ne olursa olsun, açıkta kalmayacakları; devletin, evlerini ve topraklarını terk etmek zorunda kalan halkın durumunu titizlikle ele almış olmasıydı. Ama yıllarca bağ, bahçe, toprak sahibi olarak yaşadıkları, baba ocağı bildikleri topraklardan uzaklaştırılan pek çok Kıbrıslı Türk göçmen o zamana göre varlıklı sayılabilecek çiftçiler ve tarımla uğraşan insanlar olarak yaşarken bir anda fakir ve tarlasız, topraksız olarak ortada kalmışlardı; bu da işin diğer yüzüydü.

Resim 2. Erenköy'ün 1974 öncesi hali (Fotoğraf aile arşivinden alınmıştır).

Resim 3. Erenköy'ün günümüzdeki hali (Fotoğraf aile arşivinden alınmıştır).

Göçmenlerin, evlerini kaybetmeleri sonunda geniş ailelerin aynı evde yaşama düzenleri bozulduğundan, aile bağları ve bütünlüğünün yeniden inşası, geçmişle, kültürle, atalarından gelen köklerle yaşadıkları kopuşun tamiri, yeni fiziksel ve sosyal çevreyi inşa ederek yeni bir hayatın kurgulanması zaman alacaktır; bu nedenle uyum aslında bir süreçtir. Göçmenler, yeni yerleşim yerlerine ve yeni yaşamlarına tam olarak alışmadan, Erenköy’de geçirdikleri çocukluklarına, güçlü aile bağlarına, kuvvetli komşuluk ilişkilerine, bahçelerinde kendi yetiştirdikleri meyve ağaçlarına özlem duymaya başlamış ve bu özlem git gide artarak günümüze kadar gelmiştir.

Buna karşın, Erenköy’de zor bir hayat geçiren halka, Yeni Erenköy modern bir hayat sunmuştur. Elektrikliğin birçok alanda kullanılmaya başlanması, şüphesiz önemli bir değişimdir ve bu değişim insanların geleneksel yaşam biçimlerinin de değişmesine yol açmıştır. Yeni yerleşim yerlerini ve yeni konutlarını ilk defa gören insanlar, eski yerleşim yerlerinde geçirdikleri zorlu dönemlerden ve yeniden yerleşim sürecinin uzamasından sonra, burasının kendileri için iyi bir başlangıç olacağını düşünmüşlerdir.

Konutun yerleşim alanındaki konumu, tarım ve hayvancılıkla uğraşan halkın yaşamını önemli ölçüde etkilemiştir. Yeniden yerleşim politikalarında bu konuya özen gösterilmiştir. Göçmenlerin, geldikleri yerleşim yeri ile eskisi arasında coğrafi benzerlikler olduğundan; halk, geçimini eski yerleşim yerlerinde sürdürdükleri gibi benzer şekilde sürdürebilmişlerdir. Balıkçılık yapanlar için liman oluşturulmuş; tarımla uğraşanlar, eski topraklarına karşılık yeni topraklar edinmişler ve burada da tarım yapmışlar; hayvancılıkla uğraşanlar ise, evlerinin yanına hayvanları için barınaklar inşa etmişlerdir.

Bugün, sosyal çevre ile ilişkilerde her ne kadar mesafeler aşılmış olsa da hiç bir çağdaş teknoloji yüz yüze ilişkinin yerini tutmakta yeterli görülememektedir. Bu nedenle konut ve çevresi, insan-doğa ve insan-insan ilişkileri açısından önem taşımaktadır. Kırsal hayat içinden gelen göçmenler, bu yeni yerleşim yerinde de doğumdan ölüme, hayatın her evresinde birbirlerinin iyi ve kötü anlarını paylaştıkları ve birbirleriyle uyum içinde yaşadıkları komşuluk kültürünü sürdürebilmeyi hedeflemişlerdir. Göç yaşanırken halk sadece kendilerini değil, aralarında kurdukları uyumlu birliği ve her bir bireyi güvenle kucaklayan içe dönük yapısıyla, komşuluk ilişkilerini de Yeni Erenköy’e taşımıştır. Ne var ki, bazı aileler Yeni Erenköy’de, çekilen kuralardan dolayı, eski komşularıyla yakın düşememişlerdir. Evlerinden ayrılan göçmenlerin komşularından da ayrı düşmesi, uyum sürecini daha da güçleştirmiştir.

Adadaki eski yerleşim yerlerinden biri olan Yeni Erenköy, bu farklı zamanlara ait yapıları bünyesinde barındırmıştır. Yaşanan göç ile bu yerleşim birimine “hak sahibi” olan ve devlet tarafından yerleştirilen aileler, anlaşılabilir nedenlerle çoğunlukla iyi durumda olan konutlarda yaşamayı tercih etmişlerdir. ‘Rum Evi’ diye anılan bu konutlar, yerel modern konut örneklerindendir. Akdeniz modernizminin Kıbrıs Adası’nda çeşitlendiği bu konutlarda, adadaki mimari zenginliğin de etkisiyle yerel ve geleneksel konuttan da etkilenmeler kaçınılmaz olmuştur.

Yeni Erenköy konutları, cephe karakteristiği bakımından uluslararası örneklerle benzerlik gösterirken iç mekan organizasyonlarında geleneksel konutla oldukça net gözlemlenebilen bir yakınlık ve hatta benzerlik içindedir. Dolayısıyla bu konutlar dünyadaki çağdaşlarından bu bakımdan ayrılır ve hatta “yerel modern konut” olarak da

tanımlanabilir. Bu açıdan yere ve kültüre bağlı gelişen ‘diğer modernlikler’e örnek oluşturur ve Batı kökenli Uluslararası Modern Mimarlığı çeşitlendirmiş olurlar.

Günümüzde Modern Akdeniz konutunun korunması, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Bugün Yeni Erenköy’deki bu konutlarda yaşayan Kıbrıslı Türkler, bu konutların, döneminin en önemli konutlarının olması ve kendine has karakteristiği olmasından ötürü kültürel mirasımızı oluşturduğundan habersizdirler. Bu nedenle de mevcut bina ile uyumsuz ekleme, değiştirme ve hatta yenilemelerle oturdukları evlere fiziksel ve mimari olarak zarar vermişlerdir. Böylece bölgede giderek özgün konut dokusunun kaybolduğu gözlenmiştir. Oysa ki, bu konutları var eden tasarım düşünce ve yaklaşımı hala geçerliliğini korumakta bu nedenle de bu örneklerle sahip çıkılması gerekmektedir. Yeni Erenköy gibi birçok kırsal kesimde hatta kentlerdeki ilk yerleşim alanlarında, ilgisizlikten, bilinçsiz restorasyon ve onarımdan dolayı bu yerleşmelerin geleceğinden endişe duyulmaktadır. Tarihi ve mimari değeri yüksek olan konutların yok olmasını önlemek için bilinçli yenilenmesi ve kullanımlarına ilişkin teşvik edici önlemler alınmalıdır. Halen devam etmekte olan Kıbrıs Adası’nda barışı sağlama sürecinde, bütünleştirilmiş bir Kıbrıs elde edebilmek için, var olan demografik yapıyı iki toplumluluk ve iki bölgelilikten vazgeçilerek değiştirme yoluna gidilirse, bu durum adada yaşayan farklı etnik gruplar arasında hatta aynı etnik gruplar içinde bile istenmeyen olaylara neden olabilecektir. Tekrar ortaya çıkacak olan yer değiştirme durumu, bölgelere göre farklılık gösterecektir. Yeni Erenköy’de 1974 öncesi yaşamakta olan Rum halkının evlerine, bölgelerine geri dönme hakkı doğabilecek ve oluşturulan sosyal doku yeniden sarsılıp, diğer potansiyel göçmenler gibi Yeni Erenköy halkının

Resim 4-5-6-7. Yeni Erenköy Modern Konutları (Fotoğraflar, yazar tarafından çekilmiştir).

da konutlarıyla kurdukları ilişki başka bir boyuta taşınacak ve belki de başka bir göçe zorlanacaklardır. Dolayısıyla ada, tekrar büyük bir göç/göçmen sorunsalı ile karşı karşıya kalacaktır. Halk eğer tekrar göçe maruz kalacaksa, aileler benzer tip evlerde, benzer yaşam koşullarıyla yaşamak isteyeceğinden, kişilerin geldikleri yerdeki sosyo-kültürel yapısı ve yaşantısı derinlemesine araştırılıp, ailelere benzer koşullar sağlandıktan sonra yer değiştirme sürecine girilmelidir. Kıbrıs’ta Türkler ve Rumlar arasında olası bir barış antlaşması durumunda Yeni Erenköy halkı eğer yerlerinden edilmeyecekse de, buradaki Modern Rum Evleri’nin çaresizliği de göz ardı edilmemelidir. Yeni Erenköylüler için uyum sağlama süreci çetin geçse de, buraya bir şekilde tutunmuşlardır. Ancak tekrar göç yaşamayı, yeni baştan başlamayı göze alamamaktadırlar. Eski yerleşim yerlerinin ekonomik açıdan ailelere bir umut vermemesi durumu başta olmak üzere, yeni yerleşim yerlerinde

ekonomik durumu düzelen halkın, burada gelecekte beklentileri vardır. Bu yüzden geriye dönmeyi düşünmemekte ve eski yerleşim yerlerinde, etrafı Rum topraklarıyla sınırlanmış bir şekilde, kapalı ve izole edilmiş olarak da yaşayamayacakları gerçeğinin farkındadırlar. Görülmektedir ki Yeni Erenköy’de yaşayan göçmenler, yaşadıkları bölge ve yerleşkeye, kırk yıl önce ve iki jenerasyon boyunca yerleştikleri konutlara, uyum sürecini çoktan tamamlamışlardır. Eski köyleri, onlar için çok iyi bilinen bir okul şarkısında olduğu gibi, “orda bir köy var uzakta” nostaljisinden öteye gitmemektedir.

Abdullah Can

Y. Mimar,

KTMMOB-MO Yayın Kurulu Üyesi

abdullah.can@msn.com

ÖZET

Modern, bu kavramın anlaşılmasına bağlı olarak kimi zaman Yeni Çağ'dan, Rönesans dolayından bugüne olan geniş zamanı; kimi zaman da Sanayi Devrimi'nden itibaren yaşanan daha yeni bir modernizmi tanımlamak için kullanılan bir sıfat. Bu yazı, ele aldığı konuya ikinci kabul içinde yaklaşıyor ve 19. Yüzyıldan bugüne, modern toplumun, modern kentin ve modern konut mimarlığının öyküsünün bütünlüğe bir panoramasını vermeyi amaçlıyor. Öyküye tutulan büyütecin açısı, bugüne yaklaştıkça genişlese de modern mimarlığın öncü döneminin, modern avangardın ve onun da öncüllerinin hakkı yenmemeye çalışıldı. Bu özetteleme, şematik ve yüzeysel olmayı aşmak adına belirli bir metin hacmini gerektiriyordu. Bu nedenle metin, Mimarca'nın iki ardışık sayısına bölünerek yayımlanacaktır. Bu sayıda, tarihsel arka plandan 2. Dünya Savaşı sonrasına kadar geçen süreç; Modern Mimarlığın "umut ve kahramanlık dönemi" ele alınıyor. 1960'lı yıllardan başlayan ve modernizmin eleştirilerini, alternatif arayışlarını konu alan Modernizm Sonrası ise gelecek sayıdaki yazının konusu. İlk dönemde daha çok Avrupa ve gelişmiş Batı dünyasının sahip olduğu ağırlık, ikincisinde daha küresel bir boyut kazanacak; özellikle mimarlık tarihi gündeminin çoğu kez dışında tutulan ve konut konusunda önemli sorunları olan Üçüncü Dünya Ülkeleri'ndeki denemeler de, yapılan kritik analize katılacaktır.

Anahtar kelimeler; Modern Mimarlık, Avangart, Ütopya, Sosyalizm, Toplu Konut, Kent, Kentsel Bağlam, Tipoloji, Ölçek, Kolektif Bellek.

Modernizm Döneminde Toplu Konut Mimarlığı: Hayaller ve Gerçek, Sanayi Devriminden İkinci Dünya Savaşı Sonrasına

Atilla Yücel

Giriş: Konu ve Sorun

Dünyanın en prestijli Uluslararası Mimarlık Ödülleri'nin başında gelen Pritzker Ödülü ile Mies Van Der Rohe Ödülü, son iki yıldır sosyal konut projelerine veriliyor: Ödüllerin ilki olan Pritzker, 2016 yılında Şilili Mimar Alejandro Aravena'nın Meksika ve Şili'de gerçekleştirdiği "Büyümeye Açık Konut" tasarımlarına; Mies Van der Rohe ödülü ise, 2017 yılında bu kez Hollandalı NL Architects ve XVW Architectuur ortak grubunun deFlat Kleiburg Konut Bloğu Yenilemesine verildi. Aravena ve yöneticisi olduğu ELEMENTAL grubunun büyüyebilir konutları, 1970'li yılların, tüm kararları mimarın vermediği, süreç içinde ve yapı kullanılmaya başladıktan sonra da kullanıcıların yapısal katkılarına açık tutulduğu katılımcı konut önerilerinin güncel bir çeşitlemesini sunuyordu. Hollandalı grubun projesi ise, Mies Van Der Rohe Ödülü gibi seçkin bir mimarlık programı için daha da alışılmışın dışında bir örnekti. Mimarlar, 1960'lı yıllarda Amsterdam Belediyesi Mimarları tarafından CIAM ilkelerine uygun bir şekilde inşa edilmiş olan ve son zamanlarda yıpranarak terkedilmiş bulunan 400 metre uzunluğunda, 11 katlı bir bloğun kaba yapı, düşey sirkülasyon elemanları ve ortak alanlarının ekonomik koşullarda sıhhileştirilmesini öngörüyordu. Dev bloğun barındırdığı 500 dairenin tesisat donanımı dahil iç düzenlemeleri yine katılımcı bir yaklaşım izlenerek zaman içinde kullanıcılar tarafından gerçekleştirilecekti. Daha önceki yıllarda, bir başka önemli program olan Ağa Han Mimarlık Ödülü çerçevesinde de birden çok kez konut sıhhileştirme, savaş ve afet sonrası iskân, gecekondü önleme ve ucuz toplu konut projeleri ödüllendirilmişti. Ama bu prestijli ödüllendirmelere rağmen, 7 milyarlık toplam nüfusun yarından çoğunun (%55) kentlerde yaşadığı dünyada, mutlak evsiz sayısı hala 100 milyon civarındadır. Bugün 1 milyar kişi işgalci olarak kullandığı arazi ve konutlarda, çöküntü bölgelerinde (slum) barınmakta; yani her 7 kişiden birinin yasal olarak sahibi bulunduğu ya da kullandığı bir konutu bulunmamaktadır. Bu, toplam kent nüfusunun %30'u anlamına gelmektedir ki; Birleşmiş Milletlere bağlı UNCHS – Habitat (Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşmeleri Merkezi)'nin çeşitli araştırma, toplantı, karar ve yayınları bu endişe verici tablonun ayrıntılarını çarpıcı istatistik veriler ile göz önüne sermektedir.¹

Bu tablonun en vahim örneklerine de doğal olarak gelir ve refahın, ülkeler ve toplum katmanları arasındaki dengesiz dağılımının sonucu olarak yoksul ve gelişmekte olan ülkelerin ve alt gelir gruplarının barınma çevrelerinde rastlanmaktadır. Mimarlık -tüm evrensel ilkeleri ve bileşenleriyle- bu çevrelerin mekân üretiminden hemen hemen tümüyle dışlanmış durumdadır.

Oysa barınma eylemi ve konut, Aydınlanma Döneminin kuramcılarının yapıtlarından bu yana, mimarlık etkinliğinin ilk ve temel alanı olarak tanımlanmıştır. Vitruvius'un aynı konuda yazdıklarından etkilenen Fransız kuramcı Abbé (rahip) Laugier'nin ünlü "cabane rustique" (ilksel / kırsal kulübe) metaforu, bu temel ihtiyacı ve onu karşılayan kavramsal arketipi, tüm mimari yapı türlerinin kökenine yerleştirir; Ruskin ve diğer klasik kuramcılar da Laugier'nin mecazını benimser (Resim 1-A; 1-B). Ama bu felsefi ve alegorik bakışın "Cennet bahçesindeki Adem" ideasına benzeyen idealist bir mimarlık düşüncesinin Le Corbusier'nin "La maison des hommes" (İnsanların Evi) sloganına dönüşmesi için² toplumsal sorunların yaratacağı birikimi yaşamak gerekiyordu.

Sanayi Devrimi'nin yarattığı hızlı kentleşme, yoksullaşma ve çalışan sınıfın barınma sorunları, Fransız Devrimi'nden, Engels'in 1872/1873 tarihli "Konut Sorunu" yazılarından itibaren³ ve yüzyıl dönemeci çevresinde sosyal düşünür, sosyal ütopya, şehirci ve mimarları bu sorunları çözmek için öneri geliştirmeye yönlendirdi. Mimarlık ilk kez salt "aristokratik" bir eylem olmaktan, anıtların ve başyapıtların tasarımı olmaktan çıkıp "demokratik" bir etkinlik olarak görülmeye başlandı. Özellikle 20. Yüzyıl başlarından bu yana ve tüm Modern mimarlık serüveni boyunca konut, öncü mimarlar başta olmak

Resim 1-A. Rahip Laugier, Kırsal Kulübe, Observations sur l'architecture, 1765

Resim 1-B. Paul Gauguin, "Niçin Kızgınsın", (Köy sahnesi) Tahiti, 1896

²Bkz. Le Corbusier, *Vers une architecture*, Vincent, Fréal & Cie, Paris, 1958.

³Friedrich Engels, "The Housing Question" (1873), transcribed: Zodiac, June 1995.

¹Mike Davies, *Planet of Slums*, Verso, London, 2006.

Sanayi Devrimi, Kentleşme, Barınma Koşulları ve Sorunlar

Sanayi Devrimi ve kapitalist gelişme bu mantığı ve dengeyi bozar. İlk belirtiler erken sanayileşme döneminde, büyük kentlerin yoksul kesimlerinde yaşanır. Baron Haussmann'ın yüzyılın ilk yarısındaki Paris'in modernleşmesi projesi, kentte yaşayan ve giderek kalabalıklaşan yoksul nüfusun sefil koşullarda barındığı Orta Çağ'dan kalan mahallelerin de süpürülmesi ve sıhhileştirilmesini içerir.⁶ Fransız Devrimi dolayındaki halk hareketlerinin siyasal etmenlerin yanında bu koşullarla da ilişkisi vardır. Yukarıda aktarılan, Engels'in 1873'de yayımlanmış Konut Sorunu risalesine konu olan ortam, yüzyılın ikinci yarısındaki ilerlemiş Alman sanayi kentinin barınma mekanıdır; Engels bu ortamdaki hareket ederek ütöpik sosyalist Proudhon'a dayalı önerilerin ve kapitalizmin, bu ortamın barınma sorunlarını çözmekteki yetersizliğini ele alır. Sosyalist kuramcı, daha erken tarihli bir başka eleştirel analizinde, 1845 tarihli *İngiltere'de İşçi Sınıfının Yaşama Koşulları* kitabında ise sanayileşmenin merkezine, İngiltere'nin yüzyıl ortası sanayi kentlerine mercek tutar.⁷

Zola'nın romanlarına sahne olan bu yoksulluk ortamı, çalışma ve barınma koşulları açısından olduğu gibi, çevre koşulları açısından da her türlü insani standartların dışındadır. Kadınlar ve küçük çocuklar çalıştırılır; aileler, bazen ondan çok bireyin aynı odada yaşadığı, birden çok ailenin aynı sefil konutu paylaştığı mekânlarda barınmaya çalışır. Kok kömürüne dayalı sanayi tesislerinin yaydığı zehirleyici dumana boğulmuş işyerleri ve bunların bitişiğindeki mahalleler: ceketown yerleşmeleri başına bir yaşanmazlık ortamıdır. Bu barınma ortamı sadece sanayileşmekte olan Batı Avrupa kentleri ve konutları ile de sınırlı değildir. Kıyı terk eden, kentte tutunamayan büyük göçmen dalgasının ulaştığı ABD liman kentleri: New York, Boston, Baltimore liman ve dok işçilerinin, yerleşmek için

üzere, çağdaş mimarlık tarihinin farklı ve önemli deneyimlerinin konusu. Bu deneyimler çerçevesinde üretilen önemli projelerin geçen yüzyıla ait olanlarının birçoğu aynı zamanda modern mimarinin baş yapıtlarıdır. Tasarımcıları, bu mimarlığı yapıtlarıyla yazan kişilerdir. Bu aktörlerin yapıtlarını, modern mimarlığın genel süreci ve öyküsü içinde izleyen panorama, Modernizm Dönemi'nde öncelikle "kitleler ve ihtiyaç sahipleri için konut mimarlığının" içeriğini; buna bağlı olarak da modernizmin toplumsal ve estetik amaçları açısından beslemiş olduğu umutların, hayal kırıklıklarının ve gerçeklerin de tarihi öyküsünü verecektir.

Düşlerdeki Cennet: Sanayi Toplumu Öncesi

Rahip Laugier'nin kırsal kulübesi, bir yandan cennet bahçesi kavramını, öte yandan bir başka cenneti; mutlu kırsal yaşam ortamını çağırıştırır. Kırsallık, 'pastoral' nitelik, natüralizm ile birlikte özellikle romantik dönemin yücelttiği kavramlar arasındadır. Doğaya öykünme ve doğanın, kırsallığın yüceltilmesi, romantik edebiyat ve sanatın hem kuramsal hem de esin kaynağı ve ifade olarak yaslandığı kavramlar arasında olmuştur. "Uygar dünyayı", sanayileşme döneminin Paris yaşamını terk eden Gauguin'in son yıllarını geçirdiği Tahiti resimleri bu düşsel cenneti yansıtır; bu kentten hiç ayrılmamış olan gümrükçü Rousseau'nun Paris Zooloji ve Hayvanat Bahçesi imgelerine dayanan hayali tropik fantezileri düş ile gerçeklik arasındaki ilişkinin naif, hüzünlü ve ironik bir görünümüdür (Resim 001A; 001B). Gerçekte sanayi toplumu öncesi, içinde birden çok gerçekliği ve birden çok barınma formunu bulundurur. Bu birikim içinde Yeni Çağın, Rönesans Dönemi öncesinin doku ve tipolojileri, Yeni Çağda da önceki (pre-modern) dönemin kimi özelliklerini sürdüren kırsal yerleşmeler, ticaret kentlerinin Orta Çağdan beri süregelen morfoloji

ve tipolojileri, bunların yanında merkezi yerleşmelerde tek evden ve aristokratik konaktan sıra eve, oradan küçük kat evine doğru değişim gösteren tipler; yerel farklılıklarla birlikte geniş bir repertuar oluşturur. Yaşam koşulları açısından bu morfolojilerin bir cennet ortamının dokusu olmadığı bilinmektedir. Sanayi devrimi, kıyı büyük ölçüde zedelemiş; kentlerde ise yoksulluk ve sağlık dışı ortamlar yaratmıştır. Ama sanayi öncesi kentinin ve konutunun da sağlıklı olduğu söylenemez. Realist ve özellikle natüralist edebiyat, örneğin Zola'nın ve Dickens'in romanları, bunu iyi betimleyen tablolar çizer. Sanayi Dönemi ve modern çağ mekânı ile olan fark, nitelikten çok okunaklılık ve anlam ile ilgilidir. Bir kent sosyoloğu ve kuramcısı olan Françoise Choay'ın "Orta Çağ Sentagması" adını verdiği⁴ ifade gücü de Aldo Rossi'nin İtalyan ticaret kentlerinde ya da barok dönem kent dokularında bulunduğu "hafıza ve mantık" içerme kabiliyeti de, sanayi öncesi geleneksel kentin sahip olduğu morfolojik sürekliliklerle, bu süreklilikten kaynaklanan okunaklı olma durumuyla ilgilidir⁵ ve yine Rossi'nin -ve diğer Avrupalı Yeni Rasyonalist mimar ve kuramcılarının- ortaya koydukları gibi bu kentsel mekân dokusu ile içinde yer alan konut tipleri arasında -dilbilimsel anlamda- bir yapı (strüktür) ilişkisi, bütünlüğü vardır. Yeni Rasyonalizm de tarihsel biçimleri diriltmekten çok bu mantığı, kent dokusunu ve var oluşlarını, tarihte bulan tipolojilerin sürekliliğini yeniden üretmeyi hedefler.

⁴Françoise Choay, "Sémiologie et urbanisme", in: *Le sens de la ville*, Seuil, P., 1969.

⁵Aldo Rossi, *L'architettura della città*, clup, Milano, 1978.

Resim 1-C. Coketown konutları (İngiltere)

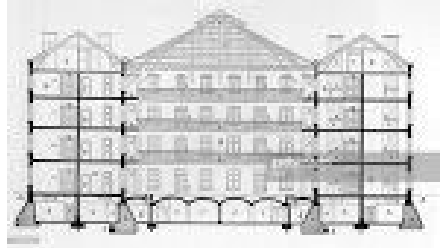
Resim 1-D. New York'ta Avrupalı Göçmenler, ABD, 1900'ler

daha iç kesimlere, batıya gitmeyi bekleyen göçmen ailelerin daha da sefil koşullarda barınmaya çalıştığı mekanlar içerir. Bu mekanlarda yirmi kişinin bir tek mekânda barındığı durumlar vardır; göçmen istilasına uğrayan tüm liman kentlerinde olduğu gibi yoksulluk, kötü çalışma ve barınma koşulları, suç ve fuhuş ile at başı gider (Resim 1-C; 1-D).

Toplumsal ve kent hijyeni gibi sorunların yanı sıra, sözü edilen yoksullaşma ve 'slum'laşma, konut mekânına ilişkin olarak Batı kentinde tarihten gelen geleneksel örüntülerin, yerleşik tipolojilerin de sürekliliğini kesmiş; bu dokuların yukarıda değinilen anlam ve 'okunaklılık' özelliğini de geçersiz kılmıştır. Dilbilimsel anlamda kentin yapı bütünlüğünü, gramer ve sentaksını yeniden ve farklı biçimde kurgulamak; yeni ve radikal müdahalelerin gündemini oluşturacaktır.

⁶Atilla Yücel, "Baron Haussman'ın Paris'i", İ.Bilgin, Ed., *Paris – Berlin*, İstanbul Bilgi Üniversitesi – Vitra yayını, İstanbul, 2016.

⁷Friedrich Engels, *The Condition of the Working Class in England*, Panther Edition, London, 1969; Türkçesi: Konut Sorunu, (Çev. Güneş Özdural), Sol, İstanbul 1977.

Resim 2-A. Jean-Baptiste André Godin, Familistère de Guise, Aisne, Fransa, 1858-1883

Modernizm ve Umutları

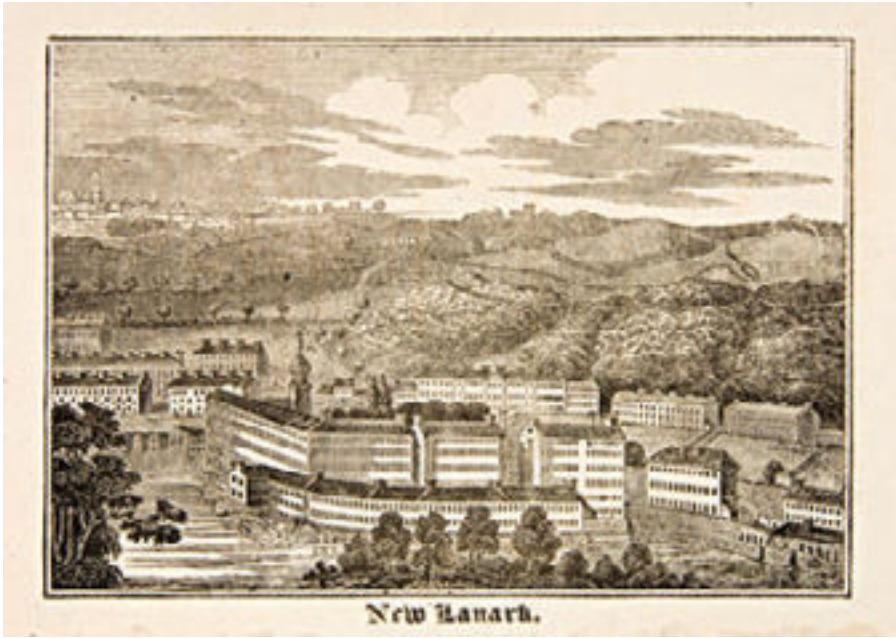
19. yüzyıl boyunca sanayi üretimi, sanayi işçiliği ve çalışma ile yaşama – barınma ortamı arasında uyumlu ilişkiler kurmayı, ideal yaşama mekanları yaratmayı düşleyen ve öneren çok sayıda ütopya üretilmiştir. Charles Fourier'nin, izleyicisi Victor Considérant tarafından yüzyıl ortalarında kavram ve tasarım olarak geliştirilen Phalanstère'i, Fourier'den etkilenen Jean-Baptiste André Godin'in Familistère'i, Galler asıllı Amerikan sanayicisi ve sosyal düşünürü Robert Owen'in ilk kez İskoçya'da kurduğu New Lanark köyü, sonra ABD'de örgütlediği New Harmony kolonisi bu ütöpik sosyalist tasarımların başlıcalarıdır.⁸ İnsani kaygılar, ideal yaşam hayalleri, kapalı toplum öngörülleri ve bir tür Hristiyan ahlakı, bu yenilikçi (modernist) düşüncede sosyalizm idealleri ile bir arada bulunur. Bir bölümü gerçekleşen bu ideal yerleşmeler, 20. yüzyılın birçok yenilikçi toplu konut önerisi için model oluşturmuştur (Resim 2-A; 2-B; 2-C; 2-D; 2-E).

Resim 2-D. Robert Owen, New Lanark Köyü, Lanarkshire, Glasgow yakını, İskoçya

Resim 2-B. Jean-Baptiste André Godin, Familistère de Guise, Aisne, Fransa, 1858-1883

Resim 2-C. Robert Owen, New Lanark Köyü, Lanarkshire, Glasgow yakını, İskoçya

Resim 2-E. New Harmony Kolonisi, Posey County, Indiana, USA, 1825

⁸Françoise Choay, *Urbanisme, utopies et réalités, une anthologie*, Seuil, Paris, 1965

19. yüzyılın ikinci yarısında ve 20. yüzyıl başında batı kentlerinde: Avrupa'nın tarihsel geçmişi olan kentleri ve bunların 19. yüzyılda modern kentsel müdahalelere uğrayan kesimleri olsun, ABD'nin yeni, planlanmış kentleri olsun, apartman burjuva toplumunun orta ve üst orta sınıflarının yeni ve yaygın barınma tipidir. Haussmann imarı sonrasının Paris'i, Otto Wagner'in planladığı Viyana, Idelfonso Cerda'nın Barselona'sı ve Petrus Berlage'nin Amsterdam'ı, bu tür ortamlardır. Cerda'nın Barselona'da dik açılı ızgara şeması ile bunlarla 45 derece açı yaparak kesişen ikincil yollar üzerinde yer alan apartmanlar, Haussmann şehirciliğinin Paris'te deneyimlediği morfoloji – tipoloji sürekliliğini daha bütüncül bir geometrik mantık içinde yeni kent mekânının üretiminde kullanır. Yeni dünyanın kentlerine gelince, New York'ta Manhattan Yarımadası boyunca yayılan ızgara şema, Chicago'da 1909 tarihli Burnham Planı'nın, Michigan Gölü'nün batısında öngördüğü ve Cerda'nın Barselona'sında olduğu gibi dik ve diyagonal olarak kesişen yol ızgarasının tanımladığı yapı adaları, William Penn'in antik Grek kentlerinin mutlak dik açılı geometrisini benimseyen Philadelphia şeması ve tümünün esin kaynağı ve ilk örneği olan Pierre L'Enfant'ın 1791 tarihinde başkent Washington için yaptığı plan, Avrupa örneklerinde olduğu gibi düzenli yollar boyunca, bazen pahlı köşe birleşimleri yaparak bitişik olarak yer alan apartman ve iş yerlerinin katlı yapı düzenine dayanır. Chicago ve New York'un yoğunlaşan kesimlerinin çok katlı gökdelenleri, asansör ve çelik yapım teknolojisinin de imkân verdiği ve tek bir yapı adasının bir blok tarafından kullanıldığı bir gelişmenin ürünüdür.⁹

Sözü edilen modern ve rasyonel kent dokusu ile bütünleşen bu tipoloji, yüzyıl dönemeci civarında ve 20. yüzyılın ilk çeyreğinde apartman mimarisinin soy örneklerini üretmiştir.

Resim 3-A. Ebenezer Howard, Garden City diyagramı ve Yerleşme Perspektifi

Dönemin usta mimarlarının yapıtları: Otto Wagner'in şık Viyana Sezession mimarisi, Aguste Perret'nin Paris Apartmanları, Antoni Gaudí'nin Casa Mila ve Casa Batlló'su ya da sosyalist De Klerk'in Amsterdam'da Berlage Planının yapı adaları üzerinde inşa edilen özenli Eigen Haard İşçi Konutları, sözü edilen yenilenmiş kent dokuları üzerinde yer alır. Bu dokular ve benzerleri, sözü edilen kentlerin eski; Orta Çağ ya da Barok dönemden kalma daha tarihsel ve geleneksel morfolojileri olan sıra evler ve erken apartmanlar ile birlikte Batı Kentinin yerleşik barınma modelini oluşturur. Yüzyıl başının çeşitli halk konutu programları, bu dokuların çeper bölgelerinde ve yerleşmenin ana morfoloji değişmeden bunlara eklenir (Resim 004-A; 004-B). Ancak geleneksel veya yenilenmiş kent dokusundaki bu orta sınıf konut tipolojisi ve bu tipolojinin üzerinde yerleştiği kent mekânının üretimi, yukarıda sözü edilen barınma ve çevre sorununun çözümü için yeterli olamamıştır.. Bu yetersizlik, yüzyıl başından itibaren gerek kentsel, gerekse mimari anlamda daha devrimci ve radikal biçimde yenilikçi (modernist) bir atılımı tetiklemiştir.

Sanayi toplumunun ve işçi sınıfının yaşama ve ikamet çevresi konusunda ütopyacı denemeler olmayı aşan iki öneri, yüzyıl dönemeci çevresinde yeni kentin ve yeni ikamet biçimlerinin umut ve ilham verici modellerini oluşturdu. Bunlar, Tony Garnier'nin 1899-1903 tarihleri arasında oluşturulan ve 1915 yılında *Une Cité Industrielle* başlığıyla kitap olarak yayımlanan Sanayi Kenti projesi¹⁰ ile, Ebenezer Howard'ın 1898 yılından itibaren geliştirilerek, 1902 yılında *Garden Cities of To-morrow* başlığı ile yayımladığı Bahçe Şehir önerisidir.¹¹

⁹A.B.D. kentsel gelişmesinin başat örneği olan New York kentleşmesi ve bunun kapitalist mantık ile ilişkisi konusunda bkz: Rem Koolhaas, *Delirious New York: A Retrospective Manifesto for Manhattan*, Monacelli Press, NY, 1994.

¹⁰Tony Garnier, *Une cité industrielle, étude pour la construction des villes*, Philippe Sers, ed., Paris, 1988

¹¹Esenezer Howard, *Garden Cities of To-morrow*, Swan Sonnenschein & Co., Ltd., London.

Resim 3-B. Ebenezer Howard, Garden City diyagramı ve Yerleşme Perspektifi

Garnier'nin, 19. Yüzyılın sosyalizm temelli birçok kent düşüncesini birleştiren; Owen'in New Lanark Projesi'nden özellikle etkilenen Sanayi Kenti Fransa'nın güneydoğusunda bulunan gerçek bir arazi için tasarlanmıştı. Yerleşme, birbirine toplu ulaşım ve yaya yollarıyla bağlanan ve üretim, iskân, kamusal etkinlikler ve tarım alanlarını içeren bir bölgeleme esasına dayanıyordu. Arazi, tarihsel bir yerleşmenin yakınında bulunuyordu ve burası da kültürel ve turistik ilginin merkezi olacaktı. Betonun malzeme olarak öne çıktığı tek ve az katlı konutlar ve tüm diğer yapıların mimarisi, dönemin Beaux-Arts zevkine göre biçimlendirilmişti ve Avusturyalı mimar ve şehir tasarımcısı Camillo Sitte'nin romantik tasarım anlayışına hayli yakındı.

Howard'ın Bahçe Şehri, sanayi dönemi kentinin, özel olarak Londra'nın kentsel ortamına tepki olarak geleneksel kırsal yaşam ile geleneksel kenti uyum içinde buluşturmaya öngörür. Merkezi bir sistem içinde geniş bir park alanı ve kamusal yapılar (Crystal Palace) yer alır. Çok geniş bulvarlar ve tek katlı bahçeli evler bu merkezi, halkalar halinde çevreler. Bunun ötesi kırsal alandır. Daha ileriki yıllarda, birçok kent düşünürü tarafından "gerçek kenti reddeden bir desantralizasyon hayali" olarak eleştirilen bu öneri, birçok tasarımcıyı

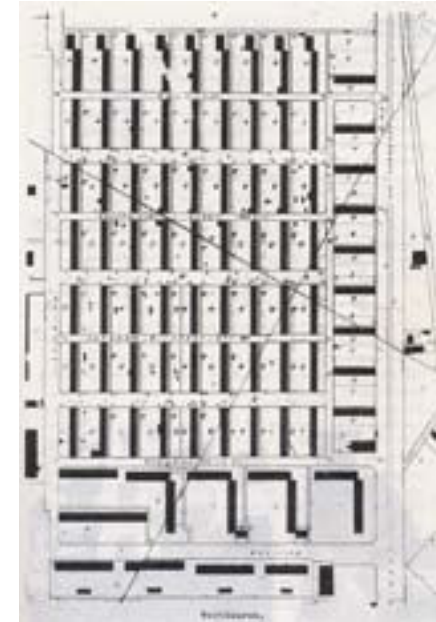
etkilemiş ve geniş uygulama olanağı bulmuştur. Frank Lloyd Wright'ın konut mimarisi, bu tasavvura yakındır. Onun ünlü Broadacre City projesi, Garnier ve Howard'ın önerilerinden esinlenmiş özellikler içerir. Howard kitabında, önerisinin uygulanabilirlik ve ticari getiri özelliklerini de bilhassa vurgulamıştır. Çok farklı ülkelerde üretilen, çok sayıda Bahçe Şehir uygulaması içinde klasikleşmiş örnekler arasında, Unwin ve Parker tarafından 1903 yılında gerçekleştirilen Letchworth ile Louis de Soissons tarafından 1920 yılında tasarlanan Welwyn Yeni Kenti

Resim 3-C. Louis de Soissons, Welwyn Bahçe Şehri, Hertfordshire, İngiltere, 1920

öne çıkar. Lewitt & Sons grubunun 1947-1951 yıllarında Long Island, New York'da gerçekleştirdikleri, tecimsel özelliği ağır basan Lewittown geliştirme projesi, bahçe şehir konseptinin olumlu ve olumsuz özelliklerini içeren kapsamlı örnekler arasındadır (Resim 3-A; 3-B; 3-C).

Modern mimarlık hareketinin öncü dönemi boyunca ve Bauhaus öncesi ve sonrasının Alman Rasyonalizmi olarak adlandırılabilen olan işlevselci mimarlık düşüncesi içinde, konut ve yerleşme başat bir konuma sahiptir. Yukarıda gözden geçirilen

Resim 5-A. Ludwig Hilbersheimer, İşlevsel ve Sağlıklı Konut – Diyagramlar

ütöplast ve kavramsal önerilerde olduğu gibi sosyalist düşünce ve ilkeler, toplumsal ve siyasal anlamda, bu hareketin de önemli itici gücüdür. Sağlıklı çevre ve konut ortamı, akılcı ve işlevsel esaslara bağlanmaya çalışılır; bunlar gerek yerleşme, gerekse konut mekânı ölçeklerinde boyut, standart, plan tipi çözümleri gibi birden çok uygulamada kullanılabilecek norm ve şemalarla somut ifadelerle kavuşturulur; tipolojiler, listeler, diyagramlar oluşturulur. Ludwig Hilbersheimer'in konut bloklarının ara mesafe, yol ve yükseklik ilişkilerini işlev ve güneşlenmeye göre düzenleyen diyagramları, Alexander Klein'in asgari yaşama koşullarını ve plan çözümlerini içeren ucuz konut tipolojisini tablolar halinde özetlediği *Existenzminimum* ve *Einfamilienhaus* yapıtları, bu yaklaşımın ünlü tasarım rehberleridir¹² (Resim. 5-A; 5-B; 5-C).

Resim 5-B. Ludwig Hilbersheimer, İşlevsel ve Sağlıklı Konut – Diyagramlar

Resim 5-C. Alexander Klein, Existenzminimum Konut Tipolojisi, Das Einfamilienhaus, Berlin 1934

¹²Martin Pawley, *Architecture versus Housing*, Praeger, New York, 1971.

Ernst Neufert'in ilk basımı 1936 yılında yapılan ünlü tasarım rehberi *Bauentwurfslehre*, insan ölçülerinden kullanım ile ilgili boyutlara ve yerleşme ile ilgili olanlara dek uzanan, Hilbersheimer ve Klein'in çalışmalarını mimarının bütününde sürdüren bir çalışma olarak işlevselci bakışın en tanınmış örneğini verir.¹³ ABD'de sosyal bilimci Clarence Perry'nin yüzyıl başından itibaren geliştirdiği ve 1929 tarihli *The Neighborhood Unit* kitabında ayrıntılı ifadesini bulan Komşuluk Ünitesi, yukarıdaki işlevselci ilkelerle birlikte yüzyıl boyunca kavram, büyüklük, toplumsal donatı olarak konut yerleşmelerinin önemli bir esasını oluşturdu.¹⁴

Bu ilkeler, bir dizi tasarım ve uygulamada deneyimlenmiş olup; bunlar modern mimarlığın konut literatürünün klasikleri arasında yer bulmuştur. Alexander Klein'in -Gropius'un da katkısı bulunan- Weimar'daki Bad Dürrenberg Gross Siedlung yerleşmesi, Walter Gropius'un Karlsruhe'deki 1928 tarihli Dammerstock mahallesi, Ernst May'ın 1929 tarihli Neue Frankfurt projesi bunlar arasındadır. Sosyal demokrat yönetimlerin iktidarda bulunduğu Almanya ve Hollanda gibi ülkelerde, sosyalist plancı ve mimarların; Hannes Meyer, Oud gibi tasarımcıların, konut konusundaki etkinlikleri özellikle belirtilmeye değerdir. İki dünya savaşı arasındaki dönemde, sosyalist mimarların ana akım dışındaki bazı uygulamaları da dikkat çekicidir. Daha önce değinilen Michel de Klerk'in Amsterdam'daki Elgen Haard işçi mahallesi ve Karl Ehn'in Viyana'daki Karl Marx Hof'u bunların başında gelir. Yenilikçi konut mimarlığı sosyalist tasarımcılarla da sınırlı kalmaz. Faşist İtalya'nın yenilikçi mimarı Giuseppe Terragni'nin Milano'daki Casa Rustica'sı, kent mekânı ile olan ilişki açısından olduğu kadar, önerdiği içe dönük avlulu morfolojisi ile özel ve kamusal mekânlar ilişkisi açısından da özgün bir tipoloji ortaya koyar (Resim 4-A; 4-B).

Resim 4-A. Michel de Klerk, Elgen Haard İşçi Sitesi, Amsterdam, Hollanda, 1915-1920

Resim 4-B. Karl Ehn, Karl Marx Hof, Viyana, Avusturya, 1927-1930

Stuttgart yakınındaki Weissenhof'da Ludwig Van Der Rohe'nin koordinasyonunda gerçekleştirilen küçük yerleşme, dönemin ünlü yenilikçi mimarlarının yapıtlarını birleştirir. Aralarında Mies Van Der Rohe, Walter Gropius, Ludwig Hilbersheimer, Le Corbusier ve Jeanneret, Bruno taut, Max Taut, Hans Poelzig, Richard Döcker ve Victor Bourgeois gibi önemli tasarımcıların da bulunduğu 18 mimarın birer

¹³ Ernst Neufert, *Bauentwurfslehre*; Türkçesi: *YapıTasarımı*, Beta Yayınları, İstanbul, 2000.

¹⁴ Clarence Perry, *The Neighbourhood Unit* (1929), Reprinted Routledge / Thoemmes, London, 1998. NU kavramının eleştirisi için Bkz: "The Neighbourhood and the Neighbourhood Unit", *The Town Planning Review*, 24 ve Jane Jacobs, Kavramın tartışıldığı Türkçe kaynak olarak bkz: Atilla Yücel, *Kentsel Konut Topluluklarının Tasarlanmasında Sosyal Sistem İçeriğinin Değerlendirilmesi*, İTÜ Yayını, İstanbul, 1977 (ss.55-59).

konutu, Weissenhof yerleşkesi içinde, günün şehircilik anlayışına bağlı bir düzen içinde yer alır. 1927 Werkbund Sergisi kapsamında gerçekleştirilen ve bu özelliği ile bir çağdaş mimarlık sergisi -ya da manifestosu- niteliği de taşıyan bu yerleşmede söz konusu yapılar, tasarlayan mimarın konut mimarlığı konusundaki düşüncesinin de ifadesi olarak bir manifesto niteliği taşır (Resim. 6-A; 6-B; 6-C).

Le Corbusier'nin Weissenhof Mahallesi'ndeki 14 ve 15 numaralı konutları modernizmin öncü mimarına konut konusundaki düşüncelerini gerçeğe dönüştürme olanağını verir. Taşıyıcı direkler (pilotis) üstünde yükselen prizmatik kütle, taşıyıcılardan bağımsız plan, yatay pencere, teras çatı / bahçe gibi tasarım ilkeleri, bu projede somut ürüne dönüşür. Daha önce *Vers une architecture* (Bir Mimarlığa Doğru) kitabında formüle ettiği, Domino Evi ve Citrohan Evi gibi gerçekleştirilmemiş tasarımlarında önerdiği bu ilkeleri, Le Corbusier Weissenhof'dan bir yıl önce, 1926 yılında gerçekleşen, Pessac'taki Frugès işçi mahallesi konutlarında deneyimlemiştir (Resim. 7-A). Bu öncü projede aynı ilkeler, farklı konut bloklarında çeşitlemelere olanak tanıyan değişken bir tipoloji çerçevesinde uygulanır; çok renklilik, çeşitliliğe katkıda bulunan ve mimarın daha sonraki tasarımlarında da kullanacağı bir sanatsal ifade ve çeşitlilik aracıdır. Serbest plan ve çeşitlik ilkesinin Le Corbusier'nin öncü tasarımlarının yanı sıra, dönemin başka önemli tasarımcılarının bazı uygulamalarında da deneyimlendiğini belirtmek gerekir. Gerrit Rietveld'in Utrecht'teki Schröder Evi ve Pierre Chareau'nun Paris'teki Maison de Verre (Cam Evi), hareketli, değişen bölmeleri, farklılaşan mekânları, bunlara kumanda eden mekanik donanımları ile bu örneklerin başında gelir.

Resim 6-A. Weissenhof Yerleşkesi, Stuttgart, Almanya: Genel Görüntü ve Le Corbusier- Jeanneret Konutu

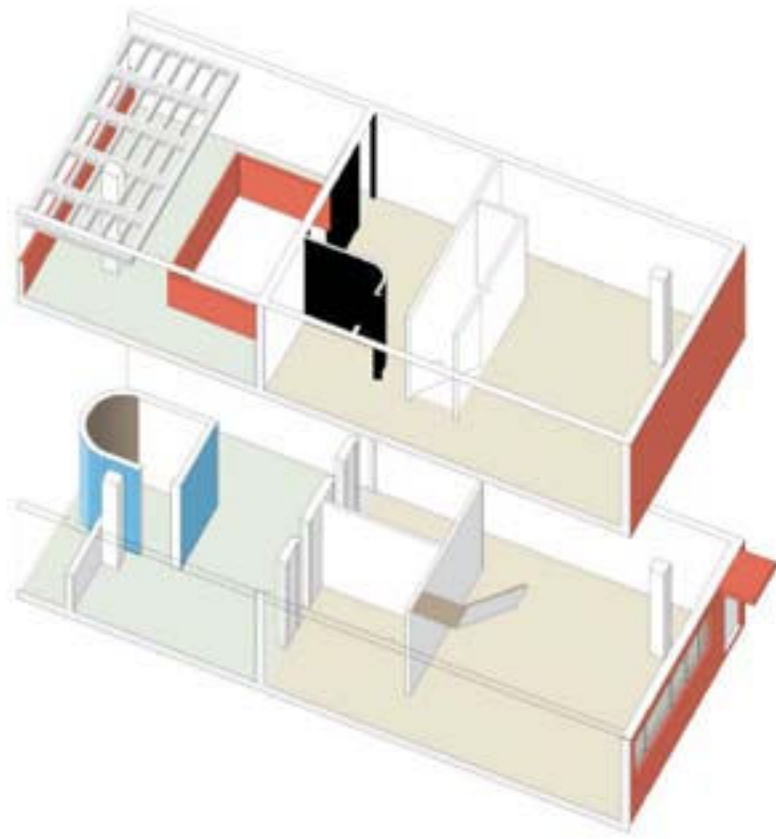
Resim 6-B. Weissenhof Yerleşkesi, Stuttgart, Almanya: Genel Görüntü ve Le Corbusier- Jeanneret Konutu

Resim 6-C. 1927 Werkbund Sergisi (Anı Pulu).

Modern konut mimarlığına devrimci katkılar yapan Le Corbusier'nin, bu katkılarının önemli bölümü onun şehir konusundaki düşünceleri ve şehircilik ütopyaları ile bütünleşir. Ville Radieuse (İşıldayan Kent) kavramıyla ifade ettiği ve Paris için önerdiği 1925 tarihli Voisin Planında önerdiği yerleşme, geniş kamusal alanlar üzerinde yükselen çok katlı konut bloklarını içerir. Mimar,

bunların genel blok tipolojilerini de önerir. 1933 tarihinde Cezayir'de Alger kenti için bir başka devrimci öneri geliştirir: Dağlara yaslanan, karşıdaki denize paralel olan çok katlı dev bir lineer blok, yapının terasını oluşturan otoyol boyunca uzanır. Bu viyadük-yapı da, yine pilotis'ler üzerindedir. Denize bakan dairelerin cephelerinin, o döneme öncü olacak şekilde, kullanıcıların tercihlerine

Resim 7-A. Frugès Konutları, Pessac, Fransa 1928

Resim 7-B. Obüs Planı Lineer Konut Bloğu, Alger, Cezayir, 1933

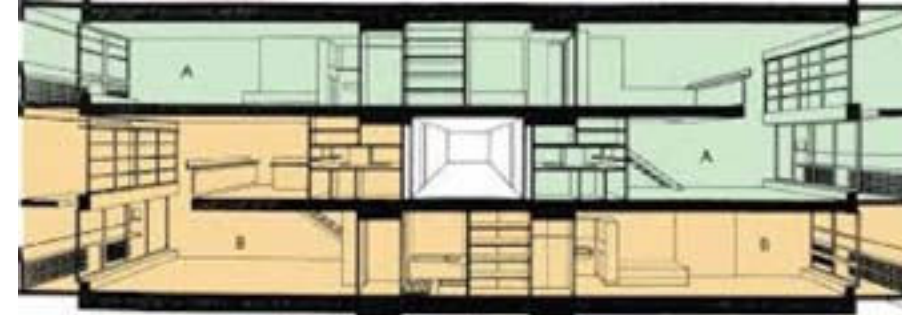
göre biçimleneceği öngörülmüştür. Le Corbusier, benzer bir öneriyi aynı yıllarda Sao Paulo Kenti İmar Planı'nı hazırlarken, Rio de Janeiro için de yapar¹⁵(Resim. 7-B).

Ama Le Corbusier'nin, modern toplu konut mimarlığına yaptığı önemli katkıların en tanınmış, ilk prototipini 1946-1952 yıllarında Marsilya'da gerçekleştirdiği *Unité d'habitation* (Barınma Ünitesi) bloğudur. Le

Corbusier'nin özgün "İşıldayan Kent" konsepti çerçevesinde geniş yeşil alanların ortasında yükselen bloklardan biri olarak öngörülen "barınma ünitesi", uygulanmış örneklerinde yine yeşil bir kamusal alanın ortasında inşa edilmiş tek ve büyük bir küttedir. Dev pilotis'ler bu bloğu taşır; yapının girişi bu ayaklar arasındadır. Marsilya örneğinde, ayaklar üstünde on sekiz kat yükselir. Her üç katta iki dubleks daire; orta katta, içte, daireler arasında kalan koridora göre ters simetrik birer çekmece düzeninde yerleştirilir. Mimar, yatay ulaşım mekânını "koridor-sokak" olarak adlandırır. Büyük üst teras kreş, sinema, kulüp, yüzme havuzu gibi birimlerin de yer aldığı bir sosyalleşme ve rekreasyon alanıdır; içlerinde misafirhane / oteli de barındıran başka ortak kullanımlar katlarda yer alır. Tasarımlarında uçaklar, otomobiller ve büyük yolcu gemilerinden etkilenmiş olan Le Corbusier, gemi metaforunun da geçerli olduğu bu şemada konut bloğunu "düşey kent" olarak

nitelendirmektedir; daha önceki "Ville Radieuse" kavramına atfen bu konut tipine verdiği ad "Cité Radieuse" (İşıldayan Yerleşme)'dir. Büyük yolcu gemisinin yanı sıra bu düşey kent tipolojisi, Le Corbusier'nin SSCB gezisinde tanışmış bulunduğu, konstrüktivist Rus mimarı Moise Ginsburg'un Moskova'daki 1932 yapımı, Narkomfin kolektif konut bloğundan da esinlenmiştir¹⁶ (Resim 8-A; 8-B).

Marsilya örneğini izleyerek Le Corbusier; üçü Fransa, biri Almanya'da olmak üzere, dört "Cité Radieuse" daha inşa etme olanağı buldu. Marsilya bloğunun benzerleri, farklı mimarlar tarafından başka ülkelerde; İngiltere, Polonya, Hırvatistan ve ABD'de inşa edildi. Fernand Pouillon'un Cezayir'de, 1954-1957 yılları arasında gerçekleştirdiği Climat de France bloğu da boyutları, topografya ile olan gerilimli ilişkisi ve erken bir brütalist ifade taşıyan güçlü

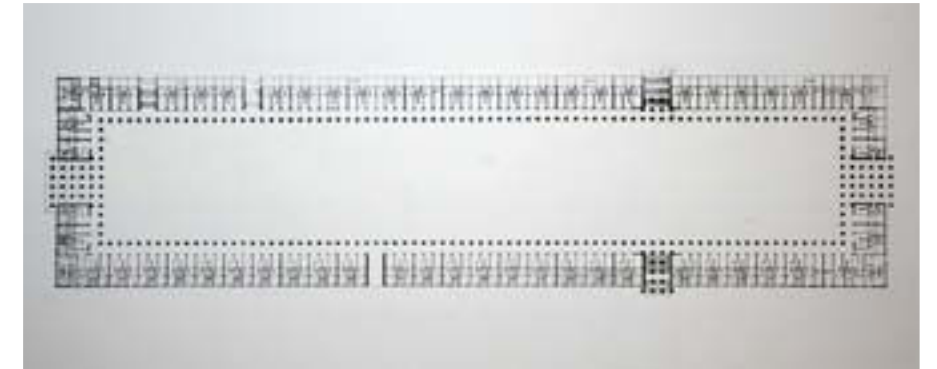
Resim 8-A. Le Corbusier, İkamet Ünitesi, Marsilya, Fransa, 1946-1952

Resim 8-B. Le Corbusier, İkamet Ünitesi, Marsilya, Fransa, 1946-1952

Resim 9-A. Fernand Pouillon: Climat de France Bloğu, Alger, Cezayir, 1954-1957

Resim 9-B. Fernand Pouillon: Climat de France Bloğu, Alger, Cezayir, 1954-1957

Resim 9-C. Fernand Pouillon: Climat de France Bloğu, Alger, Cezayir, 1954-1957

Resim 10-A. Yeni Dünyanın Gökdelen Konutu: Ludwig Mies Van Der Rohe, Lake Shore Drive İkiz Apartmanları, Chicago, Illinois, ABD, 1954-1957

¹⁵ Atilla Yücel, "Archetypes and Typologies: A Glimpse to the Multi-Layered Production of Le Corbusier", A.Öztürk and A.Yücel, Eds., *A Swiss in The Mediterranean: The Cyprus Talks on Le Corbusier*, CIU Publ., Lefkoşa, 2015.

¹⁶ "Unité d'habitation" maddesi, *Wikipedia: The Free Encyclopedia*.

kütlesi ile olduğu kadar, önerdiği avlulu morfolojisi ile de dikkat çeker. Bu özgün yapı bir yandan Le Corbusier'nin Marsilya bloğu ile, öte yandan daha eski manastır ve ütöpik yerleşme önerileriyle ilişkiler kurmaktadır. Weissenhof Projesinin ve Werkbund Etkinliği'nin başındaki Mies Van Der Rohe, ABD'ye yerleştikten sonra, çok katlı konutun soy örneğini bu ülkede; Chicago'da verir. Mies mimarisinin tipik özelliklerini taşıyan Lake Shore Drive ikiz blokları, çelik kule konutun ilk ve klasikleşmiş örneğidir. Mies ABD'deki toplu konut deneyimini, Detroit'teki 1961-1965 yapım tarihli Lafayette Park yerleşkesinde sürdürür. Az ve çok katlı blokların bir arada yer aldığı yerleşkenin yerleşme planının müellifi, Hilbersheimer'dir (Resim. 9-A; 9-B; 9-C; 10-A).

Le Corbusier başta olmak üzere, modern öncülerin; modern şehirciliğin, mimarlık ve konut mimarlığının, işlevselciliğin ilkeleri, ilki 1928 yılında toplanan CIAM (Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi) tarafından yaygınlaştırıldı, genel kabul haline getirildi. 1933 yılındaki CIAM toplantısının konusu “İşlevsel Kent” idi. Bu kongrede benimsenen ve Le Corbusier'nin yazımında belirleyici görev üstlendiği “*La Charte d'Athènes*” (Atina Antlaşması), kent ve konut başta olmak üzere modern mimarlığın resmi manifestosu olarak kabul gördü.¹⁷ Dünya yüzeyinde 1940'lardan CIAM'ın dağıldığı 1956'ya, hatta çok daha sonrasına kadar, bu ilkelere göre biçimlenmiş irili ufaklı binlerce yerleşme, yüzbinlerce konut topluluğu ve bloğu inşa edildi.

Modernizmin Sorunları ve Yanılgıları

Savaş sonrası; işlevselcilik, bölgeleme ve CIAM ilkelerine, Atina Anlaşması kabullerine göre, gerçekleşen bu yaygın yapımın en yoğun olduğu dönemdir. Savaşın yarattığı yıkım ve nüfus hareketleri bombalanan, yıkılan

Resim 11-A. Auguste Perret, Le Havre Kenti Rekonstrüksiyonu, Le Havre, Fransa, 1945-1954

kentlerin yeniden inşasını gerektirmiş; bu yapım ve savaş sonrasının kalkınması için gereken iş gücünün yarattığı göç, büyük bir konut üretimi talebi oluşturmuştur. Savaşı izleyen yılların ekonomik hareketliliği içinde, birçok ülkede hızlı bir kentsel yenileme ve konut üretimine girildi. Mevcut ve tarihi dokuları yok sayan, kent çevresinde ya da tarımsal alanlarda hızla yayılan, birbirinin benzeri yüzlerce blok, çok kısa sürelerde inşa edildi. Fransa'da, Orta Avrupa'da, SSCB ve Doğu Bloğu Ülkeleri'nde bu yapım bazen ağır prefabrikasyon teknikleri kullanılarak gerçekleştirildi. Sayı, en önemli kriterdi. Çevre; doğal ve kültürel boyutlarıyla ihmal edildi; toplumsal bellek, estetik, haz ve anlam önemsenmedi. Konut mimarlığı barınma ihtiyacına, kentsel ve mimari başarı konut istatistiklerine indirgendi (Resim 11-B; 11-C). Bazı Avrupa ülkeleri, yeni yapım programlarını yine evrensel CIAM ilkeleri çerçevesinde, ancak bölgesel ve yerel farklılıkları da hesaba katan, kentsel ve mimari ölçütlerin de devrede olduğu, çok aktörlü organizasyon modelleri içinde çözmeye çalıştılar. İtalya'nın INA-casa modeli, toplumsal ölçütlerin de dikkate alındığı böyle bir deneyimdir.¹⁸ Ancak sürecin genel karakteri, yukarıda değinilen hızlı yapım, sayı ve tekrara dayalı üretimdir.

Resim 11-B. S.S.C.B.'den Yeni Mahalleler (1960'lar)

Auguste Perret'nin, savaşta büyük ölçüde yıkılan Le Havre kentini yeniden inşa etmek için yaptığı büyük boyutlu tasarım; daha ileriki yıllarda İngiltere, Fransa, Almanya ve tüm Doğu Avrupa Ülkelerinde gerçekleştirilen yeni kent ve uydu kent programları ortak özellikler gösterir: Bölgeleme, merkez, birkaç tipe indirgenmiş prizmatik çok katlı bloklar; yaşamsal özelliklerin, hafızanın, bireysel ifadelerin dışlandığı, gece

Resim 11-C. S.S.C.B.'den Yeni Mahalleler (1960'lar)

yaşamının bulunmadığı, tek düze ve steril bir ortam. Bu yatakhane-mahalleler, burada genellikle barınan, bir bölümü göçmen olan düşük gelirli çalışan nüfusun, iş ile konut arasında mekanik bir gidip gelmeye koşullandığı, kendisi de mekanik bir işlevsellğe dönüşmüş bir yaşamın mekânı oldu (Resim 11-A; 11-B; 11-C).

Modern mimarlığın önde gelen kuramcısı -ve bayraktarı- Siegfried Giedion'un bu mimarlığa biçtiği sıfatlardan ruh ve madde arasındaki ikilemin ortadan kalkması ve elverişli biçimler yaratılarak toplum yaşamının değişeceği yönündeki iyimser ve determinist inanç sarsılmış;¹⁹sosyal bilimci W. V. Hole'ün deyiimiyle “mimari inanç sistemi”nin geçersizliği anlaşılmıştı.²⁰

Bazen büyük umutlarla başlayan kimi konut girişimleri hayal

kırıklıklarıyla sonuçlandı. Bunların en çok yankı yapanlarından biri, ABD'de Missouri – St. Louis'de uluslararası bir yarışma sonucunda Minouru Yamasaki grubunun tasarladığı ve 1950-1954 yılları arasında gerçekleştirilen Pruitt Igoe mahallesidir. Yoksul siyahi kullanıcı grubun yaşadığı yerleşme, CIAM ilkelerinin, rasyonalist ve işlevselci planlamanın örnek uygulaması olarak tasarlandı. Ancak planlanan ortak alanlar, bloklar arasındaki boşluklar, apartman girişleri; suçun, uyuşturucu kullanımının kol gezdiği tekensiz mekânlara dönüştü ve mahalle yapımından on yedi yıl sonra dinamitlenerek yıkıldı.²¹Pruitt Igoe'nun yıkımı, aralarında Charles Jencks'in de bulunduğu birçok mimarlık eleştirmeni tarafından modern mimarlığın iflası olarak da selamlanmıştır.

¹⁷ Le Corbusier, *Atina Antlaşması*, YKB, İstanbul, 2009.

¹⁸ Muzaffer Sudalı, *INAcasa: İş ve Konut, Bir Toplumsal Dayanışma*, İTÜ yayını, İstanbul, 1967.

¹⁹ Christian Norberg-Schulz, “Where is Going Modern Architecture?”, *Oppositions*.

²⁰ cit.in: M. Pawley, *op.cit.*, p.87.

²¹ Postmodernizmin savunucusu Charles Jencks, sitenin yıkılması üzerine şöyle yazmıştı: “Modern mimari 15 Temmuz 1972 günü öğleden sonra saat 3.32'de, St. Louis, Missouri'de öldü.” Rowan Moore, Pruitt-Igoe: death of the American urban dream”, *The Observer – Architecture*, 26 Feb. 2012; ve Pınar Koyuncu, “Modern Mimarlığın Öldüğü Gün”, *Arkitera*, 27 Ocak 2011

Bu eleştirel selamlama aynı zamanda postmodernizmin zaferini de ilan ediyordu. Gerek popüler imgeleri ve tarihselciliği yücelten Venturi-ci ABD postmodernizmi, gerekse kent dokusu ile mimari tipler arasındaki tarihsel ve mantıki bağları ön plana çıkaran Rossi-ci Avrupa postmodernizmi -ya da Yeni Rasyonalizm- kolektif belleğin önemini vurgulama konusunda birleşirler. Ancak sorunun salt bir biçim ve bellek sorunu olmadığını da görmek gerekir. Nitekim, Pruitt Igoe'nunkine benzer bir öykü, Fransa'da, Paris'in çevre yerleşmelerinden Courneuve'de 1964 yılında inşa edilen Cité des 4000 mahallesinde yaşanmıştır. Mimarlar Clément Timbuté ve Henri Delacroix tasarımı olan ve genellikle Kuzey Afrikalı göçmen nüfusun yaşadığı mahalledeki iddialı postmodern bloklar da 1986 yılındaki rehabilitasyona rağmen, benzer gerekçelerle 2016 yılında yıkıldı.²² Modernizmin somut sonuçlar ışığında görülen yanlışlarının, yerleşme ve konut mimarlığındaki görünümünü ve bunların etkilerini değerlendirmek için modern mimarlığa yöneltilen eleştiriler ışığında geliştirilen yeni önerilere yakından bakmakta yarar vardır (Resim 12-A; 12-B; 12-C).

Resim 12-B. Pruitt Igoe, St. Louis, Missouri, A.B.D., 1954-1972

Resim 12-C. Cité de 4000, Courneuve, Paris, Fransa, 1964-2011

Resim 12-A. Pruitt Igoe, St. Louis, Missouri, A.B.D., 1954-1972

Atilla Yücel

Prof. Dr.,

Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi

Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık

Fakültesi / Mimarlık Bölümü

atillayucel@mars-architects.com

²²Cité des 4000” maddesi, Wikipedia, The Free Encyclopedia.

İNCELEME (KİTAP)

Evin Bilinçdışı Kitabı Üzerinden Ev'i Anlamak

Münevver Özgür Özersay
Abdullah Can

ÖZET

Bilinçdışı ile dürtülerin farkındalık dışında olduğu zihinsel işlevler bölümü kastedilir. Psikanalitik bilinçdışı, popüler bir kavram olan bilinçaltına benzer, ama aynı değildir. Psikanaliz için bilinçdışı, bilinçte olmayan her şey değildir. Örneğin, motor becerileri, istem dışı fizyolojik hareketler değil ancak bilinçli aktif düşüncedeki bastırılanlardır. Ayrıca, önyargı gibi otomatik süreçlerin örnekleri ve şimdiki ilişkilerin üzerindeki geçmişin etkileri bilinçdışıdır.¹

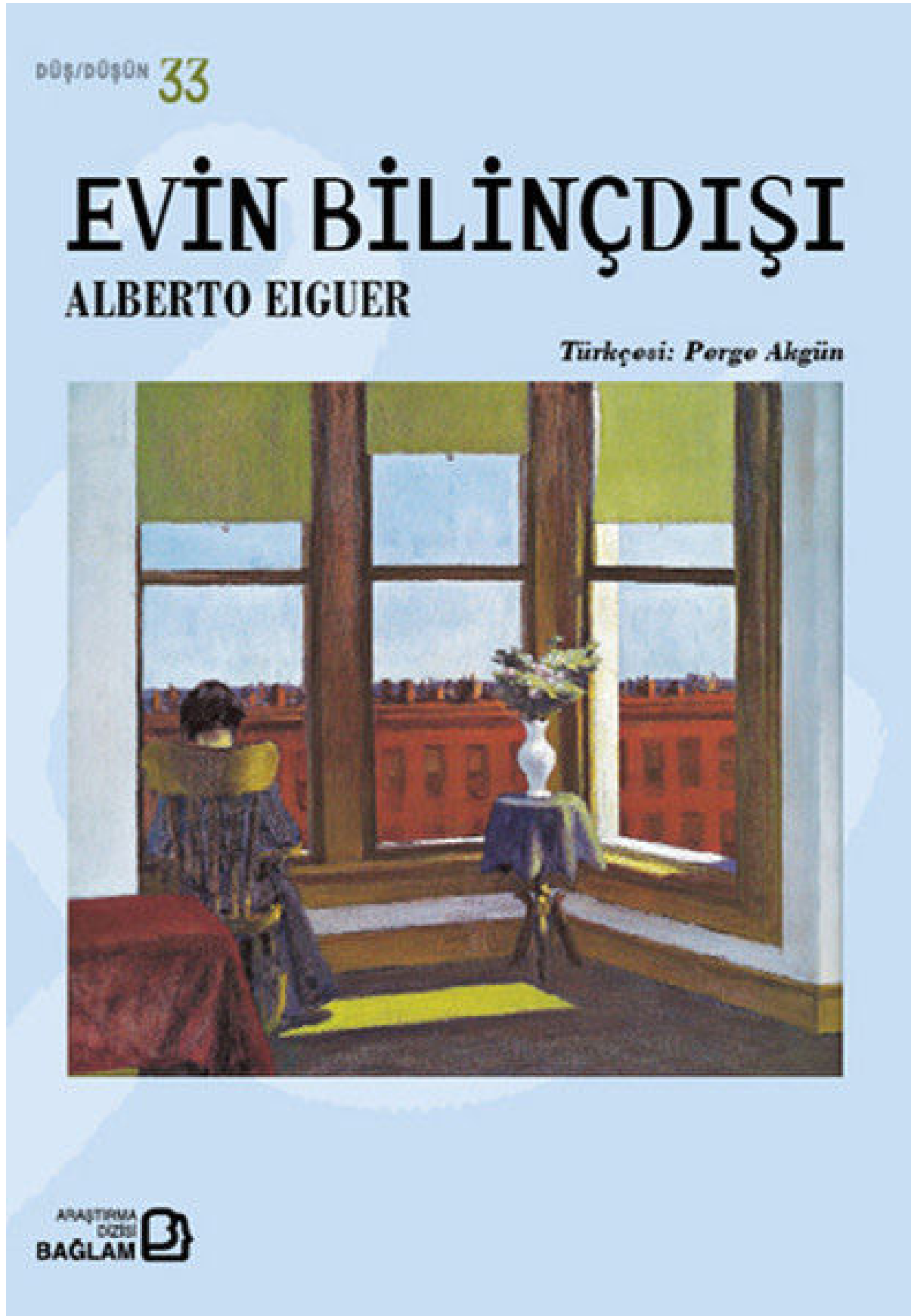
Kitabı okumaya başladıktan sonra, bir süredir, elimde olmadan aklıma gelip duran şeyler var. “Şeyler” demeyi tercih ettim çünkü bu kelimenin yerine gelecek uygun sözcüğü bulamadım: Anılar desek değil, kişiler desek değil, nesneler desek değil... Hepsinin karışımı aslında... İnsan, ne olmadan mutlu olamaz? Anıları mı, sevdikleri mi, değerli eşyaları mı?.. Sanırım cevabı hiçbir; yani aslında hepsi. Şöyle ki, bence insan ‘ev’i olmadan, barınacak bir yeri olmadan mutlu olamaz. Kendine ait nesnelerle, kendince kişiselleştirdiği mekanlarda sevdikleriyle birlikte olduğunda mutludur insan...

Bağlam Yayınlarından çıkan Evin Bilinçdışı'nda yazar Alberto Eiguer, evin insana, insanın da eve ihtiyaç duyduğunu; insanın kendini rahat ve güvende hissedebilmesi için eve, evin ise bir yaşama ve barınma alanı olarak sınırlarının belirlenebilmesi için de insana ihtiyacı olduğunu, psikanalitik çözümlerle ele alıyor.

Yazarın kuramsal olarak başından belirlediği anahtar sözcükler: *Temsil, beden imgesi ve aile evidir*. Aile evini bir kavram olarak irdelerken yazar şu endişesini dile getirir: “Aile mahremiyetinin geleceği belirsiz görünmektedir. Telefon ve bilgi işlem alanlarındaki *ilerlemelerle* birlikte, ev dış bakışlara gitgide daha fazla açık görünmektedir. Her yerde ve her an ulaşılabilir olmamızı sağlayan cep telefonu, evinde saklanma olasılığı bırakmamakta, ama evde olup olmadığının bilinmesine olanak da tanımamaktadır.”

Yazarın, bu kitabının içeriğini, mesleki deneyimlerine dayandırarak ele alması, okura, çok samimi bir araştırmanın ve insani bir merakın çerçevesinden yola çıkıldığını ilk sayfalardan hissettirir (s.28-29).

¹(<http://en.wikipedia.org/wiki/Psychoanalysis>).

Resim 1. Kitap ön kapağı.

Böylesine bir özgün eseri anlatabilmek için şu cümleyi kullanmak sanırım yerinde olacaktır: *Duvarlara hayat vermek...* Psikanalizde, herkesin bildiği gibi, ev; duvarlardan daha fazlasıdır. Odaları oluşturan duvarlardır ve bu odalar, odalardaki nesneler, mobilyalar ve bunların işlevlerinin ilişkisini anlatmak için yazar, evin kullanıcıını masaya yatırıyor.

Alberto Eiguer, aile terapileri çalışmaları esnasında, *evlere* yaptığı psikiyatrik aile ziyaretlerinde, ailelerin genel ruhsal durumunun ve yaşadıkları yerlere yansıdığını gözlemlediğini, ve bu yansımanın onun düşünceleri açısından bir uyarıcı görevi gördüğünü belirtir. “Ailedeki krizin derinliği oranında evlerde çift çarşısı halinin hüküm sürdüğünü gördüm. Saçılmış, karışmış nesnelerin nerede olduğu bilinmiyordu artık. Kirli temize, besinler gıysilere, gündüz kullanılan nesneler geceninkilere karışıyordu...” (s.30)

Benzeri şekilde, *barınsız ailelere* yönelik şu gözlemini ortaya koyar: “Konut yardımı ile uğraşan sosyal hizmet görevlilerinden oluşan ekiplerin süpervizörü olarak da çalışmışım. İğreti bir durumda olmak, çoğunlukla sosyal bağın parçalanmasına da götürüyordu.” (s.30)

Yazar, kitabın en başında, giriş kısmında, çok açık bir şekilde “ev”i “aile”ye bağlama düşüncesinin ardında, evin psikolojik perspektifini zenginleştirme fikri olduğunu belirtir. Yazar, aileyi, klasik anlamda anılan *soybağı* ve *akrabalık* bağlarına ek olarak, birlikte oturma bağlarından da kurulu olarak düşünmeyi önerir. “Ev nasıl aynı ailenin pek çok üyesinin oturması için tasarlanıyorsa, ailenin de eve ihtiyacı vardır.”

Bu meyanda, “Evin Bilinçdişi” bu *birlikte oturma* bağlarını inceler. Hatta, yazar, bu amaçla, kendisi bir kavram geliştirir; “iç habitat: Kendi beden tasarımı ile aile grubu

temsiliinin sentezi, oturulabilir alana yerleşmemizi organize eden ruhsal bir temsil.” (s.10-11).

Kitapta, “iç habitat”ın beş işlevi şöyle özetlenir: *Kapsayıcılık, özdeşleşme, (hafızanın birleştiricilik rolü oynadığı) tarihsel devamlılık, yaratıcı işlev* ve (herkesin hoşuna gitmesi için şekillerin uyumuyla bir güzellik oluşturmayı hedefleyen) *estetik işlevi* (s.55).

Eiguer’e göre faaliyetler; ev, oda ya da herhangi bir mekan kurmak için ana faktördür (s.19). Başka bir deyişle, oda, içindeki etkinliklerle anlamlıdır (s.50). Odalar nesneler barındırır. Dolayısıyla bu nesnelerin kullanım amaçlarıyla özdeşleşmiştir. Genellikle konukların kabul edildiği ve ağırlandığı oturma odaları, estetik ve dekoratif nesnelerle organize edilmiştir ve sonuç olarak bu odalarda diğer odalara göre daha fazla obje vardır. Böylece bu tür mekanların obje(nesne)-uygulama (kullanım amacı) ilişkisi daha güçlüdür denilebilir. Nesneler yalnızca estetik ve kültürel değerlerin göstergesi değildir; aynı zamanda sosyal sınıfları ve tercihlerini tanımlamak için kültürel değer parametreleridir. Nesneler ve uygulamaları, evin kullanıcısı hakkında bilgi verir. Benzer nesneler farklı evlerde farklı şekillerde yaşam bulabilir.

Alberto Eiguer, kullanıcısının eviyle olan etkileşimine vurgu yapmak için, kitabında şu sözleri sarf eder: “Evden yola çıkarak rüya görürüz, hülyalar onu besler, rüyalarımızda ve yanılsamalarımızda o vardır...” (s. 84). Burada, bir mekan olarak evin, insanın hayatında stratejik bir öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, insanların yaşadıkları mekanları ve kimlikleri arasında sıkı bir bağ vardır denilebilir. Bu çalışma da, konut ve kullanıcısı arasındaki ilişkinin varlığı üzerine şekillenmiş ve gelişmiştir. Ev kavramı, birçok farklı boyutları ile bu çalışma kapsamında

değerlendirilmiştir. Ev, bir anlamada kişilerin yaşama biçimlerinin ifadesidir.

Kitap, Kıbrıs’ta da açık bir yara olarak kendisini gösteren “göç” ve “evini kaybetmek” olgularına da “Kuruyan Kökler” başlığı altında değinir. Yazar, evini kaybetmenin ve travmaların yarattığı bunalımlardan çok şey öğrenilebileceğini savunur. “Bazen, bunalımların nedenleri artık ortadan kalkmıştır, ama bunalıma karşı geliştirilmiş tepkiler yolu tıkayan, gelişimi engelleyen gerçeklikler yaratırlar. Yeni ortamla bir türlü tam olarak bütünleşemeyen göçmenlerin durumu böyledir” (s.143).

Sonuç olarak yazar, evin kapsayanlarının, bilinçdışımızın formel gösterenleri ile ilişki halinde ve kullanma tarzımıza bağımlı oldukları için onları farklı nedenlerle sevdiğimizi belirtir. Yazara göre, *evin bilinçdışını* bu kapsayanlar üzerinden okumayı başardığımızda, bize eşlik eder ve yaşamımızı kolaylaştırır; bize geçmişimizi ve yakınlarımızla olan bağlarımızı hatırlatır ve kuşaklarötesi hikayenin temsillerine gönderme yapar. Yazar eserini bu bağlamda şu sözlerle noktalar: “Evden yoksun kalanlar ... çok acı çekmektedirler. Onların üzüntüsünü anlamak bize düşmektedir. Eğer bu kitap, okuyucuyu bu konulara duyarlı kılabildiyse, yazar çalışmasını tamamlamış olacaktır.” İnsanın, evi ve kimliği arasında sıkı bir bağ vardır. Çünkü insan, dünyaya evinden bakar ve eviyle olan bağlantısı, dünyayla olan bağlantısı kadardır. Burada, okuyuculara şöyle bir soru yöneltmek yerinde olacaktır:

Evinize ve dolayısıyla dünyaya ne kadar bağlısınız ve ne kadar mutlusunuz?

Babil web sitesinden kitap hakkında:

Ev bizi kapsayabilmek için sağlam olmalıdır, yani kendimizi rahat hissetmemizi sağlayan bir alanın sınırlarını çizmek yoluyla bize güven verebilmek için “sert”, “yalıtkan ve dışarıya kapalı” olmalıdır. Ama dış dünyadan koparmadan, uygun bir şekilde etkinliklerimizi geliştirmemize olanak tanımak için aynı zamanda “esnek” ve “açık” olmalıdır. Evin de bedenimiz kadar bize yararlı ve doyum kaynağı olmasını bekleriz. Bunun sonucunda habitat üzerinde bedenimizin “resmini” az çok yeniden üretiriz; beden hatlarımızı ve fizyolojisinin çizgilerini orada yeniden yaratırız.²

Yazar Hakkında Bilgi:

Kitabın yazarı Alberto Eiguer, Uluslararası Aile ve Çift Terapileri Derneği kurucularından, Paris Psikanaliz Kurumu üyesi bir psikanalist ve psikiyatrdır. ‘Psikanaliz ve Mimarlık’ üzerine birçok değerli çalışması vardır. Bu çalışmaların çoğu sadece Fransızca dilinde erişilebilir olduğundan, Perge Akgün’ün gösterdiği “titiz bir çaba” ile Türkçeye kazandırılan çevirisi ile yazarın “Evin Bilinçdişı” isimli yapıtı, 2013 yılında İstanbul Psikanaliz Derneği Ödül Komitesi tarafından, Psikanaliz Yazıları Başarı Ödülü’ne layık bulunmuştur. Alberto Eiguer, “Evin Bilinçdişı” kitabında, aile terapileri konusundaki çalışmalarından yola çıkarak ailelerdeki içsel ruhsal habitat ile dışsal maddi habitat arasındaki bağlantıları ayrıntılı olarak ele alır.³

Alberto Eiguer
Evin Bilinçdişı
Özgün Adı: L'inconscient de la maison
Türkçesi: Perge Akgün
Bağlam Yayıncılık
Mart 2013
ISBN: 978-605-5809-72-0
Kitap, Işık Kitabevi'nden (Polis Sokak, Suriçi-Lefkoşa) veya D&R ile Idefix internet sitelerinden temin edilebilir.

<http://www.dr.com.tr/> - 13.76 TL
<http://www.idefix.com/> - 13.60 TL

Münevver Özgür Özersay
Yrd. Doç. Dr.
Doğu Akdeniz Üniversitesi
İç Mimarlık Bölümü
KTMMOB-MO Yayın Kurulu Üyesi

munevver.ozersay@emu.edu.tr

Abdullah Can
Y. Mimar,
KTMMOB-MO Yayın Kurulu Üyesi

abdullah.can@msn.com

Yaşanılan Evler için Sıfır Saat*

Lerzan Aras

ÖZET

20. yüzyılda dünya çok doğal afet, savaş, ölüm ve yoksulluk deneyimledi. Maalesef iyi yönde bir değişim de gözlemleyemiyoruz. Her yıl yüzbinlerce insan çeşitli sebeplerle evini kaybediyor. Bu kayıpların yerine konması için birlikte disiplinli çalışmakla birlikte, mimarın kendi konumunu yeniden belirlemesi gereken bir döneme de girdik. 2. Dünya Savaşı'nın sonunda Avrupa kentlerinde geçici olarak kurulan prefabrike evler, yakın tarihte ekonomik sıkıntı içindeki aileler için yapılan sosyal konutlardaki yeni yaklaşımlar, zorunlu göç yaşamak durumunda olan insanlar için üretilen yeni yaşam üniteleri (better shelter) hepsi aynı yönü gösteriyor: Mimarın sorumluluğu artmaktadır. Bu evleri kendileri için 'yaşanılan evler' haline getiren insanları düşündüğümüzde, mimarın aslında bu evleri yaratmak için başka bir bakış açısı geliştirmesi gerektiğini de fark ediyoruz. Günümüz gerçeğinde bu perspektifi doğru yakalamak gerekmektedir.

Anahtar kelimeler; Mimarın sorumluluğu, Savaş sonrası, Yaşanılan evler, Zorunlu göç

* Sıfır saat (zero hour), planlanan bir operasyonun ya da gerekli bir olayın başlaması için verilen zaman olarak kabul edilir, özellikle askeri operasyonlar için kullanılır.

Kundera (1988), insanın güce karşı savaşını hafızanın unutmaya karşı savaşına benzetir. Gerçekten de insanoğlu kendini ifade etmek, ispatlamak için çalışır ama, önünde her zaman aşması gereken ondan daha büyük engeller vardır. Bu çabanın onu getirdiği yeri değerlendirip ders çıkarmak yerine, çaresizce savaşımaya devam eder. Hatırlamaya eğilimlidir ama, yine de unutmanın önüne geçemez; deneyimlerden çıkarılan dersler hatırlanmaz. Binlerce yıldır var olan bu gerçek, onun hiç kazanamayacağını bildiği bir güç savaşındır. Eğer aksi olsaydı dünya bu kadar yıkım, bu kadar ölüm, bu kadar savaş görür müydü?

İnsanlar mutlu, güvenli ve kendilerine ait olduğunu hissettikleri evler ister, mimarlar ise çoğunlukla şık tasarımlar, ses getiren işler başarmayı hedefler; yani gücün kendi ellerinde olmasını, tasarım dünyalarının onların istediği gibi özgün, parlak, canlı ve problemsiz kalmasını dilerler. Maalesef artık bu iki dilek birbiri ile eskisi kadar kesişemiyor ve mimarın elindeki kaynaklar yeterli değil. Bir eşiğe yaklaştığımız, hatta belki de ulaştığımız bu zaman diliminde ‘konut’,- ki bu kelimenin ‘ev’ kelimesinin yerini tuttuğunu düşünmüyorum,- sıfır saat’e gelmiş durumda; yani mimarın başka bir düşünce biçimine geçmesi gereken o önlenemez an artık kapımızda...

Uzun yıllar önce mimarın sosyal ve kültürel oluşumlara cevap vermeye çalışması şimdiki kadar beklenen bir gereklilik değildi. Özellikle modern dönemde bu oluşumları şekillendiren zaten en başta mimari bakış oluyordu. Mimar mesleki sorumluluğunu tasarımı ile ortaya koyarken, sosyal ve kültürel faktörleri de kendi bakış açısından değerlendiriyor ve çıkan sonucu uyguluyordu. Elbette o zaman da savaşlar vardı, ekonomik çöküşler yaşanıyor; ancak, günümüzde başka etkiler söz konusu, hatta bu etkiler daha baskın ve mimarların daha önce karşılaşmadıkları bir sorun olarak ortada belirliyor, ki bunlar dünyanın artık daha kalabalık bir yer olması, teknolojinin artışı kadar eksisinin de gündeme gelmesi ve etnik savaşların çok daha fazla coğrafyayı aynı anda etkilemesi şeklinde sayılabilir. Yani mimar, artık güce karşı savaşmamak gerektiğini öğrenmenin eşiğinde. Bu eşik, milyonlarca insanın eksikliğini hissettiği ‘ev’ noktasında mimara aslında çok yeni bir olanak sunuyor: **Yaşama isteği yaratan mekanlar kurmak...**

²<http://www.babil.com/evin-bilincdisi-kitabi-alberto-eiguer>

³Kaynak: <http://www.istanbulpsikanalizdernegi.com/tr/yayinlar/psikanaliz-yazilari-odulu>

Savaşın, göçün ve doğal felaketlerin olduğu yerde mutlu insanlar ve mutlu evler olmaz, gündelik yaşam yok olur, alışkanlıklar biter. Mimarlar her ne kadar bu bağlamı doğru değerlendirmeye çalışsa da olayların bitiminde yapılan hesaplar acımasızdır ve hayal edilenin çok dışında noktalara varılır. Biraz tarihte geri gidecek olursak, söyleyebiliriz ki, dünya 20. yüzyılda çok savaş gördü, yani geçen yüzyılda da daha mutlu bir yer değildi. Sadece 2. Dünya Savaşı çok farklı kaynağa göre yaklaşık 80 milyon kişinin ölümüne sebep olmuştu. 1945 yılından Avrupa'nın geneline baktığımızda Hollanda ve Fransa'da konutların %20'si, sadece Viyana şehrinde ise %13'ü yıkılmıştı (Reinprecht et al, 2008). Almanya'da ise konutların yaklaşık %40'ı yıkılmış ya da kullanılamaz haldeydi (Bourke, 2001).

Resim 1 ve 2. Elisabeth Blanchet 2. Dünya Savaşı sonrası İngiltere'de yapılan ve hala ayakta kalan evleri böyle fotoğraflamıştı.
<http://www.independent.co.uk/property/gardening/the-peoples-palaces-70-years-on-britains-prefabricated-houses-are-still-home-to-many-8646134.html>.

İngiltere'de ise yaklaşık 500.000 konut yıkılmış, ya da kullanılamaz hale gelmişti. Ortaya çıkan gecekondu tarzı yerlerin ise oturulabilir olma özelliği yoktu. Savaş henüz devam ederken savaş sonrasının planları yapılmaya başlanmış ve 1945 yılından başlayarak prefabrikasyon evlerin yapımına hız verilmiş; böylece kentlerde herkesin hızlıca ev sahibi olması hedeflenmişti. Savaş bitiminin 10 yıl sonrasına gelindiğinde İngiltere'de yaklaşık 450.000 ev inşa edilmiş, bunların merkezi planlı yerleşimleri ile komşuluk ilişkilerinin artmasını hedeflenmişti (Turner, 2015). Bu yapıların kısa süreli barınma ihtiyacına cevap vermek için yapıldığı bir gerçektir, ancak 2011 yılına gelindiğinde hala ayakta kalan ve oturlan 187 tane ev mevcuttu (URL 1). Geçici olduğu bilinerek yapılan bu konutların az da olsa bir kısmının hala ayakta olması neyi ifade eder diye uzunca düşünmemize gerek yok aslında. İnsanlar yaşadıkları yerleri benimsediklerinde eğer daha iyisi için bir olanak bulamazlarsa o çevreyi kendi yaşam alanları olarak kabulleniyorlar. Önemli olan, kendileri

için bir dünya kurabilmeleri oluyor. Sonia Zhuravlyova 2013 yılında İngiltere'de Londra'nın güneydoğusunda yerleşmiş bu konut bölgesini ziyaret edip, bölgenin sakinleriyle konuştuğunda hepsinin de mutlu olduğunu görmüştü. 6 tanesinin korumaya alınacağı ve diğerlerinin artık yıkılacağını öğrenmek konut sakinleri için çok üzücü bir durumdu, çünkü yıllar içinde bu evlere bir bağlılık geliştirmişlerdi ve evlerinden ayrılmak onların tercihi olmayacaktı (Zhuravlyova, 2013). Aslında bu evlerin uzun süren varlığı ve içinde mutlu yaşayan insanların olması yazının başındaki konuya geri dönmemizi ve tekrar kendimize sormamıza sebep oluyor: *İçinde yaşama isteği yaratan evler tasarlanmanın koşulları dünyanın içinde bulunduğu şartlara göre ne*

yönde değişiyor? Zhuravlyova'nın ziyaretinde Elisabeth Blanchet'in fotoğrafladığı gibi, bu evlerde hala kullanıcıların dokunuşu görülüyordu.

70 yılı aşkın ayakta duran bu evler yakında sadece hatıralarda kalacak ancak, tarihimiz bu evlerin bize hatırlattığına benzer sıkıntıları yaşamaya devam ediyor. Sadece savaş değil, ekonomik güçlükler de aynı sonuçları doğuruyor. Çok yakın tarihimize gelecek olursak, Şilili mimar Alejandro Aravena 2016 yılında Pritzker ile ödüllendirildiğinde Şili'de sosyal farkındalık adına yaptığı konutlar çok ses getirmişti. Bu konutların kullanıcılar tarafından tamamlanmak üzere yarım bırakılarak maliyetinin düşük tutulmaya çalışılması bazı mimarlık kesimlerince büyük bir

başarı ve müthiş bir fikir olarak kabul edilirken, bazı kesimlerce de yeni yaratılan nitelsiz gecekondu benzetilmişti. Hatta bu konuda en cüretkar eleştirilerden birini yapan Camillo Boano ve Francisco Vergara Perucich 'Half-happy Architecture' -Yarı Mutlu Mimarlık (Boano and Perucich, 2016) adlı makalelerinde, Aravena'yı pragmatist ve kapitalist düzenin farklı bir yüzü olarak tanımlamıştı. Yarı bitmiş mimarlığı yarı mutlu mimarlık haline çevirmenin içinde barındırdığı oldukça acımasız ironi bir yana, esas sorulması gereken sorular sorulmamıştı: "İnsanlar sahiden yarı mutlu muydu, bu yarım binalar yarı mutlu evler miydi, mimari niteliğin artışı ile mutlu olmanın oranını kim ölçecekti, biz mimarların bu konuda sorumluluğu nerede başlayıp nerede bitiyordu?"

Resim 3 ve 4. Cristobal Palma Iquique Şili'de Quinta Monroy yerleşkesinde gündelik yaşamı böyle görüntülemişti.
<https://www.dezeen.com/2008/11/12/quinta-monroy-by-alejandro-aravena/>

Fotoğrafçı Cristobal Palma Iquique'nin Şili'de 2004 yılında tamamlanan ve 93 evden oluşan bu yerleşkenin fotoğraflarını çektiği ve Matylda Krzykowski'nin Aravena ve firması Elemental'dan tasarımların temel prensiplerini ele aldığı yazıda, mimar ilk prensiplerini daha iyi mahalleler, daha iyi evler tasarlamak ve inşa etmek, sosyal gelişimi destekleyecek alt yapıyı oluşturmak ve şehirlerdeki yoksulluğun üstesinden gelmek olarak tanımlamıştı (Krzykowski, 2008). Bu prensibin gerçeğe ne kadar örtüştüğünü ölçmek için henüz erken olabilir ama, tek bir şeyi belki söyleyebiliriz; o da insanların kendilerine gündelik bir yaşam kurabildikleri ve güvende hissettikleri noktayı şu an mimarlar tasarımın temel kriteri olarak görmelidir. Gündelik yaşamın kurulamadığı, alışkanlıkların devam edemediği yerler insanların mutlu olmadığı mekanları ortaya çıkarır. Yine yakın tarihte başka bir coğrafyaya gidersek, 1992'den 1996'ya kadar kuşatma altında kalan Saraybosna, anıtsal mimarlığının yanı sıra ciddi miktarda sivil mimarlık örneğini de kaybetmişti. Savaştan sonra başlatılan yeniden yapılandırma çalışmalarında konutlar çoğunlukla banliyölerde konumlanmış tek katlı müstakil evlerden ya da binaların üstüne çıkılmış ekstra katlardan oluşuyordu. Bu yeni yapılanma Saraybosna'nın dokusunu değiştirirken, nostaljinin oluşabileceği ortamlar da birer birer ortadan kalkmış, yeni liberal sistemler ve arazi yönetimi sonucu mahallelerin yeniden yapılanması, savaş sırasında mahallelerinden ayrılmak zorunda kalan insanların geri dönmeleri ile iyice karmaşık bir hal almıştı. Tarihi ve etnik çeşitlenme ile birlikte farklı kültürler ve inançlar kentin çok müdahale görmesine sebep olurken, 1990'ların sonunda savaşta yerlerinden ayrılmak zorunda bırakılmış insanların geri dönüşleri ile izinsiz yapılan pek çok konut da bu müdahalenin temelini oluşturmuştu (Diaz et al, 2015). Benzer şekilde iç

savaş bitiminde Beyrut'un yeniden yapılanmasında çarşı bölgesinin ve onu çevreleyen konutların yeniden yaşama döndürülmesi lüks ve gösterişli apartmanlarla çözülmeye çalışılmış, ama sonuç kentin 'hafıza kaybı' yaşaması ve aidiyet duygusunun yok olması ile sonuçlanmıştı. Örnekleri çoğaltabiliriz.

Savaşlar biter, arkasında yeniden yapılanması gereken kentler bırakır. İnsanlara acil barınma olanağı tanımak gündemde ilk madde olarak karşımıza çıkar. Elbette bu doğrudur ancak, yıllar içinde pek çok örnekte olduğu gibi esas sonra ne olacağı önemlidir. Gündelik yaşamlarını insanların yeniden kurmasına izin vermek, insanların anılarının bir kısmını geri kazanmalarını sağlamak nasıl mümkün olacaktır sorusunun cevabı dikkatli verilmelidir.

Çok yakın tarihimizde milyonlarca insanın göç ettiği dönemleri görebiliriz. IFHP'nin (International Federation for Housing and Planning) 2014 raporuna göre dünyada 19 milyon mülteci yaşamaktadır. Devam eden savaşlarla bu rakamın arttığını düşünebiliriz. Bu insanların çoğu kendi bölgelerinde yaşamaya çalışırken, bir kısım daha uzak diyarlara gitmenin yollarını aramaktadır. Sonuçta hepsinin amacı hayatta kalmanın yolunu bulmak ve kendilerine 'evim' diyebilecekleri bir yaşama alanı kurmaktır. Avrupa Birliği'ne bağlı ülkelerde mültecilerin konut ihtiyacını gidermek için öncelikle 'geçici' yaşam alanları sağlanırken, konut politikalarına bağlı bölgeleme ve planlama düzenlemeleri ve gerekli evlerin analizleri elbette ön planda tutuluyordu. Aynı rapora göre Avrupa Birliği ülkeleri mültecilere konut sağlarken farklı yöntemleri tercih ediyordu. Avusturya, Danimarka, Hollanda, İsveç ve Almanya kota usulü kullanırken, Çek Cumhuriyeti, Polonya ve Portekiz gibi başka ülkelerde mültecilerin devlet veya özel sektörde kendi konutlarını kendileri bulmaları isteniyor; bu süreçte ise kabul

merkezlerinde kalmaları sağlanıyordu (URL 2).

Arayış süreci boyunca 'ev' kavramının ne kadar önemli olduğu her zaman kendini belli etmiştir. Nitekim İKEA firması bu önemi anlayan ve çözüm getirmeye çalışan firmalardan biri olarak öne çıkıyordu. 2016 yılında firmanın mültecilerin ev sorununa çözüm bulmak için geliştirdiği tasarımı Beazley Tasarım Ödülü'nü alırken, içinde yaşama isteği yaratan evlerin de oluştuğunu görüyorduk. 2015 yılından bu yana Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Bürosu, (UNHCR) bu evlerden yaklaşık 15.000 tane sipariş vermiş ve 7 ülkeye dağıtımını yapmıştır (URL 3). Bu modüler evlerin dışında insanların çamaşır astıkları, çiçek yetiştirdikleri ve kendilerini evde hissedebilecekleri küçük çitler ile yaşadıkları alanı çevreledikleri görülür. *Better Shelter* (daha iyi barınak) organizasyonunun iletişim müdürü Märta, bu düzen ile kullanıcıların kendilerini evlerinde gibi hissettiklerini söyler. Aslında bir barınak olarak düşünülen bu evleri kullanıcılar yıkamakta, halılar sermekte, kendileri seçmemiş olsa bile, evleri ile gurur duymaktadırlar (URL 4).

Dünya geçen yüzyıldan daha mutlu bir yer değil. Doğal kaynakları azalmış, nüfus çok artmış, doğal afetler ve savaşlar insanları göçlere zorlamış durumda. Bütün bunlar ekonomik problemlerle birleşince ortaya çıkan tablo iç açıcı değil. Böyle bir noktada, teknolojinin ne kadar geliştiği değil, insanların ne kadarının mutlu olduğu ile hesaplanması gereken bir uygarlık ortamını aramamız gerekiyor. Çok farklı coğrafyalardan, farklı sebeplerle evlerini kaybetmiş ama, yenisine sahip olup ona sıkı sıkı sarılmış insanların hikayeleri hepimiz, özellikle de mimarlar için bir ders niteliğinde olmalıdır.

Resim 5. Mülteciler için hazırlanan portatif barınaklar, onlar için yeni bir 'ev' oluşturmıştır. <https://www.ikeafoundation.org/flat-pack-refugee-shelter-wins-design-year-2016/>

Resim 6. Kullanıcılar portatif evlerin içlerini kendi kültürlerine göre döşeyerek ev duygusunu arttırmaktadırlar.

https://www.dezeen.com/2017/04/27/ikea-unhcr-refugee-better-shelter-redesign-safety-fears-flaws/?li_source=LI&li_medium=bottom_block_1

Şu an çevreden kopmuş, kendi yaşam alanını oluşturmuş evlerin sosyal düzen içine dahil edilmesi, gündelik hayatın eskisi gibi oluşturulması için mimarın sorumluluğu, artık pratiğin ve gerçeğin teorisinin önüne geçtiği kabulü ile başlamalıdır. İnsanlar onlar için oluşturulmuş küçük alanları 'ev' olarak kabul ettiklerinde bu oluşum büyüyerek bir cins heterotopyaya dönüşür. Foucault'nun ilk kez 1960'da ortaya attığı bu kavram oldukça kafa karıştırıcı bir söylem olarak uzun yıllar bulanık kaldıysa da, şu an özellikle konut gerçekliğinde yaşananları çok net açıklamaktadır. Bu mekanlar, kendi özellikleriyle, dünyada farklı coğrafyalarda, farklı sebeplerle oluşmuş, kendi düzenini kurmuş mekanlardır. İnsanlar bu ortamlarda kendi yaşamlarını istedikleri gibi kurmaya çalışmış, dünyadan bir anlamda kopuk olmanın olumlu hale gelmesine çalışmışlardır. Soja'nın 'Üçüncü Mekan'ı ya da Lefebvre'in 'Yaşanan Mekan'ı, bu yaşam alanlarını tanımlamak için iyi bir çıkış noktası oluştursa da, aslında daha berrak bir bakış ile şunu söyleyebiliriz: Günümüzde çoğu insanın mutlu yaşam isteği güvenli ama çok stabil olmayan, özgür ama tecrit edilmiş alanlarda sabitleniyor. Bu alanlar kendi kuralları ile adeta zamansız bir yolculuk içindeymiş gibi oluşuyorlar. En temel mekan parçası ise 'ev' oluyor. Ev, her zaman mimarların ilgisini çekmiştir ama, şimdi bu en keyifli tasarım konusunu başka bir perspektiften görerek günümüz gerçeğinde yaşamak durumundayız.

Kaynaklar

Boano, Camillo and Perucich Francisco. “Half-happy Architecture”, Viceversa, 4 (2016): 59-81.

Bourke, Joanna. The Second World War A People's History. New York: Oxford University Press, 2001.

Diaz, Martin. et al, Towards a Sustainable Urban Development in Post-war Sarajevo. AREA, 2015, erişim Mayıs 2017, Doi: 10.111/area.12175.

Krzykowski, Matylida. “Quinta Monroy by Alejandro Aravena”, erişim Mayıs 2017, <https://www.dezeen.com/2008/11/12/quinta-monroy-by-alejandro-aravena/>. Kundera, Milan. The Art of the Novel. Londra: Faber&Faber, 1988.

Reinprecht, Christoph. et al., Learning from Histories: Changes and Path Dependency in the Social Housing Sector in Austria, France and the Netherlands (1889 - 2008), Social Housing in Europe II A Review of Policies and Outcomes içinde, ed. Kathleen Scanlon and Christine Whitehead, London School of Economics and Political Science, 2008.

Turner, Clive. et al., Home Through Decades. Milton Keynes: NHBC Foundation, 2015.

Zhuravlyova, Sonia. “The People's Palaces: 70 years on Britain's Prefabricated Houses are Still Home to Many”, the Independent, June 27, 2013, erişim Mayıs 2017, <http://www.independent.co.uk/property/gardening/the-peoples-palaces-70-years-on-britains-prefabricated-houses-are-still-home-to-many-8646134.html>.

URL 1, Prefabs- the Solution to a Housing Crisis, erişim Mayıs 2017, <http://www.epsomandewellhistoryexplorer.org.uk/MoreOnPrefabs.pdf>.

URL 2. Housing Refugees Report Part of the IFHP Refugee Housing Programme, erişim, Mayıs 2017, <http://www.ifhp.org>.

URL 3. What Home is for a Refugee Without One, 2016, erişim Mayıs 2017, <https://www.ikeafoundation.org/storieshome-refugee-without-one/>

URL 4. a.g.e

Resim Kaynakları

Resim 1, 2. <http://www.independent.co.uk/property/gardening/the-peoples-palaces-70-years-on-britains-prefabricated-houses-are-still-home-to-many-8646134.html>.

Resim 3, 4. <https://www.dezeen.com/2008/11/12/quinta-monroy-by-alejandro-aravena/>

Resim 5. <https://www.ikeafoundation.org/flat-pack-refugee-shelter-wins-design-year-2016/>

Resim 6. https://www.dezeen.com/2017/04/27/ikea-unhcr-refugee-better-shelter-redesign-safety-fears-flaws/?li_source=LI&li_medium=bottom_block_1

Mimarlık ile Barınma ve Mimarlık Barınağı

Erçim Uluğ

Kültürel mirasın toplum içerisinde hakettiği öneme ulaşması, geçmiş dönemlerden aktarılan birikim ve kültür ile Mimarlar Odası'nın vizyonu içerisinde öncelikli bir konuma sahiptir. Bu vizyon ile 18-24 Mayıs 2017 Müzeler haftası kapsamında Doğu Akdeniz Üniversitesi'nin araştırma merkezlerinden DAKMAR'ın KTMMOB Mimarlar Odası işbirliği ile düzenlediği “Arkeolojik Mirasın Korunması, Yaşatılması, Aktarılması ve Müzecilik” konferansı kapsamında, Mimarlar Odası uzun zamandır gündeminde olan Mimarlık Müzesi düşüncesini yapılandırma şansına ulaştı. İçinde bulunduğumuz dönem içerisinde sözlü olarak bu fikir dile getirilmiş olmasına rağmen, ilk kez resmi olarak yapılanması sağlanıyor.

Bu kapsamda “Arkeolojik Mirasın Korunması, Yaşatılması, Aktarılması ve Müzecilik” başlığı Mimarlık özelinde “(Mimari) Mirasın Korunması, Yaşatılması, Aktarılması ve Kıbrıs Türk Mimarlık Müzesi” girişimine ilham veriyor. Mimarca'nın 84. sayısının teması olan “BARINMA” kavramındanda esinlenerek, bu yazının başlığı “Mimarlık ile Barınma ve Mimarlık Barınağı” olarak isimlendirilmiştir.

Müzeciliğin sözlük tanımının “Arkeoloji, arkeolojik yöntemlerle ortaya çıkarılmış kültürleri, sosyoloji, coğrafya, tarih, etnoloji gibi birçok bilim dalından yararlanarak araştıran ve inceleyen bilim dalı” anlamına geldiğini; kültür, sosyal yaşam ve coğrafya'dan bahsetmeye başladığımızda arkeolojinin mimarlık ile olan bağlantısının ne kadar güçlü olduğunu anlıyoruz.

ÖZET

KTMMOB Mimarlar Odası Kuzey Kıbrıs'a bir Mimarlık Müzesi kazandırmak üzere çalışmalarına başlamıştır. Çağdaş Kıbrıs Türk Mimarlığını anlatmayı hedefleyen müze, Karl Popper'in Üç Dünya Teorisi'nde bahsettiği, ürün, süreç ve insan üçlemesi üzerine temellendirilecek olup; mimari ürünü, süreç, mimar ve kullanıcı üzerinden anlatmayı hedefliyor.

Anahtar Kelimeler: Karl Popper'in Üç Dünya Teorisi, Ürün, Süreç, İnsan, Kuzey Kıbrıs Mimarlık Müzesi

Lerzan Aras

Prof. Dr.,

Lefke Avrupa Üniversitesi

Mimarlık Fakültesi / Mimarlık Bölümü

lerzanaras@gmail.com

Şöyle ki;

1. Arkeolojik kalıntılar veya bulgular, mimarlığın insanlığı ve aslında doğaya yenik düştüğü izleri ortaya koyuyor.

2. Arkeoloji, insanlığın insana yenik düştüğü savaşlar sonucundaki mimari kalıntıları, insanların değerini anlamadığı ve bilemediği; ihtiraslar, kişisel hırslar sonucunda mimari mirasa getirilen zararı ve geride kalan kayıplarımızı göz önüne seriyor.

3. Ayrıca arkeoloji; bu olaylar karşısında doğanın insan hatalarını örtmeye çalışmasını, mimarinin doğanın gücü karşısındaki yetersizliğini hatırlatıyor.

Mimarlık ve arkeoloji arasındaki ilişki; **“Ürün, Süreç ve İnsan”** (Product, Process and People) olguları ile ortaya çıkıyor. Hayata geçirilmesi planlanan Mimarlık Müzesi, Mimarlık Barınağı bu üçleme üzerine temelleniyor. Diğer bir deyiş ile Kıbrıs Mimarisi’ndeki doğruları, gerçekleri ve hatta başarıya ulaşırsa mimari hakikati ortaya çıkarmayı amaçlanıyor.

Ürün – Süreç – İnsan
Product – Process – People

Mimari Ürün – Mimari Tasarım Süreci
– Mimar/ Kullanıcı / İşveren
Architectural Product – Architectural
Design Process – Architects / Users /
Client

Planlanan kurgu ile oldukça ilişkili olan Karl Popper’in üç dünya teorisi (Popper, 1994), vücut ve zihin arasındaki ilişkinin önemli bir sorunsal olduğunu açıklıyor. Fiziki dünya ve kosmos içerisinde insan varlığını sorgulayan teori, bu fiziksel atmosferi “Dünya 1” olarak tanımlıyor. İnsan bilinci yani beyinsel aktivitelerden oluşan alanı “Dünya 2” olarak betimlerken; insan aklının objektif üretimleri ile ortaya çıkan kurguları ise “Dünya 3” olarak isimlendiriyor.

Özetleyecek ve mimarlığa bağlayacak olursak:

Dünya 1 fiziksel objeler yani ürünler – **Mimari Ürünler**

Dünya 2 zihinsel aktiviteler yani süreç – **Mimari Gelişim ve Mimari Tasarım Süreci**

Dünya 3 ise insanın yaşam ve insanlık kavramı üzerine bağımsız fikirleri, bulguları ve teorileri, ya da kısaca insanı ve varoluşu anlamaya/ keşfetmeye çalışma – **Mimar, İşveren ve Kullanıcı**

Mimarlar Odası Mimarlık Müzesi olgusu bu üç dünya üzerine kurgulanıyor. Popper’in üç dünya arasında oluşturduğu ilişki mimarlık bağlamında ele alınırsa, dünyalar arasındaki etkileşim ilişkileri daha net tanımlanıyor:

1. Mimarlık süreçleri mimari ürünleri oluşturduğu gibi mimari ürünlerde mimarlık gelişimini oluşturmaktadır. Bu karşılıklı bir etkileşimdir.

2. Mimarlar mimarlık süreçlerini oluşturduğu gibi, mimarlık süreçleri de kullanıcıların ve mimarların hayatlarını etkilemektedir.

3. Mimarlık ürünleri ve mimar arasındaki ilişki ise, işveren ve kullanıcı arasında oluşan etkileşimi; dolayısı ile mimari süreci anlatmaktadır.

Yukarıda listelenen üç ilişkinin analizi, mimari süreci ve mimarlık gelişimini merkez noktaya yerleştirmektedir. Merkez noktada bulunan Mimarlık Süreci ve Mimarlık Gelişimi, KTMMOB Mimarlar Odası’nın ana felsefesi olan **“Hafıza Aktarımı”** ve önemini ortaya koymaktadır. Bu amaç doğrultusunda süreç-ürün-insan ilişkisi üzerine temellenecek Mimarlar Odası Mimarlık Müzesi’nin üç aşamalı üç proje ile oluşması amaçlanmaktadır:

1. 50. Yıl Projesi – Mimarlar Odası Hafızası (Süreç)

2. Fiziki Mimari Hafızanın Korunması – Tarihi Bina Restorasyonları (Ürün)

3. Ölümsüz Mimarlar Projesi - Kıbrıslı Mimar Ekoller (İnsan)

Hafıza aktarımı kapsamında, öncelikli olarak KTMMOB Mimarlar Odası’nın vizyonunu, amaçlarını ve araçlarını yönetim kurulu üyeleri görev edinerek dönemden döneme birbirlerine aktarmaktadır. Mimarlar Odası’nın bulunduğu 51. Dönem içerisinde **“50. Yıl Projesi”** en önemli hafıza çalışmalarından bir tanesini oluşturmaktadır. 50 yıl boyunca Mimarlar Odası’na yön vermiş başkan ve yönetim kurulu üyelerini bir araya getiren çalışma bir belgesel ve kitap projesidir. Nesilden nesile aktarılan oda hafızasını kayıt altına almayı planlayan proje, unutulmuş veya kaybolan hafıza detaylarında arkeolojik bir yapı gibi ortaya çıkarmaktadır. 50. Yıl projesi Mimarlık Müzesi adına 2 yıl önce atılan ilk adımdır.

Mimar Behzat Aziz Beyli’nin ailesi tarafından 2003 yılında Kıbrıs Türk Mimarisi’ni Koruma Vakfı’na başlatılan Arabahmet bölgesi Zahra sokak üzerindeki tarihi Osmanlı konağı KTMMOB Mimarlar Odası kullanımına verilmiş; ve oda tarafından sahiplenilerek Fiziki Mimari Hafıza’nın korunması adına 2005 yılında restorasyonu tamamlanarak hizmete açılmıştır. Bu çerçevede Mimarlar Odası koruma politikasını başlatarak fiziki mimari hafızayı koruma ve gelecek nesillere aktarmayı fiziksel yapılaşması içerisinde felsefesi haline getirmiştir. Bu bağlamda 2015 yılında Surlarıçi bölgesinde yıkılma tehlikesi içinde bulunan ikinci bir Osmanlı konağını sahiplenerek restorasyon projesini tamamlamıştır. Mevcut binanın 30 Haziran 2017 tarihinde açılışı gerçekleşmiştir. Yeni binaya taşınılmasının ardından Zahra

Sokak üzerinde bulunan eski Mimarlar Odası merkez binası tekrardan restore edilerek Kıbrıs Türk Mimarlık Müzesi’ne ev sahipliği yapacaktır. Fiziki mekan sağlanması Mimarlık müzesi için atılan ikinci adım olarak hedeflenmiştir.

Üçüncü aşama olarak “Ölümsüz Mimarlar” projesi Kıbrıs’ta modern ve Çağdaş eserleri ile iz bırakmış ekol mimarlarımızın hayat öykülerini hafızaya almayı amaçlamıştır. Merhum ve hayatta olan mimarların mimari kimliklerini ve mimari süreçlerini araştırarak arşivleyecek olan bu proje insan ölçeğinde mimarlık hafızasını Kıbrıs Türk Mimarlık Müzesi’ne taşıyacaktır.

50. Yıl Projesi, Mimarlar Odası Hafızası yani Süreç odaklı araştırma, Fiziki Mimari Hafızanın Korunması yani Tarihi Bina Restorasyonları yani Ürün odaklı çalışma ve Ölümsüz Mimarlar Projesi Kıbrıslı Mimar Ekoller yani İnsan odaklı araştırma, üç aşama ile Kıbrıs Türk Mimarlık Müzesini Ürün-Süreç ve İnsan felsefesi ile oluşturmayı hedeflemektedir.

Kaynak

Popper, Karl. All Life is Problem Solving: London: Routledge, 2005.

Erçim Uluğ
KTMMOB Mimarlar Odası
Yayın Kurulu Üyesi
Mimar, Öğretim Üyesi,
İç Mimarlık Bölümü
Lefke Avrupa Üniversitesi

ercimulug@yahoo.com

Mimarca Fotoğraf ve Şiir

Devrim Yücel Besim

**“...Ne varsa yarım kalmış, geleceğindir
Bir kez girilmiş sokaklar
Açılmamış kapılar...”**

(Yücel Besim, Lefkoşa Surlarıçı, 2012)

(Cemal Süreya, Açılmamış Kapılar isimli şiirinden)

**“...evler tek katlı da olabilir, yüz katlı da
iş bunda değil
yeter ki sokaklarımızı ezmesinler yeter ki...”**

(Yücel Besim, İskele, 2012)

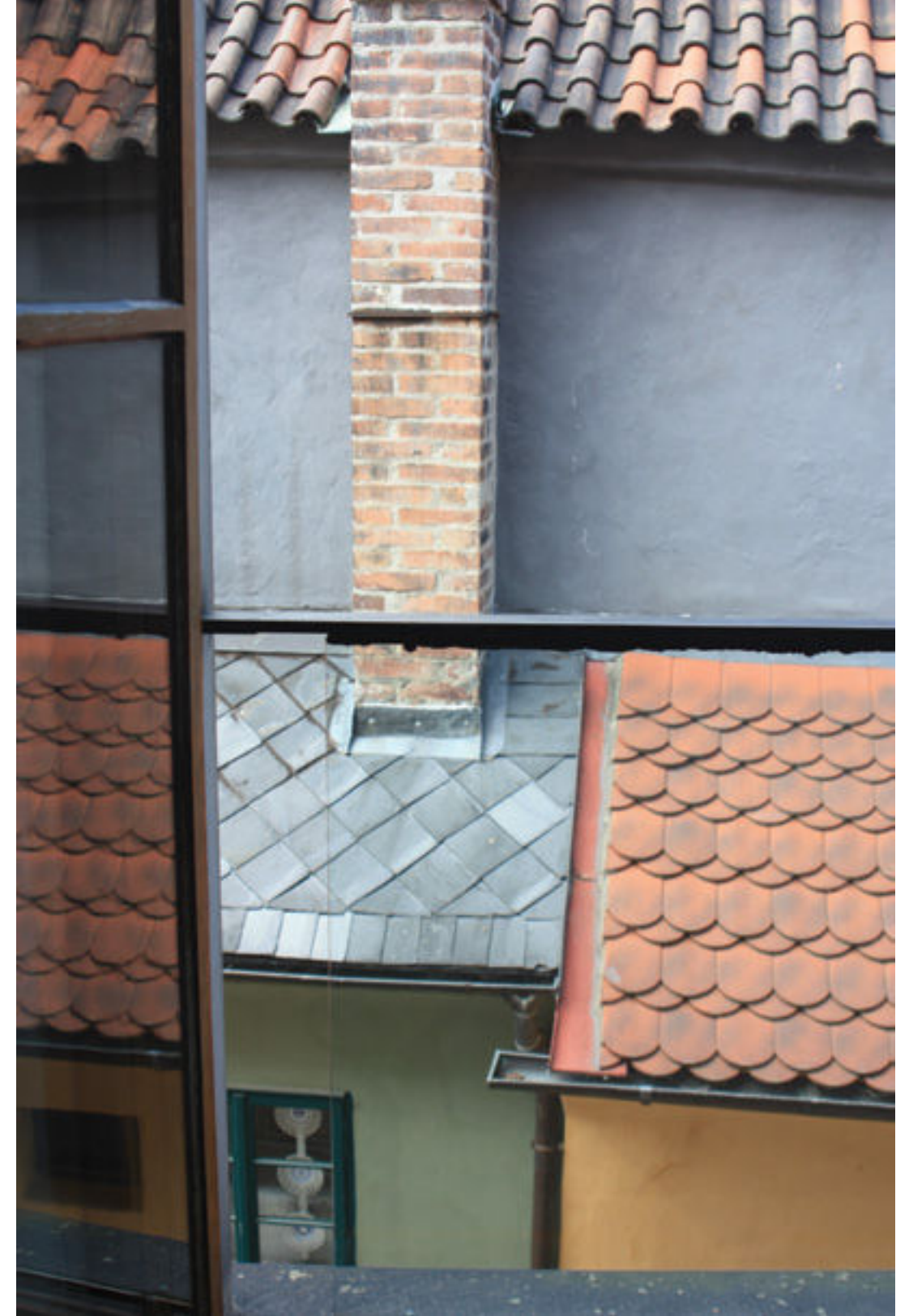
(Nazım Hikmet, Evler isimli şiirinden)

**“Bir ev çizeceğim bölümsüz doğu-batısız
Verin ellerimi
Serin gölgelerde kişiler çizeceğim
Ağısız çocukluklar...”**

(Cengiz Bektaş, Bir Ev Çizeceğim isimli şiirinden)

(Yücel Besim, Lefkoşa Surları, 2012)

**“...İlle de bir şeyleri sahipleneceksen,
Çatıların gökyüzüyle birleştiği yerleri sahipleneceksin...”**

(Can Yücel, Çok Sevme Sakın isimli şiirinden)

(Yücel Besim, Prag, 2012)

KARİKATÜR

Mimarca

Serhan Gazioğlu

